

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

YARGI ETİĞİ İLKELERİ

Yüksek Lisans Tezi

RÜMEYSA ÇAKAR

İSTANBUL, 2020

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

YARGI ETİĞİ İLKELERİ

Yüksek Lisans Tezi

RÜMEYSA ÇAKAR

Danışman: PROF. DR. MURAT YÜKSEL

İSTANBUL, 2020

ÖZET

Yargı etiği, yargılama faaliyetlerine ilişkin etik ölçütleri ortaya koyan bir meslek etiğidir. Yargı etiği; yargının eşitlik, bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, doğruluk, tutarlılık, ehliyet ve liyakat sahibi olma, insan onurunu, mahremiyeti ve yargıya güveni koruma şeklindeki değerlerini yargı etiği ilkeleri ile ortaya koymaktadır. Yargı etiği ilkeleri ise yargı etiğine ilişkin bu temel değerlerin gerekliliği ifade eden önermeler şeklinde formüle edilmeleri ile oluşturulmuştur. Yargı etiği ilkeleri, hâkimlerin yargı etiği değerlerini benimseyerek kendilerini etik birer özneye dönüştürmelerine ve etik bir yargı düzeninin oluşturulmasına hizmet etmektedir. Bu çalışmada yargı etiği ilkelerinin bilgisi, ilkeleri oluşturan değerler ile ilkelerin uygulanmasına yönelik olan davranış kuralları açıklanarak ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Etik, Pratik Etik, Meslek Etiği, Yargı Etiği, Yargı Etiği İlkeleri, Bangalor Yargı Etik İlkeleri, Türk Yargı Etik Bildirgesi

ABSTRACT

Jurisdiction ethics is an ethics of profession which sets forth the ethical standards relating to jurisdiction. Jurisdiction ethics presents judgment values, which are equality, detachedness, objectivity, honesty, accuracy, coherency, to be competent and merit holder, to protect human dignity, privacy, and trust in the jurisdiction, with the principles of jurisdiction ethics. As for the principles of jurisdiction ethics, they are constituted by being formulated as premises stating the necessity of these fundamental values regarding the jurisdiction ethics. The principles of jurisdiction ethics serve for creating an ethical judicial system and for Judges and Public Prosecutors to turn themselves into ethical subjects by adopting values of jurisdiction ethics. In this study, knowledge of jurisdiction ethics principles, values forming these principles, and rules of conduct devoted to the execution of the principles have been manifested by being clarified.

Keywords: Ethic, Practical Ethics, Professional Ethics, Judicial Ethics, Principles of Judicial Ethics, Bangalore Principles of Judicial Conduct, Turkish Declaration of Judicial Ethics

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ETİK VE YARGI ETİĞİ

1.	ETİK KAVRAMI VE BENZER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ	3
1.1.	Etik Kelimesinin Tanımı.....	3
1.2.	Etik Kavramının Anlamı.....	4
1.3.	Hukuk, Ahlak ve Etik İlişkisi	7
1.3.1.	Etik ile Ahlak İlişkisi	11
1.3.2.	Etik ile Hukuk İlişkisi	13
2.	ETİĞİN ÇEŞİTLERİ	18
2.1.	Teorik Etik	19
2.2.	Pratik Etik	21
2.2.1.	Vaka Etiği (Problemler Etiği)	23
2.2.2.	Meslek Etiği.....	25
3.	MESLEK ETİĞİ OLARAK YARGI ETİĞİ	29
3.1.	Genel Olarak	29
3.2.	Yargı Etiği.....	30
3.2.1.	Yargı ve Yargılamanın Tanımı	30
3.2.2.	Yargılamanın Süjeleri	33
3.2.3.	Yargının Önemi ve İşlevi.....	36

3.2.4. Yargı Etiğine İlişkin Çalışmalar	39
3.2.4.1. Uluslararası Alanda Yargı Etiği Çalışmaları.....	39
3.2.4.1.1. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri	42
3.2.4.1.1.1. Genel Açıklamalar	42
3.2.4.1.1.2. Değerler ve İlkeler	44
3.2.4.2. Ulusal Alanda Yargı Etiği Çalışmaları	45
3.2.4.2.1. Türk Yargı Etiği Bildirgesi	48
3.2.4.2.1.1. Genel Açıklamalar	48
3.2.4.2.1.2. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ile Karşılaştırması	49
3.2.4.2.1.3. Değerler ve İlkeler	52
3.2.5. Yargı Etiği ilkelerinin Amacı ve Adil Yargılanma Hakkı	54
3.2.6. Yargı Etiği İlkelerinin Niteliği.....	58

İKİNCİ BÖLÜM

YARGI ETİĞİ İLKELERİ

1. GENEL OLARAK YARGI ETİĞİ İLKELERİ.....	60
2. YARGI ETİĞİ İLKELERİ	63
2.1. İnsan Onuruna Saygılı Olma ve Eşitlik İlkesi	63
2.1.1. Kavramsal Çerçeve	63
2.1.2. İlkenin Uygulanmasına İlişkin Davranış Kuralları	68
2.2. Bağımsızlık İlkesi	70
2.2.1. Kavramsal Çerçeve	70
2.2.2. Kurumsal Bağımsızlık	74
2.2.2.1. Yasama Organına Karşı Bağımsızlık.....	75

2.2.2.2. Yürütme Organına Karşı Bağımsızlık.....	76
2.2.2.3. Yargı Organına Karşı Bağımsızlık	78
2.2.2.4. Mesleğe Kabulde Nesnellik.....	79
2.2.3. Kamuoyuna, Çevreye ve Medyaya Karşı Bağımsızlık	81
2.2.4. İlkenin Uygulanmasıyla İlgili Davranış Kuralları	83
2.3. Tarafsızlık İlkesi	85
2.3.1. Kavramsal Çerçeve	85
2.3.2. Taraflara Yönelik Tarafsızlık.....	89
2.3.3. Özel ve Sosyal ilişkilere Yönelik Tarafsızlık	92
2.3.4. Tarafsızlık İlkesine İlişkin Güvenceler.....	93
2.3.5. İlkenin Uygulanmasıyla İlişkili Davranış Kuralları.....	95
2.4. Dürüstlük ve Tutarlılık İlkesi.....	97
2.4.1. Kavramsal Çerçeve	97
2.4.2. Hukuka Saygı Duyulması	99
2.4.2.1. Yargılama Faaliyeti Sırasında Hukuka Saygı Duyulması	99
2.4.2.2. Yargılama Faaliyetleri Dışında Hukuka Saygı Duyulması	100
2.4.3. Özel yaşamda Dürüstlük	102
2.4.3.1. İfade Özgürlüğü ile Örgütlenme Özgürlüğü.....	104
2.4.3.2. Borçlarına Sadık Olma	105
2.4.3.3. Hediye	106
2.4.3.4. Sosyal Medya Kullanımı	108
2.4.4. Kararlarda ve Uygulamada Uyum	109
2.4.5. İlkenin Uygulanmasına İlişkin Davranış Kuralları.....	110
2.5. Yargıya Güven İlkesi	112

2.5.1. Kavramsal Çerçeve	112
2.5.2. Hesap Verebilirlik.....	114
2.5.3. İlkenin Uygulanmasıyla İlgili Davranış Kuralları	115
2.6. Mahremiyet İlkesi	116
2.6.1. Kavramsal Çerçeve	116
2.6.2. İlkenin Uygulanmasına İlişkin Davranış Kuralları.....	119
2.7. Ehliyet ve Liyakat İlkesi	120
2.7.1. Kavramsal Çerçeve	120
2.7.2. Resmi Sıfata Yaraşır Davranış.....	122
2.7.3. Eğitimleri	124
2.7.4. Makul Sürede Yargılama	127
2.7.5. İlkenin Uygulanmasıyla İlişkili Davranış Kuralları.....	129
SONUÇ.....	132
KAYNAKÇA.....	135

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AHDK	Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	Avrupa Konseyi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Av. K.	Avukatlık Kanunu
AY	Anayasa
AYM	Anayasa Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
CGK	Ceza Genel Kurulu
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
E.	Esas
Ed.	Editör
ENCJ	European Networks of Councils for the Judiciary (Avrupa Yargı Kurulları Ağı)
FETÖ/PDY	Fetullahçı Terör Örgütü/ Paralel Devlet Yapılanması
HFD	Hukuk Fakültesi Dergisi
HFSA	Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK	Hâkimler Kurulu
Hızl.	Hazırlayan
K.	Karar
KVKK	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
Mad.	Madde

s.	Sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
SEGBİS	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SETA	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SODEV	Sosyal Demokrasi Vakfı
ss.	Sayfa Aralığı
t.y.	Basım Tarihi Yok
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırmaları Vakfı
TUSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
Vb.	ve benzeri
Y.	Yıl
Yy.	Yüzyıl
MÜHF	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
HAD	Hukuk Araştırmaları Dergisi

GİRİŞ

Yargı, toplumdaki her bir bireyin temel hak ve özgürlüklerinin, hukuk devletinin kuvvetler ayrılığı gibi temel ilkelerinin ve başlı başına hukuk devletinin korunmasının garantisini oluşturmaktadır. Bu itibarla etik olmak yargı için vazgeçilmez bir değerdir. Bu konudaki çalışmalarda da etik olmadan yargının, yargı olarak bile kabul edilemeyeceği belirtilmektedir¹.

Yargı etiği ilkeleri, hâkimlere ve savcılara faaliyetlerinde yol gösteren somut standartlardır. Bu yargı etiği ilkeleri, hâkimlere ve savcılara etik bir yargıda ne şekilde davranmaları gerektiği hususunda rehberlik etmektedir². Yargı etiği ilkeleri, yargı değerleri ile yargı ilkelerini ortaya koyarak ve bu ilkelere ilişkin kimi davranışlara da yer vererek, yargının etik olmasına hizmet etmektedir. Hatta insanın değerinin bilgisinden üretilen bu ilkeler, değerlendirme yapılamayan hallerde dahi değerlere uygun şekilde nasıl eylemde bulunulması gerektiği hakkında yol gösterebilmektedir³.

Hâkimler, yargı etiği ilkeleri ile yargının etik olmasına ilişkin değerleri benimseyerek, kendilerini, yargı etiği değerlerinin taşıyıcısı olan etik birer özneye dönüştürmektedir⁴. Söz konusu bu ilkeler ayrıca kamuoyunun hâkimler ile savcılara ve genel olarak yargıya güven duymasına da hizmet etmektedir. Böylesi önemli etkileri olan bu ilkeler, kodlaştırılarak yargı etiği belgeleri oluşturulmuştur⁵. Bu kapsamda uluslararası alanda oluşturulan en önemli belge, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'dir. Ulusal alandaki yargı etiği belgesi ise Türk Yargı Etik Bildirgesi'dir.

Eldeki bu çalışmada yargı etiği ilkeleri, Bangalor Yargı Etik İlkeleri ile Türk Yargı Etik Bildirgesi'nden yararlanılarak açıklanmaktadır. Bu çalışma iki bölümden

¹ Harun Tepe, Yargı Etiği ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, Hacettepe HFD, 7(1) 2017, 85–96, s. 87.

² Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Standartlar, Türkiye'de Yargı Etiğinin Değiştirilmesi AB-AK Projesi, <https://rm.coe.int/16806b7793>, (Erişim Tarihi: 09.03.2019), s. 16.

³ Harun Tepe, Yargı Etiği ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 56, Mayıs 2017, s. 107, 108.

⁴ Betül Çotuksöken, Yolsuzluk Sorununa Felsefi Bir Bakış, Hayrettin Ökçesiz(hzl.), HFSA 6, İstanbul: İstanbul Barosu Yayını, 2003, ss. 148-154, s. 150.

⁵ Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Standartlar, s. 16.

oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, etik ve yargı etiği kavramları incelenerek, yargı etik ilkelerinin temelleri açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmada, yargı etiğinin anlamının ortaya konulabilmesi için öncelikle etik kavramı incelenecektir. Bu kapsamda öncelikle etik kavramının tanımı ve anlamı ile etiğin hukuk ve ahlak alanları ile olan ilişkisi ortaya konulacaktır. Sonrasında etik kavramı, pratik ve teorik etik şeklindeki temel ayrım üzerinden değerlendirilecektir. Pratik etik kavramı kapsamında vaka ve meslek etiği ortaya konulacaktır.

Çalışmamızın konusu ile ilişkili olan yargı etiği, bir meslek etiğidir. Çalışmada yargı etiği kapsamında; yargı ve yargılamanın tanımı, yargının süjeleri, yargının önemi ve işlevi ile yargı etiği ile ilgili uluslararası ve ulusal alanda yapılan çalışmalar, yargı etiği ilkelerinin niteliği, yargı etiği ilkelerinin amacı ve adil yargılanma hakkı incelenecektir. Çalışmada uluslararası alanda yargı etiği ile ilgili yapılan düzenlemelerden Bangalor Yargı Etiği İlkeleri; ulusal alanda ise yargı etiği ile ilgili yapılan düzenlemelerden Türk Yargı Etik Bildirgesi ayrıntıları ile ortaya konulacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise yargı etiği ilkeleri ele alınacaktır. Yargı etiği ilkeleri, özlerini oluşturan etik değerler üzerinden yapılan bir ayrım ile yedi başlık altında ortaya konulacaktır. Bu kapsamda ele alınan yargı etiği değerleri; insan onuruna saygılı olma ve eşitlik, bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, doğruluk, tutarlılık, yargıya güven, mahremiyet, ehliyet ve liyakat şeklindedir. Çalışmada, her bir yargı etiği değerinin altında ilişkili olduğu yargı etiği ilkesi verilecek ve bu ilkelerin anlaşılabilmesi için ilişkili oldukları değerler kavramsal olarak açıklanarak, ilgili davranış kuralları ortaya konulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ETİK VE YARGI ETİĞİ

1. ETİK KAVRAMI VE BENZER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ

1.1. Etik Kelimesinin Tanımı

Etik kelimesi, Türkçe karşılığı “*yaradılıştan, tabiattan, huydan kaynaklanan ahlaklı karakter*” anlamına gelen ve Yunanca bir kelime olan “ethikos” kelimesinden türetilmiştir. “Etikos” kelimesinin kökeni olan “ethos” kelimesi, “*görenek, örf, adet*” anlamına; “etho” kelimesi ise “*alışkın olmak, adet edinmiş olmak, huy, karakter*” anlamına gelmektedir⁶. Etik kelimesinin günümüz sözlük anlamı ise “*töre bilimi, etik bilimi, ahlaki, ahlakla ilgili, çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü*” olarak gösterilmektedir⁷.

Etik, kökeni olan etho sözcüğünün anlamlarından biri olan karakter anlamı ile ele alındığında kişiye ve kişilere bağlı durumları ifade etmektedir. Şu halde kişinin *ethosu* yani ahlaksal karakteri, o kişiyi ahlaksal bakımdan o kişi yapan özelliği ifade etmektedir. Etik, bu anlamı ile tek tek her bir insanın karakter yapısı ile genel olarak tüm toplumun ahlaksal düzeyi hakkında bir kelimedir⁸.

Etik kelimesi, önceleri toplumları, ulusları ya da ideolojileri karakterize eden inanışları ya da idealleri ifade etmek için kullanılırken; sonraları ahlak felsefesi anlamında kullanılmaya başlanmıştır⁹. Etik ile ahlak felsefesi kelimesi arasında, anlam olarak hiçbir farklılık bulunmamaktadır. Ancak 80’li yıllarda, ahlakı sorgulayan felsefi faaliyete ilişkin kavramda ahlak kelimesinin kullanılmaması gerektiği, bunun yerine

⁶ Francis E. Peters, Antik Yunan Felsefesi Terimler Sözlüğü, Çeviren ve Yayınlayan Hakkı Ünler (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, Aralık 2004, s.120.

⁷ “Etik”, www.tdk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 25.05.2019)

⁸ Muhammet Bezirci ve Müveddet Konuşkan Bayraktar, Etik İlkeler ve Etik Eğitimi (Dört Kutsal Kitap Çerçevesinde), Ankara: Çizgi Kitapevi, Kasım 2017, s. 17, 18.

⁹ A. Can Tuncay, Hukuksal Etik Dersleri, Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, Kasım 2019, s. 2.

ahlakın felsefi araştırmasını ifade eden terim olarak etik kelimesinin kullanılmasının daha uygun olacağı ileri sürülmüştür¹⁰.

1.2. Etik Kavramının Anlamı

Etik ya da diğer bir deyişle ahlak felsefesi, insanın eylemlerinin ereklarını ve yöneldikleri değerleri inceleyen felsefenin dallarından biridir¹¹. Eski Yunanlılar, felsefe kelimesini bilgi sevgisi anlamında kullanırlardı¹². Felsefe kelimesinin İngilizce karşılığı olan Philosophia kelimesi, sevgi anlamına gelen “philo” ile bilgi anlamına gelen “sophia” kelimelerinden türetilmiştir¹³. Philo, sophia’ya varmaya yönelik özel bir çabadır. Böylece philo to sophia philosophia’ya dönüşmektedir¹⁴.

Felsefedeki bilgi, insanı ve dünyayı bilmek demektir. Bu bilme ile hayat karşısında belirli bir tavır geliştirilip belirli davranış kurallarının anlatılması sağlanmaktadır. Felsefe genel anlamı ile genel bir dünya anlayışını ve bu anlayışa uygun olan belirli davranış tarzlarını ifade etmektedir. Bilge insan ise dünyayı ve insanı bilmeye dayalı olan bu kurallara uygun olarak hareket eden insandır¹⁵.

İnsan varlığının, onu, geri kalan doğa varlıklarından ayıran tinsel bir yanı bulunmaktadır ve bu tinsel yanı, ona niteliksel bir özellik kazandırmaktadır. İnsan; tinsel yanı ile dünya karşısında duran bir ben bilinci geliştirerek, kendini, nesnenin öznesi durumuna getirmektedir. Böylece insan, kendini bilebilen ve kendine egemen olabilen bir hale gelir. İnsan, artık doğal eğilimlerinden ve çevreye bağlı olmasından kurtularak ve ne için, neden ve nasıl davranacağına özgürce karar vererek eylemde bulunabilir¹⁶. İnsan, özgür olarak yaptığı seçimleri ile kendisini belirler. Özgür olmak bu yönüyle insanın varoluşsal gerçekliğini oluşturmaktadır¹⁷. İnsan, özgür olarak, eylem olanakları arasında özgürce eylemde bulunma imkânına sahip olur. İnsanlar, böylece kendi koydukları ya da benimsedikleri dünya anlayışlarına göre eylemleri arasında bir değer farkı oluşturur. Etik

¹⁰ Hümeýra Özturan, *Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri*, 2. Basım, İstanbul: İlem Yayınları, Aralık 2019, s. 4, 5.

¹¹ İsmail Tunalı, *Felsefeye Giriş*, 1. Baskı, Ankara: Fol Kitap Yayınları, Ekim 2019, s. 117, 118.

¹² Georges Politzer, *Felsefesinin Temel İlkeleri*, 14. Baskı, Ankara: Sol Yayınları, Temmuz 1998, s. 26.

¹³ Politzer, s. 27.

¹⁴ Martin Heidegger, *Nedir Bu Felsefe*, Ali Irgar (çev.), Alfa Yayınları, Mayıs 1995, s. 37, 38.

¹⁵ Politzer, s. 27

¹⁶ Vecdi Aral, *Tek ve Bağımsız Hukuk*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, Nisan 2010, s. 40, 42, 43.

¹⁷ Fikri Gül, *Özgürlük Sorununa Etik-Politik Bir Yaklaşım*, İsmail Serin(Ed.), 1. Uluslararası Felsefe Kongresi, Bursa: ASA Kitapevi, 14-16 Ekim 2010, ss. 98-110, s. 98, 99.

bir kişi olarak insan, değer ve değerler bilgisine sahip olan ve bu bilgileri hesaba katarak yaşayan insandır¹⁸.

İnsanın anlayışları ve anlayışlarına uygun olan davranışları değiştikçe, davranışlarının pratikte ortaya çıkardığı sonuçlar da deęiřmektedir¹⁹. Bu nedenle ilkçağlardan beri insanlar, bilinçli olarak yaptıkları eylemlerini anlamaya ve açıklamaya alıřmıřlardır²⁰. İnsanın davranışları; fizyolojik ihtiyaçlardan ve itepilerden kaynaklanan, doğuştan gelen, öğrenilmemiş igdsel davranışlar ile psikolojik ve toplumsal ihtiyaçlardan kaynaklanan, alışkanlıklar ve öğrenmeye dayalı olarak sonradan kazanılan davranışlardan oluşmaktadır. İnsanın toplumsal yaşamının gereği olarak ortaya çıkan davranışları, iradeye dayalı olup, bu davranışlar ile içgüdüsel davranışları birbirinden ayırmak için onlara ahlaki eylemler denilmektedir²¹. İşte etik de insanın bu ahlaki eylemlerini kendine özel ve bağımsız bir uğraşı alanı olarak araştıran bir disiplindir.

Etik, bütün insan eylemlerine ilişkin bir disiplin olarak temelinde “değerleri” bulundurmaktadır. Değerler ile ilişkilendirilemeyen hiçbir insan eylemi bulunmamaktadır²². Değer kelimesi, “*bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet*” anlamı ile insanların, eylemlere ilişkin “iyi”, “kötü”, “doğru”, “yanlış” gibi sözcüklerle ifade ettikleri ve değer yargılarında başvurdukları bir ldr²³. Genellikle tek bir değerden değil, değerlerden bahsedilir. İnsanlar, her olaya veya nesneye değer biçmektedir. Bu durum da karşımıza farklı farklı değerleri çıkarmaktadır. Değerler, sürekli olarak birbirleriyle etkileşim içerisindedir ve bu etkileşimleriyle bir değer sistemi oluştururlar. Bir değer sisteminin girdisini yaşantılar, çıktısını davranışların değerlerini yargılamak ve davranışları yönlendirmek, ürününü ise değer yargıları oluřturmaktadır²⁴.

İnsan, her türlü değer sisteminin merkezinde bulunmaktadır. İnsanlar, toplumda, kültürde, tarihte ne varsa hepsini ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatlarını yönlendirmek

¹⁸ İoanna Kuçuradi, Uludağ Konuşmaları, zgrlk, Ahlak, Kültür Kavramları, 7. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2019, s. 6, 7.

¹⁹ Politzer, s. 27

²⁰ Tunalı, s. 118.

²¹ Tunalı, s. 117, 118.

²² Takiyettin Mengşğl, Felsefeye Giriş, Ankara: Doğu Batı Yayınları, Ocak 2013, s. 315, 316.

²³ “Değer”, www.sozluk.gov.tr. (Erişim Tarihi: 25.05.2019)

²⁴ İnayet Aydın, Yönetsel, Mesleki ve rgtsel Etik, 7. Baskı, Ankara: PEGEM Akademi, 2016, s. 13.

için üretmiştir²⁵. İnsanın kendi eylemlerine biçtiği değer, onun etiğini oluşturmaktadır. Eyleme nasıl değer verildiği, eylemin değerini belirlemenin ötesine geçerek eyleyenin ahlaklı olup olmadığına karar verilmesini de sağlamaktadır²⁶.

Aile, cemaat, ulus, toplum gibi her türlü insan topluluğunun yaşamı, duygusal kökenli eğilimlere, inançlara, törelere, alışkanlıklara dayanılarak kabul edilen çeşitli değerler ile kuşatılmıştır. Bu toplulukların bireyleri de kabul edilegelen bu değerlere doğdukları andan itibaren maruz kalarak büyümekte ve bu değerleri sorgulamaksızın benimsemektedir. Ancak insanlar, hayatlarının belli bir olgunluk çağına geldiklerinde sorgulamaksızın kabul ettikleri bu değerleri eleştirmeye başlamaktadır²⁷. Bir tür değer yargıları bilimi olarak ifade edilen etik bilimi de değerlerin ve değer yargılarının sorgulanmaya başlaması ile ortaya çıkmıştır²⁸.

Etik, kaynağını günlük hayattan almaktadır. Günlük hayatta sıkıntılı durumlarla karşılaşan ve aklını kullanmaya çalışan herkes etik düşüncenin içinde bulunabilir. Örnek olarak, hemcinsinin hayatına kıymaması gerektiğine inanan, aynı zamanda ülkesini düşmanlara karşı savunmakla yükümlü olduğunu kabul eden bir insanın içinde bulunduğu durum verilebilir. Bu insan, ülkesi için savaşırsa da savaşmazsa da kabul ettiği değerler ile çatışır duruma gelmektedir²⁹. Benzer şekilde günlük hayatta böylesi sorunlar sürekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Her gün radyo, televizyon ve gazetelerde; katiller, teröristler, soyguncular, kiralık anneler, hastalar, şiddet mağdurları, açlığın ve savaşın kurbanları, futbol holiganları gibi olaylar üzerinde farklı fikirlerin ileri sürüldüğü ve tartışmaların yapıldığı görülmektedir³⁰. İşte insanın, bu gibi durumlar karşısında ne yapacağını ya da nasıl karar vereceğini düşünmesi, etik düşüncenin temelidir³¹. Doğru bir pratiğe ulaşabilmek için doğru bir teoriye ihtiyaç duyarız. Etik de doğru hayat ile yüksek

²⁵ Ayhan Bıçak, Felsefenin Yapısı ve Sorunları, 1. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları, Mayıs 2018, s. 182.

²⁶ Mehmet Güneç, Ahlakın Felsefî Dönüşümü, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2020, s. 87.

²⁷ Doğan Özlem, Etik Ahlak Felsefesi, 2. Basım, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, İstanbul, Kasım 2015, s.19, 20.

²⁸ Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, "Etik", Yenilenmiş 4. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 223.

²⁹ A.A. Stroll, A. A. Long, V.J. Bourke ve R. Campbell, Etik Kuramları, Mehmet Türkeri(Çev. ve Der.), 5. Baskı, İstanbul: Lotus Yayınevi, Ekim 2019, s. 12.

³⁰ Jon Nuttall, Ahlak Üzerine Tartışmalar Etiğe Giriş, Abdullah Yılmaz(Çev.), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001, s. 15, 16.

³¹ Stroll, Long, Bourke ve Campbell, s. 12, 13.

anlamda bir pratikle bağlantılı sorulara ilişkin doğru ve bilinçli bir kavrayışa ulaşabilmek için sürekli olarak çaba göstermeye dair bir teoridir³².

Felsefi olarak etik, belirli bir durumdaki belirli bir insanın tek bir sorununa yönelik sorular sormaz. Etik sorularını, “bütün insanlar için mutluluk var mıdır, bütün insanlar için iyi hayat nedir?” şeklinde sorarak genelleştirme yapar³³. Bu durum etiğin, fazla soyut ve teorik bir alan olarak görülmesine neden olmaktadır. Oysa etik, sadece soyut bir alan değildir. Etik, ahlaki sorunlara derin bir kavrayış ve doğru bir yaklaşım kazanmak için kullanmamızın zorunlu olduğu bir araçtır³⁴.

Etik disiplini ile insan eylemlerinin erekları ve değeri, eylemin iyiliğı ve kötülüğü, eylemin temellendirilmesi gibi konular³⁵ üzerinde; “‘iyi’ ve ‘kötü’ terimleri nelerdir?” , “‘iyi’ ve ‘kötü’ terimleri ile varılan değeri yargılarımız nesnel bir temele mi dayanmaktadır, yoksa kendi öznel eğilimlerimizi mi yansıtmaktadır?” , “‘iyi’ ve ‘kötü’ hakkında çevre, toplum ya da aileden elde edilen bilgiler dışında sağlam bir bilgi kaynağı var mıdır?” , “tüm insanlar için geçerli evrensel değeri var mıdır, yoksa değeri göreli olan öznel ifadeler midir?” şeklinde bir sorgulama faaliyeti içerisinde girilmiştir³⁶.

Günümüzde etik, olup bitenler ile nasıl bir ilişki kurduğumuzu belirleyen bir ilkeyi işaret etmektedir. Etik, tarihsel durumlarla (insan hakları etiğı), toplumsal durumlarla (birlikte yaşama etiğı), teknik ve bilimsel durumlarla (biyo-etik, tıbbi etik vs.), medya durumlarıyla (medya etiğı) ve benzer diğeri durumlarla ilgili yorumları düzenlemenin bir biçimini ifade etmektedir³⁷.

1.3. Hukuk, Ahlak ve Etik İlişkisi

Bir toplum içerisinde yaşayan insanlar, maddi ve manevi varlıklarını koruyabilmek ve geliştirebilmek için diğeri insanlar ile işbölümü içerisinde yaşama ihtiyacı

³² Theodor W. Adorno, Ahlak Felsefesinin Sorunları, Tuncay Birkan(çev.), Thomas Schröder(hzl.), 2. Basım, İstanbul: Metis Yayınları, Eylül 2015, s. 15.

³³ Stroll, Long, Bourke ve Campbell, s. 12, 13.

³⁴ Nuttall, s. 16.

³⁵ Tunalı, s. 122.

³⁶ Özlem, s. 21.

³⁷ Alain Badiou, Etik, Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme, Tuncay Birkan (Çev.), 5. Basım, İstanbul: Metis Yayınları, Şubat 2019, s. 18.

duymaktadır³⁸. İnsan denilen varlığın bilincini ve özünü oluşturan da bu birlikte yaşama ihtiyacıdır. İnsan bilinci, toplumsal ilişkilerinden ve toplumsal yaşamın hareketliliğinden soyutlanarak ortaya çıkamaz. İnsanın özü, bir bireye özgü bir şey değil, toplumsal ilişkilerinin tümüdür³⁹. Aristoteles de insanları, “toplumsal bir hayvan” olarak betimleyerek insanların toplumsal karakterini ortaya koymuştur⁴⁰.

İnsanların, başkaları ile birlikte oldukları bir ortamda keyfi ve başıboş davranışları mümkün değildir. Bu nedenle insanlar, topluluklarının birliğinin ve düzenin devamlı olması için içinde bulundukları doğal, tarihsel ve sosyal koşullar altında bir arada yaşamayı mümkün kılacak toplumsal davranış normları ve ilkeleri oluşturmuşlardır⁴¹.

Toplumsal düzeni destekleyen kurumlar olan ahlak, hukuk ve etik alanları da bu bağlamda birbirleriyle etkileşim halinde olan alanlardır⁴². Bu kapsamda hukuk ve ahlak üzerinde durulacaktır.

Hukuk, kelime anlamı olarak “haklar” anlamına gelmektedir ve Arapça kökenli “hak” kelimesinin çoğulu olarak türetilmiştir. Hak, insana irade kudreti tanınmak suretiyle korunan bir menfaat olarak tanımlanabilir⁴³. Hukuk kelimesinin sözlük anlamı ise, *“haklar, tüze, toplumda kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen devlet gücüyle kendisine uyulması müeyyideye bağlı kılınmış kurallar bütünü, haklar ve yükümlülüklerin toplamını gösteren toplumsal düzen”* olarak ifade edilmektedir⁴⁴. Bu tanıma göre hukuk, devletin yasama organlarının çıkarılan pozitif hukuk ile toplumda insanların birbirleriyle ve diğer toplumsal kurumlarla ilişkilerinde dikkate almak zorunda kaldıkları, maddi yaptırımları olan, gerektiğinde örgütlü güçler tarafından hayata geçirilen, genel ve soyut kuralları bütünüdür⁴⁵.

Hukuk kuralları, bir olması gerekene yönelik izin veya yetki veren kurallardır ve bu yönüyle normatif bir karakter taşımaktadır. Norm kavramının anlamı, *“gerçekten öyle*

³⁸ Vecdi Aral, Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010, s.16

³⁹ Orhan Hançerlioğlu, Düşünce Tarihi, 22. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, Mayıs 2016, s. 19, 20.

⁴⁰ Harun Tepe, Teorik Etik Etiğin Bilgisel Sorunları, 1. Baskı, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2016, s. 69.

⁴¹ Tepe, Teorik Etik Etiğin Bilgisel Sorunları, s. 75, 79.

⁴² Ayhan Bıçak, Felsefenin Yapısı ve Sorunları, 1. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları, Mayıs 2018, s. 181.

⁴³ Kemal Gözler, Hukuka Giriş, On Üçüncü Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, Ağustos 2016, s. 393-396.

⁴⁴ Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, “Hukuk”, s. 308.

⁴⁵ Mehmet Yüksel, Etik kodlar, Ahlak ve Hukuk, Hacettepe HFD, 5(1), 2015, 9–26, s. 10.

*olmasa ve öyle yapılmasa da bir şeyin olması gerektiği ya da yapılması gerektiği anlamına gelen bir kural” olarak tanımlanmıştır*⁴⁶. Bu itibarla hukuk, toplumda düzeni sağlamaya yönelik olarak insanlara nasıl davranmaları gerektiğini gösteren normlar bütünüdür ifade etmektedir.

Hukukun temel sorumluluğu, hakların tanınmasını ve korunmasını sağlamaktır. Haklar, esas olarak kişi temellidir. Hukuk; haklar ile kişiler, kişiler arası ilişkiler, kurumlar, kişilerle kurumlar arası ilişkiler, kurumlar arası ilişkiler ve yönetilenler arasındaki ilişkileri belirleyerek kendi düzenini oluşturmaktadır⁴⁷. Hukukun işlevleri, bir toplumda neden hukuka gereksinim duyulduğu ya da hukukun ne işe yaradığı hakkında bilgi vermektedir⁴⁸. Hukuk, düzeni sağlayarak toplumda barışı, güvenliği, eşitliği ve özgürlüğü korumakta; bir yanda da toplumun ve insanların biyolojik, ekonomik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaktadır⁴⁹. Güriz de hukukun toplumsal ilişkileri düzenleyecek en iyi kuralları ile toplumun mutluluğuna ve güvenliğine, adalete, eşitliğe ve özgürlüğe hizmet ettiğini belirtmiştir⁵⁰.

Ahlak kelimesi, Arapça kökenli olan ve “yaratma, yaradılış, yaratılmış” anlamına karşılık gelen “halk” kelimesi ile aynı kökten türeyen “hulk” kelimesinin çoğuludur. Hulk kelimesi ise insanın ruhi yanı, manevi davranışları anlamını karşılamaktadır⁵¹. Ahlak, yaşamda karşımıza çeşitli ahlaklar olarak çıkmaktadır. Bir kısım ahlak, kişilerarası ilişkilerde belirli bir zamanda genel olarak geçerli olan çeşitli değer yargıları sistemidir. Bu genel değer yargıları ile kişilerin başka insanlar ile ilişkilerindeki eylemlerinin değeri konusunda yargıda bulunulmasını sağlar⁵². Diğer bir kısım ahlak ise mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan ve insanların

⁴⁶ Hans Kelsen, What Is Pure Theory Of law, Tulane Law Revue, vol:34:269-276, 1960, s. 269, Kasım Akbaş ve Diğerleri, Çağdaş Hukuk Düşüncesine Giriş, Kasım Akbaş(Aktaran), 2. Basım, İstanbul: İthaki Yayınları, Ocak 2017, s. 31.

⁴⁷ Bıçak, s. 211.

⁴⁸ Kasım Akbaş, Hukukun Büyübozumu, 2. Baskı, Ankara: NotaBene Yayınları, 2015, s. 62.

⁴⁹ Aral, Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, s.16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26.

⁵⁰ Adnan Güriz, Hukuk Felsefesi, 10. Baskı, Ankara: Siyasal Kitapevi, Ağustos 2014, s. 57.

⁵¹ Selma Çetiner, Yargı Etiği, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2016, s. 35.

⁵² Kuçuradi, Uludağ Konuşmaları, s. 25.

kendilerine yapıp etmelerinde rehber aldıkları ilkeler veya kurallar toplamını ifade etmektedir⁵³.

İlk anlamıyla ahlakta, değer yargılarının bir kısmı çeşitli gruplar arasında ya da aynı grup içinde zamanla değişiklik gösterirken diğer bir kısmı pek değişiklik göstermemektedir. “Büyüklerin önünde bacak bacak üstünde oturulmaz” şeklindeki gruptan gruba değişiklik gösteren değer yargıları, kişi eylemlerini ve kişileri doğru değerlendirmede ölçüt olamaz. “Yalan söylemek kötüdür” şeklinde değişiklik göstermeyen ve her yerde geçerli olan değer yargıları da bir eylemin doğru olarak değerlendirilmesinde değer ölçüsü olarak işe yaramamaktadır. Çünkü bu değer yargıları, değerlendirilen eylemin içinde bulunduğu koşullarda başka neler yapılabileceği hakkında bir bilgi sağlamamaktadır. Buna karşılık, ahlakın ikinci anlamıyla kişi eylemlerini değer ölçüleri olarak belirleyen ilkeler ve kurallar, eylemde bulunurken en azından değer harcanmasını önleyebilmektedir. Çünkü bu ilkeler ve kurallar, geçerli oldukları gruplarda pratik bir işlevi olan, insanlar arası ilişkilerde düzen kurucu olan ve değer korumaya yönelik olan ilkeler ve kurallardır⁵⁴.

Ahlak kuralları, “*bir toplumun yaşamında devirler boyunca veya zamanla yerleşen ve toplumun gelişmesine ve olgunlaşmasına neden olduğu için toplum bireylerinin çoğunluğunun uymaya kendilerini yükümlü tuttukları kurallarının tümünü*” ifade etmektedir⁵⁵. Ahlak, genel anlamda mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kurallarının toplamı olarak açıklanmaktadır⁵⁶.

Ahlak, doğru eylem ve davranışları ortaya koyarak kişiler arası ilişkilerin doğru şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ahlak, insan ilişkilerinin sağlıklı şekilde yürütmesini sağlamak amacıyla sorumluluk yüklenmek, zarar vermemek ve yardım etmek şeklinde ilkeleri ortaya koymaktadır⁵⁷.

⁵³ Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü, Geliştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Basım, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 1999, s. 17.

⁵⁴ Kuçuradi, Uludağ Konuşmaları, s. 25, 26, 31, 32.

⁵⁵ Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, “Ahlak Kuralı”, s. 38.

⁵⁶ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 17.

⁵⁷ Bıçak, s. 185.

Ahlaklı olmanın olanaklı olması için seçim ve tercihte bulunabilme özgürlüğü gereklidir. Zira insanlar için her şey önceden belirlenmiş olsaydı, ahlaka da gerek olmayacaktı. Ahlaki özne, iyi-kötü, doğru-yanlış arasında kendi istek ve ideallerine dayanarak seçim yapamazsa özneye ait bir ahlaktan ve ahlaki eylemden de bahsedilemez. Öznenin irade özgürlüğünün bir yansıması, ahlaki sorumluluktur. Eğer bir kimse, eylemlerine özgürce karar veremiyorsa o kimseden eylemlerinin sonuçlarının hesabını vermesi, bir başka deyişle eylemlerinin sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmesi beklenemez⁵⁸.

Etik, hukuk ve ahlak, hepsi birbiriyle içli dışlı olan kavramlardır. Bunların içinden etik ise hem ahlakı hem de hukuku da içine alan genişliğe sahip bir kavramdır⁵⁹. Etik kavramının anlamının ortaya çıkarılabilmesi için bu alanlar arasındaki ayrımın ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Buna göre, aşağıda etik-ahlak, etik-hukuk arasındaki ilişkiler açıklanacaktır.

1.3.1. Etik ile Ahlak İlişkisi

Etik ile ahlak kavramları çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılabilmektedir. Oysa bu iki kavramın birbirlerine karıştırılmaması gerekmektedir. Etik ve ahlak, her en kadar töre, gelenek, görenek, alışkanlık gibi etimolojik olarak aynı anlamlara karşılık gelmekteyse de esasında her ikisi de iki ayrı alanı tanımlamaktadır. Hoerster de etik ve ahlak alanının birbirine çok yakın olduğunu, her ne kadar çoğu zaman bu ikisi arasında kesin bir ayrım yapmak olanaksız görünse de böylesi bir ayrımın gerekli olduğunu ifade etmiştir⁶⁰.

Ahlak iki yönü bulunan bir kavramdır. Hem felsefeden bağımsız bir alanı, hem de felsefenin ana disiplinlerinden birini ifade etmektedir. Felsefeden ayrı bir alan olarak ahlak, *"insanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek amacıyla oluşturulan*

⁵⁸ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 20.

⁵⁹ Tuncay, s. 108.

⁶⁰ Annemarie Pieper, Etiğe Giriş, Veysel Ataman ve Gönül Sezer (Çev.), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 2012, s. 33.

normlar sistemini” ifade etmektedir⁶¹. Burada ahlak, nasıl davranılacağına ilişkin yazılı olmayan standartları göstermektedir⁶².

Ahlak, bir felsefe disiplini olarak ise etiği oluşturmaktadır. Etik için ahlakın formüle edilmiş hali denilebilir. Ahlak, etiğin formüle ettiği şekilde insan davranışlarını iyiye, doğruya, adalete doğru yöneltir. Etik ile ahlak arasındaki ilişki, şu örnek ile somutlaştırılabilir: “*Etik, felsefe trenindeki bir vagonudur; ahlak ise felsefe trenindeki etik vagonunda dünya turu yapan yolcudur.*”⁶³ Etik, ahlakı da içine alan evrensel bir kavramdır. Etik, ahlak kurallarının temeli ve felsefesidir⁶⁴.

Ahlak, toplumda kısmen doğal olarak oluşan, kısmen uzlaşım ile belirlenen, kısmen de gelenekler yolu ile aktarılan, topluluğun ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağını gösteren emir ve yasaklardan oluşan, normatif bir düzeni ifade etmektedir. Bu anlamıyla ahlak, *tarihsel olarak yaşanan belli bir pratiği* gösteren düzendir. Ahlak kavramı, bu itibarla bir ilke kavramı değildir. Ahlakın öngördüğü düzenin anlamı, ilkeler yolu ile açıklanmaya çalışılır. İşte etik, ahlakın pratiğinin teorisi olarak ahlak normlarının öngördüğü düzenin anlamını açıklamaya yönelik ilkeler bütünüdür⁶⁵.

Ahlak, bireylerin, toplulukların ya da grupların sosyal yaşam içerisinde geliştirdiği kuralları ve değerleri ifade eden, toplumdan topluma, aynı toplum içerisinde farklı kültürel çevreler bağlamında ve tarihin farklı dönemlerinde değişiklik gösteren bir yapıya sahiptir⁶⁶. Ahlak, zaman içerisinde toplumun yapısına ve değişimlerine bağlı olarak doğal bir dönüşüm yaşamaktadır⁶⁷. Etik ise tarihin belli dönemlerinde farklılık göstermekle beraber toplumdan topluma farklı özellikler göstermez⁶⁸.

Belli bir toplum içinde gelişen ahlak, geliştiği toplumun özelliklerini yansıtmaktadır. Bu itibarla ahlakın normları, yerellik özelliği göstermektedir. Öte yandan etik, evrensel

⁶¹ Ahmet Cevizci, *Felsefeye Giriş*, 2. Basım, Bursa: Sentez Yayıncılık, Ekim 2007, s. 135, 136

⁶² İhsan Bal ve Fatih Beren, *Polis ve İstihbarat Etiği*, 3. Baskı, Ankara: Karınca Yayınları, Kasım, 2011, s. 26.

⁶³ Kurtuluş Tayanç Çalışır, *Yargı Etiği*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, Hukuk Yayınları Dizisi, Ocak, 2015, s. 11.

⁶⁴ Tuncay, s. 99.

⁶⁵ Pieper, s. 45, 46.

⁶⁶ Çalışır, *Yargı Etiği* s. 11.

⁶⁷ Şule Şahin Ceylan, H.L.A. Hart’a göre Hukuk Ahlak İlişkisi, Sercan Gürler (Ed.), H.L.A Hart ve Hart ve Hukuk-Ahlak Ayrımı, 2. Baskı, İstanbul: Tekin Yayınevi, Ekim 2017, s. 36.

⁶⁸ Çalışır, *Yargı Etiği* s. 11.

niteliktedir⁶⁹. Etik, ahlaka göre daha soyut, daha evrensel ve genel geçerliliğe sahip bir yapıdadır⁷⁰.

Etik ve ahlak, yönelttikleri sorular yönünden farklılık göstermektedir. Etiğin soruları, genel ve soyut nitelikte iken; ahlakın yönelttiği sorular, özel ve somut niteliktedir. Etik, bir eylemin ahlaki olarak nitelendirilebilmesi için gereken koşulları, tekil eylemler üzerinden değil; soyut düzlemde ilkesel olarak tartışmaktadır. Bu itibarla etik, tek tek somut durumlar karşısında ahlaki amaç ve eylemlerin neler olduğu belirtmez. Etik sadece ahlaki bir eylemin, ahlaki olduğu kanaatine nasıl varıldığını gösterir⁷¹. Ahlak ise tekil eylemler üzerinden somut bir düzlemde hangi eylemlerin ahlaki olduğunu gösterir.

Ahlak alanında bireyler pasif konumdadır. Bireyler, doğumlarından itibaren toplumun benimsediği değerler ve kurallar tarafından çepeçevre sarmalanır; başlangıçta bilinçsizce benimsedikleri bu değerleri hayatlarının ileri dönemlerinde içinde bulundukları topluma yabancılaşmamak adına kabullenir. Bu nedenle ahlak karşısında bireyler pasif ve alıcı konumdadır⁷².

Öte yandan bireyler, etik karşısında aktif ve kurucu konumdadır. Bireyler, kendilerine sunulan değerleri ve kuralları olduğu gibi kabullenmez; bu değerler ve kurallar üzerinde düşünür, tartışır ve sorgular. Etik ile bireyler, ahlakın anlamlarını anlamaya yönelik ilkeleri ve felsefeyi edinir, ahlaki problemleri tartışır, gerekirse bunları yeniden tartışır, ahlakın ilkelerini sistematik tarzda ve tutarlı bir şekilde ortaya koyarlar. Bu itibarla ahlak, yaşanan bir şeydir. Etik ise yaşanan üzerinde düşünüp sistemli ve kuramsal olarak ilkeleri ortaya koyan bir düşün alanıdır⁷³.

1.3.2. Etik ile Hukuk İlişkisi

Hukuk, geçerlilik ve işlerlik kazanabilmek için içinde bulunduğu toplumun ahlak, gelenek, din vb. kuralları gibi değer alanları ile ilişki içerisinde bulunmalıdır⁷⁴. Hukuk, bu değerler alanı ile ilişkisi dikkate alındığında etik bir özellik göstermektedir. Bir değer

⁶⁹ Ahmet Cevizci, Etik ve Ahlak Felsefesi, 2. Bası, İstanbul: Say Yayınları, 2015, s. 18.

⁷⁰ Tuncay, s. 95.

⁷¹ Pieper, s. 29; İhsan Bal ve Fatih Beren, s. 27.

⁷² Cevizci, Etik ve Ahlak Felsefesi, s. 19, 20, 21.

⁷³ Cevizci, Etik ve Ahlak Felsefesi, s. 19, 20, 21.

⁷⁴ Arslan Topakkaya, Hukuk ve Adalet, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 195.

yargıları bilimi olarak etik, doğrudan hukuku da ilgilendirmektedir⁷⁵. Hukukun; hak, adalet, eşitlik, insan onuru, özgürlük gibi değerleri, etiğin de önemli araştırma konuları arasında bulunmaktadır. Etiğin konuları arasında bulunan bu kavramlar, hukuk aracılığı ile içtimai yaşamda kendisine yer bulmaktadır⁷⁶.

Hukukta yasa, yönetmelik, tüzük, genelge gibi pozitif düzenlemeler bulunmasına rağmen neden ayrıca etiğe gereksinim duyulduğu üzerinde hukuk literatüründe araştırmalar bulunmaktadır. Ashworth, pozitif hukuk düzenlenmelerinin yanı sıra etik ilkelerin varlığına gerek duyulmasının birinci nedeni olarak, bu ilkelerin, yalnız yurttaşları ve uygulayıcıları değil; yasa koyucuları da kapsıyor olmasını ileri sürmüştür. Ona göre, yasa koyucular da yasa yapma faaliyetleri sırasında etik ilkeleri gözetirlerse yasa ve etik ikileminin ve bu ikileme dayalı sorunların önüne geçilebilecektir⁷⁷. Çünkü toplumun etik anlayışı ile uyumlu olmayan yasalar bir tür ölü yasalardır. Ayrıca devletin etik kurallar ile bağdaşmayan yasa yapması, vatandaşların devlete olan güvenlerini de etkilemektedir⁷⁸.

İkinci bir neden olarak ise yasal düzenlemelerin, toplumdaki gelişmeler karşısındaki yetersizliğini ileri sürmüştür. Her ne kadar yasal düzenlemeler, toplumdaki gelişmelere paralel olarak karşılaşılan sorunlara ve edinilen yeni tecrübelerle göre güncelleştirilseler de her yeni sorun için yeni bir düzenlemenin yapılması mümkün değildir. Ayrıca yasalar, “gecikmesinde sakınca bulunan hal, makul şüphe” gibi açık olamayan ve yasa uygulayıcıların bilgisine, tecrübesine, takdirine bırakılan ifadeleri barındırmaktadır. Etik ilkeler ve değerler de yasalardan kaynaklanan bu boşlukları doldurma anlamında hâkimlere yol göstermektedir⁷⁹.

Hukuku salt normlar bütünü olarak görmek, hukukun somut olaya uygulanması konusunda sorunlara neden olmaktadır. Hukuki karar, hukuk normu ve olgular arasında oluşturulacak öncüllerden mantıken çıkarılarak oluşturulur. Bu faaliyet, altlama olarak adlandırılır. Hukuk kurallarını somut olaya uygulamak her zaman kolay değildir. Çünkü

⁷⁵ Hayrettin Ökçesiz, Hukuk Devleti ve Yargıcı, Harun Tepe (hızl), Etik ve Meslek Etikleri, 3. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2015, s. 193.

⁷⁶ Çalışır, Yargı Etiği, s. 9.

⁷⁷ İhsan Bal ve Fatih Beren, s. 28.

⁷⁸ Cengiz Sarı, Yargı Etiği ve Türkiye’de Yargının Etik Yapılanması, 1. Baskı, Ankara: Bilge Yayınevi, 2014, s. 25

⁷⁹ İhsan Bal ve Fatih Beren, s. 28.

karşılaşılan uyuşmazlıklar ve olayların her biri kendi içinde özgül özellikler göstermektedir⁸⁰

Literatürde hukuki muhakemeyi basit (kolay) ve çetin (zor) olmak üzere ikiye ayırma eğilimi bulunmaktadır. Basit davalarda karara, bir hukuk kuralından, dava olgularının ortaya konulmasından ve belki ispatlanması kolay başka öncüllerden yola çıkılarak verilmektedir. Basit davaların çözümü için ahlaki bir düşünceye ihtiyaç duyulmamaktadır. Çetin davalarda ise normlar ve olguların tasviri bir karara ulaşmak için yeterli olmaz. Bunların yanı sıra olayla ilişki kurulmasını sağlayacak bir veya daha fazla değer yargısına ihtiyaç duyulabilir. Hukuk kaynaklarındaki ifadelerin yorumu, hukuki boşlukların doldurulması, delillerin değerlendirilmesi, uygulanacak hukuk normunun seçilmesi ve hukuki sonucun seçilmesinde değer yargıları etkili olmaktadır⁸¹.

Etik, bu şekilde hukuk kurallarının oluşturulmasından uygulanmasına kadar her alanda hukuka yol göstermekte ve hukukun ahlaki yanını ortaya koymaktadır⁸². Ayrıca etik hukuk uygulamasında karşılaşılan etik sorunlara yaklaşımda da önemli bir rol oynamaktadır⁸³.

Literatürde, *hukukun ahlaksal boyutunu inceleyen bir felsefe disiplini* olarak hukuksal etik kavramı kullanılmaktadır. Hukuksal etik; adalet, eşitlik, başkasına zarar vermeme, tarafsız olma, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, zayıfın korunması gibi hukukun temel değer ve ilkelerini içeriğinde bir araya getiren en kapsamlı erdem olarak ifade edilebilir⁸⁴. Bu ilkeler ve değerler, hukuk ile etik arasında ilişki kurulmasını sağlamaktadır. *Hukuk ile etik arasında ilişki kurmayı sağlayan en temel değer ise adalettir*⁸⁵.

Arapça “adillik, hak gözetme” anlamına gelen adl kökünden türetilen adalet kelimesi, sözlük anlamı olarak, “*hak ve hukuka uygunluk, doğruluk, adil olma durumu, devletin ve*

⁸⁰ Ertuğrul Uzun, Akıl Tutkunu Hukuk, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Ekim 2010, s. 30-37.

⁸¹ Uzun, Akıl Tutkunu Hukuk, s. 30-37.

⁸² Tuncay, s. 45.

⁸³ Ahmet Saltık, Hukuk Etiği, 16 Ocak 2017, Ankara, <https://docplayer.biz.tr/53063906-Hukuk-etigi-yargic-olmakla-erdemli-olmak-arasindaki-iliski-yargiclari-erdemli-kilmak-icin-ne-yapmali-adalet-acisindan-nasil-bir-yargic-modeli.html>, (Erişim Tarihi: 01.05.2020), s. 13.

⁸⁴ Tuncay, s. 109.

⁸⁵ Saltık, s. 15, 16.

*kişilerin çatışan çıkarları arasında hakka uygun denge sağlanması” şeklinde tanımlanmaktadır⁸⁶. Adalet kavramı, felsefe, hukuk ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerin alanının tarih boyunca en çok tartışılan temel kavramlarından biridir. Adalet kavramı ile ilgili olarak yapılan en temel tartışmalardan birisi, adaletin, “*erişilmesi ve gerçekleştirilmesi gereken bir ideal mi*” yoksa “*insanın ahlaki yönünün zorunlu bir gereği mi*” olduğu üzerinedir⁸⁷. Her ne şekilde olursa olsun hukukun nihai amacının adalete ulaşmak olduğu belirtilmektedir. Buna göre *adalet, hukuk düzeninin ne ölçüde mükemmelleştiğini belirleyen bir değer ölçüsüdür*⁸⁸. Hatta adalete yönelmeyen bir hukukun, hukuk olarak kabul edilemeyeceği ileri sürülmektedir⁸⁹.*

Hukuk, normları ve yargısal kararları ile insanların yaşamına doğrudan müdahale edebilmektedir. Bu nedenle hukuk için insanın varlığının görülmesi önemlidir. Ancak hukuku salt normlar bütünü olarak düşünmek, hukuk ile hakkında karar verilen kişilerin varlıklarının hukuk karşısında görünmez olmasına neden olmaktadır. İnsanın görülmemesi ise adaletsizliğe yol açmaktadır. Yoksullar, seks işçileri, siyahiler, engelliler, cinsel yönelimi farklı olanlar gibi bazı kişilere ve gruplara karşı yapılan ayrımcılığın sebebi aslında bu kişi ve grupların insanlığının reddedilmesidir. Bu kişi ve gruplar, insan olarak görülmediği için adaletsizliklere maruz kalmaktadır⁹⁰.

Hukuk karşısında insanın varlığının görünür kılınmasının yolu etiğe başvurmaktan geçmektedir⁹¹. Etik değer ve değerler bilgisi ile hukuk ve insan arasında yakınlaşma mümkün kılınabilir. Etik değer ve değerler bilgisi ışığında yapılan değerlendirmeler ile eğilimleri ve hataları ile insanın varlığının ayırdına varılarak, insana insan olarak nasıl davranılması gerektiği sorgulanır hale gelmektedir. Böylece hukukta insan görünür hale getirilerek adaletsizlik önlenmiş olur⁹².

Pozitif düzenlemelerin yanı sıra etik ilkelerin varlığına ihtiyaç duyulmasının nedenlerini yukarıda gösterilmiştir. Günümüzde de etik ilkelerin her kurum, her devlet ve

⁸⁶ “Adalet”, www.etimolojiturkce.com, (Erişim Tarihi: 04.09.2019) ; Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, “Adalet”, s. 24.

⁸⁷ Topakkaya, s.11, 17 numaralı dipnot.

⁸⁸ Tuncay, s. 95.

⁸⁹ Aral, Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, s. 31.

⁹⁰ Gülriz Uygur, Hukukta Adaletsizliği Görmek, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2016, s. 13, 30, 32, 33.

⁹¹ Uygur, Hukukta Adaletsizliği Görmek, s. 14.

⁹² Uygur, Hukukta Adaletsizliği Görmek, s. 113.

her iş yeri için yazılı etik kodlar olarak düzenlenmesi eğilimi artmıştır. Bu bakımdan etik ile hukuk arasında, yazılı olmak bakımından bir benzerliğin olduğu söylenebilir⁹³.

Etik ilkeler ile hukuk kuralları arasında, bunları düzenleme yetkisine sahip olan sùjeler bakımından farklılık bulunmaktadır. Etik ilkeleri, ilgili devlet, iş yerleri ya da kurumlar belirleme özgürlüğüne ve gücüne sahip iken hukuk kuralları, ancak devletin kendi organları tarafından belirlenmektedir⁹⁴.

Hukuk kuralları; yere, zamana ve ihtiyaçlara göre değiştirilebilir. Örnek olarak; zina yapmak, eskiden Ceza Kanunu gereği cezalandırılması gereken bir suçken sonraları suç olmaktan çıkarılmıştır⁹⁵. Oysa etik, değişkenlik göstermeyen ve evrensel bir özellik göstermektedir⁹⁶.

Etik normları ile hukuk kurallarının, birbirleri ile iç içe geçtiği durumlar bulunmaktadır. Etik ilkelere aykırı davranışların bir kısmının, bazı durumlarda bir ceza normunun ihlal edilmesi sonucunu doğurduğu; etik ilkelere aykırı davranışların diğer bir kısmının ise disiplin mevzuatında düzenlendiği ve karşılığında disiplin cezalarının öngörüldüğü anlaşılmaktadır⁹⁷. Misal, 2802 Sayılı Kanuna tabi hâkimin, görevi gereği kendisine tevdi edilen işler nedeniyle haksız olarak menfaat sağlaması eylemi, aynı Kanunun 69/4 maddesi uyarınca disiplin cezasını gerektirmekteyken; bu eylem, aynı zamanda Türk Ceza Kanunu'nda rüşvet suçu olarak düzenlenmiş olmakla adli yönden tahkikatı da gerektirmektedir⁹⁸.

Hukuk ve etik arasındaki ilişkide bazı durumlarda açmazlar ortaya çıkabilir. Hukuk kuralı ile etik ilkeler arasında çatışma oluşabilir. Hukuk ve etik arasındaki çatışmaya örnek olarak, Nazi Almanyası'nda kinci muhbir davaları yüzünden ölüm cezasına mahkûm edilen kimselerin ölümünden ihbarcılarının dolaylı fail olarak sorumlu olup olmayacakları konusunda 2. Dünya Savaşı sonrası yapılan tartışmalar verilmektedir⁹⁹.

⁹³ Çalışır, Yargı Etiği, s. 9.

⁹⁴ Çalışır, Yargı Etiği, s. 9, 10.

⁹⁵ Tuncay, s. 55.

⁹⁶ Tuncay, s. 56.

⁹⁷ Çalışır, Yargı Etiği, s. 10.

⁹⁸ Çalışır, Yargı Etiği, s. 10.

⁹⁹ İbrahim Akın ve Tansu Akın, Yargı Etiği, İkinci Baskı, Ankara: Ankara Barosu, 2014, s. 118.

Nazi Almanya'sının hukukunda, rejime karşı hakaret içeren sözler sarf edilmesi suç olarak düzenlemiş ve bu tür konuşmaları işitenler suçu ihbar etmekle yükümlü kılınmıştır. O dönemde bir kadın, söz konusu bu hukuki düzenlemeye uyarak Nazi liderini kötüleyici yorumlarda bulunduğu iddiası ile kocasını ihbar etmiştir. Muhbir kadının kocası, ölüm cezasına mahkûm edilmiştir. Savaştan sonra bu muhbir kadına, ceza mahkemesini alet olarak kullanmak suretiyle dolaylı fail olarak kocasının ölümünden sorumlu olduğu iddiasıyla dava açılmıştır. Her ne kadar muhbir kadının kocasını ihbar etmesi şeklindeki eylemi, eylemin yapıldığı dönem için hukuka uygun bir davranış olarak değerlendirilebilecekse de muhbir kadının, Hitler Almanya'sının ceza adaletine teslim ettiği kocasının keyfi bir yargılamaya maruz kalacağını bildiği, bu itibarla eyleminin etik olmadığı ve hukuken korunmaması gerektiği ortaya konulmuştur¹⁰⁰.

Hukuk ile etik arasında çıkan açmazlar, bazen bir kuralın hukuk kuralı olarak kabul edilmemesi sonucuna yol açabilmektedir. Buna, 2. Dünya Savaşı sonrasında Nasyonal Sosyalist hukuk kurallarının, hukuk kuralı olarak geçerli kabul edilip edilemeyecekleri üzerinde yapılan tartışmalar örnek olarak verilebilir¹⁰¹. Radbruch, oluşturduğu kendi formülüne göre insan onuru, insan hakları ve adaletin temel gereklerini dayanılmaz ölçüde ihlal eden yasaların hükümsüz olarak kabul edilmesi gerektiğini, böylesi yasaların hukuk olarak kabul edilemeyeceğini ileri sürmüştür¹⁰².

2. ETİĞİN ÇEŞİTLERİ

Etik, teorik ve pratik (uygulamalı) etik olmak üzere iki ayrı bilgi alanı olan bir disiplindir. Teorik etik kavramı, etiğin teorik yönünü oluşturan ve doğru ve iyi kavramları gibi insana ilişkin değerlerin araştırıldığı ahlak felsefesini adlandırmak için kullanılan bir kavram iken; pratik veya uygulamalı etik kavramı, münferit konularda problem çözmeyi amaçlayan ve kuramsal etiğin pratik sorunlara uygulanmasını ifade eden bir kavramdır¹⁰³.

Teorik ile pratik etik ayrımı, etiğin doğasına pek uygun düşmemesine karşın son yıllarda literatürde etik kavramını açıklarken kullanılan temel bir ayrım olarak kabul

¹⁰⁰ Sevtap Metin ve Altan Heper, Ceza Hukuk Felsefesine Katkı: Radbruch Formülü, 2. Basım, İstanbul: Tekin Yayınevi, Mart 2015, s. 45, 46, 47.

¹⁰¹ İbrahim Akın ve Tansu Akın, s. 118, 119

¹⁰² Metin ve Heper, s. 55.

¹⁰³ Ahmet Cevizci, Felsefeye Giriş, s. 139.

edilmektedir. Etik, ne teorik bilimlerde olduğu gibi sadece sırf bilme ile ilgilidir ne de pratik bilimlerde olduğu gibi sırf eyleme yönelik bir etkinliktir. Etik, insanın yaşamındaki yapıp etmelerinin felsefe ile izlenmesi ile ortaya konulan bir bilgi alanıdır. Etik bu yönüyle teorik bir etkinliktir. Ancak etiğin nesnesi, insanın yapıp etmeleri ile yaşamda karşılaşılan etik sorunlardır. Etiğin soruları yapay olarak üretilmiş değildir. Etik, pratikte karşılaşılan bu sorunlar olduğu için gereksinim duyulan bir alandır. Bu yönüyle etik, pratik bir bilme etkinliğidir¹⁰⁴.

Bu çalışmada ise etik kavramı, literatürde kabul edildiği şekli ile pratik ve teorik etik ayrımı esas alınarak açıklanacaktır.

2.1. Teorik Etik

Bir felsefe disiplini olarak etik, yaklaşık olarak M.Ö. beşinci yüzyılda Sokrates ve Platon gibi filozofların insan hayatının amacı ve erdemli bir hayatın niteliği üzerinde düşünceleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Ahlak filozofları, ahlaki hayatı belirleyen koşulları ve insanın ahlaki eylemlerini ele alarak eylemlerin dayandığı ilkeleri araştırmışlardır¹⁰⁵.

Teorik etik, felsefenin “ödev”, “yükümlülük”, “sorumluluk”, “gereklilik”, “erdem” gibi kavramlarını analiz eden; “doğruluk”, “iyilik” gibi ahlaki yargıları ele alan; iyinin, doğrunun anlamlarını açıklayıp, bir eylemi iyi ya da kötü kılan ölçütler üzerinde yoğunlaşan; ahlaki eylemin doğasını araştıran bir ahlak felsefesidir¹⁰⁶. Teorik etik, insanın doğası için iyi olanla kötü olanın neler olduğunu araştırıp iyiyi kötünden ayırmaya yönelik değer yargılarını ortaya koyan; yaşamaya değer bir yaşamın nasıl olacağına ilişkin insanın gerek kişisel gerekse toplumsal yaşamında karşı karşıya geldiği sorunları bütün unsurlarıyla ele alarak çözüm önerileri oluşturan bir felsefe disiplinini ifade etmektedir¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Tepe, Teorik Etik Etiğin Bilgisel Sorunları, s. 10, 11, 12.

¹⁰⁵ Cevizci, Felsefeye Giriş, s. 142.

¹⁰⁶ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 18.

¹⁰⁷ Harun Bodur, Etiğin Alet Çantasına Bakmak: Ahlâk, Etik ve İlintili Temel Kavramlar Üzerine Notlar, Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, 2017, ss. 155–190, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/327001>, s. 173.

Doğru ya da iyiye ilişkin bir araştırma ile ahlaki kuram ve kavramlara ilişkin analizden meydana gelen teorik etik, temel olarak normatif etik, eleştirel etik ve meta-etik olmak üzere 3 şekilde sınıflandırılmaktadır¹⁰⁸.

Normatif etik, ahlaklı olmanın anlamını araştırarak nelerin ahlaki bakımdan doğru, yanlış, iyi veya kötü olduğunu belirleyen ölçütleri belirlemeyi ve söz konusu ölçütleri temellendirmeyi amaçlamaktadır¹⁰⁹. Genel geçer ahlaki ilkelerin ve erdemlerin bulunduğunu kabul eden normatif etik, bunların felsefi bakış açısıyla değerlendirilip tartışılmasını ve gerektiğinde yeni normların belirlenip temellendirilmesini sağlayarak gerek bireysel gerek de toplumsal olarak insanlara ahlaki normlar konusunda rehberlik yapmaya çalışan etik alanıdır¹¹⁰. Temel olarak insanın, insan olarak hangi amaçların peşinde olması ve nasıl bir hayat sürmesi gerektiğini sorgulayan normatif etik, bu anlamıyla olması gerekeni gösteren normatif yani kural koyucu bir disiplindir¹¹¹. Normatif etik, insan hayatındaki en yüksek değere nelerin sahip olduğunu araştırarak bir insanı ahlaken iyi kılan nedenleri sorgulamaktadır. Bu itibarla teorik etiğin, asıl olarak normatif etik şeklinde ortaya çıktığı söylenebilir¹¹².

Eleştirel etik, Kıta felsefesinin etik anlayışının bir ifadesidir¹¹³. Eleştiri kelimesinin etimolojik kökeni Yunanca “diakrinein” kelimesine dayanmaktadır ve bu kelime gerçeği ya da bir fenomenin görünmelerini sahtelerinden ayırmayı ifade etmektedir¹¹⁴. 19 yy. da ortaya çıkan eleştirel etik, Kant’ın ödev etiğine ve yararcılık etiğine getirdikleri eleştiriler ile eleştirel etiğin gelişiminin önünü açmışlardır. Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise eleştirel etik öyle bir gelişim göstermiştir ki “pek çok kolu ve damarı olan” kıta etiğini tek bir şekilde sınıflandırmak mümkün olmamıştır¹¹⁵. Ancak bu etikler, benzer

¹⁰⁸ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 18, 19.

¹⁰⁹ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 18.

¹¹⁰ Cafer Sadık Yaran, Ahlak ve Etik, 2. Baskı, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016, s. 16.

¹¹¹ Cevizci, Etik ve Ahlak Felsefesi, s. 26.

¹¹² Cevizci, Etik ve Ahlak Felsefesi, s. 43.

¹¹³ Cevizci, Etik ve Ahlak Felsefesi, s. 255.

¹¹⁴ Costas Douzinas, Hukuk, Adalet ve İnsan Hakları, Eleştirel bir Yaklaşım, Rabia Sağlam ve Kasım Akbaş(Çev. ve sunuş), 1. Baskı, Ankara: Nota Bene Yayınları, 2015, s. 101.

¹¹⁵ Cevizci, Etik ve Ahlak Felsefesi, s. 255, 256.

varyasyonlarla bütün modern etik yaklaşımlara ilişkin eleştiri içermektedir. Bu etiklerden 20. yüzyılın ilk yarısına damgasını vuranı ise meta-etiktir¹¹⁶.

Diğer bir adı analitik etik olan meta-etik, 20.yy'da normatif etiğe karşı alternatif olarak geliştirilen bir etik türüdür. Meta-etik, normatif etiğin üzerinde ikinci bir düzey olarak oluşturulmuştur. Bu durumu, kelimenin kökünde yer alan ve “-den sonra” anlamına gelen meta kelimesi de göstermektedir¹¹⁷. Meta-etik, değerlerin kaba kuvvete indirgendiği çağda normatif etik önermenin beyhudeliği karşısında ortaya çıkmıştır¹¹⁸. Normatif etik ile meta-etik arasındaki temel fark, meta-etğin, “*eylem için herhangi bir ahlaksal ilke veya amaç önermemesi*”, “*herhangi bir şeyin iyi, kötü veya yükümlülük olduğunu*” belirtmemesidir¹¹⁹. Meta-etik düşünme, normatif yargılarda ya da değer yargılarında bulunmayı veya bu tür yargıları benimsemeyi içermemektedir. İyinin, doğrunun veya yükümlülüğün ne olduğuna ilişkin genel sorular sormaz¹²⁰. Meta-etik, iyi ve doğru gibi değerleri araştırmak yerine ahlak kuramları ile ahlaki inançların ifadesinde kullanılan terimlerin ve önermelerin “*‘Doğru’, ‘yanlış’, ‘iyi’, ‘kötü’ gibi etik terimleri ya da kavramları içeren yargıların doğası, anlamı ya da işlevi nedir? Etik yargılar ve değer yargıları kanıtlanabilir mi ya da geçerli oldukları gösterilebilir mi*”¹²¹” şeklindeki sorularıyla mantıksal analizini yapmayı amaçlamaktadır¹²².

2.2. Pratik Etik

Pratik etik, günlük yaşamda karşılaşılan etik sorunlar ile ilgilidir. Pratik etik kavramı, uygulamalı etik kavramı ile farklı anlamları karşılar görünmekte ise de esasında birbirleri yerine kullanılmaktadır¹²³. Peter Singer, pratik etik kavramını kullanmayı tercih etmiş ve etiğin ahlaki sorunlara uygulanmasının pratik etiği oluşturduğunu dile getirmiştir¹²⁴.

¹¹⁶ Filiz Bayoğlu, Meta-etik ve William David Ross'un Deontolojik Sezgici Ahlak Kuramı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi SBE, 2013, s. 7.

¹¹⁷ Cevizci, Etik ve Ahlak Felsefesi, s. 184.

¹¹⁸ Bayoğlu, s. 15.

¹¹⁹ Harun Tepe, Etik ve Metaetik, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2011, s. 91.

¹²⁰ Bayoğlu, s. 15.

¹²¹ William Frankena, Etik, 1. Baskı, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları, Eylül 2007, s. 174.

¹²² Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s.18, 19.

¹²³ Harun Tepe, Pratik Etik Etiğin Pratik Sorunları, 1. Baskı, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2016, s. 11.

¹²⁴ Tepe, s. 13; Peter Singer, Pratik Etik, Nedim Çatlı(çev.), 1. Baskı, İstanbul: İthaki Yayınevi, 2015, s. 19.

Pratik etik, geleneksel teorik etik kavramından farklı bir alanı göstermek amacıyla kullanılmaktadır. Teorik etik, etiğin epistemolojik sorunlarıyla ilgilenen salt teorik bir alan olarak düşünülüp, pratik sorunlara ilişkin bir etkinlik alanı olan pratik etikten bu yönüyle ayrı tutulmuştur. Oysa her etik bilginin, pratiğe ilişkin olup bireylere ve bireylerin davranışlarına ışık tutmaya çalıştığı düşünüldüğünde, felsefi etik ve pratik etik şeklinde yapılan ayrımın sınırlarının belirsiz olduğu görülmektedir¹²⁵. Bu nedenle bazı düşünürler, pratik etik ve teorik etik ayrımının yapay bir ayrım olduğunu; pratik etiğin teorik etikten beslendiğini, teorik etiğin var olma koşulunun ise günlük yaşam pratiği olduğunu; bu itibarla iki etik türü arasında geçişken bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Annemarie Pieper da etiğe giriş isimli çalışmasında, *“etik, kuram oluşturma amacıyla oluşturulmuş bir kuram, salt entelektüel doyuma hizmet eden zihinsel bir çalışma değil; en başta düşünce ve eylem ilişkisidir”* şeklindeki ifadesi ile teorik ve pratik etik arasındaki geçişken ilişkiye işaret etmiştir¹²⁶.

Teorik etik ile pratik etik arasında temel bazı farklılıkları bulunmaktadır. Pratik etik, teorik etiğe nispeten daha ayrıntılara eğilmektedir. Ayrıca pratik etik, teorik etiğe göre daha bütüncül bir yaklaşıma sahiptir. Çünkü pratik etikte, hayatın her alanında karşı karşıya kalınan çok çeşitli problemlere karşı sadece felsefenin bilgisi yeterli gelmemektedir. Bu sorunların kapsamlı ele alınabilmesi için psikoloji, sosyoloji gibi bilimlerin verilerinden de yararlanılması gerekmektedir. Pratik etiğin, teorik etikten ayıran son özellik aynı zamanda pratik etiğe “vaka etiği” denmesinin de nedenidir. Pratik etikte, somut ve tikel durumlara ilişkin bir araştırma yapılmaktadır¹²⁷.

Pratik etik, 1960'lı yıllardan başlayarak, özellikle Anglosakson dünyada doğmuştur. Pratik etik, doğduğu yirminci yüzyılın son çeyreğindeki dünyasına hâkim olan ve felsefenin etik problemleri analiz edebileceği ancak bu problemlere bir çözüm getiremeyeceğine yönelik pozitivist çağdaş düşünce yapısına aykırılık göstermektedir¹²⁸. Her ne kadar pratik etiğe yönelik bu şekilde itirazlar bulunsun da 20. yy. etik tartışmalarının

¹²⁵ Tepe, s. 15, 16.

¹²⁶ Pieper, s. 60.

¹²⁷ Ahmet Cevizci, *Uygulamalı Etik*, 2. Baskı, İstanbul: Say Yayınları, 2016, s. 28.

¹²⁸ Cevizci, *Felsefeye giriş*, s. 141.

yeniden hararetlendiği ve önem kazandığı bir yüzyıldır. Öyle ki Kuçuradi, günümüz için etik kavramının adeta bir “moda” haline dönüştüğünü belirtmiştir.¹²⁹

20.yy. sanayileşmenin giderek güç kazandığı, doğanın tahrip edildiği, sömürgeci politikaların ve savaşların olduğu, milyonlarca insanın sırf maddi çıkarlar nedeniyle öldürüldüğü bir çağ olmuştur. Globalleşmenin ve modernleşmenin yarattığı bu olumsuz sonuçlar, dünyanın her yerinde ve hayatın her alanında ahlaki açmazlara ve problemlere neden olmuştur. İşte pratik etik bu koşullar altında ortaya çıkmıştır¹³⁰.

Pratik etik, teorik etik ilkelerinin, içtimai yaşam için ve burada karşılaşılan somut sorunlar bakımından nasıl uygulanabileceğini kendisine konu edinen bir etik alanıdır. Pratik etiğin ortaya çıkışına yol açan çeşitli olgu ve problemler, pratik etiğin alt dallarını oluşturmaktadır¹³¹. Bu kapsamda sayılabilecek etikler; “siyaset etiği”, “çevre etiği”, “tıp etiği”, “yargı etiği”, “iş etiği”, “basın etiği”, “kamu yönetimi etiği”, “biyo-etik” vb. şeklinde sayılabilir¹³².

Pratik etik kavramı iki boyutlu olarak ele alınmaktadır. Pratik etiğin bir formu, meslek etiği iken; diğer bir formu tikel problemler alanından oluştuğu için vaka etiği veya problemler etiği olarak isimlendirilen formudur¹³³. Tepe, meslek etiğinin, uygulamaya ilişkin sorunlarla ilgili olması yönünden kapsam olarak pratik etik ile paralellik gösterdiğini ancak doğrudan insanla uğraşan mesleklerde karşılaşılan pratik sorunları konu aldığından pratik etik kavramına göre kapsamının daha dar olduğunu belirtmektedir¹³⁴.

2.2.1. Vaka Etiği (Problemler Etiği)

Vaka etiği, normatif olarak elde edilen teorik bilgi birikiminin çeşitli alanlara uygulanması suretiyle problem çözme amaçlamaktadır¹³⁵. Vaka etiği olarak

¹²⁹ Tepe, Etik ve Meslek Etikleri, İoanna Kuçuradi, Felsefi Etik ve Meslek Etikleri, s. 31.

¹³⁰ Cevizci, Uygulamalı Etik, s. 19.

¹³¹ Cevizci, Uygulamalı Etik, s. 19.

¹³² Raci Kılavuz, Yönetiş Etik ve Halkın Yönetiş Etik Oluşumuna Etkileri, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2002, Cilt 26, No 2, ss. 255-266, s. 258.

¹³³ Cevizci, Uygulamalı Etik, s. 26.

¹³⁴ Tepe, Pratik Etik Etiğinin Pratik Sorunları, s. 13.

¹³⁵ Cevizci, Uygulamalı Etik, s. 27.

isimlendirilen etik türlerinden birkaçının oluşumuna değinmek hem teorik etik ile pratik etik arasındaki farkların hem de vaka etiği ile meslek etiği arasındaki farkların anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bu sebeple aşağıdaki paragrafta örnek olarak birkaç vaka etiği türü açıklanacaktır.

Bilimsel bilginin araştırılması ve uygulanması sırasında pervasızca davranılması, geri dönüşü olmayan ve gelecek kuşakları da etkileyecek ciddi sorunlara yol açmıştır. Bu nedenle bilim insanlarına, mesleklerini icra ederken ya da mesleklerinde karşılaşılan sorunları çözerken nasıl davranmaları gerektiğini gösteren ölçütleri ortaya koyan biyomedikal etik ya da biyo-etik ortaya çıkmıştır¹³⁶.

Endüstri devrimi sonucunda artan nüfus, çarpık kentleşme, sanayileşme vb. faktörler; havanın ve suyun kirlenmesi, atmosferde karbondioksit yoğunluğunun artması, iklim değişiklikleri, buzulların erimesi, enerji kıtlığı gibi tüm insanlığı etkileyen ciddi çevre sorunlarına yol açmıştır. İşte çevre etiği kavramı da çağımız insanların sağlıklı yaşamaları ve nesillerini devam ettirebilmeleri ile gelecek nesiller için temiz ve yaşanabilir bir dünya bırakmak için neler yapılması gerektiğini göstermektedir¹³⁷.

Kamu yönetimi sırasında kamu görevlilerinin; kanunun verdiği yetkileri amacı dışında kişisel vb. başka çıkarlar için kullanmaları, görevlerinin gereklerini yerine getirmeyerek kamu yönetiminin ve kamu düzeninin işlemlerini sekteye uğratmaları, bireylerin haklarını koruma işlevi bulunan hukukun kişilerin haklarına zarar vermek amacıyla kullanılabilmesi gibi kamu yönetiminde karşılaşılan sorunlar kamu yönetimi etiğini oluşturmuştur¹³⁸.

Vaka etiğinde ve meslek etiğinde, teorik etikten kullanılan normatif teorilerin türü ile yöntemleri farklılık göstermektedir. Vaka etiğinde, normatif teorilerden hepsi kullanılabilir. Bu çerçevede, yararcılık, erdem ve ödev etiği benzeri normatif etik teorileri ile genel ahlaki norm ve kuralları, somut durumlara ve problemlere uygulanır. Meslek etikleri ise hemen hemen tümüyle deontolojiktir. Kısmen de erdem etiği

¹³⁶ Tepe, Felsefi Etik ve Meslek Etikleri, İoannna Kuçuradi, Etik ve Meslek Etikleri, s.34, 35, 36.

¹³⁷ Tepe, Felsefi Etik ve Meslek Etikleri, İoannna Kuçuradi, Etik ve Meslek Etikleri, s.34, 35, 36.

¹³⁸ Aydın Usta, Kamu Örgütlerinde Meslek Etiği ve Çalışma Ahlakı Üzerine, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 17, S.1, ss. 403-421, 2012, s. 411.

benimsenmektedir. Ödev etiği, yerine getirmesi gereken ödevleri göstererek insana sorumlu bir ahlaki fail olarak yükümlülük yükler. Erdem etiği ise kişilerin ahlaki karakterini öne çıkartır. Bunlar ise meslek etiklerinin meslek mensuplarından beklediklerini karşılamaktadır¹³⁹.

2.2.2. Meslek Etiği

Meslek kelimesi, sözlük anlamı olarak, *“belli bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve beceriye dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş, uğraş, öğreti”* şeklinde tanımlanmaktadır¹⁴⁰. Buna göre meslek, bireyin hayatını sürdürebilmek ve geçimini sağlayabilmek için çalıştığı işini ya da uzmanlık alanını ifade etmektedir. Her toplum ve her sosyal grup, topluluğun dirlik ve düzeninin sağlanabilmesi için kolektif çıkarların bireysel çıkarlara üstün tutulmasının sağlanacağı bir ahlak disiplinine ihtiyaç duymaktadır. İşte bu, meslek ahlakını ya da meslek etiğini oluşturmaktadır¹⁴¹.

Meslek etiği kavramı, belirli bir meslek grubunun meslek üyelerine yönelik olan ve onları belli kurallarla davranmaya zorlayan, onların kişisel eğilimlerini sınırlayan, onların mesleki rekabetini düzenleyen, onların hizmet ideallerini korumayı amaçlayan meslek ilkelerinin bütünüdür¹⁴². Meslek ahlakı, bireyi sadece kendi hesabına davranmamaya, topluluk çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün tutmaya ve bu doğrultuda gerektiğinde tavizler vermeye zorlamaktadır. Meslek ahlakı, toplumun belirli bir kesiminde ve belirli gruplar için geçerlidir¹⁴³.

Meslek etiği ilkeleri, genel olarak yol gösterici nitelikte olan ve yasalara göre daha geniş bir yoruma imkân veren ilkelerdir¹⁴⁴. Meslek etiği ilkeleri, insanlarla ilgili mesleklerde meslek mensupları için insan ilişkilerini ve davranışlarını düzenleyen ve karar alma sürecindeki ahlaki nedenleri gösteren davranış kodlarından oluşur¹⁴⁵. Davranış

¹³⁹ Cevizci, Uygulamalı Etik, s. 29.

¹⁴⁰ “Meslek”, www.sozluk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 20.06.2019)

¹⁴¹ Tuncay, s. 5.

¹⁴² Duygu Anıl Keskin, Mesleki Etik, Kavramlar, İlkeler ve Vakalar, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, Ekim 2018, s. 34.

¹⁴³ Emile Durkheim, Ahlak ve Toplum, Duygu Çenesiz(Çev.), 2. Baskı, İstanbul: Pinhan Yayıncılık, Şubat 2019, s. 122.

¹⁴⁴ Hüseyin Ali Kutlu, Meslek Etiği, 5. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, Ekim 2017, s. 30.

¹⁴⁵ Kuçuradi, Uludağ Konuşmaları, s. 24.

kodları, “belirli meslek ve çalışma alanlarındaki insan ilişkilerini ve davranışlarını düzenlemek amacıyla genel ahlak ilkelerinden yararlanılarak oluşturulan kuralları” ifade etmektedir¹⁴⁶.

Her meslek özgün yapılarına göre özelde bazı farklı ilkeler içerebilmekteyse de genel olarak kabul görmüş ana temaları içeren meslek etik ilkeleri bulunmaktadır. Bu kapsamda genel kabul gören meslek etik ilkelerinde öne çıkan temel değerler şu şekilde gösterilebilir: “Dürüstlük ve doğruluk, tarafsızlık, sorumluluk, insan hakları, hümanizm, sevgi, bağlılık, hukukun üstünlüğü, hoşgörü, saygı, tutumluluk, olumlu insan ilişkileri, demokrasi, açıklık¹⁴⁷”

Meslekler, insanlık tarihinde dönüm noktası olan Sanayi Devrim’inin ve devamında gelen kapitalist düzeninin etkisi ile toplumsal ilişkilerin geçirdiği dönüşüm sonucunda ortaya çıkmışlardır. Bu duruma ilk dikkat çeken düşünür olan Max Weber, yeni ilişkiler düzeninin getirdiği işbölümünün, insanların görevlerini ayrıştırarak günümüz meslek anlayışının köklerini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Mesleklerin bu şekilde kendi başlarına kimlik kazanması, mesleklerin taşıyıcılarının görevlerinin sınırlanıp belirlenmesini ve meslek mensuplarının hem şahsiyetlerine hem de uygulamalarına dikkatlerin çevrilmesini sağlamıştır¹⁴⁸.

Meslek etiği kavramı, iş hayatından siyasete ve devlet idaresine kadar birçok alandaki eylem ve davranışlar üzerine dikkati çekmiştir. Öyle ki birçok alanda etik kurulları oluşturulmuştur. Bu kurullara örnek olarak; Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu, üniversitelerin bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları, Türkiye Futbol Federasyonu Etik Kurulu, Toplumsal Etik Derneği, Basın Konseyi sayılabilir¹⁴⁹.

Meslek etiğinin amacı, meslek mensuplarının davranışlarını belli bir ahlaki seviyeye getirerek meslek mensuplarına ve meslek mensuplarının yerine getirdiği hizmetlere

¹⁴⁶ Şadi Can Saruhan ve Diğerleri, Ahlak Felsefesi, Esra İşbilen Duru (Ed.), 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, Eylül 2018, s. 242.

¹⁴⁷ Kutlu, Meslek Etiği, s. 83, 84, 85, 86.

¹⁴⁸ İsmail H. Demirdöven, Meslek Olarak Hukuk ve Etik, Hayrettin Ökçesiz (hızl), HFSA 16, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2007, ss. 303-307, s. 305.

¹⁴⁹ Tuncay, s. 23.

yönelik toplum güveninin sağlanmasıdır¹⁵⁰. Bütün meslekler, insanların maddi ve manevi gereksinimlerinin karşılanması ile toplum yaşamının düzeni açısından önemlidir. Bu nedenle meslek mensuplarından belli bir ahlaki düzeyde davranışlar sergilemeleri beklenmektedir. Burada bir meslek mensubunun davranışları, diğer meslektaşları da yakından ilgilendirmektedir¹⁵¹. Çünkü meslek mensubunun eylemlerinin sonuçları sadece kendi üzerinde ortaya çıkmaz. Bir meslek mensubunun etik dışı davranışı, toplumun o mesleğin tüm mensuplarına bakışını etkilemektedir¹⁵². Meslek etiği, meslek mensuplarının mesleklerini icra etmeye yönelik motivasyonlarını da etkilemektedir. Zira meslek mensuplarının kendilerini geliştirmeleri ve kendilerine ile mesleklerine olan saygılarını pekiştirmeleri, etik değerleri içselleştirmelerine ve bu değerlere uygun iş ve ilişkiler sistemi geliştirmelerine bağlıdır¹⁵³. Bu itibarla meslek mensuplarının, mesleklerinin onurunu ve itibarını korumak için eylemlerinde meslek etiğine uygun davranmayı ilke haline getirmeleri beklenmektedir.

Meslek etiğinde, mesleğinde olabildiğinde iyi olma ilkesine dayanılmakta; emek ve çalışma kavramlarına bir değer yüklenmektedir¹⁵⁴. Doğrudan ya da dolaylı olarak diğer insanları ilgilendiren her meslek grubu için meslek etiği önemlidir. Zira etki alanı kapsamında insanlar bulunan bir iş ya da uğraşı, etik değer ve değerlerden ayrı olarak düşünülemez. İnsanların hayatlarına dokunan, müdahale eden, bir şekilde etkileyen her meslek grubu için belli bir çalışma disiplininin olması, tüm insanların onurunun ve özgürlüğünün korunmasına hizmet etmektedir¹⁵⁵. Bu kapsamda meslek etikleri şöyle sıralanabilir: “Tıp etiği, avukatlık etiği, muhasebecilik etiği, yargı etiği, gazetecilik etiği, öğretmenlik etiği vb.”¹⁵⁶

Meslek etiği her ne kadar kendi içerisinde farklılıklar içerse de bütüncül bir etik yaklaşımıdır. Her meslekte karşılaşılan sorunlar farklı olsa ve her bir meslek çeşidi kadar

¹⁵⁰ Kutlu, Meslek Etiği, s. 71.

¹⁵¹ MEB, Meslek Etiği, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Ankara 2006, https://www.academia.edu/6375303/T.C._MİLLÎ_EĞİTİM_BAKANLIĞI_MEGEP_MESLEKİ_EĞİTİM_VE_ÖĞRETİM_SİSTEMİNİN_GÜÇLENDİRİLMESİ_PROJESİ_TÜM_ALANLAR_MESLEK_ETİĞİ, (Erişim Tarihi: 19.04.2020), s. 24,

¹⁵² Kutlu, Meslek Etiği, s. 71.

¹⁵³ Nuran Öztürk Başpınar ve Demet Çakıroğlu, Meslek Etiği, Genişletilmiş 4. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, Şubat 2017, s. 152.

¹⁵⁴ MEB, Meslek Etiği, s. 24.

¹⁵⁵ Kutlu, Meslek Etiği, s. 76.

¹⁵⁶ İşbilen, s. 248; Kutlu, Meslek Etiği, s. 76.

meslek etiği türleri bulunsada özü itibariyle her bir mesleğin icrasında takip edilmesi gereken ahlaki ve mesleki ilkeler benzerlik göstermektedir¹⁵⁷. Meslek etiği kapsamında temel ilkeler şu şekilde sıralanabilir: “*Kimseye zarar verme, başkalarının haklarına saygı göster, kimseye yalan söyleme ve kimseyi kandırma, sözüne sadık ol, yasalara saygılı ol, başkalarını tehlikelerden koru, ihtiyacı olanlara yardım et, adil ol.*”¹⁵⁸”

Meslek etiğinkapsamında meslek mensuplarının kesinlikle yapmaması gereken davranışlar genel hatları ile şu şekilde sıralanabilir: “*Rüşvet almak veya vermek, adam kayırmak (iltimas), irtikap, zimmet, ihmalkarlık, ayrımcılık, partizanlık, istismar, yaranma ve dalkavukluk, hakaret ve küfür, kötü alışkanlıklar, bağnazlık, dedikodu yapmak, görev ve yetkinin kötüye kullanımı*”¹⁵⁹”

Meslek etiği, ilgili meslek mensuplarının hepsinin mesleklerini icra ederken sahip oldukları dünya görüşlerinden, kültürlerinden, ideolojilerinden bağımsız olarak uyacakları özel nitelikli normlarla ilgilenmektedir. Söz konusu özel nitelikli normlar, her bir meslek grubunun amaçları doğrultusunda üyelerinin konsensüsü ile kararlaştırdıkları ve evrensel olarak geçerli kıldıkları normlardır¹⁶⁰.

Meslek etiği ilkeleri ve normları, meslek mensuplarını normlara uygun davranmaya zorlayabilse de doğru eylemlerde bulunmayı istemeye zorlayamaz. Bu nedenle meslek mensuplarına çalışma alanlarının gerektirdiği karakterin ve niteliklerin kazandırılması da önem arz etmektedir. Bu sebeple meslek etikleri, bu alanda da çalışma yapmaktadır¹⁶¹.

Meslek etik ilkeleri ve normları ile kişilere eylemde bulunmak zorunda oldukları fakat yeterince bilgi sahibi olmadıkları durumlarda yol gösterilmektedir¹⁶². Meslek etik ilkeleri, meslek mensuplarının etik bir ikilemle karşı karşıya kaldıklarında kendilerine sordukları “ne yapmalıyım” sorusuna cevap vererek etik sorunlarının çözülmesine yardım etmektedir¹⁶³.

¹⁵⁷ İşbilen, s. 248.

¹⁵⁸ İşbilen, s. 253.

¹⁵⁹ Başpınar ve Çakıroğlu, s. 103.

¹⁶⁰ İoanna Kuçuradi, Ahlak, Etik ve Etikler, 1. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2019, s. 42, 44.

¹⁶¹ Çetin Aşçıoğlu, Yargıç Etiğinin Önem ve Eğitimi, Hayrettin Ökçesiz (hızl), HFSA 16, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2007, ss.18-28, s. 19, 20.

¹⁶² İoanna Kuçuradi, Ahlak, Etik ve Etikler, s. 42, 44.

¹⁶³ Başpınar ve Çakıroğlu, s. 147.

Çalışmamızın buraya kadar olan kısmında, etik kavramı, teorik ve pratik etik şeklinde temel ayrım doğrultusunda ayrıntıları ile ele alınmıştır. Çalışmanın buradan sonraki kısmında ise çalışmamızın konusu doğrultusunda meslek etiği türlerinden biri olan yargı etiği kavramı ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3. MESLEK ETİĞİ OLARAK YARGI ETİĞİ

3.1. Genel Olarak

Yargı, yargı konusu olay veya eylemlerle ilgili nesnel bir değerlendirme yaparak haklı olana hakkını vermeyi amaçlayan, adalete yönelen, insan onurunu ve değerini koruyan bir etkinliktir. Hâkimler, verdikleri kararlar ile haklıyı ve haksızı belirlemekte, insanların temel haklarını kullanmalarına kısıtlamalar getirmekte, insanların yaşamlarıyla birlikte tüm toplum yaşamını da etkilemektedir¹⁶⁴. Hâkimler, yargılama faaliyeti neticesinde verdikleri kararlar ile insanların hayatlarını etkilemektedir. İnsanların hayatlarını etkileyen her karar ise etik bir bağlamda değerlendirilmeyi gerektirmektedir¹⁶⁵. Dolayısıyla hâkimlerin yaptıkları işin etik bir yanı bulunmaktadır.

Her meslek, diğer insanlar ile kurulan ilişkilerin düzeyi ile insanların mesleklere verdikleri öneme göre az ya da daha çok yüksek etik standartlar taşır. Misal, işi, ıssız bir adada birkaç kişinin besin ihtiyacını karşılamak için balık tutmak olan bir kişinin davranışlarından beklenen etik standartlar oldukça düşüktür. Haliyle kararları ile toplumun geniş kesimlerini etkileyebilen hâkimlerin davranışlarından beklenen etik standartların seviyesi çok daha yüksektir¹⁶⁶. Hâkimler, etiğin gerektirdiklerine bağlı olarak insanın değeri ve etik değerler bilgisi doğrultusunda hareket etmelidir¹⁶⁷. Bu doğrultuda hâkimlerden beklenen, adaleti gerçekleştirmeyi kendilerine amaç edinmeleri ve tarafsız, bağımsız ve adil olarak açık fikirlilikle karar vermeleridir.

¹⁶⁴ Harun Tepe, 'Yargı Etiği' ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, Hacettepe HFD, 7(1) 2017, 85–96, s. 87.

¹⁶⁵ Uygur, Hukukta Adaletsizliği Görmek, s. 143.

¹⁶⁶ Sarı, s. 17.

¹⁶⁷ Uygur, Hukukta Adaletsizliği Görmek, s. 146.

3.2. Yargı Etiği

Genel anlamı ile yargılama etiği, evrensel etik değerlerinin ve ilkelerinin yargı mesleği mensuplarının davranışlarına uygulanması şeklinde tanımlanmaktadır¹⁶⁸. Yargılama etiği, yargılamanın üç unsuru olan avukat, hâkim ve savcının doğru, dürüst, adil, hukuka uygun ve dolayısıyla etik davranmakla yükümlü olduklarını ifade etmektedir¹⁶⁹. Yargılama etiği, yargı mesleği mensuplarının mesleki davranışlarına yönelik bir alan olduğundan meslek etiği olarak kabul edilmektedir. Yargı etiği ise hâkimlerin hem mesleki davranışlarına ilişkin uygulamalar hem de yargılama faaliyetleri dışında kalan özel yaşamlarına ilişkin bir etik duyarlılık öngörmektedir¹⁷⁰.

Çalışmanın bu başlığı altında yargı etiğinin anlamının belirlenebilmesi için öncelikle, yargı ve yargılama ile yargılama sùjeleri kavramlarının üzerinde durulacak; sonrasında yargı için etik olmanın vazgeçilemez bir değer¹⁷¹ olduğunun ortaya konulabilmesi için yargının önemi ve işlevi ile yargı etiği ile ilgili yapılan çalışmalar ayrıntıları ile ortaya konulacaktır.

3.2.1. Yargı ve Yargılamanın Tanımı

Devlet, egemenliği millet adına yasama, yürütme ve yargı organları eliyle kullanmaktadır. Devletin 3 temel erkenden biri olan yargı, ancak bağımsız ve tarafsız mahkemeler eliyle kullanılabilir. (Ay. m. 9) Yargı sözlük anlamı olarak, “*kaza, muhakeme, durum ve benzeri bir iddianın olup olmadığının belirlenmesi ve ihlal edilen hakkın yerine getirilmesinin sağlandığı devletin mahkemelerine ait faaliyet*” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁷².

Literatürde yargı ve yargılama terimlerinin anlamları üzerinde uzlaşımış değildir. Hâkimin yaptığı ve “yargı” olarak isimlendirilen faaliyete “yargılama”; iddia ve savunma makamlarıyla birlikte gerçekleştirilen ve “yargılama” olarak isimlendirilen faaliyete

¹⁶⁸ İbrahim Cerrah, Etik ve Hukuk İlişkisi: Profesyonellik Vurgusu Açısından Hukuk ve Yargı Etiği, Ankara, 15-16 Kasım 2012, s. 28.

¹⁶⁹ Tuncay, s. 259, 260.

¹⁷⁰ Cerrah, s. 28.

¹⁷¹ Harun Tepe, ‘Yargı Etiği’ ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, Hacettepe HFD, 7(1) 2017, 85–96, s. 87.

¹⁷² Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, “Yargı”, s.816.

“muhakeme” denilmesi gerektiğini ileri süren bir görüş literatürde bulunmaktadır. Bu görüşe göre muhakeme kavramının “yargılama” olarak Türkçeye çevrilmesi yanlıştır¹⁷³. Muhakeme ve yargılama kavramları eş anlamlı kelimeler değildir. Muhakeme; iddia, savunma ve yargılama makamlarının birlikte gerçekleştirdiği tez- antitez- sentez neticesinde ortaya çıkar¹⁷⁴.

Literatürdeki diğer görüş ise bir hâkimin ya da mahkemenin yaptığı faaliyete Anayasa’da kullanıldığı şekli ile “yargı” denilmesinin daha uygun olduğunu, “yargı” kelimesinin Anayasa ile pozitif hukuka ve uygulamaya girdiğini, bu sayede “yargılama” olarak Türkçe bir terim yaratıldığını ileri sürmektedir. Yargı kelimesi, yarmak kelimesinden türetilen ve uyuşmazlığı kesip atmak anlamını taşıyan bir kelime olarak tam da hâkimin yaptığı faaliyeti ifade etmektedir. Bu çalışmada, literatürdeki bu görüş doğrultusunda ve Anayasa’da belirtildiği şekli ile hâkimin yaptığı faaliyet “yargı” olarak ele alınmaktadır¹⁷⁵.

Yargı kavramı, genel olarak maddî hukukun mahkemeler tarafından belli bir olaya uygulanması faaliyeti olarak tanımlanmaktadır¹⁷⁶. Yargı ve yargılama kavramları ise birbirinden farklıdır. Yargılama, davanın taraflarına eşit davranılmasını sağlamak için önceden düzenlenen usul kurallarına dayanılarak iddia ve savunma makamlarıyla birlikte karar verilmesi faaliyetini ifade etmektedir. Yargılama faaliyeti, adalete, adil bir tavır benimsenerek ve yalnızca kuralların izin verdiği araçlar ve yöntemler kullanılarak ulaşmayı sağlamayı amaçlayan bir meslek faaliyeti şeklinde de ifade edilmektedir¹⁷⁷.

Yargı, şekli ve maddi olmak üzere iki anlamda ele alınmaktadır. Şekli anlamda yargı, mahkemelerin yaptığı ve kanunla verilen tüm işleri kapsamaktadır. Maddi anlamda yargı ise yalnızca hâkimlere bırakılan ve tarafsız bir mahkeme tarafından yapılan yargılama faaliyeti neticesinde haksız taraf aleyhine verilen hükmü ifade etmektedir. Maddi

¹⁷³ Abdullah Dinçkol, Hukuka Giriş Hukukun Temel Kavramları, Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, İstanbul: DER Yayınları:318, 2019, s. 137.

¹⁷⁴ Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul: Arıkan Yayınları, 2005 Eki, Mayıs 2005, s. 3, 15; Selahattin Keyman, Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Mahkemesinde) Savcılık, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 266, 1970, s. 28, 44.

¹⁷⁵ Erdener Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 15. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018, s. 1, 2.

¹⁷⁶ Mithat Sancar ve Eylem Ümit Atılgan, “Adalet Biraz Es Geçiliyor...” Demokratikleşme Sürecinde Hâkimler, İstanbul: TESEV Yayınları, 2009, s. 15

¹⁷⁷ İbrahim Akın ve Tansu Akın, s. 55

anlamda yargı, yargılama faaliyeti ile birlikte, bu faaliyet sonucunda verilen kararı da kapsamaktadır¹⁷⁸.

Kuçuradi, yargı faaliyetinin aşamalarını şu şekilde göstermiştir: “*bilgilenme, yargı ve karar verme.*” Doğru bir yargı yapılabilmesi için ilk koşul ilgili olay, eylemler ve kişiler hakkında doğru bilgiye ulaşmaktır. Öncelikle tarafların iddiaları, eylemlerinin nedenleri ve aralarındaki ilişkiye ilişkin tüm bilgiler toplanır. Bilgilenme aşaması, yargı faaliyetini yapan hâkimin taraflar ile temas kurduğu ve etik ilişkiye girdiği bir aşamadır¹⁷⁹.

Yargı aşaması, davanın taraflarından hangisinin haklı veya suçsuz, hangisinin haksız veya suçlu olduğuna ilişkin elde edilen verilere ve usul ilkelerine uygun olarak yürürlükteki hukuk normlarına göre değerlendirmenin yapıldığı aşamadır. Hâkim bu aşamada kişilerin belirli bir eylemi ile hukuk normu arasında bir bağlantı kurmaktadır. Kuçuradi’ye göre hâkimin etik sorumluluğu, yalnızca bir yasa uygulayıcı gibi yargıladığı eylem ile yasa maddesi arasında doğrudan bir bağlantı kurmadığı, aksine eylemin değerini belirledikten sonra eylem ile hukuk normu arasında bağlantı kurduğu durumda ortaya çıkmaktadır. Buna göre hâkim, yargıladığı eylemin yapıldığı koşullarda “yapılmaması gereken” bir eylem olup olmadığını değerlendirmeli; sonrasında o koşullar altında söz konusu yasa ile eylem arasında bağlantı kurulup kurulamayacağını belirlemelidir¹⁸⁰.

Karar verme aşaması ise hâkimin yargı sonunda vicdani kanaatine göre taraflar hakkında haklı veya haksız, suçlu veya suçsuz şeklinde bir karara vardığı aşamadır¹⁸¹. Vicdan kavramı, törel bilinç olarak da adlandırılmaktadır. Vicdan; insanın, iyi ile kötü veya doğru ile yanlış gibi değerler üzerinde dolaysız ve kendiliğinden yargılama yaparak ahlakça değerli olup olmadığı sonucuna varılmasını sağlayan bir tür yeti olarak tanımlanmaktadır. Bu öznel bilinç, insanın tüm yaşamına ve eylemlerine eşlik ediyor gibi görünmektedir¹⁸².

¹⁷⁸ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler, 11. Basım, İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2017, s. 21.

¹⁷⁹ İoanna Kuçuradi, Etik, 7. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2018, s. 135.

¹⁸⁰ İoanna Kuçuradi, Etik, s. 135, 151.

¹⁸¹ İoanna Kuçuradi, Etik, s. 153.

¹⁸² Bedia Akarsu, Felsefe Terimleri Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1975, s.167.

Hâkimler, hukuk normlarından ürettikleri hukuki yargıları ile bir tür eylemde bulunur. Onlar, böylece başkalarının ilişkilerine karışıp yaşamlarını etkileyerek onlarla etik bir ilişki kurmaktadır¹⁸³.

3.2.2. Yargılamanın Süjeleri

Yargılamanın süjeleri; yargılamaya katılıp bağımsız olarak haklar kullanan ve yargılamayla ilgili kendilerine yükümlülük yüklenen süjeleri ifade etmektedir¹⁸⁴. Yargılamanın; iddia, savunma ve yargı olmak üzere üç temel sacayağı bulunmaktadır. Yargılamanın süjelerini; savunma makamını temsil eden avukatlar, iddia makamını temsil eden savcılar ve yargı makamını temsil eden hâkimler oluşturmaktadır.

Hâkim, mahkemeler eliyle önüne gelen uyuşmazlıkları Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olan vicdani kanaatine göre değerlendirerek ulaştığı sonuca göre bir çözüme kavuşturur. (Ay. md. 138/1) Hâkimin tanımına hiçbir hukuki düzenlemede yer verilmemiştir. Hâkim kelimesi yerine Osmanlılar döneminde kadı kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Kadı kelimesi, Kuran-ı Kerim’de “hükmünü sözünü geçiren kimse” anlamında bir kez kullanılmıştır. Osmanlılarda ise bu kelime, insanlar arasındaki uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmak için yetkili makamlarca tayin edilen kişileri ifade etmek için kullanılmıştır. Osmanlılarda hâkim kelimesi ise kamuda görevli idari, kazai ve mali konularda yetkili kılınan yöneticileri ifade etmektedir¹⁸⁵.

Hâkimler, yargı makamını işgal eden yargılama süjeleridir. Yargı makamı; mahkeme makamı ve hâkimlik makamı olarak sınıflandırılmaktadır¹⁸⁶. Hâkimlik makamı, sulh ceza hâkimliği, sulh hâkimliği, asliye hâkimliği gibi bir mahkemeye bağlı hâkimler tarafından yerine getirilen makamdır. Mahkeme makamı, yargılama makamları çerçevesinde faaliyet gösteren ve kendi içinde “Anayasal yargı makamı”, “idari yargı makamı” ve “adli yargı makamı” olarak üç başlık altından sınıflandırılan makamdır¹⁸⁷.

¹⁸³ Ertuğrul Uzun, Hukuk Metodolojisinin Sorunları, 1. Baskı, İstanbul: Nora Yayınları, Ekim 2016, s. 14.

¹⁸⁴ Erdener, s. 77.

¹⁸⁵ Nasi Aslan, İslam Hukukunda Yargılama Etiği ve İlkeleri, 3. Baskı, Adana: Karahan Kitapevi, Nisan 2018, s. 13.

¹⁸⁶ Kunter ve Yenisey, s. 72.

¹⁸⁷ Dinçkol, 150, 151.

Cumhuriyet savcısı, kural olarak ceza yargılamasında görev alan, herhangi bir şekilde suç işlendiğine ilişkin şüpheyi muteber olması üzerine kamu adına soruşturma yaparak sonuca göre kamu davası açılıp açılmamasına karar veren ve yargılamanın iddia makamını temsil eden yargılama süjesidir. (CMK md. 160/1) Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Rec (2000) 19 Sayılı Tavsiye Kararı’nda savcılık; kamu yararını, birey haklarını ve ceza adaletinin gereklerini göz önünde bulundurarak, yasa gereği cezai bir yaptırımın uygulanması gereken durumlarda toplum adına yasaların uygulanmasını teminat altına alan resmi merciler olarak tanımlanmıştır¹⁸⁸. Cumhuriyet savcısına istisnai olarak kanunda açıkça gösterilen ve kamu düzenini ilgilendiren hususlarda hukuk davası açma veya hukuk davasına müdahil olma görevi de verilmiştir. Cumhuriyet savcısının adli görevleri dışında idari ve mali görevleri de bulunmaktadır¹⁸⁹. Cumhuriyet savcısının tanımına da herhangi bir düzenleme de yer verilmemiş olmakla beraber savcı için Osmanlı Döneminde çıkarılan 1870 tarihli Dersaadet ve Mülhakat-ı İdare-i Zabıta ve Mülkiye ve Mehakim-i Nizamiyesine Dair Nizamname’de “müddei umumi” terimi kullanılmıştır¹⁹⁰.

Avukat, her türlü hukuki mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlamayı amaçlayan, yargılamanın kurucu unsurlarından olan, bağımsız savunmayı serbestçe temsil eden bir yargı süjesidir. (Av. K. md. 1-2) Avukatlar, kişilerin hak ve özgürlüklerini savunmaya hizmet eden ve yargılamanın temel sacayaklarından birini oluşturan yargılama süjesidir. Ceza soruşturmasını ve kovuşturmasını yürüten resmi organlar karşısında şüphelinin veya sanığın haklarını savunan avukat için “müdafii” terimi kullanılmaktadır. Ceza yargılamasında sanık ve şüpheli dışında kalan katılan, suçtan zarar gören ve malen sorumluları temsil eden avukatlar ile medeni yargılama hukukunda

¹⁸⁸ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Bakanlar Komitesinin Cezai Adalet Sisteminde Savcılığın Rolü İle İlgili Üye Devletlere Sunduğu Tavsiye Kararı Rec (2000) 19 Sayılı Tavsiye Kararı, <https://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/hsykkanunteklifi/COE%20Bak.%20Kons.%20Rec%202000-19.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.05.2020).

¹⁸⁹ Mümtaz Önder, Savcıların Teşkilat İçerisindeki Yerleri ve Görevleri, Ankara: Ankara Yarı Açık Cezaevi Basımevi, 1967-1968, s. 35

¹⁹⁰ Çetiner, Yargı Etiği, s. 84.

davanın taraflarını temsil eden avukat için “vekil” terimi kullanılmaktadır¹⁹¹. Osmanlı hukukunda davada vekillik yapan kimselere, ilk olarak Tazminattan sonra çıkarılan 1861 tarihli Usulü Muhakemei Ticaret Nizannamesi, Ticaret Deavi Kalemi Nizannamesi, 1869 tarihli Şurayı Devletin Nizannamesi Dahilisi ve Divanı Ahkamı Adliye Nizannamesi’nde “dava vekili” olarak yer verilmiştir. Osmanlı hukukunda müdafii kavramıyla ilk olarak 1869 tarihli Dersaadet Mülhakatının İdarei Zabıta ve Mülkiye Mehakimi Nizamiyesine Dair Nizanname’de karşılaşılmaktadır¹⁹².

Avukatlar, kendilerine verilen bu önemli görevleri yerine getirirken, bir anlamda yargının amacını ve işlevini yerine getirebilmesine hizmet etmektedir. Bu sebeple avukatlara mesleki faaliyetlerini sürdürürken yol gösterecek mesleki davranış ilkeleri belirlenmiştir. Avukatların etik davranış kodlarını belirleyen ulusal pozitif düzenleme olarak, TBB’nin 8-9 Ocak 1971 tarihli IV. Genel Kurulu’nda kabul edilen ve 26 Ocak 1971 tarihli TBB Bülteni’nde yayımlanarak yürürlüğe giren TBB Meslek Kuralları gösterilebilir¹⁹³. Uluslararası alanda avukatlarla ilgili meslek kurallarının yer aldığı düzenleme, Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler (Havana Kuralları)’dır¹⁹⁴.

Yargılama faaliyeti yukarıda sayılan tüm yargı sùjelerinin ortak faaliyetinin bir ürünüdür. Yargılama; sav, savunma ve yargı makamlarından oluşan tek bir bütündür. Bu makamların temsilcileri olan hâkim, savcı ve avukat, kolektif şekilde yargılama faaliyetinde bulunarak uyuşmazlığı çözmektedir¹⁹⁵. Her bir yargılama sùjesi, yargılamadaki görevine göre az ya da çok yargılamanın yargılama ilkeleri ile kurallarına uygun olarak yürütülmesinde etkili olmaktadır. Bu nedenle tüm yargılama sùjelerinin davranışları yargılama faaliyetinin etik olarak yürütülmesinde etkili olmaktadır.

Yargılamada karar verme yetkisini ellerinde bulunduran hâkimlere diğeryargılama sùjelerinden ayrı bir önem verilmektedir. Öyle ki hâkimlere, yargılama sürecindeki

¹⁹¹ Nur Başar Centel, Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafii, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları:29, 1984, s. 2; Nazlı Gören Ülkü, Medeni Yargılama Hukukunda Avukatla Temsil Zorunluluğı, MÜHF – HAD, C. 16, S. 3-4, ss. 309-325, 2010, s. 309.

¹⁹² Centel, Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafii, s. 33.

¹⁹³ TBB, Meslek Kuralları, http://d.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/tbb_meslek_kurallari.pdf, (Erişim Tarihi: 04.09.2019)

¹⁹⁴ Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler (Havana Kuralları) <http://www.ankarabarosu.org.tr/merkezler/pdf/1.%20Havana%20Kurallar%C4%B1.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.08.2020)

¹⁹⁵ Kurtuluş Tayanç Çalışır, Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, Mart 2013, s. 97.

görevlerinin niteliğinin bir gereği olarak hiçbir kamu görevlisine tanınmayan tarafsızlık ve bağımsızlık gibi önemli yetkiler tanınmıştır. Hâkimler; tarafsız, bağımsız ve etkili olmakla kuşkusuz hukuki kararın en temel yargısal ayrıcalıklara sahip sùjeleridir¹⁹⁶. BM Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri'nde de hâkimlere verilen vatandaşların hayatı, hürriyeti, hak ve görevleri ve malları hakkında nihaî karar verme yetkileri karşısında yargının etik olmasının güvence altına alınmasının gerekliliği ortaya konulmuştur¹⁹⁷.

Hâkimler, yurttaşların gözünde, bütün bir hukuk sistemini temsil ederler. Toplumun onlara yönelik beklentileri çok yüksektir. Hâkimlerin, mesleklerinin gereği olarak bağımsız, tarafsız, adil olmaları ve eşit davranmaları beklenmektedir. Ancak günümüzde yapılan araştırmalarda vatandaşların mahkemelere güveninin azaldığı görölmektedir. Adalet gözet projesi kapsamında yapılan araştırmada, katılımcıların yarısından fazlasının mahkemelerin adilliği ve tarafsızlığı konusunda olumsuz değerlendirmelerde bulunduğu, hatta mahkemelerde deneyimi olanların mahkemelere bakışının mahkeme deneyimi olmayanlara göre daha olumsuz olduğu saptanmıştır¹⁹⁸.

Çalışmamızın konusu olan yargı etik ilkeleri de hâkimlik mesleğine yönelik oluşturulan ilkelerdir. Bu itibarla kapsamı yargı etik ilkeleri ile sınırlı olan bu çalışmada, hâkimlere ilişkin yargı etiği ilkelerine yer verilecektir.

3.2.3. Yargının Önemi ve İşlevi

Yargı, hukukun üstünlüğünün ve kişi özgürlüklerinin güvencesi olan demokratik hukuk devleti ilkesinin geçerliliğinin ve meşruiyetinin sağlamasında etkili olan bir araçtır. Hukuk devleti; siyasal iktidarı hukukla sınırlandırarak keyfilikten uzaklaştıran, adaletli bir hukuk düzeni kurmayı ve sürdürmeyi amaçlayan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, insan haklarına ve özgürlüklerine saygı duyarak bu hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi için önemli imkânlar sunan, yargı denetimine açık olan bir devleti ifade etmektedir¹⁹⁹. Vatandaşlar, hukukun yönetilenler ile tüm devlet organları için bağlayıcı olup olmadığının ya da kişilerin üstünlüğünün değil de hukukun üstünlüğünün olup

¹⁹⁶ Mustafa İbrya Arıkan, Avrupa Birliği Yargı Düzeninde Savcılık Kurumu, 1. Bası, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009, s. 182.

¹⁹⁷ Sancar ve Atılğan, s. 63.

¹⁹⁸ Kalem, s. 57, 61.

¹⁹⁹ Mithat Sancar, Devlet Aklı Kıskaçında Hukuk Devleti, 8. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, s. 78, 82.

olmadığının sağlamasını yargı organlarında yürütülen yargılama faaliyetleri ile yapmaktadır. Eğer vatandaşlar, sorunlarının yargı ile hızlı, adil ve etkili bir şekilde çözülebildiğine, hukuk sistemi ile olan ilişkilerinde kendilerine önem verildiğine ve eşit davranıldığına inanmaz iseler hukuk devleti ilkesinin geçerliliği de sorgulanır hale gelmektedir. Vatandaşların anlaşmazlıklarının çözümü için yargı yoluna başvurmaları, hukuk devleti ilkesi ile hukuk düzeninin meşruiyetini göstermektedir²⁰⁰.

Yargı, kuvvetler ayrılığı ilkesinin varlık şartıdır. Kuvvetler ayrılığı, devletin yasama, yürütme ve yargı erkinin birbirinden ayrıldığı hukuk devletinin varlığının temel ilkelerinden biridir. Devlet egemenliğinin üç temel unsurundan olan yargı, diğer iki organ olan yasama ve yürütme erkleri tarafından oluşturulan hukuk kurallarını somut olaylara uygulayarak hukukun içeriğini kesin olarak belirlemektedir. Yargı ile kuvvetler ayrılığı ilkesi salt siyasi bir ilke olmanın ötesine geçip hukuki bir nitelik kazanmaktadır. Bu üç erk içerisinde özellikle yargı erkinin tam bir bağımsızlığa sahip olması gerekmektedir²⁰¹.

Toplum içerisinde insanlara nasıl davranmaları gerektiğini gösteren normlardan oluşan hukuk, yargılama sonucunda çıkan karar ile toplum için soyut bir kavram olmaktan çıkmakta ve somut bir bağlama yerleşmektedir. Böylece pozitif hukuk ile toplum içerisinde yaşayan hukuk arasında bağlantı kurulmaktadır. Kurulan hüküm ile hukuk, bireylerin belli toplumsal ilişkilerini düzenlemekte ve böylece insanı münferit yaşam alanlarında belli bir yere konumlandırmaktadır²⁰². Bu durum bir anlamda yargının insan hayatını temelden etkileme noktasındaki güçlü potansiyelini de göstermektedir.

Yargının toplum nezdinde öne çıkan en önemli işlevi, bireysel uyuşmazlıkları nihai olarak çözmesidir. Hukuk ve yargı yolu ile her bir bireyin hakkını kendisinin alması (ihkak-ı hak) engellenerek sorunların çözümünde başvurulacak tek bir merci oluşturulmaktadır. Böylece yargının diğer bir işlevi, her bir kimsenin hakkını kendi alma çabasının yol açacağı karışıklığın önüne geçerek toplumsal barışı sağlamaktır²⁰³.

²⁰⁰ S. E. Merry, “Law as Fair, Law as Help: The Texture of Legitimacy in American Society”, New Directions in the Study of Justice, Law and Social Control, 1990, Seda Kalem(Aktaran), Adalet Gözet, Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Aralık 2009, s. 17.

²⁰¹ Sancar ve Atılğan, s. 16.

²⁰² Sancar ve Atılğan, s. 15.

²⁰³ Sancar ve Atılğan, s. 17.

Yargı, toplumsal barışı, yalnızca bireysel sorunlar karşısında değil, tüm toplumun tepkisini çeken bazı hassas konular karşısında da etkili bir şekilde korumaktadır. Yargı, çocuğun cinsel istismarı, kadın cinayetleri vakaları gibi toplum nezdinde hassas görülen ve toplumsal tepkilerin güçlü olduğu durumlar karşısında, toplumdan güçlü bir şekilde yükselen “intikam, misilleme, nasıl olursa olsun cezalandırma” şeklindeki duygusal tepkilere karşı yargılama usulleri getirerek toplumu dizginlemektedir²⁰⁴.

Yargının temel işlevi, uyuşmazlıklara hukuka, gerçeğe ve hakkaniyete uygun bir çözüm getirmektedir. Bu bağlamda yargının, sadece hukukun uygulanmasında etkili olmadığı, ayrıca toplum mühendisliği rolünü de üstlendiği ileri sürülmektedir. Yargı ile sadece bireysel uyuşmazlıklar çözülmemekte, uyuşmazlıklarda karşılaşılan sosyal çatışma da çözümlenmektedir. Ancak yargıya böyle bir işlev yüklenmesi yaklaşımı tartışmalı bir konudur. Bir kesim, yargıya bu şekilde sosyal mühendislik işlevi yüklemenin, hukuk devletini ve kuvvetler ayrılığı ilkesini zedeleyecek riskli bir girişim olduğunu kabul etmektedir²⁰⁵.

Yargının amacının, adaleti tesis etmek olduğu, toplumda genel olarak kabul edilen bir düşüncedir. Hukuk ve adalet kavramları -hukuk felsefesi literatüründe doğal hukuk ve pozitif hukuk üzerinden yapılan tartışmalar bir kenara bırakılacak olursa- toplum nezdinde birlikte ele alınan iki kavramdır. Hatta hukuk, adaletin ilahi bir kavrayışla insan eliyle dağıtılması olarak da tanımlanmaktadır²⁰⁶. Keza mahkeme salonlarında hâkim kürsüsünün arkasında “adalet, mülkün (devletin) temelidir” özdeyişine yer verildiği görülmektedir. Bu durum, yargı erkinin adaleti sağlamayı amaçladığını gösteren somut bir örnektir.

Sonuç olarak, yargının, bireysel hakların gerçekleştirilmesinden, pozitif hukukun korunmasına ve diğer erkleri denetlemeye kadar uzanan geniş ve değişik bu işlevleri, insan yaşamının bireysel, kamusal ve siyasal her alanını etkileme gücüne sahip olduğunu

²⁰⁴ Sancar ve Atılın, s. 17.

²⁰⁵ Hayrettin Ökçesiz(Hzl.), HFSA 6, Çetin Aşçıoğlu, Özel (Medeni) Hukuk Yargılamasında Yargıç ve Avukatın Etkinliği, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 96-107, s. 103.

²⁰⁶ Hayrettin Ökçesiz(hzl.), HFSA 6, Murat Erten, Hukuk, Adalet ve Hukuk Uygulaması Üzerine, İstanbul: İstanbul Barosu Yayını, 2003, ss. 78-88, s. 87.

göstermektedir. Devlet, toplum ve insan yaşamında böylesi bir önemi ve etkisi olan yargının, etik olması önem arz etmektedir.

3.2.4. Yargı Etiğine İlişkin Çalışmalar

Yargı etiği ilkeleri, yargılamanın süjelerinden olan hâkimlerin etik düşünme ve karar verme sürecinin adil olmasına yönelik etik değerleri göstermektedir. Yargı etiği ilkeleri düzenlemeleri, yargı etiğine ilişkin temel prensipleri ortaya koyan ve hâkimlerin karşılaştıkları etik sorunlara önemli bir kaynak oluşturan belgelerdir.

Yargı etiği ilkeleri, uluslararası alanda yapılan birçok çalışmanın ürünüdür. Bu kısımda, öncelikle yargı etiği ilkelerinin uluslararası alandaki gelişimi ile yargı etiği ilkelerine yer verilen çalışmaların üzerinde durulacak; sonrasında yargı etiği ilkelerinin ülkemizdeki gelişimi ile yargı etiği ilkelerine ilişkin ulusal alanda yapılan çalışmalar incelenecektir.

3.2.4.1. Uluslararası Alanda Yargı Etiği Çalışmaları

Yargının etik olması sorunu, evrensel bir nitelik taşımaktadır. Bu itibarla uluslararası planda, yargı üyelerinin uyması gereken etik değerleri ve ilkeleri belirlemeye önem verilmiştir²⁰⁷. Yargı etiği ilkelerinin, uluslararası alandaki dayanakları 10 Aralık 1948 yılında BM Genel Kurul'u tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile 16 Aralık 1966 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde görülmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 8'inci, 10'uncu ve 11'inci maddelerinde herkesin, hak ve yükümlükleri belirlenirken ya da kendisine bir suç yüklenirken bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından eşit muamele ile alenî ve adil olarak yargılanma hakkı olduğu temel bir ilke olarak ortaya konulmuştur²⁰⁸.

Benzer şekilde Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 14. Maddesinde, herkesin, mahkemeler ve yargı önünde eşit olduğu, bir suç isnadına ya da hak ve yükümlülüklerine ilişkin uyuşmazlıklarının karara bağlanmasında yetkili,

²⁰⁷ Sibel İnceoğlu, Yargı Etiği Bakımından Uluslararası Belgeler Işığında Türkiye Uygulaması, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara, 15-16 Kasım 2012, s. 81.

²⁰⁸ Yargı Etiğine İlişkin Temel Standartlar, s. 100.

bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından gecikme olmaksızın âdil ve alenî olarak yargılanma hakkında sahip oldukları belirlenmiştir²⁰⁹.

Bu ilkelerin amaçladığı sistemin fiili durumda gerçekleştirilebilmesi için gerek devletlerin gerek yargı görevini icra edenlerin sorumluluğu bulunmaktadır. Uluslararası toplum, bu kapsamda yargı etiğine ilişkin evrensel ilkeleri belirleme amacıyla çalışmalar yürütmekte ve ortak belgeler hazırlamaktadır. Bu kapsamda yargı etiği ile ilgili olarak oluşturulan ilk belge, Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri'dir. Bu Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, 26 Ağustos - 6 Eylül 1985 tarihleri arasında Milano'da yapılan BM Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Yedinci Kongresinde kabul edilmiş; 29 Kasım 1985 tarih ve 40/32 sayılı ve 13 Aralık 1985 tarih ve 40/146 sayılı kararları ile BM Genel Kurulu tarafından tasdik edilmiştir²¹⁰.

17 Kasım 2010 tarihinde Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi tarafından Hâkimlerin Magna Carta'sı Temel İlkeler kabul edilmiştir. Bu İlkeler'de, hukukun üstünlüğünü teminat altına almak ve hukukun tarafsız, adil ve doğru bir şekilde uygulanmasını temin etmek görevi olan yargının etik olmasına ilişkin ilkelerin belirlenmesi gerektiği ortaya konulmuştur²¹¹.

3 Haziran 2005 tarihinde Avrupa Yargı Konseyleri Ağı (ENCJ) kapsamında kurulan Yargısal Davranış Kuralları Çalışma Grubunun yargısal davranış kurallarına ilişkin çalışmaları da önemlidir. Bu gruba, üye statüsünde olan İngiltere, Fransa, Hollanda, Danimarka, İtalya, İspanya, Belçika, Bulgaristan, Macaristan İrlanda, Litvanya, Slovakya, İskoçya, Romanya, Litvanya, Malta, Polonya, Portekiz, Slovenya temsilcileri ile Türkiye ve AB ülkelerinden gözlemci statüsünde oldukça geniş bir katılım bulunmaktadır²¹².

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Evrensel Sözleşmesi ve Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri dikkate alınarak Avrupa Konseyi Bakanlar

²⁰⁹ Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc-1446b51d1a5d.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2019);

²¹⁰ Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc-1446b51d1a5d.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2019); Yargı Etiğine İlişkin Temel Standartlar, s. 110.

²¹¹ Yargı Etiğine İlişkin Temel Standartlar, s. 20.

²¹² Ahmet Ulutaş ve Serdar Atabey, Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Yargı Etiği, 1. Baskı, İstanbul: 12 Levha Yayıncılık, Temmuz 2011, s. 50.

Komitesi'nin, "*Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Sorumlulukları Hakkında Üye Devletlere Yönelik REC(2010)12 Sayılı Tavsiye Kararı*", "*Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve Tarafsızlık Olmak Üzere, Hâkimlerin Mesleki Davranışlarını Düzenleyen İlke ve Kurallar Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Dikkatine Sunduğu 3 Sayılı Söriş*" ve "*Yargı Bağımsızlığı ve Hâkimlerin Azledilememesine İlişkin Standartlar Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Dikkatine Sunduğu 1 Sayılı Görüş*" yargı etiği ile ilgili olan önemli kaynaklardır²¹³.

2003/46 Sayılı BM Bangalor Yargı Etik İlkeleri, yargı etiği ilkelerini gösteren temel uluslararası belge olarak kabul edilmektedir. BM, Bangalor Yargı Etik İlkelerini yukarıda belirtilen 1985 tarihli Yargı Bağımsızlığına Dair Temel İlkelerinin "geliştirilmiş hali" ve "tamamlayıcısı" olarak tanımlamıştır. BM, 2006 yılında Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından oybirliğiyle kabul edilen bir kararı ile hükümetleri Yargı Etiğine İlişkin Bangalor İlkelerinin uygulanması hususunda yargı sistemlerini teşvik etme çağrısında bulunmuştur²¹⁴. Bangalor İlkeleri ile ilişkili önemli bir kaynak da Yargısal Dürüstlük Grubu'nun hazırladığı Bangalor Yargısal Davranış İlkelerine İlişkin Yorum'dur²¹⁵.

Hâkimlerin yargılamada üstlendikleri fonksiyon farklılık göstermektedir. Bu itibarla, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, savcılık hizmetlerinin işleyişi hakkında görüşler hazırlamak ve ceza adaleti sisteminde savcılık kurumunun rolünü üye ülkelerde etkin bir şekilde uygulanmasını desteklemek amacı ile 2005 yılında Avrupa Savcıları Danışma Konseyini kurmuştur²¹⁶. Avrupa Konseyi Danışma Konseyi, 31 Mayıs 2005'de Avrupa Savcıları Konferansı'nda savcılar için etik ve davranış biçimlerine ilişkin Avrupa ilkeleri olan "Budapeşte İlkeleri"ni kabul etmiştir²¹⁷. Budapeşte İlkeleri, Bangalor İlkeleri ile birlikte yargı etiği ile ilgili olan diğer bir önemli uluslararası belgedir.

²¹³ Yargı Etiğine İlişkin Temel Standartlar, s. 20.

²¹⁴ Nihal Jayawickrama, Yargı Bağımsızlığından Yargının Hesap Verilebilirliğine, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülagü (Hzl.), Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, Ankara, 13-14 Nisan 2017, s. 24.

²¹⁵ İncoğlu, Yargı Etiği Bakımından Uluslararası Belgeler Işığında Türkiye Uygulaması, s. 81.

²¹⁶ Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Standartlar, s.194.

²¹⁷ Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri "Budapeşte İlkeleri", <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/d28e036f-72e3-4db7-a602-b86c198eb73c.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.11.2019)

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin ceza adalet sisteminde savcılığın rolü hakkında üye devletlere yönelik Rec (2000)19 sayılı Tavsiye Kararı, Demokratik bir toplumda hâkim ve savcılar arasındaki ilişkiler hakkında Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin 12 (2009) sayılı Görüşü ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin 4 (2009) sayılı Görüşü (Bordeaux Bildirisi), Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin cezai soruşturmalarda savcıların rolü hakkında 10(2015) sayılı Görüşü, Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin savcılara ilişkin Avrupa norm ve ilkeleri hakkında 9 (2014) sayılı Görüşü, Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin savcılar ile medya arasındaki ilişkiler hakkında 8 sayılı Görüşü (2013), Venedik Komisyonunun Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Hakkında Raporu: Bölüm II – Savcılık Teşkilatı şeklinde sayılan Belgeler, savcılar için yargı etiği ile ilgili olan diğer uluslararası belgelerdir²¹⁸.

3.2.4.1.1. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri

3.2.4.1.1.1. Genel Açıklamalar

Yargıda etik ile ilgili bir koda gereksinim duyulduğu, ilk olarak Uluslararası Suçların Önlenmesi Dair Birleşmiş Milletler Merkezi'nin daveti ile 2000 yılı Nisan ayında Viyana'da gerçekleştirilen toplantıda ve Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele Hakkındaki 10. Birleşmiş Milletler Kongresinde kabul edilmiştir. Bu toplantıda yargı etiği ilkeleri için bir rapor hazırlaması Dr. Nihal Jayawickraa'dan talep edilmiştir. Yargıda Doğruluğun Güçlendirilmesine Yönelik Yargı Grubu, hazırlanan taslak üzerinde Şubat 2001'de Bangalor'daki ikinci toplantıda Bangalor Yargı Etiği Taslak Belgesi olarak anlaşılmıştır²¹⁹.

Bangalor Yargı Etiği Taslak Belgesi, 25-26 Kasım 2002 tarihinde Lahey Barış Sarayı'nda düzenlenen Yüksek Mahkeme Başkanları Yuvarlak Masa Toplantısında revize edilmiş ve 23 Haziran 2003 tarihinde BM İnsan Hakları Komisyonunda kabul edilmiştir²²⁰. Avrupa Konseyi'nin Avrupa Hâkimleri Danışma Komitesi, söz konusu bu

²¹⁸ Yargı Etiğine İlişkin Temel Standartlar, s. 117, 129, 135, 139, 157, 193, 207.

²¹⁹ Ahmet Ulutaş ve Serdar Atabey, s. 78, 79, 82.

²²⁰ Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/4a92e0cc-e94b-4912-aaf9-5dfc5b885e98.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.03.2019)

belgeyi 13 Kasım 2000 tarihli oturumda BM tarafından daha onaylanmadan Bakanlar Komitesi'ne önermiştir.²²¹

Bangalor Yargı Etiği İlkelerini, yargı etiğine ilişkin diğer uluslararası belgelerden ayıran ve yargı etiği ilkelerine ilişkin temel bir kaynak olarak kabul edilmesini sağlayan temel iki özelliği bulunmaktadır. Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin ilk özelliği, yukarıda belirtilen uluslararası diğer belgeler daha çok yargıya ilişkin devletin yükümlülüklerine yönelik kurallar getirirken, Bangalor Yargısal Davranış İlkelerinin esas olarak hâkimlerin davranışlarında uymaları gereken ilkelere yer vermesidir²²².

Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin önemini gösteren diğer özelliği de bu ilkelerin evrensel nitelikte olmasıdır. Bu ilkeler, hem Kıta Avrupası hem de Anglo-Sakson hukukunun uygulandığı birçok ülkede var olan etik kodlardan yararlanılarak oluşturulduğundan evrensel nitelik göstermektedir²²³. Ayrıca hâkimlerin ve genel olarak

²²¹ Ahmet Ulutaş ve Serdar Atabey, s.68.

²²² Gürsel Özkan, Yargı Etiği, Yargıya Güven ve Şeffaflık, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülagü (Hızl), Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, Ankara, 13-14 Nisan 2017, s.55.

²²³ Ahmet Ulutaş ve Serdar Atabey, s.82, 83; Ahmet Ulutaş ve Serdar Atabey, s.79- 82, "Ağustos 1972 Tarihli Amerika Barolar Birliği Yargı Etiği Kodu, Nisan 1977 tarihli Avusturya Eyaletleri ve Toprakları Adalet Başkanı tarafından çıkarılan Yargısal Bağımsızlık prensipleri Deklarasyonu, Mayıs 2000 tarihli Bangladeş Yüksek Yargı Konseyi tarafından düzenlenen Bangladeş Tüksek Mahkeme Hâkimlerine Yönelik Davranış Kodu, 1998 tarihli Kanada Hamler Konferansı işbirliğinde hazırlanan ve Kanada Yargı Konseyi tarafından onaylanan Hâkimler için Etik Kurallar, Haziran 1998 tarihli Hâkimleri Statüsüne Dair Avrupa Konseyi Şartı, 1976 tarihli İdaho Yargı Etiği Kodu, 1999 tarihli Hindistan Adalet Başkanı tarafından kabul edilen Yargısal Hayatla İlgili Değerlerin Yeniden İfadesi, Yargı Etiği ile İlgili Iowa kodu, Haziran 1999 tarihli Kenya Yargı Mensuplarına Yönelik Davranış Kodu, 1994 tarihli Malezya Federal Anayasasının 125 (3A) maddesi uyarınca erklerin kullanılmasında, Yüksek Mahkeme Başkanları ve Temyiz Mahkemesi Başkanı, Adalet Başkanının tavsiyesi üzerine Yang di-Pertuan Agong tarafından hazırlanan Malezya Hâkimlerinin Ahlak Yasası, Namibya Hâkimler için Davranış Yasası, ABD New York Eyaleti Yargıda Etiği Düzenleyen Kurallar, Nijerya Federal Cumhuriyeti Yargı Mensupları Davranış Kodu, Pakistan Yüksek Mahkemesi ve Üst Dereceli Mahkeme Hâkimleri tarafından ileri sürülen Davranış Kodu, Eylül 1989 tarihli Filipinler Yargı Etiği Kodu, Filipinler Yargı Ahlakı Kanunları, Kasım 2000 tarihli Solomon Adaları Yargı Bağımsızlığı Prensipieri, Mart 2000 tarihli Güney Afrika Hâkimlerine Yönelik Rehber, 1984 tarihli Hâkimler ve Sulh Hâkimleri Komisyonu tarafından kabul edilen Tanzanya Yargı Mensupları Davranış Kodu, Teksas Yargı Etiği Kodu, Haziran 1989 tarihli Yüksek ve Üst Derece Mahkemesi hâkimleri tarafından kabul edilen Hâkimler, Sulh Hâkimleri ve Diğer Yargı Mensupları için Davranış Kodu, ABD Yargı Konferansı Davranış Kodu, 1998 tarihli Virginia Cumhuriyeti Yargı Etiği Kanunları, Ekim 1995 tarihli ABD Washington Eyalet Yüksek Mahkemesi tarafından kabul edilen Yargısal Davranış Kodu, Aralık 1999 Zambiya Parlamentosu tarafından kabul edilen Yargısal Davranış Yasası, 1981 tarihinde Uluslararası Hukukçular Komisyonu, Bağımsız Hâkimler ve Hukukçular Birliği Merkezi ve Ceza Hukuku Uluslararası Birliği tarafından hazırlanan, Yargının Bağımsızlığı Üzerine Taslak Prensipier (Siracusa Prensipieri), 1982 tarihinde Uluslararası Barolar Birliği tarafından kabul edilen Minimum Bağımsız Yargı Standartları, 1985 tarihli BM Genel Kurulu tarafından onaylanan Yargı Bağımsızlığına Dair BM Temel Prensipieri, 1989 TARİHLİ Yargı Bağımsızlığına Dair Çalışmalar Konusunda BM Özel Raportörü L. V. Singhvi tarafından hazırlanan Bağımsız Adalet Üzerine Evrensel Bildiri Tasarısı (Singhvi Deklarasyonu), Ağustos 1998 tarihli Haare Prensipierinin etkin şekilde uygulanmasını temin etmeye yönelik insan hakları, hukuk devleri ve iyi yönetimin ilerletilmesi açısından yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişkileri iyi idare etmeye dair Latimer Cumhuriyet Rehberi, Şubat 2000 tarihli Bağımsız Hâkimler ve Hukukçular Birliği Merkezi tarafından toplanan uzman grupça kabul edilen Yargı Sisteminin Tarafsızlığını Sağlamaya ve Yolsuzluğun Önlemeye ve Yok Etmeye Dair Çerçeve Politika."²²³

yargının rolünün güçlendirilmesi için Avrupa Konseyi bünyesinde yürütülen önemli çalışmalar da Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin oluşturulmasında dikkate alınmıştır²²⁴.

Belge, oluşturulması sürecinde Kıta Avrupası ve Anglo- Sakson hukukunu uygulayan hâkimler arasında dağıtılmış ve yargıya ilişkin yapılan çeşitli konferanslarda tartışılmıştır. Bangalor İlkelerinin hâkimler tarafından ve hâkimlik tecrübeleri dikkate alınarak alıştırılmış olması, İlkelerin gücünün ve meşruiyetinin temelini oluşturmaktadır²²⁵.

3.2.4.1.1.2. Değerler ve İlkeler

Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde, altı değer ve ilke ile ilkelerin uygulanmasına ilişkin davranış kurallarına yer verilmiştir. Söz konusu belgede yer alan değerler; bağımsızlık, tarafsızlık, doğruluk ve tutarlılık, dürüstlük, eşitlik ile ehliyet ve liyakattir. Her bir değer altında ilkeyi açıklayan bir cümleye yer verilmiştir. Ancak bu cümleler, ilkelere ilişkin bir tanım olmaktan ziyade söz konusu değerlerin yargı etkinliği için öneminden söz eden ve genel olarak bu değerlerin yargının işlevini sürdürebilmesinin önkoşulu olduğunu belirten cümlelerdir. Her bir değer ve ilkenin altında ise uygulama başlığı altında genel olarak yargıda karşılaşılan etik sorunlar karşısında yapılması veya yapılmaması gereken davranış kuralları sıralanmaktadır²²⁶.

Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde, yargı etiğinin birinci değeri olarak bağımsızlık değerine yer verilmiştir. Burada bağımsızlık ilkesi, hâkimin hem bireysel hem kurumsal olarak bağımsızlığını koruması olarak ifade edilmiştir. İlkede ayrıca yargı bağımsızlığının, hukukun üstünlüğünün ve adil yargılanmanın sağlanmasının temel garantisini oluşturduğu belirtilmiştir.

²²⁴ Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Standartlar, s.1-109, “13 Ekim 1994 tarihli ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolüne Dair Üye Devletlere yönelik R (94) 12 sayılı Tavsiye Kararı, 23 Kasım 2001 tarihli ve Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin Yargı Bağımsızlığı ve Hâkimlerin Azledilmemesine İlişkin Standartlar Konusunda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Dikkatine Sunduğu 1 (2001) Sayılı Görüş, 19 Kasım 2002 tarihli ve Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve Tarafsızlık Olmak Üzere, Hâkimlerin Mesleki Davranışlarını Düzenleyen İlke ve Kurallar Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Dikkatine Sunduğu 3 Sayılı Görüş, 17 Kasım 2010 tarihli ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Sorumlulukları Hakkında Üye Devletlere Yönelik 12 Sayılı Tavsiye Kararı, 17 Kasım 2010 tarihli ve Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi Hâkimlerin Magna Carta Belgesi.

²²⁵ Nihal JAYAWICKRAMA, Yargı Bağımsızlığından Yargının Hesap Verilebilirliğine, Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, ss. 23-32, s. 31.

²²⁶ Tepe, ‘Yargı Etiği’ ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur? , Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, s. 106.

Yargının tarafsızlığı, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde yargı etiğinin ikinci değeri olarak düzenlenmiştir. Burada tarafsızlık ilkesi, hâkimin kararlarının ve kararlarını oluşturduğu sürecin tarafsız olması şeklinde ifade edilmiştir. İlkede ayrıca tarafsızlığın yargı görevinin gereği gibi icra edilebilmesine esas teşkil ettiği belirtilmiştir.

Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde, dürüstlük ve doğruluk değerleri iki ayrı değer olarak ayrı başlıklar altında gösterilmiştir. Doğruluk değeri, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nin üçüncü değeri olarak; dürüstlük değeri, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nin dördüncü değeri olarak düzenlenmiştir. Doğruluk değerine ilişkin ilkede, doğruluğun, yargı görevinin gereği gibi yerine getirilmesinin esasını oluşturduğu ifade edilmiştir. Dürüstlük değerine ilişkin ilkede ise dürüstlüğün ve dürüstlük görüntüsünün, hâkimin bütün faaliyetlerinin esaslı unsurunu oluşturduğu ortaya konulmuştur.

Eşitlik değeri, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde yargı etiğinin beşinci değeri olarak düzenlenmiştir. Burada eşitlik ilkesi, herkese mahkeme karşısında eşit muamelede bulunulması olarak ifade edilmiştir. Ayrıca eşitlik ilkesinin, hâkimlik görevinin gerektiği gibi yerine getirilebilmesi için elzem olduğu ortaya konulmuştur.

Ehliyet ve liyakat değeri, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde yargı etiğinin altıncı değeri olarak tek başlık altında düzenlenmiştir. Söz konusu değerlere ilişkin ilkede, ehliyet ve liyakatin yargı görevinin gerektiği gibi yerine getirilmesinin ön koşulunu oluşturduğu ortaya konulmuştur.

3.2.4.2. *Ulusal Alanda Yargı Etiği Çalışmaları*

Yargı etiğine ilişkin etik değerleri ve ilkeleri, Mecellede'den itibaren hukuk kültürümüz içerisinde bulunmaktadır. Uluslararası alanda yapılan yargı etiği çalışmaları doğrultusunda ülkemiz hukuk sisteminde reform çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde yargı etik değerleri ve ilkeleri mevzuatımızda başta Anayasa olmak üzere usul kanunları, disiplin mevzuatları ve yargı kararlarında kendisini göstermektedir²²⁷.

Adalet sistemimizde hem yasal hem uygulama alanında yürütülen reform çalışmalarının, etkinlik gösterebilmesi ve öngörülebilirlik ilkesine göre gerçekleştirilmesi

²²⁷ Uygur, Yargı Kararlarında Etik İlkeler, s. 66.

için belli bir plan dâhilinde sürdürülmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu gereksinim doğrultusunda, 2007-2013 dönemlerini kapsayan ve TBMM'nin 28/6/2006 tarih ve 877 sayılı kararı ile kabul edilen Dokuzuncu Kalkınma Planı oluşturulmuştur. Söz konusu planın, “adalet sisteminin geliştirilmesi” başlığı altında çağdaş bir yargı sisteminin gerekleri üzerinde durulmuştur. Bu gerekliliklerin yerine getirilmesinde atılacak somut adımlar, “Adalet Hizmetleri Özel İhtisas Komisyonu” tarafından hazırlanan rapor ile belirlenmiştir²²⁸.

17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel’de gerçekleştirilen AB Zirvesinde, Türkiye’nin AB’ye katılım müzakerelerine başlanması kararlaştırılmıştır. AB yetkilileri, söz konusu müzakerelerde Türkiye’nin yargının tarafsızlığı, bağımsızlığı ve etkililiğinin güçlendirilmesine yönelik bir “Yargı Reformu Stratejisi” oluşturularak Komisyona sunması üzerinde durmuştur. Bunun üzerine Adalet Bakanlığı tarafından Strateji Geliştirme Başkanlığı’nın öncülüğünde, Türkiye’nin AB’ye katılım sürecindeki taahhütlerini göz önünde bulundurarak ve Dokuzuncu Kalkınma Planı ile Adalet Hizmetleri Özel İhtisas Komisyonu Raporunda belirtilenler çerçevesinde 2008-2013 yıllarını kapsayacak bir “Yargı Reformu Stratejisi” oluşturmak için çalışmalara başlanılmıştır²²⁹. Yukarıda sayılan Dokuzuncu Kalkınma Planı, Adalet Hizmetleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu ve Yargı Reformu Stratejisi çalışmaları, yargının etik sorunları üzerinde somut tartışmaların yapıldığı, yargı etiği değerlerin ve ilkelerin önemini gösteren ve yargı etiği kapsamında planlı olarak yürütülen ulusal nitelikteki temel ve önemli çalışmalardır.

Yargı Reformu Stratejisi kapsamında, ilk olarak, 2009 yılında Yargı Stratejisi Reform Belgesi oluşturulmuştur. Yargı reform ihtiyacının devam etmesine paralel olarak 2015 ve 2019 yıllarında da Yargı Reformu Strateji belgeleri oluşturulmuştur. Bu reform çalışmaları çerçevesinde oluşturulan her bir belge, bir öncekini tamamlayan ve öncekinin üzerine yeni çözümler sunan nitelikte belgelerdir. Bu reform çalışmalarında önemle üzerinde durulan konular, esasında yargıda var olan etik problemlere ilişkin sorunlardır. Bu kapsamda ele alınan konular; yargının bağımsızlığının ve tarafsızlığının

²²⁸ Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2009 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, <http://www.sgb.adalet.gov.tr/Yargi-Reformu-Stratejisi.pdf>, erişim tarihi 09.03.2019, s. 1, 2.

²²⁹ 2009 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, s. 1, 2.

güçlendirilmesi, yargıda verimliliğin ve mesleki yetkinliğin arttırılması, yargının yönetim sisteminin geliştirilmesi, yargıya erişimin kolaylaştırılması, uyuşmazlıkları önlemeye yönelik tedbirlerin getirilmesi, alternatif uyuşmazlık yöntemlerinin geliştirilmesi şeklindedir²³⁰.

Yargıtay, 20-22 Kasım 2013 tarihlerinde İstanbul’da ve 1-2 Haziran 2016 tarihlerinde Bursa’da Asya bölgesi ile Balkan bölgesinden yüksek mahkeme başkanları ve hâkimleri ile bir araya gelerek gerçekleştirdikleri toplantılar sonucunda Yargıtay İstanbul Bildirgesi oluşturulmuştur²³¹. Bu bildirge ile adaletin tesisi ve yargıda şeffaflığın güvence altına alınması için temel ilkeler belirlenmiştir. Bu etik ilkelerin, Yargıtay’ın her kademesinde uygulanması için 1 Mart 2016 – 31 Aralık 2017 tarihleri arasında Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi yürütülmüştür²³².

Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi kapsamında Yargıtay üyelerinin ve tetkik hâkimlerinin etik davranış standartlarını belirleyerek onlara davranışları konusunda rehber olması için Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri belirlenmiştir. Bu İlkeleri’n oluşturulmasında Bangalor İlkeleri ile Bangalor İlkeleri’nin Yorumu göz önünde bulundurulmuştur²³³. Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri, yargı etiğine ilişkin ulusal alanda yapılan önemli bir düzenlemedir.

Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri’nin 3. Kısımında IV. Numaralı başlık altında hâkimlerin davranışlarının etik ilke ve değerlere uygunluğu hakkında, öneride bulunmak üzere bir Kurul kurulacağı düzenlenmiş ve buna dayanılarak Yargı Etiği Danışma Kurulu kurulmuştur. Kurul’un hâkimlerin etik davranışlarına ilişkin kararları da yol göstericidir.

Ülkemizde yargı etiği ilkeleri için temel kaynak Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ile Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları Budapeşte İlkeleridir. Hâkim ve Savcılar Kurulu’nun, 27/06/2006 tarihli 315 sayılı kararı ile Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ve 10/10/2006 tarihli 424 sayılı kararı ile Budapeşte İlkeleri ülkemizin tüm

²³⁰ 2009 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, s. 2, 3.

²³¹ Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi, <https://www.yargitay.gov.tr/documents/0616uymzirvesiturkce.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.10.2019)

²³² Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi, https://www.yargitay.gov.tr/documents/BilgiNotu_Information.pdf, (Erişim Tarihi: 17.10.2019), s. 1

²³³ Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri, <https://www.yargitay.gov.tr/documents/YargiEtiğiIlkeleri.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.08.2020)

hâkim ve savcılarına tavsiye edilmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da bir kararında Bangalor ve Budapeşte ilkelerinin Türk Yargı sistemi içerisinde uygulanmasının gerekliliğine işaret etmiştir²³⁴.

Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, temel etik kod olarak ülkemiz tarafından benimsenmiş ve yargı kararlarında bu ilkelere uyulmasının gerekliliği belirtmiş olsa da yukarıda açıklanan projeler ve konferanslarda ulusal yargı etiği kodlarının oluşturulmasının gerekliliğinin üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda HSK Genel Kurulu, 6 Mart 2019 tarihinde Türk Yargı Etik Bildirgesini kabul etmiştir. Böylece bu bildirme ile Türk etik ilkeleri kodlaştırılmıştır.

3.2.4.2.1. Türk Yargı Etiği Bildirgesi

3.2.4.2.1.1. Genel Açıklamalar

Venedik Komisyonun 94(12) sayılı Tavsiye Raporunun I.2.a ilkesinde; hâkimlerin bağımsızlığının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve anayasal ilkelerin ışığı altında özel hükümlerin anayasalara veya diğer mevzuata konulması suretiyle ya da bu tavsiye kararının iç hukuka aktarılması suretiyle garanti altına alınması gerektiği belirtilmiştir. AHDK de 1 Numaralı Görüşünde, hâkimlerin statüsünü düzenleyen temel prensiplerin milli mevzuatlarda en üst düzeyde belirlenmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur²³⁵.

Bu kapsamda Avrupa Birliği müktesebatına uyum kapsamında yapılan “Yargı ve Temel Haklar” konulu 23. fasıl müzakereleri sonucu 2009’da hazırlanan ilk “Yargı Reformu Stratejisi Belgesi” ile 2015’te revize edilen ikinci reform belgesinde Türk yargı mensupları için etik ilkelerin belirlenmesi stratejisi öngörülmüştür²³⁶. 2015 yılı Yargı Reformu Stratejisi Belgesinde, “yargının hesap verilebilirliğini ve saydamlığını arttırmak” amacı çerçevesinde belirlenen 2.1. başlıklı hedefte, uluslararası belgeler de dikkate alınarak yargının bütün kademelerini kapsayacak biçimde yüksek mahkemeler ve

²³⁴ Yargıtay CGK, 20.11.2007 tarihli ve E.2007/5-83; K.2007/244 Sayılı Kararı

²³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Merkezi, Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu), Türkiye’ye İlişkin Görüşleri, Seçimler Yargı ve Referanduma İlişkin Karar ve Uygulama Kodları, https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/venedik_komisyonu.pdf, erişim tarihi 17.10.2019, s. 88.

²³⁶ Muharrem Kılıç, Türk Yargı Etiği Bildirgesi, Seta Perpektif, S. 234, Mart 2019, <https://setav.org/assets/uploads/2019/03/P234-TYEB.pdf>, erişim tarihi 09.03.2019, s.1.

HSK'nın işbirliği ile yargı mensuplarına yönelik etik ilkelerin oluşturulması hedefi belirlenmiştir²³⁷.

Bu kapsamda Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen ve HSK ortaklığı ile Avrupa Konseyi tarafından yürütülen ve 18/12/2017 tarihi itibarıyla son bulan “Türkiye’de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi ”ne başlanılmıştır. Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Adalet Bakanlığı bünyesinde olan Strateji Geliştirme Başkanlığı’nın Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Türkiye Felsefe Kurumu ile birlikte 26-27 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirdiği “Uluslararası Yargı Etiği” sempozyumu gibi pek çok toplantı ve çalıştay yapılmıştır. Üç yılın ardından HSK Genel Kurulu, 6 Mart 2019 tarihinde son şeklini vererek Türk Yargı Etik Bildirgesini kabul etmiştir.

Türk Yargı Etik Bildirgesinin hazırlık sürecinde yukarıda da sayılan Birleşmiş Milletler’in (BM) 2001 tarihli “Bangalor Yargı Etiği İlkeleri”, Avrupa Konseyi’nin “Yargı Etiği Tavsiyeler Belgesi” (2010), Avrupa Hâkimleri Danışma Komitesinin “Hâkimlerin Magna Carta Belgesi” (2010) gibi uluslararası belgelerin yanı sıra ilgili uluslararası örgütlerin görüşlerine başvurulmuştur²³⁸.

3.2.4.2.1.2. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ile Karşılaştırması

Türk Yargı Etik Bildirgesi, yargı etiği ilkelerinin yer aldığı ilk ulusal nitelikteki belgedir. Türk Yargı Etik Bildirgesinin, ülkemizde yargı etiği hususunda temel kaynak olarak kabul edilen Bangalor Yargı Etik İlkeleri ile hem dil hem de normatif içerik itibarıyla benzerlik göstermektedir²³⁹. Bu itibarla eldeki çalışmanın konusunu oluşturan yargı etiği ilkeleri, Türk Yargı Etik Bildirgesi ve Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ile beraber ayrıntılı olarak incelenecektir.

Türk Yargı Etik Bildirgesi’nde ise yargı etiğinin temel ilkeleri olarak 8 temel değer belirtilmiştir. Bu kapsamda ele alınan temel değerler; insan haklarına saygılı olma ve eşitlik, bağımsız olma, tarafsız olma, dürüst ve tutarlı olma, güveni temsil etme,

²³⁷ Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2015 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, http://www.sgb.adalet.gov.tr/yargi_reformu_stratejisi.pdf, erişim tarihi 15.10.2019.

²³⁸ Muharrem Kılıç, Türk Yargı Etiği Bildirgesi, s.2.

²³⁹ Muharrem Kılıç, Türk Yargı Etiği Bildirgesi, s. 2. (Erişim Tarihi: 10.01.2020.)

mahremiyeti koruma, mesleğe yaraşır davranma, mesleklerinde yetkin ve özenli olma şeklinde gösterilmiştir. Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde belirtilen bu değerler, Bangalor Yargı Etik İlkeleri Belgesi'nde yer verilen bağımsızlık, tarafsızlık, doğruluk ve tutarlılık, dürüstlük, eşitlik, ehliyet ve liyakat şeklinde sayılan yargı etiği değerleri ile paralellik göstermektedir.

Türk Yargı Etik İlkeleri'nin düzenlenmesinde, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde olduğu üzere değer-ilke-uygulama kuralları şeklinde başlıklarla ayırım yapılmamıştır. Türk Yargı Etik İlkeleri'nde benzer şekilde değer, değeri bir cümle ile açıklayan ilke ve ilkenin altında ilkelerin pratik yaşama geçirilmesi için yapılması veya yapılmaması gerekenleri gösteren davranış kuralları ortaya konulmuştur. Ayrıca belirtilmelidir ki her iki belgede yer verilen değerleri korumaya yönelik davranış kuralları, metinde sayılanlar ile sınırlı olmayıp ilk akla gelen ya da pratikte sıklıkla karşılaşılan sorunlara karşılık önemli oldukları düşünüldüğü için öne sürülen davranışlardır²⁴⁰.

Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde, giriş kısmında ve her bir ilkenin başında, “hâkimlere ve savcılara” hitaben düzenleme yapılmıştır. Oysa Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nin giriş kısmında, oluşturulan etik standartların “hâkimlere” yönelik olduğu belirtilmiş ve her bir uygulama başlığı, “hâkimlere” hitaben düzenlenmiştir. Savcılar için ise Budapeşte İlkeleri düzenlenmiştir. Hâkimler ve savcılar arasında, görevleri bakımından farklılık bulunmasına rağmen uymaları gereken etik ilkeler bakımından fazla bir fark bulunmadığı kabul edilmektedir²⁴¹. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun bir kararında da hâkimler ile savcılar arasında, taşımaları gereken özellikler ve uymaları gereken meslek kuralları bakımından önemli bir fark bulunmadığına dikkat çekilmiştir²⁴². Yargıtay, başka bir kararında da Budapeşte İlkeleri ile Bangalor İlkeleri'nin hemen hemen benzer özellikler gösterdiğini ortaya koymuştur²⁴³.

²⁴⁰ Tepe, ‘Yargı Etiği’ ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur? , Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, s. 107.

²⁴¹ Gülriz Uygur, Yargı Kararlarında Etik İlkeler, s. 75.

²⁴² Yargıtay CGK Esas No : Karar No: Tebliğname : 2007/5.MD83 2007/244, sempozyum kitabı, s.75.

²⁴³ Yargıtay CGK 20.11.2007 tarihli ve E.2007/5-83; K.2007/244) Sayılı Kararı; Gülriz Uygur, Yargı Kararlarında Etik İlkeler, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülagü (Hzl.) , Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, Ankara, 13-14 Nisan 2017, s. 76.

Yargı etiği ilkeleri incelendiğinde ilkelere ilişkin dürüstlük, tutarlılık, yargıya güven, mahremiyet, insan onuruna saygılı olma, eşitlik, ehliyet ve liyakat değerlerini savcılarında davranışlarında sergilemesi gerekmektedir. Bu değerlerden bağımsızlık ve tarafsızlık değerlerinin savcılar için uygulanması konusunda ise literatürde tartışmalar bulunmaktadır. Anayasa'nın 138. maddesinin lafzı incelendiğinde, maddede yargı yetkisinin bağımsız hâkimler tarafından kullanılacağı belirtilmiştir, cumhuriyet savcılarının ise bu madde kapsamında ele alınmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle literatürde, cumhuriyet savcılarının yargı yetkisini kullanmalarının Anayasal bir dayanağının olup olmadığı ve hukuki statülerinin niteliği konusunda fikir ayrılıkları bulunmaktadır²⁴⁴. Literatürde bir görüş, cumhuriyet savcılarının hem adli hem yönetsel görevlerinin bulunmasından dolayı yürütme erkinin içinde yer aldıklarını ve hiyerarşik bir ilişkiye tabi olan bir tür devlet ajanı olduklarını, bu nedenle cumhuriyet savcılarının hâkimler gibi bağımsız olamayacaklarını ileri sürmektedir²⁴⁵. Literatürdeki bir diğer görüş ise cumhuriyet savcılarının bir yargılama süjesi olduğunu ve hâkimler gibi bağımsız olmaları gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüşü savunanlar, kamu davası açılması için yeterli kanıt olup olmadığına karar vererek iddianame düzenleyebilen ve kanıtların hukuka uygun olup olmadığını değerlendirerek soruşturmanın güvenilirliğini gözetmekle yükümlü olan cumhuriyet savcılarının bağımsız olmalarının bir zorunluluk olduğu ileri sürülmektedir. Çünkü yargının bağımsızlığı, soruşturma makamlarının bağımsız olmasını gerektirmektedir²⁴⁶.

Savcılar bağımsızlığı konusuna uluslararası düzenlemelerde de yer verilmiştir. Savcılar için etik davranış ilkelerini ortaya koyan Budapeşte İlkeleri'nde, savcılar hem genel olarak mesleki davranışlarında hem de ceza soruşturmalarına ilişkin davranışlarında "bağımsız" hareket etmeleri gerektiği ortaya konulmuştur²⁴⁷. Demokratik bir toplumda hâkimler ile savcılar ilişkilerin nasıl olması gerektiğini ortaya koyan Bordeaux Bildirisi'nde, bağımsız bir cumhuriyet savcılığı için gerekli olan asgari koşullar ortaya konulmuştur. Buna göre; savcılar konumlarının ve faaliyetlerinin, savcılık teşkilatı haricindeki tüm odaklardan bağımsız olması gerektiği ortaya konulmuştur. Bu

²⁴⁴ Çalışır, Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır, s. 36.

²⁴⁵ Çalışır, Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır, s. 67,71. Ayrıntılı bilgi için s. 66-73.

²⁴⁶ Çalışır, Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır, s. 60, 61. Ayrıntılı bilgi için s. 54-66.

²⁴⁷ Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri "Budapeşte İlkeleri".

kapsamda savcılarının mesleğe alınma şekillerinin, tayin koşullarının, maaşlarının ve tüm mesleki teminatlarının, kanunlarda öngörülen güvenceler ile korunması gerekmektedir²⁴⁸.

Tarafsızlık ilkesi ile ilgili olarak ise cumhuriyet savcıları, ülkemiz ceza yargılaması hukuku içinde tarafsız bir şekilde konumlandırılmıştır. Cumhuriyet savcıları, maddi gerçeği araştırmakla yükümlü kılınmışlardır. Bu kapsamda onlar, şüphelilerin hem lehine hem aleyhine olan tüm delilleri toplamalıdır. Bu nedenle cumhuriyet savcıları ceza muhakemesinin bir tarafı değildir²⁴⁹. Cumhuriyet savcılarının tarafsız olması gerektiği, savcılar için etik davranış ilkelerinin yer aldığı Budapeşte İlkeleri'nde, "savcılarının, hem özel yaşamlarındaki faaliyetlerinde hem mesleki faaliyetlerinde ve ceza soruşturmalarında tarafsızlıklarından taviz vermemeleri gerektiği" belirtilerek ortaya konulmuştur²⁵⁰. Bordeaux Bildirisi'nde de savcılarının hâkimler gibi görevlerinde tarafsız olmaları gerektiği belirtilmiştir²⁵¹.

Her ne kadar yargı etiğine ilişkin ilkeler, cumhuriyet savcıları için öngörülen etik ilkeleri ile uyumlu olsa da hâkimler ve savcılar yargılamanın ayrı makamlarını temsil etmektedir. Tez-antitez-sentez ile yargılama makamlarının dengeye dayanan işbirliği ilişkilerinin korunması gereklidir. Hâkim ve savcının birbirine karıştırılması, ceza yargılamasındaki çelişmenin ortadan kaldırılması ya da bozulması tehlikesine neden olabilir²⁵². Bu itibarla bu hususun gözetilerek hâkimler ve savcılara ilişkin ilkelerin ayrı tutulması daha ihtiyatlı bir yaklaşım olur.

3.2.4.2.1.3. Değerler ve İlkeler

Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde ise insan onuruna saygılı olma ve eşitlik, yargı etiğinin birinci değeri olarak düzenlenmiştir. İnsan onuru kavramı ile doğrudan ilintili olan eşitlik ilkesi, Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde insan onuru ile beraber ele alınmıştır. Söz konusu

²⁴⁸Bordeaux Bildirisi, "Demokratik Bir Toplumda Yargıç ve Savcılar", 20 Eylül 2009, <https://rm.coe.int/1680747712>, (Erişim Tarihi: 15.04.2020).

²⁴⁹ Çalışır, Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır, s. 88, 89.

²⁵⁰ Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri "Budapeşte İlkeleri".

²⁵¹ Bordeaux Bildirisi, "Demokratik Bir Toplumda Yargıç ve Savcılar".

²⁵² Keyman, s. 45, 46.

değere ilişkin ilkede, hâkimlerin insan onuruna saygılı olmaları, insan haklarını gözetmeleri ve herkese eşit davranmaları gerektiği ortaya konulmuştur. İnsan onuruna saygılı olma değeri ile buna ilişkin bir ilkeye Bangalor Yargı Etik İlkelerinde yer verilmemiştir. Öte yandan İlkeleri'n ön sözünde, insan haklarının korunması için yargının yetkili, bağımsız ve tarafsız olması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Bağımsızlık değeri, Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde yargı etiğinin ikinci değeri olarak düzenlenmiştir. Bağımsızlık değerine ilişkin ilkede, hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları ortaya konulmuştur. Tarafsızlık, Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde yargı etiğinin üçüncü değeri olarak düzenlenmiştir. Tarafsızlık değerine ilişkin ilkede, hâkimlerin tarafsız olmaları gerektiği ortaya konulmuştur.

Dürüstlük ve tutarlılık değerlerine, Türk Yargı Etik Bildirgesinde tek bir başlık altında yer verilmiştir. Söz konusu değerlere ilişkin ilkede, hâkimlerin dürüst ve tutarlı olmaları gerektiği ortaya konulmuştur. Değer başlığında, doğruluk değerine yer verilmemiş olmakla beraber ilkenin uygulanmasına ilişkin davranış kurallarında dürüstlüğün ve doğruluğun hâkimlik ve savcılık mesleğinin gerektirdiği yüksek karakter özelliklerinden olduğu belirtilmiştir. Dürüstlük ve doğruluğun ayrı ayrı değerler olarak belirtilmemesinin sebebi, dürüstlük ve doğruluk kelimeleri arasında Türkçe'de çok fazla anlam farklılığının bulunmaması ve bu kelimelerin birbirlerinin yerine kullanılmalarıdır. Bangalor İlkeleri'nde de 3. değer olan "integrity" kelimesi dürüstlük olarak çevrilirken; 4. değer olan "propriety" hem mesleğe yaraşırılık hem de doğruluk olarak çevrilmektedir. Bu çeviriler, teknik ve teorik olarak isabetli değildir. Türk Yargı Etiği Bildirgesi'nde bu sebeple Bangalor İlkeleri'nde doğruluk başlığı altında ele alınan konulara mesleğe yaraşırılık değerinin altında yer verilmiştir²⁵³.

Yargıya güven değerine, Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde yer verilmiştir. Yargıya güven değeri, Türk Yargı Etik Bildirgesi'nin beşinci değeri olarak düzenlenmiştir. Söz konusu değere ilişkin ilkede, hâkimlerin, yargıya duyulan güvenin birer temsilcisi oldukları ortaya konulmuştur. Yargıya güven değeri, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde

²⁵³ İbrahim Şahbaz ve Mustafa Saldırım, Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Taslağına İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Birleşmiş Milletler Yargı Etiği Standartları ile Karşılaştırılması, Ankara: Yargıtay Başkanlığı, Ekim 2017, s. 15.

ayrı bir ilke olarak düzenlenmemiştir. Bununla beraber İlkeleri'n ön sözünde, demokratik bir toplumda halkın yargı sistemine güven duymalarının elzem olduğu belirtilerek hâkimlerin yargı sistemine olan güveni artırmaya ve idame ettirmeye çalışmalarının oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Yargıya güven değerine ayrıca Bangalor İlkeleri'nde bağımsızlık ve tarafsızlık ilkelerine ilişkin kurallarda yer verilmiştir. Bağımsızlık değerine ilişkin kuralda, hâkimin yargıya yönelik kamusal güveni güçlendirmek amacıyla yargı etiği ile ilgili yüksek standartlar sergilemesi gerektiği; tarafsızlık ilkesine ilişkin alt başlıkta ise hâkimin, yargı ve hâkim tarafsızlığına yönelik halkta bulunan güveni korumaya yönelik davranışlar sergilemesi gerektiği belirtilmiştir.

Mahremiyet değerine, Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde yer verilmiştir. Mahremiyet değeri, Türk Yargı Etik Bildirgesi'nin altıncı değeri olarak düzenlenmiştir. Söz konusu değere ilişkin ilkede, hâkimlerin mahremiyeti gözetmeleri gerektiği ortaya konulmuştur. Mahremiyet değerine, Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde ayrı bir ilke olarak yer verilmemiştir. Bununla beraber İlkeler'in dürüstlük değerinin uygulamasına ilişkin onuncu alt maddesinde, hâkimlik sıfatıyla elde edilen gizli bilgilerin, yargısal görevler ile ilgili olmayan amaçlarla kullanılmaması ve ifşa edilmemesi vurgulanmıştır.

Ehliyet ve liyakat değeri, Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde yetkinlik ve mesleğe yaraşırılık adı altında Bildirge'nin yedinci ve sekizinci değeri olarak iki ayrı madde halinde düzenlenmiştir. Yetkinlik değerine ilişkin ilkede, hâkimlerin, mesleklerinde yetkin ve özenli olmaları gerektiği ortaya konulmuştur. Mesleğe yaraşırılık değerine ilişkin ilkede ise hâkimlerin mesleğe yaraşır şekilde davranmaları gerektiği belirtilmiştir.

3.2.5. Yargı Etiği ilkelerinin Amacı ve Adil Yargılanma Hakkı

Yargı etiği ilkelerine ilişkin düzenlemeler, yargı etiğine ilişkin bir çerçeve oluşturmak için tasarlanmışlardır. Hâkimlerin, mesleklerini icra ederken ve özel yaşamlarında karşılaştıkları bazı durumlar çok karmaşık olabilir ve onları nasıl davranmaları gerektiğini konusunda ikileme düşürebilir. Yargı etiği ilkeleri, bu noktada hâkimlere yol göstermeyi amaçlamaktadır²⁵⁴. Hâkimlerin, meslekî davranışlarından dolayı sorumlu oldukları

²⁵⁴ İnalet Aydın ve Mustafa Saldırım, Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı, Ankara: Yargıtay Başkanlığı, Şubat 2019, s. 45.

varsayılmaktadır ve yargı etiğine ilişkin herhangi bir yazılı kural olmasa da etik ilkelere uymaları asli sorumluluklardır²⁵⁵. Yargı etiği ilkelerine ilişkin yazılı bir düzenlemenin bulunması, mesleki davranışların nasıl olması gerektiğine ilişkin açıklık, bilinebilirlik ve öngörülebilirlik sağlayarak hâkimleri korumaktadır²⁵⁶.

Yargı etiği düzenlemelerinin diğer bir amacı da yasama ve yürütme mensupları ile yargılama sùjelerinin ve kamuoyunun yargıyı daha iyi anlamalarını sağlayarak yargıya destek olmalarına yardımcı olmaktır²⁵⁷. Toplumun yargı etiği konusunda bilince sahip olması, onların hâkimlerin davranışlarına ilişkin meşru beklenti oluşturmalarını sağlamaktadır. Yasama ve yürütme organının, yargı etiği ilkeleri konusunda gerekli özeni göstermesi, hâkimlerin etik davranışta bulunma potansiyellerini etkilemektedir²⁵⁸.

Yargı etiği düzenlemeleri ile hâkimleri bağlayan mevcut hukuk ve davranış kurallarının tamamlanması amaçlanmaktadır²⁵⁹. Yargı etiği ilkeleri, hâkimlerin üzerinde bağlayıcı olan kurallardan kaynaklanan yükümlülüklerini ortadan kaldırmamaktadır. Bu İlkeler, hâkimlerin ceza kanunları, disiplin kuralları ve kamu görevlileri ile ilgili yükümlülüklerinin bir alternatifini oluşturmamaktadır. Ancak hâkimlerin bazı uygunsuz davranışları, görevi kötüye kullanma ya da disiplin işlemi uygulanacak bir ağırlıkta olmayabilir. Yargı etiği İlkeleri bu durumlarda tamamlayıcı bir nitelik göstermektedir²⁶⁰.

Yargı Etiği İlkeleri, hâkimlerin mesleklerinin kendilerine bahşettiği güçleri orantılı olarak ve toplumun beklentilerine uygun olarak yerine getirebilmelerini sağlamaktadır. Bu İlkeler, hâkimleri kendilerine ve kişilere karşı sorumlu kılan öz denetleyici nitelikte olan ilkelere²⁶¹.

Yargı etiği ilkeleri, bir yargılamanın nasıl etik bir yargılama olabileceğini göstermektedir. Yargılamada etik davranış ise kendini adil olma şeklinde

²⁵⁵ Aydın ve Saldırım, Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı, s. 46.

²⁵⁶ Şahbaz ve Saldırım, Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Taslağına İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Birleşmiş Milletler Yargı Etiği Standartları ile Karşılaştırılması, s. 10.

²⁵⁷ Bangalor Yargı Etiği İlkeleri Önsözü, www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/4a92e0cc-e94b-4912-aaf9-5dfc5b885e98.pdf, (erişim tarihi: 15.12.2019)

²⁵⁸ Aydın ve Saldırım, Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı, s. 45.

²⁵⁹ İbrahim Akın ve Tansu Akın, s. 186.

²⁶⁰ Aydın ve Saldırım, Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı, s. 45.

²⁶¹ Şahbaz ve Saldırım, Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Taslağına İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Birleşmiş Milletler Yargı Etiği Standartları ile Karşılaştırılması, s. 11.

göstermektedir²⁶². Yargısal etik davranış ilkeleri de yargılamanın adil olmasının sağlanmasındaki en önemli araçlardan biridir²⁶³. Bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, eşitlik, doğruluk ve tutarlılık, ehliyet ve liyakate sahip olma şeklinde sayılabilecek ve çalışmanın devamında incelenecek olan yargı etiği ilkelerinin yargılama işinin adil olması için gerekli olduklarına kuşku bulunmamaktadır²⁶⁴.

Yargı etiği ve yargısal davranış ilkeleri, yargıda etik davranış olan adil olmanın sağlanmasına hizmet etmektedir. Özellikle bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri insan haklarından olan adil yargılama hakkının gerçekleşmesini sağlayacak unsurların başında yer almaktadır²⁶⁵. Bu itibarla yargı etiği ilkelerinin normatif dayanağını, iç hukukumuzun da bir parçası olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (m.10) ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (m.6) temel bir insan hakkı olarak kabul edilen adil yargılama hakkı oluşturmaktadır. Yargısal karar oluşturma etik olarak değerlendirilmesinde, hâkimlerin adil yargılanma hakkına riayet edip etmediği önem arz etmektedir²⁶⁶. Bu itibarla yargı etiği ilkelerinin teker teker incelenmesinden önce adil yargılanma hakkının içeriği ve unsurlarının bilinmesi gerekmektedir.

Kısaca '*kişilerin yasa ile kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma hakkı*' olarak tanımlanan adil yargılanma hakkı, Anayasamızın 36. Maddesinde hak arama hürriyeti başlığı altında düzenlenmiştir. Adil yargılanma hakkı bu maddede, "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" şeklinde ifade edilmiştir. (AY. m. 36)

Adil yargılanma hakkı, yargılama aşamasının bütününe ilişkin usuli güvenceler sağlayan bir haktır. Adil yargılanma hakkı bakımından önemli olan husus, neticede verilen kararın adil olup olmadığı değildir; kararın adil olabilmesi için gerekli koşulların

²⁶² İbrahim Akın ve Tansu Akın, 85, 86.

²⁶³ Bekir Bozdağ, Sunuş, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, s. vı

²⁶⁴ Tepe, 'Yargı Etiği' ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur? , Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, s. 108.

²⁶⁵ Nur Centel, Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Tarafsızlığı, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları:150, 1996, Önsöz. s. v.

²⁶⁶ Mehmet Akif Tutumlu, Yargı Felsefesi Üzerine, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2018, s.253, 259, 260.

yargılama sırasında tesis edilip edilmediğidir²⁶⁷. AİHS’de adil yargılanma hakkının kapsamını, medeni haklar ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıklar ile suç isnadının karara bağlanması ile sınırlı tutulmuştur²⁶⁸. Anayasa’nın 36. Maddesinde ise böyle bir ayırım yapılmamış ve idari uyuşmazlıklar yönünden de adil yargılanma hakkı tanınmıştır²⁶⁹.

Adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelere, Anayasa’nın 90. Maddesi gereği iç hukuk düzenlemesi olarak kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Anayasa’nın 36. Maddesine göre daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Yargılamanın adil bir şekilde yürütülebilmesi için AİHS 6. Maddesinde yer verilen güvenceler şunlardır: “Yasal, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma, hakkaniyete uygun ve kamuya açık yargılama, makul sürede yargılanma, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar herkesin masum sayıldığını ifade eden masumiyet karinesi, kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebi hakkında haberdar olma hakkı, savunma hazırlamak için gerekli zamanın ve kolaylıkların sağlanması hakkı, bizzat savunma veya müdafî yardımından yararlanma hakkı, tercümandan bedelsiz yararlanma hakkı, iddia ve savunma tanıklarının dinlenilmesini sağlamak hakkı²⁷⁰”.

Bu sayılanların yanı sıra hakkaniyete uygun yargılanma hakkı da bulunmaktadır. Bir de mahkemenin içtihatlar yolu ile türettiği haklar bulunmaktadır. Bu güvenceler; bir yargı yerine başvuru hakkı, duruşmada hazır bulunma hakkı, duruşmaya etkin olarak katılma hakkı, silahların eşitliği, çekişmeli yargı hakkı, kendini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanmama hakkı, kararların ve hükümleri gerekçeli olması haklarıdır²⁷¹.

Anayasa’nın suçlar ve cezalara ilişkin esaslar başlıklı 38. Maddesinde de adil yargılama hakkı ilgili olan güvencelere yer verilmiştir. Söz konusu maddede yer alan güvenceler; yasallık ilkesi, suçsuzluk karinesi, hiç kimse kendini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaz ilkesi, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi, kanuna aykırı olan delillerin delil niteliğinin olmaması ilkesi, genel

²⁶⁷ Sibel İncoğlu, Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi 4, Ankara, Nisan 2018, s. 1.

²⁶⁸ İncoğlu, Adil Yargılanma Hakkı, s. 15.

²⁶⁹ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar ve Rifat Murat Önok, İnsan Hakları El Kitabı, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2011, s. 220.

²⁷⁰ Tezcan, Erdem, Sancakdar ve Önok, s. 226-227.

²⁷¹ Tezcan, Erdem, Sancakdar ve Önok, s. 226-227.

müşadere yasağı, idarenin kişi hürriyetini sınırlayıcı yaptırım uygulayamaması ilkesi, vatandaşın geri verilmesi yasağı şeklinde sayılabilir²⁷².

Adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olan diğer düzenleme, Hukuk Muhakemesi Kanunu 27. Maddesinde düzenlenen Hukuki Dinlenilme Hakkıdır. Söz konusu maddenin gerekçesinde hukuki dinlenilme hakkının Anayasa 36. Maddesi ile AİHS 6. Maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsuru olduğu belirtilmektedir. Buna göre bu hakkın birinci unsuru, tarafların yargılama ile ilgili yapılan işlemler hakkında bilgilendirilmesi hakkıdır. Söz konusu hakkın ikinci unsuru, tarafların yargılama ile ilgili açıklamalarda bulunabilmesi, iddia ve savunmalarını ileri sürebilmesi ve ispat edebilmesi haklarıdır. Taraflara bu haklar silahların eşitliği ilkesi çerçevesinde eşit olarak tanınır. Bu hakkın üçüncü unsuru, tarafların iddialarının ve savunmalarının yargı organları nezdinde dikkate alınarak değerlendirilmesi ve bu çerçevede kararların gerekçeli verilmesi hakkıdır. Yargı organlarının eksik, şekli ve görünüşte gerekçe yazması ile ortaya çıkan kararın hukukun genel ilkelerine, mevzuata ve içtihatlarla aykırı olması bu hakkın ihlaline neden olmaktadır²⁷³.

3.2.6. Yargı Etiği İlkelerinin Niteliği

Yargı etiği ilkeleri, yargının temel etik değerlerinin nasıl hayata geçirileceğini göstermektedir²⁷⁴. Yargı etiği ilkelerinin temelinde değerler bulunmaktadır. Değer kavramı, insanın eylemlerine değer yüklemesinin bir sonucudur ve gerçekte meydana gelen somut olgulara ilişkin iyi-kötü, doğru-yanlış, yararlı-zararlı gibi değerlendirmeler ile ilgilidir²⁷⁵. İnsanlar, değerlendirmede bulunurken insanın değerini ya da onurunu koruyan veya en azından insanın onurunun harcanmasına engel olan değerlere dayanarak kararlarını almaktadır²⁷⁶. Hâkimler da yargılama faaliyetini yürütürken yaptıkları değerlendirmelerde çeşitli yargısal değerlere dayanmaktadır. Bu yargısal değerler,

²⁷² Tezcan, Erdem, Sancakdar ve Önok, s. 215.

²⁷³ Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasi/2011Yili/kanmetni/6100ss.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.01.2020), s. 18, 19.

²⁷⁴ Harun Tepe, 'Yargı Etiği' ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, s.107

²⁷⁵ Aydın, s. 50, 51.

²⁷⁶ Tepe, 'Yargı Etiği' ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur? , Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, s. 107

hâkimlerin yargılamanın amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli olan davranış standartlarını belirleyen inançlardır ve hâkimlerin davranışlarını etkileyerek onlara içkin bir değer bilinci oluşturmaktadır²⁷⁷.

İlkeler, değerlerin yaşama geçmesini sağlayan ve değerlerin içkin olduğu sistemin anlaşılmasını sağlayan düşünce, kavram ya da önermelerdir. İlkeler, eylemlerin etik yönden haklı ya da doğru olarak değerlendirilmelerinde yol gösteren ve etik muhakemesinde rehberlik eden ana kaynaklardır. Etik ilkeler, yapılması ya da yapılmaması gereken davranışları tanımlayan kuramsal normlardır. Etik ilkeler bu yönüyle duygular ya da alışkanlıklar gibi içsel kaynaklara göre daha güvenilirlerdir²⁷⁸.

Yargı etiği ilkeleri, hâkimlerin verdikleri kararların doğru, yanlış veya uygun olarak gerekçelendirilmesinde somut standartlar oluşturan ve onların meslek uygulamalarında yol gösteren temel ilkelerdir. Yargı etiği ilkelerinin, karşılaşılan etik sorunlar bakımından yol gösterici olma şeklindeki işlevinin yanı sıra uygulamacılara karşılaştıkları her bir sorunun etik bağlamda irdelenmesinde temel oluşturarak genel olarak kabul edilen evrensel standartlar oluşturulmasını sağlama işlevi de bulunmaktadır²⁷⁹.

Kurallar, istikrarlı ve öngörülebilir bir sosyal yaşam için düzeni sağlayan buyurucu ya da yasaklayıcı düzenlemelerdir. İlkeler, insan ilişkileri ile ilgili temel düşünceleri ifade ederken; kurallar, insanlara ilişkilerinde nasıl davranacaklarını göstermektedir. İlkeler kurallara göre daha genel ve soyut ifadelerdir. Kurallar ise ilkeleri somutlaştırarak ilkelerin hayata uygulanmasını sağlamaktadır²⁸⁰.

Yargı etiği bakımından kurallar, hâkimlerin mesleki yeterlilik koşullarını ortaya koymaktadır. Bu kurallara uyulması zorunludur. Hâkimlerin yargılama faaliyetini sürdürürken tarafsız davranmaları temel yargı etiği ilkelerinden biridir. Hukuk Muhakemeleri Kanun'un 34. ve devamı maddelerinde yer verilen hâkimin yasaklılığı ve reddi müessesleri de tarafsızlık ilkesinin hayata geçirilmesini sağlayan somut kurallardır.

²⁷⁷ Aydın, s. 52.

²⁷⁸ Aydın, s. 53, 54.

²⁷⁹ Aydın, s. 53, 54.

²⁸⁰ Tamer Kılıç, Etik ve Sosyal Sorumluluk İlgili Kavramlar ve Aralarındaki İlişkiler, Ankara: Gazi Kitapevi, Kasım 2017, s. 88, 89.

Etik kodlar, grup üyelerinin ya da meslek gruplarının grup üyesi olarak yapmaları gereken davranış standartlarını belirleyen kılavuzlardır. Etik kodlar, ortaya koydukları uygulamalar ve eğitim yolu ile meslek mensuplarının meslek etik ilkelerini ve değerlerini içselleştirmelerini sağlamaktadır²⁸¹.

Yargı etiği kodları da yargı etiği ilkelerinin anlamını göstererek hâkimlerin davranış koşullarını belirlemektedir. Yargı etiği kodları, hâkimlerin etik algılarını geliştirerek onların etik değerlendirme ve karar verme sürecini etkilemektedir. Yargı etiği kodları, hâkimlerin iştigal ettikleri makamların gücünün ve öneminin ayırdına varmalarını sağlayarak onların mesleklerinin onurunu ve saygınlığını korumalarını ve geliştirmelerini sağlamaktadır. Sahip oldukları konumun ve eylemlerin değerini bilmeyen hâkimler ise ne etik karar verme süreci ile ne de etik davranışta bulunma ile ilgilenmektedir²⁸².

İKİNCİ BÖLÜM

YARGI ETİĞİ İLKELERİ

1. GENEL OLARAK YARGI ETİĞİ İLKELERİ

Günümüz bilgi çağında sanayi, teknoloji ve iletişim alanlarında meydana gelen hızlı gelişmeler, toplumlarımızın yapısında tarihte şimdiye kadar görülmemiş bir hızla değişikliklerin meydana gelmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler karşısında insanların inançları sarsılmış, gelenekler etkisini yitirmiştir. İnsanların yaşamlarına yol gösteren din

²⁸¹ Aydın, s. 55, 56.

²⁸² Tamer Kılıç, s.107; Aydın, s. 56.

ve ahlak gibi değerler, günümüz toplumlarının koşullarına yanıt veremez hale gelmiştir²⁸³. Böylece ahlaki tavrın dayandırıldığı temeller aşınmış ve insanlar yapıp etmelerinde ahlaki açmaz ile karşı karşıya kalmıştır²⁸⁴. Günümüz insanı hem küresel ısınma, asit yağmurları, ozon tabakasının delinmesi gibi doğal yaşamı etkileyen sorunlar ile yoksulluk, savaşlar, kitle halinde yaşanan göçler, nüfusun belli kesimlerine karşı baskı, şiddet, dinsel, etnik ve cinsel ayrımcılıklar gibi toplumsal hayatı etkileyen sorunlara karşı hazırlıksız yakalanmışlardır. Tüm bu sorunlara karşı ise çözüm üretilmesi gerekmektedir²⁸⁵.

İnsanlığın içinde bulunduğu bu durum, ahlaki ilkeleri ve değerleri araştıran etik alanına olan ilgiyi arttırmıştır. İnsanlar, günümüz sorunlarına bir çözüm olması umuduyla davranışları için bir ölçüt olacak ahlaki kodların arayışına girmişlerdir²⁸⁶. Özellikle uğraş alanı insana ve insan hayatına dokunan meslek grupları için etik tartışmaları ayrı bir önemde tutulmuştur. Her ne kadar meslek mensupları, çeşitli ve farklı alanlarda faaliyet gösterebilirler de ortak ögesi insan unsuru olan mesleklerde benzer nitelikte etik sorunlar ile karşılaşmaktadır.

Yargıda karşılaşılan etik sorunlar, diğer meslek gruplarında karşılaşılan etik sorunlar ile karşılaştırıldığında, daha önemli sonuçları olan ciddi sorunlardır. Çünkü hâkimler, kendilerine tanınan yetkiler çerçevesinde bireylerin temel hak ve özgürlükleri üzerinde son sözü söylemektedirler. Hâkim vereceği bir karar ile tarafları boşamakta, bir kimseyi ömür boyu hapse mahkûm etmekte, bir kimsenin malvarlığının eksilmesi sonucunu doğurabilmektedir.

Hâkimlere verilen bu yetkiler, bütün bir toplumun temel hak ve özgürlüklerinin garantisini oluşturmaktadır. Dolayısıyla hâkimlerin, kendilerine verilen yetkileri etik olarak yanlış kullanmalarının etkisi sadece buna maruz kalan kişiler ile sınırlı kalmamaktadır. Böylesi bir durum, o toplumu oluşturan tüm bireylerin nezdinde yargıya

²⁸³ Durkheim, s. 159.

²⁸⁴ Nuttall, s. 17.

²⁸⁵ Mehmet Yüksel, Modernleşme Bağlamında Hukuk ve Etik İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 57, S. 1, 177-195, 2002, s. 178.

²⁸⁶ Yüksel, Modernleşme Bağlamında Hukuk ve Etik İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış, s. 178.

duyulan güveni sarsmaktadır. Fabreguettes, hâkimin tek bir kararındaki adaletsizliğin, kamuya yönelmiş bir tehdit mahiyetinde olduğunu belirtmiştir²⁸⁷.

Bireyler, hak ve özgürlüklerinin garantisi olan yargıya karşı duydukları güveni kaybettiklerinde hak ve özgürlüklerini kendileri müdafaa etme zorunluluğu duyacaklardır. Herkesin kendi bildiği gibi davrandığı bir toplumda ise örgütlü bir düzenin varlığı zamanla kaybolacak ve dolayısıyla devlet etkinliğini kaybedecektir.

Hâkimlerin kendilerine tanınan bu yetkileri kullanırken adil olmaları, her türlü kişisel değer ve inançlar ile ön yargılardan sıyrılarak açık görüşlülükle karar vermeleri ve nihai amaçlarının adalet olması gerekmektedir. İşte bu gereklilikler etikle ilgilidir. Hâkimler, mesleklerini icra ederken bu değerler somutlaşmakta ve etik düşünme ve karar verme biçimi ile bu değerlere ilişkin cevapları karşılamaktadır²⁸⁸.

Hâkimlerin, kendilerine verilen yargı yetkisini etik olarak kullanabilmelerinde yol gösterici olan etik ilkelere ihtiyacı bulunmaktadır. Çeşitli meslek örgütleri de çağımızda etiğe verilen önemin artmasına paralel olarak, meslek mensupları için etik değerleri gösteren etik kodlar oluşturma faaliyeti içerisinde. Belirli meslek alanları ile ilgili olarak oluşturulan bu meslek etiği kodları, somut ilkeleri ve kuralları belirleyerek meslek mensuplarına davranışlarında yol gösterici olmaktadır²⁸⁹. Yargı etiği yönünden de hâkimlerin etik düşünme, değerlendirme ve karar verme faaliyetlerine yol gösterici nitelikte olan etik ilkelerin kodifikasyonu çalışmaları uluslararası alanda hız kazanmıştır. Ülkemizde de yargı alanında ortaya çıkan pek çok sorunun çözümünde yargı etiğinin temel alınması gerektiği anlayışı önem kazanmaktadır. Bu kapsamda uluslararası alanda yapılan kodlaştırma çalışmaları, ulusal alanda yapılan düzenlemeler ile takip edilmektedir.

Ülkemizde yargı etiği konusuna verilen önemin artışı, son yıllarda yargı camiasından uygulayıcıların ve akademisyenlerin beraber bulunduğu geniş bir katılımcı kitlesi ile yargı etiği hakkında sempozyumların düzenlenmesi, yargı etiği ilkelerine ilişkin

²⁸⁷ M. P. Fabreguettes, Adalet Mantiğı ve Hüküm Verme Sanatı, (1945 Baskısının Tıpkı Basımı), Ankara: Adalet Bakanlığı, Kasım 2019, s. 9.

²⁸⁸ Ulutaş ve Atabey, s.7.

²⁸⁹ İnayet Aydın, Akademik Etik, 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi, Ağustos 2016, s. 46.

bildirgelerin hazırlanması ve yargı etiği ilkelerinin kodlaştırma çalışmalarının yapılması şeklindeki faaliyetler üzerinden gözlemlenebilmektedir. 2017 yılında Ankara’da gerçekleştirilen “Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu”, 2018 yılında Ankara’da gerçekleştirilen “Adalet Şurası”, AB ile uyumun sağlanması için 2009, 2015 ve 2019 yılında gerçekleştirilen “Yargı Reformu Stratejileri” müzakereleri, ülkemizde yargı etiği hakkında yapılan önemli çalışmalardan birkaçıdır.

Eldeki bu çalışmada, öncelikle değer-ilke-kural-standart arasındaki ayrımı değinilerek yargı etiği ilkelerinin niteliği üzerinde durulacaktır. Çalışmanın devamında, her bir yargı etiği ilkesi ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bu kapsamda, yargı etiği ilkelerine ilişkin değerler yedi başlık altında incelenecektir. Söz konusu yargı etiği ilkeleri; yargıya güven ve eşitlik, bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, doğruluk, tutarlılık, yargıya güven, mahremiyet, ehliyet ve liyakat şeklindedir. Her bir yargı etiği ilkesinin anlamının ortaya konulabilmesi için ilkeye ilişkin değer, literatürde yer alan çeşitli boyutları ile kavramsal olarak ele alınacaktır. Son olarak, her bir yargı etiği ilkesine ilişkin Bangalor Yargı Etik İlkeleri ile Türk Yargı Etik Bildirgesi’nde yer verilen ilkelerin uygulanmasına yönelik olan davranış kuralları ortaya konulacaktır.

2. YARGI ETİĞİ İLKELERİ

2.1. İnsan Onuruna Saygılı Olma ve Eşitlik İlkesi

2.1.1. Kavramsal Çerçeve

İnsan onuru veya haysiyeti, insan haklarının temeli olan ve insanı insan yapan bir değer olarak kabul edilmektedir. Bu, Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin başlangıç kısmında yer alan, “...insanlık ailesinin bütün üyelerinin doğuştan sahip oldukları insanlık onurunu ve eşit ve vazgeçilmez haklarını tanımanın yeryüzündeki adalet ve barışın temeli olduğu...” ve “...bu hakların insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onurundan türediği” şeklindeki ifadeler ile açık bir şekilde gösterilmektedir²⁹⁰.

²⁹⁰ Halil Kalabalık, İnsan Hakları Hukukuna Giriş, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Ağustos 2019, s.114, 115; <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/TIntCovCivPolRights.pdf>, erişim tarihi 21.01.2020.

İnsan onuru kavramındaki onur kelimesinin Latince kökeni “dignitas” kelimesidir. Bu kelime, Roma’da yüksek statülü kişilere saygıyı belirten bir kelime olarak kullanılmaktaydı. Dignitas yani insan onuru kelimesi bu anlamıyla kişiler arasındaki ayrımları belirleme işlevini görmekteydi. Günümüzde ise insan onuru, bütün insanların insan olmaları sebebiyle saygı görmeleri gerektiğini ifade eden evrensel bir değere dönüşmüştür²⁹¹.

İnsan onuru, doğası gereği bütün insanların sahip olduğu, sürekli olan, değişmeyen, başka hiçbir şeyle değiştirilemeyen ya da takas edilemeyen ve hiç kimsenin arzuları ya da fikirlerine bağlı olmayan bir değerdir²⁹². İnsan onurunu, belirli bir şekilde tanımlamak oldukça güç olmakla beraber geniş anlamda ifade ettiği iki fikrin bulunduğu kabul edilmektedir. Buna göre insan onuru; *‘bütün insanların eşit ve içkin bir ahlaki değere sahip olduğunu’* ve *‘bütün insanların başkaları tarafından saygı gösterilen bu eşit değer statüsünü ve başkalarınıninkine de saygı duymak yükümlülüğünü’* ifade etmektedir²⁹³.

İnsan onuru, insanın insan olduğu için sahip olduğu hakları alması ile ortaya çıkabilir²⁹⁴. İnsan hakları, insanın onurlu ve insanca bir yaşam sürebilmesi için zorunlu olan, her yerde ve her zaman gerçekleştirilmesi gereken ilkelere²⁹⁵. İnsan hakları, en üstün ahlaki değer olan insanın değerini korumaktadır²⁹⁶. İnsanın değerini koruması sebebiyle insan hakları, üstün ahlaki taleplerdir²⁹⁷.

İnsan hakları, insanın değerini tanıma ve koruma istemleri olarak ortaya çıkmıştır. İnsanın değeri olarak ifade edilen, insanın diğer canlılar karşısında özel olmasını sağlayan özellikler ile insanları diğer canlılardan ayıran olanakların bütünüdür. Söz konusu bu olanaklar, insana özgü etkinlikler ile bu etkinliklerin ürünlerini; özellikler ise insanların

²⁹¹ Serkan Yolcu, Anayasa Yargısında Sosyal Hakların Korunması, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Eylül 2018, s. 58.

²⁹² Yolcu, s. 69

²⁹³ Yolcu, s.63.

²⁹⁴ Andre Mercier, İnsan Haklarının Temeli, İoanna Kuçuradi(hzl), İnsan Haklarının Felsefi Temelleri, 4. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2016, s. 26.

²⁹⁵ Gökçen Alpkaya ve diğerleri, İnsan Hakları, 1. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Ocak 2000, s. 22.

²⁹⁶ Gökçen Alpkaya ve diğerleri, s. 5.

²⁹⁷ Gökçen Alpkaya ve diğerleri, s. 33.

diğer canlılar ile ortaklaşa taşıdığı özelliklere ek özellikleri ifade etmektedir. Bu özellikler ile olanakların bütünü, insanın onurunu ya da insanın değerini oluşturmaktadır²⁹⁸.

İnsan haklarının bir kısmı, insanın olanaklarının gerçekleştirilebilmesi ile ilgili iken; diğer bir kısmı, bu olanakların geliştirilebilmesi için gerekli olan önkoşullarla ilgilidir. İlk türden olanlar, insana özgü etkinlikleri gerçekleştirirken insanlara dokunulmamasını ve bu haklarına saygı duyulmasını ifade eder. Bu haklara saygı duyulması ise etik bir sorundur. Söz konusu haklar karşısında devlete, hakların çiğnenmelerini önlemek ve haklar çiğnenirse de dengeyi yeniden kurmak ödevi yüklenmiştir. Devlet bu hakları, yasalarla güvence altına alarak ve bu haklara karşı yargısal güvence getirerek sağlamaktadır. Kişi özgürlüğü ve güvenliği ile ilgili olan hiç kimseye işkence edilememesi, hiç kimsenin keyfi olarak tutuklanamaması gibi haklar insanın değerine dokunulmaması isteminde bulunulan haklardandır²⁹⁹.

İkinci türden haklar, insanların insan olarak olanaklarını geliştirmesini sağlamaya yönelik önkoşullara ilişkin olan ve sağlık için yeterli yaşam düzeyi, eğitim gibi haklara ilişkin olan haklardır. Bu hakların sağlanması, başka türden haklara, mesela sosyal, siyasal ve ekonomik haklar ile alınan siyasal kararlara ve düzenlemelere bağlıdır. Devletçe insanlara tanınan bu sosyal ve ekonomik haklar, bütün yurttaşların eşit olarak paylaşabildiği bir ortamda korunmuş olur ve böylece insanın olanaklarını geliştirebilmesi için önkoşullar sağlanmış olur³⁰⁰.

Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına bağlı olan bir hukuk devletidir. Hukuk devleti, insan haklarına saygı duyan ve bu hakları koruyucu adil bir düzen kuran, tüm faaliyetlerinde hukuka ve Anayasa'ya bağlı olan devleti ifade etmektedir. Hukuk devletinin kanun koyucu da dâhil tüm organlarının, Anayasa'ya ve kanunlara bağlı olması ve bu kapsamda insan haklarını gözetmesi gerekir. Kanunlar vazedildikten sonra yasama organının elinden çıkmakta ve yorumu ve uygulaması yargı organının iktidarına

²⁹⁸ İoanna Kuçuradi, İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları, 4. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2018, s. 1, 2.

²⁹⁹ Kuçuradi, İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları, s. 4, 5.

³⁰⁰ Kuçuradi, İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları, s. 6, 7.

geçmektedir³⁰¹. Bu noktada hâkimlere ve savcılara, insan onurunu ve insan haklarını koruma noktasında büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Hâkimler, yargılama faaliyetlerinde insan onurunu göz önünde bulundurmak zorundadır. Hâkimler verdikleri kararlar ile doğrudan insan haklarına ve dolayısıyla insan onuruna müdahale edebilmektedir. Hâkimler yalnızca karar verme aşamasında değil, yargılamanın her aşamasında insan onuruna öncelik vermeli ve buna uygun davranışlar sergilemelidir. Hâkimlerin insan onurunu göz ardı eden ya da çiğneyen kararlarını veya davranışlarını ancak yargıyı bütünüyle etik kılarak engelleyebiliriz³⁰². Etik bir yargılamadan bahsedilebilmesi için insan onurunun korunması gerektiği kadar insan onurunun korunması da yargıyı etik kılmaktadır.

İnsan onurunun doğrudan ilişkili olduğu bir kavram da eşitliktir. İnsan onurunun, eşitliği insanlar arasında sağlamanın bir aracı olduğu kabul edilmektedir³⁰³. Hukuki bakımdan “bütün insanlar eşittir” önermesi, insan olmak yani insan onuru bakımından bütün insanların eşit olduğunu ifade etmektedir³⁰⁴.

Eşitliğin uluslararası sözleşmelerdeki dayanakları; AİHS’nin 14. maddesi ve ek 12 numaralı protokol 1.maddesi ile BM Medeni ve Sosyal Haklar Sözleşmesi’nin 14/1 ve 26.maddeleridir. Bu maddeler eşitliği ve ayrımcılık yasağını düzenlemektedir³⁰⁵. Anayasamızda ise eşitlik, 10.maddede düzenlenmiştir. Söz konusu madde şöyledir:

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları

³⁰¹ Şevket Müftügil, İnsan Haklarını Koruma Ne Demektir?, İoanna Kuçuradi(hzl.), İnsan Haklarının Felsefi Temelleri, 4. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2016, s. 124, 125, 126.

³⁰² Tepe, ‘Yargı Etiği’ ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, s. 87.

³⁰³ Yolcu, s. 58.

³⁰⁴ Sibel Inceoğlu, Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı, Çalışma ve Toplum, 2006/4, s. 49.

³⁰⁵ Medeni ve Siyasal Hakları İlişkin Uluslararası Sözleşme, 2003, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaraIliskinSozlesme.pdf>; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Antlaşmaları Serisi, No:5, Haziran 2010, <https://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainسانhaklarisozlesmesi.pdf>, (Erişim Tarihi: 21.01.2020).

*bütün işlemlerinde (...) kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*³⁰⁶”

Anayasa Mahkemesine göre Anayasamızın 10.maddesindeki eşitlik, “herkesin her yönden aynı kurallara tabi olacağı” anlamında mutlak bir eşitliği ifade etmemektedir³⁰⁷. Burada eşitlik ilkesi ile kastedilen eylemli değil hukuksal eşitliktir. Eşitlik ilkesi ile “aynı durumda bulunan kişilerin aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere kanun karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemek” amaçlanmaktadır³⁰⁸. Böylece aynı durumda bulunan kimselerin yasalarca aynı işleme tabi tutulması sağlanarak yasa karşısında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapılması yasaklanmıştır³⁰⁹. Eşitlik, hukuksal olarak aynı durumda olanlara aynı kuralların, ayrı durumda olanlara da ayrı kuralların uygulanmasını gerektirmektedir. Kimi kişilerin ya da toplulukların durumlarındaki özellikler değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir³¹⁰. Bu itibarla kimi yurttaşların, başka hükümlere bağlı tutulmaları haklı bir nedene dayanıyor ise eşitlik ilkesinin ihlali söz konusu olmaz³¹¹.

Anayasamız tüm devlet organlarını kanun önünde eşitlik ilkesine göre hareket etmelerini zorunlu kılmıştır. Buna göre kanun önünde eşitlik ilkesi, yasama, yürütme ve yargı organlarını bağlamaktadır. Medeni ve Sosyal Haklar Sözleşmesi’nin, “herkesin mahkemeler önünde eşit olduğunu belirten” 14.maddesinin 1.fıkrasının 1.cümlesindeki düzenleme de göz önünde bulundurulduğunda hakkı uygulayan ve yorumlayan mahkemelerin keyfi davranmama ve kanun önünde eşitliği koruma ile yükümlü oldukları anlaşılmaktadır³¹².

Hâkimler, gerek verdikleri kararlarda gerekse de yargılama sırasında eşitliği korumak ile yükümlülerdir. Yargıtay bir kararında benzer suçlarla suçlanan sanıklardan bir kısmının yargılamalarının gerek sağlık sorunları gerek başka sebeplerden dolayı tutuksuz

³⁰⁶ 7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 17 Ekim 2019, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191024-25.htm>, (Erişim Tarihi: 31 Mart 2020).

³⁰⁷ AYM, 12/01/1989 Tarihli ve E. 1988/4; K. 1989/3 Sayılı Karar

³⁰⁸ AYM, 08/12/2015 Tarihli ve E.2014/82, K.2015/112 Sayılı Karar

³⁰⁹ AYM, 04/11/1986 Tarihli ve E. 1986/11; K. 1986/26 Sayılı Karar

³¹⁰ AYM 15/05/2019 Tarihli ve 2017/156E. 2019/37K. Sayılı Karar

³¹¹ AYM 19/12/1989 Tarihli ve E. 1989/14; K. 1989/49 Sayılı Karar

³¹² Şennur Ağırbaşı, Sınırlı Ayrımcılık Yasağından Genel Eşitlik İlkesine, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Eylül 2009, s. 86.

olarak yapılmasına rağmen diğer bir sanığın sağlık sorunları sebebiyle tahliye edilme talebinin göz ardı edilerek yargılamasının tutuklu yapılmasının eşitlik ilkesini ihlal ettiğini kabul etmiştir³¹³.

Eşitlik ilkesi, yargının adil olması ve adil görüntüsü sergilemesi bakımından hâkimlere yardımcı olmaktadır. Bu itibarla hâkimin yargılama ile ilgisi olan herkese karşı eşit davranması gerektiği gibi davranışları ile topluma da bu izlenimi vermesi gerekmektedir. Hâkimin eşitlik ilkesine uygun davranışları aynı zamanda tarafsızlık değerini de sağlamaktadır³¹⁴.

Hâkimlerin, önlerine gelen uyuşmazlıklarda taraflardan birinin, avukatın, tanıkların vs. dil, din, ırk vs. sebepleri göz önüne alarak farklı ve eşit olmayan davranışlar sergilemeleri eşitlik ve insan onuru değerinin ihlali niteliğinde davranışlardır. Hâkimlerin dünya görüşleri, ideolojileri, siyasi görüşleri vb. saiklerle taraflı bir şekilde yargısal işlemlerde bulunmaları ve karar vermeleri sorunlarının hem tarafsızlık hem de eşitlik ve insan onuru değerine ilişkin sorunlar olduğu değerlendirilmektedir.

2.1.2. İlkenin Uygulanmasına İlişkin Davranış Kuralları

Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde, insan onuru ve eşitlik değerleri ve buna ilişkin ilke beraber düzenlenmiştir. Söz konusu bu ilkenin uygulanmasına ilişkin davranış kurallarına beş alt maddede yer verilmiştir. Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde ise insan onuruna saygılı olma şeklinde ayrı bir değer ve ilkeye yer verilmediğinden dolayı burada ilkenin uygulanmasına yönelik olan davranış kuralları bulunmamaktadır. Eşitlik değerine ilişkin ilkenin uygulanmasına yönelik davranış kurallarına ise altı alt maddede yer verilmiştir. Aşağıda her iki Belge'de yer alan davranış kuralları ortaya konulmaktadır.

Hâkimler, dokunulmazlığı evrensel olarak da kabul edilmiş olan insan onurunu esas almalı ve bütün davranışlarında insan haklarına ve özgürlüklerine uygun davranışlar sergilemelidir. Bu itibarla hâkimler, yargısal görevlerini yerine getirirlerken, insan hak ve

³¹³ Yargıtay HGK 24/11/2010 Tarihli ve E.2010/4-551; K. 2010/598 Sayılı Karar

³¹⁴ Hasan Turgut, Osmanlı'dan Günümüze Türk Hukukunda Yargı Etiği ve Hâkimin Vasıfları, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, Mart 2019, s. 149.

özgürlüklerinin korunması için üzerlerine düşen sorumluluğun bilincinde olarak hareket etmelidir³¹⁵.

Hâkimler, toplum içerisinde bir arada barış içerisinde yaşamının farklılıklara karşı saygılı ve anlayışlı olmayı gerektirdiğinin bilincinde olmalıdır³¹⁶. Onlar, bu bilinç ile görevlerini yerine getirirken dil, din, ırk, etnik köken, mezhep, cinsiyet, sosyal ve ekonomik durum, yaşam biçimi, sağlık durumu, dış görünüş, hemşericilik gibi bir sebeple hiçbir şekilde ayrımcılık yapmadan ve ayrımcı bir dil kullanmadan eşit bir şekilde davranmalıdır³¹⁷.

Hâkimler, yargısal görevlerini yerine getirirken davanın taraflarına, tanıklara, avukatlara, mahkeme personeline, meslektaşlarına ve ilgili herkese karşı gereken ilgiyi göstermelidir³¹⁸. Onlar, pozitif ayrımcılığın eşitlik ilkesinin ihlali anlamında olmadığını, aksine eşitlik ilkesinin bir gereği olduğunun bilincinde olarak görevlerini icra etmelidir³¹⁹.

Hâkimler, ayrımcılık yapmadan herkese eşit davranmakla yükümlü kılındıkları gibi aynı zamanda mahkeme personeli ile kendilerinin idaresi veya denetimi altında olan diğer kimselerin de ayrımcılık yapmalarına izin vermemekle yükümlüdür³²⁰.

Hâkimler yargılamalarda bulunan avukatların da yargılama konusu ile hukuki olarak ilişki olan veya meşru savunma ile ilgili olabilecek konular hariç olmak üzere herhangi bir kişiye ya da gruba yönelik sözler ve hareketler ile yanlılık veya önyargı gösterebilecek davranışlardan kaçınmalarını talep etmelidir³²¹.

Hâkimler, davranışları ile adalete başvuran kimseler öncelikli olmak üzere meslektaşlarına, avukatlara, adliye personeline, tanıklara, bilirkişilere ve yargısal sürece dâhil olan herkese güven vermeli ve güveni zedeleyecek davranışları önlemelidir³²².

³¹⁵ Türk Yargı Etik Bildirgesi 1.1, 1.2.

³¹⁶ Türk Yargı Etik Bildirgesi 1.3, Bangalor Yargı Etik İlkeleri 5.1.

³¹⁷ Türk Yargı Etik Bildirgesi 1.4; Bangalor Yargı Etik Bildirgesi 5.2.

³¹⁸ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 5.3.

³¹⁹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 1.4.

³²⁰ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 5.4.

³²¹ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 5.5.

³²² Türk Yargı Etik Bildirgesi 1.5

2.2. Bağımsızlık İlkesi

2.2.1. Kavramsal Çerçeve

Yargı bağımsızlığı, hukuk devletinde korunması gereken en önemli değerdir. Grünhut da hukuk devleti idesinin en büyük başarısının, yargıyı bağımsız kılması olduğuna işaret etmiştir³²³. Türk Yargı Etik Bildirgesi ve Bangalor Yargı Etik İlkeleri düzenlemelerinde de yargı bağımsızlığı ilkesine üst sıralarda yer verilmesi bu anlamda dikkat çekicidir.

Yargı bağımsızlığı ilkesinin Anayasal dayanakları Anayasamızın 9. ve 138. maddelerinde bulunmaktadır. Anayasamızın 9. maddesinde yargı yetkisinin, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı; Anayasamızın 138. maddesinde ise “*mahkemelerin bağımsızlığı*” başlığı altında hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları belirtilmiştir. Yargı bağımsızlığı ilkesinin kanuni dayanağı ise 2802 Sayılı Hâkimler Kanunu 4. maddesinde bulunmaktadır. Söz konusu maddede hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları ve mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre görev yaptıkları ortaya konulmuştur³²⁴.

Yargı bağımsızlığı ilkesinin Anayasal ve kanuni dayanaklarında hem mahkemelerin bağımsızlığı hem de hâkimlerin bağımsızlığı şeklinde iki ayrı ifade kullanımının bulunması, acaba burada hâkimlerin mi yoksa mahkemelerin mi bağımsızlığından söz edilmektedir şeklinde bir soruyu ortaya çıkarmıştır. Her şeyden önce bir mahkemenin bağımsızlığından bahsedilebilmesi için öncelikle hâkimlerin bağımsız olmaları gerekmektedir. Bu itibarla mahkemelerin bağımsızlığı kavramının, aynı zamanda hâkimlerin bağımsızlığı ile onların sahip oldukları teminatı da içeren bir kavram olduğu söylenebilir. Anayasamızda da bu düşünce ile paralel şekilde hâkimlerin bağımsız olduklarını belirten 138.maddenin ardından 139. Maddede “*hâkimlik ve savcılık teminatı*” başlığı altında bağımsızlığı sağlayamaya hizmet eden güvenceler düzenlenmiştir³²⁵.

³²³ Yüksel Metin, Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Anayasa Yargısı 27, 2010, ss. 217-272, s. 223.

³²⁴ Hüsnü Aldemir, Hâkimlik ve Savcılık Mesleğinin Temel Esasları, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, Nisan 2019, s. 144, 178.

³²⁵ AY md. 138: “Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere

Hâkimlerin bağımsız olmaları başlı başına mahkemelerin bağımsız olması için yeterli değildir. Bir mahkemede hâkimlerin bağımsızlığı kesin olarak temin edilmiş olsa da mahkemede görülen davalara mahkemenin yetkisinin değiştirilmesi, davanın başka bir mahkemeye yönlendirilmesi, mahkemenin ihtiyaçlarını karşılayacak kaynakların kısıtlanması gibi çeşitli yöntemlerle müdahale edilmesi mümkündür. Bu sebeple hâkimlerin bağımsızlığının olduğu kadar mahkemelerin bağımsızlığının sağlanması da büyük önem arz etmektedir³²⁶. Zira yargı bağımsızlığı ilkesinin, hem yargının kurum olarak yasama ve yürütme organları karşısındaki kurumsal bağımsızlığını hem de birey olarak hâkimlerin kendi içlerinden ve toplumdan kaynaklanabilecek diğer baskılara karşı bağımsızlığını ifade ettiği kabul edilmektedir³²⁷.

Anayasa Mahkemesi, 04.06.2014 tarihli ve E. 2013/82; K. 2014/100 sayılı kararında yargı bağımsızlığının, “*çekinmeden ve endişe duymadan, Anayasa’nın öngördüğü gereklerden başka herhangi bir dış etki altında kalmadan, yansız tutumla, özgürce karar verebilmek*” olduğunu; bağımsızlığın, “*yalnız yürütme organına karşı değil, demokratik bir toplumda, devlet yapısı içinde tüm kurum ve kuruluşlar ile kişilere karşı da sağlanmasının*” gerekliliğini belirtmiştir³²⁸.

Yargı bağımsızlığı ilkesi, objektif ve sübjektif olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Yargı bağımsızlığının objektif unsuru, yargı bağımsızlığının başlı başına yargının vazgeçilmez bir kalitesini gösteren değer olması ile açıklanmaktadır. Yargı bağımsızlığının sübjektif unsurunu ise bağımsız bir hâkim tarafından belirlenecek haklara ve özgürlüklere sahip olmanın her bir bireyin hakkı olması oluşturmaktadır³²⁹. Bağımsız,

ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.” AY md. 139: “Hâkimler azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.”

³²⁶ Halit Yılmaz, Türkiye’nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Sorunları, 1. Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 166, Kasım 2009, Ankara, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/Turkiyenin_Yargi_Bagimsizligina_iliskin_sorunlari.pdf, (Erişim Tarihi: 25.01.2020), s. 9, 10, 11, 12.

³²⁷ Yüksel Metin, Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s. 222.

³²⁸ AYM 04.06.2014 Tarihli ve E. 2013/82; K. 2014/100 Sayılı Karar.

³²⁹ Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu), Türkiye’ye İlişkin Görüşleri, Seçimler Yargı ve Referanduma İlişkin Karar ve Uygulama Kodları, s. 86.

tarafsız, güvenilir, dürüst ve evrensel hukuk değerlerini özümsemiş bir hâkim tarafından yargılanmak tüm vatandaşların en doğal ve aynı zamanda Anayasal olan hakkıdır³³⁰. Bağımsız hâkimler olmaksızın hakların ve özgürlüklerin doğru ve meşru uygulanması mümkün değildir³³¹.

Yargı bağımsızlığı ilkesi iki ayrı şekilde incelenmektedir. Buna göre yargı bağımsızlığı ilkesi, yargıya yönelik yapılan etkilere ve müdahalelerin “kaynağına” göre kurumsal(dışsal) bağımsızlık ve içsel bağımsızlık olarak ve yargıya yönelik yapılan etkilerin ve müdahalelerin “hedeflerine” göre maddi bağımsızlık ve kişisel bağımsızlık olarak ele alınmaktadır³³².

Maddi bağımsızlık, hâkimlerin yargısal faaliyetlerde bulurken emirler ve talimatlar ile bağlı olmamasını ifade etmektedir. Yargı bağımsızlığı ilkesinin özünü oluşturan maddi bağımsızlık, Anayasamızın 138.maddesinde açıkça ifadesini bulmuştur³³³. Bu maddeye göre hâkimlere ve mahkemelere, yargı yetkisinin kullanılmasında hiçbir merci, makam, organ veya kişi emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. Görülmekte olan bir dava hakkında yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili olarak Yasama Meclisinde soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz³³⁴.

Kişisel bağımsızlık, hâkimlerin görev süreleri sona ermeden ve iradelerine aykırı olarak görevlerinden alınamamasını ifade etmektedir³³⁵. Kişisel bağımsızlığa, Anayasamızın 139. Maddesinde yer verilmiştir. Hâkimlik ve savcılık teminatı başlıklı bu maddede, hâkimlerin azlolunamayacağı, kendileri istemedikçe Anayasa’da gösterilen yaştan önce emekliye ayırlamayacakları, bir mahkemenin ve kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylıktan, ödenekten ve diğer özlük haklarından yoksun bırakılamayacağı belirtilmiştir.

³³⁰ İsmail Rüştü Cirit, Açılış Konuşması, Mustafa Saldırım ve Gözde Hülagü (Ed.), Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Etik İlkeler Çalıştayı, 12-16 Mayıs 2017, Antalya, s. 11

³³¹ Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu), Türkiye’ye İlişkin Görüşleri, Seçimler Yargı ve Referanduma İlişkin Karar ve Uygulama Kodları,, s. 86

³³² Yüksel Metin, Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s. 224; Levent Gönenç, Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, Anayasa Metinleri Çalışmaları 3, TEPAV, 2011, s. 3.

³³³ Yüksel Metin, Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s. 224.

³³⁴ Gönenç, s. 13.

³³⁵ Yüksel Metin, Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s. 224.

Kurumsal ya da dışsal bağımsızlık, yargının yasama ve yürütme karşısındaki ayrılığını belirten kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir görünümünü ifade etmektedir³³⁶. İç bağımsızlık ise hâkimlerin yargılama faaliyeti sırasında özgür ve bağımsız hissetmelerini ifade etmektedir³³⁷. Yargı Bağımsızlığı Hakkında Venedik komisyonu raporunun “*yargı dışı etkilerden özgürlük*” başlığı altında yargının iç bağımsızlığı, hâkimin ve savcının yargılama faaliyetlerinde hiyerarşik bir ilişkide olmaması anlamı ile açıklanmaktadır. Buna göre hâkimler, yüksek mahkemelerin talimatlarıyla değil de sadece kanunlara ve anayasaya dayanarak karar almalıdır³³⁸. Yüksek mahkemelere verilen alt dereceli mahkemelerin kararlarını bozmak veya değiştirmek şeklindeki yetkilerin, yüksek mahkemelerin alt dereceli mahkemeler üzerinde kontrol gücüne sahip olmalarına neden olabileceği endişesi ileri sürülmektedir. Oysa hâkimler, yargılama sistemindeki konumları ne olursa olsun aynı derecede yargı yetkisine sahiptir³³⁹.

Bağımsızlık ilkesi, yargının tarafsızlığını ve objektifliğini sağlama amacına yöneliktir³⁴⁰. Anayasa Mahkemesi de bir kararında insan hak ve özgürlüklerinin en etkin güvencesi olan yargı bağımsızlığının, hâkimlere ve savcılara tanınan bir ayrıcalık olmadığını, adaletin her türlü etkiden uzak bir şekilde dağıtılacağına ilişkin güveni ve inancı yerleştirmeye yönelik bir yetki olduğunu belirtmiştir³⁴¹. Benzer şekilde Yargıtay da bir kararında, “*hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile bunların gerçekleştirilmesine yönelik teminatların, hâkimlerin keyfî davranabilecekleri, istedikleri gibi karar verebilecekleri ve bu kararlardan sorumlu olmayacakları*” anlamına gelmediğini belirtmiştir³⁴².

Bağımsızlık ilkesi, bir kişinin hâkim veya savcı olarak atandıktan sonra soyut veya somut hiçbir güce veya iktidara tabi olmamasını ifade eden ve hâkimlere haklardan ziyade hukuki ve ahlaki yükümler getiren bir ilkedir³⁴³. Her ne kadar bağımsızlık ilkesi bu

³³⁶ Yüksel Metin, Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s. 226.

³³⁷ Yüksel Metin, Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s. 226.

³³⁸ Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu), Türkiye’ye İlişkin Görüşleri, Seçimler Yargı ve Referanduma İlişkin Karar ve Uygulama Kodları, s. 96.

³³⁹ Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu), Türkiye’ye İlişkin Görüşleri, Seçimler Yargı ve Referanduma İlişkin Karar ve Uygulama Kodları, s. 99, 100.

³⁴⁰ Yüksel Metin, Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s. 221.

³⁴¹ AYM, 04.06.2014 Tarihli ve E. 2013/82; K. 2014/100 Sayılı Kararı

³⁴² Yargıtay HGK, 1.11.2017 Tarihli ve E. 2016/4-1512; K. 2017/1237 Sayılı Kararı

³⁴³ Gönenç, s. 3; Tomasz Stawecki, Komünizm Sonrası Topumlarda Hukukçuların Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı*,

şekilde açıklanmış olsa da uygulamada bu ilkenin uygulanmasında noktasında dikkat çeken temel kriterler bulunmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Langborger & İsveç kararında mahkemelerin bağımsızlığının değerlendirilmesinde gözetilecek temel kriterleri ortaya koymuştur. Buna göre; “mahkemelerin üyelerinin atanma şekli ve görev süresi, dışarıdan yapılacak baskılara karşı garanti mekanizmalarının oluşturulup oluşturulmadığı ve kuruluşlarıyla bağımsız bir görüntü sergileyip sergilemediği” hususlarına dikkat edilmesi gerekmektedir³⁴⁴. Bu kapsamda yargı bağımsızlığının temin edilmesinde dikkat edilmesi gereken düzenlemeleri dört başlık altında toplayabiliriz. Bu başlıklar; 1. Yasama organına karşı bağımsızlık, 2. Yürütme organına karşı bağımsızlık, 3. Yargı organına karşı bağımsızlık, 4. Kamuoyuna, çevreye ve kitle iletişim araçlarına (medyaya) karşı bağımsızlık, şeklinde sıralanmaktadır³⁴⁵.

2.2.2. Kurumsal Bağımsızlık

Yargının, devlet içerisinde yapısal olarak gerektiği konuma sahip olması gerekmektedir. Bu ise yasama, yürütme ve yargı arasında kuvvetler ayrılığı ilkesinin tam anlamıyla uygulanmasını ile mümkün olabilir³⁴⁶. Yasama ve yürütme organları, birçok açıdan birbirine geçmiş durumdadır ve genelde işbirliği ile faaliyette bulunmaktayken kuvvetler ayrılığı gereği yargının diğer iki organdan kesin olarak ayrılması gerekmektedir³⁴⁷.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Yargı Bağımsızlığının ve Tarafsızlığının güçlendirilmesine İlişkin CM(2016)36 Nihai Eylem Planı’nda yargının bağımsızlığının sağlanması için yargının yasama ve yürütme ile olan ilişkisi karşısında korunmasını sağlayacak tedbirler alınmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu kapsamda hâkimlerin seçilme, atanma ve terfi etme süreçlerine yürütmenin veya meclisin aşırı müdahale

Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, ss. 244- 264, s. 257.

³⁴⁴ AİHM, Langborger/İsveç, B.No. 11179/84, K.T. 22.6.1989, § 32.

³⁴⁵ Muharrem Özen, Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 68, Sayı: 2010/1, ss. 31-65, s. 34.

³⁴⁶ Sancar ve Atılğan, s. 112.

³⁴⁷ Türker Ertaş, Kuvvetler Ayrılığı İlkesi Bağlamında Yasama, Yürütme ve Yargı Organı Arasındaki Modern İlişkiler, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Eylül 2018, s. 72.

etmesinin önüne geçmek; diğer yargısal organlar başta olmak üzere hâkimlere ilişkin disiplin ve uzaklaştırma işlemlerine yürütmenin ve meclisin aşırı müdahale etmesinin önüne geçmek; yürütme ve yasama mensuplarının yargının yetkisine itibar etmesini ve yargıyı uygunsuz, yanlı şekilde veya tamamıyla siyasi nedenlerle halk huzurunda eleştirmekten kaçınmasını temin etmek gerekmektedir³⁴⁸.

2.2.2.1. Yasama Organına Karşı Bağımsızlık

Yasama organı, vatandaşların üzerinde bağlayıcı olan kararlar alıp vatandaşlar adına seçimle belirlenmemiş olan devlet organlarını denetlemektedir. Bu kapsamda yasama organının, “kanun yapmak, hükümeti denetlemek ve bütçeyi kabul etmek” şeklinde üç temel işlevi bulunmaktadır³⁴⁹. Yargı bağımsızlığının yasama organına karşı korunması gerekmektedir. Yargının yasama organı karşısında bağımsız olması, hukuk devleti ilkesinin varlığının devamı için gereklidir³⁵⁰.

Yasama organı da dâhil olmak üzere hiçbir makam, yargı yetkisini kullanan hâkimler ile mahkemelere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. (AY 138/2) Yasama organı mahkemelerin kararlarına uymakla yükümlü kılınmıştır. Bu kapsamda yasama organının, mahkeme kararlarını değiştirmesi ya da yerine getirmeyi geciktirmesi hukuken uygun değildir³⁵¹.

Yasama meclisinde, görülmekte olan bir dava ile ilgili olarak görüşme yapılması, beyanda bulunulması ve soru sorulması yasaktır. (AY 138/3) Ancak bu hüküm istisnai olup dar yorumlanmalı ve görülmekte olan davalarda ara ve son kararlar bakımından uygulanmalıdır. Olayla ilgili olarak hâkimin kararıyla ilişkili olmayan açıklamalar yapılabilir. Özellikle kamuoyunun dikkatini çekmiş bir konuda siyasi açıdan sorumlu olan adalet bakanının konuyla ilgili parlamentoda açıklama yapabilmesi hukuka uygun bir davranış olarak değerlendirilmektedir³⁵².

³⁴⁸ <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/ed7e3c79-8d53-4f35-a9a1-3f1cb7bf92fa.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.12.2019)

³⁴⁹ Ertaş, , s. 57, 58.

³⁵⁰ Ertaş, s. 69.

³⁵¹ Centel, Hâkimin Tarafsızlığı, s. 15.

³⁵² Centel, Hâkimin Tarafsızlığı, s.15.

2.2.2.2. Yürütme Organına Karşı Bağımsızlık

Yargı erki, faaliyetini yaparken hiçbir şekilde yasama ve özellikle yürütme erkinin etkisinde bulunmamalıdır. Yürütme erkinin etkisinde hareket eden bir yargının, etik olması beklenemeyecektir. Özellikle yargının, yürütme erki karşısında bağımsızlığını koruyacak güvencelerden yoksun olması, siyasal yargılamalarda tarafsız olmasını zorlaştırmaktadır³⁵³.

Yargının, yapısal olarak bağımsız ve tarafsız olmasını sağlayacak mekanizmalardan yoksun olması, yargının siyasallaşması sorununu ortaya çıkarabilmektedir. Siyasallaşan yargı, siyasal baskının ve tasfiyenin aracı olarak kullanılmaktadır. Otto Kirchheimer, siyasal yargıyı, mevcut hukuksal usullerin ve tekniklerin egemenlik ilişkilerini pekiştirmek veya değiştirmek amacıyla kullanılmak üzere araçsallaştırılması olarak ifade etmiştir. Siyasi bir yargıdan bahsedilebilmesi için yargının açıkça siyasi otoritenin emrinde olması gerekmemektedir. Hâkimler, kararlarını, hukuku ve adaleti sağlamak için değil de egemen ya da siyasal ideolojileri esas alarak veriyorlarsa artık yargının siyasal bir nitelik taşıdığı söylenebilir³⁵⁴. İdeolojisi kelimesi ile genel olarak millet, sınıf, meslek, dini mezhep, siyasi parti ve benzeri bir gruba ait fikirler, inançlar ve düşünce şekillerinin toplamını ifade etmektedir³⁵⁵.

Yargının kurumsal bağımsızlığı bağlamında üzerinde durulması gereken önemli bir diğer konu HSK'nın yapısıdır³⁵⁶. HSK'nın yapısının oluşum sürecinin de yargının bağımsızlığına ve tarafsızlığına gölge düşüren bir nitelikte olduğu söylenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile 6087 sayılı Hâkimler Kurulu Kanununa göre Hâkimler Kurulu, 13 üyeden oluşmakta ve iki daire şeklinde çalışmaktadır. Kurul'un Başkanı Adalet Bakanı ve Bakan Yardımcısı Kurul'un tabiî üyesidir. Kurulun, 4 üyesi Cumhurbaşkanınca; yedi üyesi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmektedir.

HSK'nın bu yapısı, özellikle de Adalet Bakanı ve Yardımcısı'nın bu Kurul'da yer alması, "emir ve talimat alma" anlamında bağımsızlık açısından bir soruna yol

³⁵³ Sancar ve Atılğan, s. 112.

³⁵⁴ Sancar ve Atılğan, s. 114.

³⁵⁵ Adnan Güriz, Sosyal Demokrasi İdeolojisi, 2. Baskı, Ankara: Phoenix Yayınevi, Ocak 2011, s. 13.

³⁵⁶ Kunter ve Yenisey, s. 74.

açabileceği nedeniyle eleştirilmektedir³⁵⁷. Gerçekte yargının bağımsızlığı noktasında bir soruna yol açmasa bile Adalet Bakanı ve Yardımcısı'nın Kurul'daki varlıklarının, toplum nezdinde yürütmenin yargıya müdahalede bulunabileceği kuşkusunu uyandırabilme tehlikesini barındırdığı gözden kaçırılmamalıdır. Bir kesim, Adalet Bakanı'nın kuruldaki varlığının Kurul ile yasama organı arasındaki iletişim yollarını genişlettiğini ve Kurul'un ihtiyaçlarının temini noktasında kolaylık sağladığını ileri sürerek faydalı olduğunu belirtmektedir. Bir kesim ise Bakan'ın varlığının bahsedilen bu işlevinin, Bakan'a oy hakkı vermeksizin toplantılara katılma hakkı verilerek de sağlanabileceğini, oysa bu haliyle yargıya müdahalede bulunulması ihtimalini barındırdığını ileri sürmektedir³⁵⁸. Ayrıca Adalet Bakanı ve Yardımcısı'nın yanı sıra Cumhurbaşkanı tarafından Kurul'a üye seçilmesinin de Kurul üyeleri üzerinde yürütmenin etkisini güçlendiren bir faktör olduğu ileri sürülebilir.

HSK ile ilgili dile getirilen sorunlardan biri de HSK'nın kararlarına yargı yolunun kapalı olmasıdır. Her ne kadar 2010 Anayasa değişikliği ile HSK'nın meslekten çıkarma kararlarına karşı yargı yolu açılmış olsa da bu uygulama yeterli değildir. HSK'nın verdiği geçici olarak görevden alma, yer değiştirme ve hatta tekrar edildiğinde daha ağır ceza verilecek olan uyarma ve kınama cezaları da hâkimler için önemli etkileri olan kararlardır. Literatürde, bu kararlara yargı yolunun kapalı olmasının yargı üyelerinin bağımsız ve tarafsız davranabilme yeteneklerine müdahalede bulunulmasına neden olabileceği belirtilmektedir³⁵⁹.

Yargının iç işleyişinin dış müdahalelere karşı korunması da önemli bir sorundur. Mahkemelerin iç işleyişine ilişkin yargı üyelerinin görevlendirilmesi, duruşma salonlarının tahsisi, duruşma listeleri, adli personelin yürütülmesi gibi tüm bu işler ile mahkemelerin baktıkları davalara ilişkin işbölümü, tümüyle yargının kendi işi olmalıdır³⁶⁰.

Hâkimlerin, Anayasa'nın 140/6 maddesine göre idari yönden Adalet Bakanlığı'na bağlı olmaları da bağımsızlık yönünden sorun olabilecek bir konudur. İdari işler kavramı;

³⁵⁷ Sancar ve Atılın, s. 75.

³⁵⁸ İnceoğlu, Devlette Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 21.

³⁵⁹ İnceoğlu, Devlette Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 31.

³⁶⁰ İnceoğlu, Devlette Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 36.

mahkemelerin kurulması, mahkemelere mali kaynak sağlanması, yardımcı personel atanması, yargılama faaliyetinin yürütülmesinde kullanılacak her türlü aracın ve gerecin tahsisi, tüm fiziki koşulların oluşturulması gibi oldukça geniş bir iş alanını ifade etmektedir. Tüm bunlar yargılamanın sağlıklı yürütülmesinde gereken esaslı unsurlardır. Bu unsurların siyasi nitelik taşıyan Adalet Bakanlığı'na bırakılması, yargının politik çıkarlara alet edilebilmesi riskini taşımaktadır³⁶¹.

Yargının kurumsal sorunlarından biri olarak ileri sürülen sorunlardan biri de mahkemelerin özerk bir bütçeye sahip olmamalarıdır. Mahkemelerin bütçesi, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 9. Madde kapsamında Adalet Bakanlığı'na bağlıdır. Mahkemelerin ekonomik bakımdan yürütmeye bağlı olmalarının onları yürütmeye muhtaç hale getirdiği ileri sürülmektedir³⁶².

2.2.2.3. Yargı Organına Karşı Bağımsızlık

Yargının kendi içerisinde bağımsızlığını da sağlamak gerekmektedir. Özellikle yerel mahkemelerin, yüksek mahkemeler karşısındaki durumu yargının bağımsızlığını etkileyen bir faktör olarak eleştirilmektedir. Yüksek mahkeme hâkimlerinin yerel mahkeme hâkimlerine not vermesi uygulaması nedeniyle yerel mahkeme hâkimlerinin, verdikleri kararlarda kanun yorumlama ve uyuşmazlığı çözmeyi bir kenara bırakarak yüksek mahkeme içtihatları doğrultusunda hareket ettikleri gözlemlenmektedir. Her ne kadar bu uygulama, hâkimlerin çalışmalarını titizlikle yerine getirmelerini sağlama amacını taşısa da yerel mahkeme hâkimlerini, yüksek mahkeme içtihatlarına bağımlı hale getirmektedir. Sami Selçuk, bu durumu içtihat fetişizmi olarak ifade etmektedir³⁶³.

Yüksek mahkemelerin, yerel mahkemelerin kararlarını bozması ya da yerel mahkemeleri bağlayıcı kararlar vermesi yargı bağımsızlığına ters değildir. Ancak yüksek mahkemelerin önceden ve genel nitelikte talimat vermeleri bağımsızlık ilkesine aykırılık

³⁶¹ Kemal Şahin, Kuvvetler Ayrılığı İlkesi ve Türkiye’de Yargı Bağımsızlığı: Tartışmalar ve Sorunlar, Hayrettin Ökçesiz(hzl.), HFSA 16, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, Temmuz 2007, ss. 230-237, s. 234.

³⁶² Sancar ve Atılğan, s. 92.

³⁶³ Şahin, s. 236; Selçuk, Bağımsız Yargı ve Özgür Düşünce, s. 17.

oluşturmaktadır. Bu anlamda içtihadı birleştirme kararlarının bağlayıcı olmasının, bağımsızlık ilkesine aykırı olduğu literatürde ileri sürülmektedir³⁶⁴.

Yargıda karşılaşılan kurumsal sorunlardan biri olarak cumhuriyet başsavcılarının 2802 Sayılı Hâkimler Kanunu 5.maddesi uyarınca sahip oldukları işbölümü, gözetim ve denetim haklarını kullanarak suç soruşturmalarını etkileyebilmeleri ileri sürülmektedir. Özellikle cumhuriyet başsavcılarının, UYAP sistemi üzerinden cumhuriyet savcılarının kararlarına görüldü işlemini yapmaları suç soruşturmalarının içeriğine etki etmelerine imkân tanımaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, cumhuriyet başsavcılarının cumhuriyet savcılarının iddianame ve kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararlarına görüldü işlemi yaparak bu kararlarda “*yer alan görüşü benimseme, hatta gerektiğinde bunlarda değişiklik yapılmasını isteme veya kendiliğinden düzeltme yapma yetkisinin*” bulunduğunu kabul etmektedir³⁶⁵. Oysa Yargıtay, başka bir kararında cumhuriyet başsavcısına verilen gözetim ve denetim yetkisinin suç soruşturmalarına ilişkin olmadığını, bu yetkilerin 2802 ile 5235 Sayılı Kanun’dan kaynaklanan savcılık makamının idari işleyişi ile ilgili olan yetkiler olduğunu belirtmiştir. Yargıtay aynı kararında, ceza muhakemesine ilişkin mevzuatımızda cumhuriyet başsavcısının soruşturma işlemlerine müdahale etmesine imkân tanıyan ve kararların geçerlilik şartı olarak “görüldü” ya da “onay” gibi bir prosedürü öngören bir kuralın bulunmadığını vurgulamıştır³⁶⁶. Gerçekten de mevzuatımızda cumhuriyet başsavcılarının kullandığı bu yetkiye ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu düzenlemeler cumhuriyet savcıları üzerinde baskı aracı olarak kullanılabilme riskini taşımaktadır.

2.2.2.4. Mesleğe Kabulde Nesnellik

Hâkimlerin Statüsü Hakkında Avrupa Şartı’nda hâkimlerin seçiminin ve kariyerlerinin, eğitimsel nitelikleri ile bağımsız ve tarafsız davranabilme yetenekleri dikkate alınarak nesnel koşullar çerçevesinde yapılması gerektiği belirtilmektedir³⁶⁷. Oysa ülkemizde hâkim ve savcı adaylarının seçiminde siyasi etkenlerin ve kayırmaların etkili olduğu sıklıkla dile getirilmektedir. 2802 Sayılı Hâkimler Kanunu’nda hâkim ve

³⁶⁴ Kunter ve Yenisey, s. 74.

³⁶⁵ Yargıtay CGK 03.03.2009 Tarihli ve E. 2009/3-21; K. 2009/46 Sayılı Kararı

³⁶⁶ Yargıtay 19. Ceza Dairesi 14.06.2017 Tarihli ve E. 2016/12980; K. 2017/5711 Sayılı Kararı

³⁶⁷ İnceoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 25.

savcı adaylarının seçiminde için “yazılı yarışma sınavı ile mülakatta başarı göstermek” şartı getirilmiştir. Yazılı yarışma sınavı, Adalet Bakanlığı ile imzalanacak protokole göre Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılmaktadır. Mülakat ise Adalet Bakanının görevlendireceği bakan yardımcısı başkanlığında, Teftiş Kurulu Başkanı, Ceza İşleri, Hukuk İşleri ve Personel Genel Müdürleri ile Hâkimler Kurulu Genel Sekreteri ve Türkiye Adalet Akademisi Danışma Kurulundan seçilen bir kişi olmak üzere toplam yedi üyeden oluşan Mülakat Kurul’u tarafından yapılmaktadır. Türkiye Adalet Akademisi Danışma Kurulu’na ise Yargıtay veya Danıştay mensubu olan birden fazla üye olması hâlinde bu kişiler arasından, Yargıtay veya Danıştay mensubu bulunmaması hâlinde ise Kurulda görev yapan hâkimler arasından bir kişi seçilmektedir.

Hâkim ve savcı adaylarının seçimi için oluşturulan mülakat kurulunun yukarıda açıklanan yapısı incelendiğinde kurulda yürütmenin üst düzey görevlilerine yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu durum ise kurulun nesnel bir değerlendirme yapmasını kuşkulu hale getirebilmektedir. Her ne kadar adayların, adaylık sürecinin sonunda mesleğe kabulleri HSK tarafından yapılıyor olsa da aday olarak kabul edilmeden hâkim ve savcı olarak mesleğe kabulleri de yapılamayacağından mülakat kurulunun bu hali, aday seçiminin bağımsız mercilerce yapılmasını öngören uluslararası düzenlemeler ile çelişmektedir³⁶⁸.

2802 Sayılı Hâkimler ve Savılar Kanunu’nda hâkim ve savcı adaylarının seçimi için yapılan mülakatlarda değerlendirilmesi gereken hususlar gösterilmiştir. Buna göre; ilgilinin; muhakeme gücü, bir konuyu kavrayıp özetleme ve ifade yeteneği, genel ve fizikî görünümü, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu ve liyakati, yetenek ve kültürü, çağdaş bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı hususları dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Ancak bu yöntemin öznel değerlendirmelere müsait bir yöntem olduğu söylenebilir. Yargı camiası içerisinde hâkim ve savcı adaylarının seçiminde dönemin geçerli olan zihniyetinin etkisi ile çeşitli sebeplere dayanılarak kayırma yapıldığı öteden beridir söylenmektedir³⁶⁹.

³⁶⁸ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 26.

³⁶⁹ Sancar ve Atılgan, s. 100.

Kayırmacılık; yolsuzluk, yozlaşma, rüşvet ve irtikâp gibi insanlık tarihi kadar eski olan bir etik dışı davranıştır³⁷⁰. Kayırmacılık, genel anlamda bir kişi veya grubun lehine olacak şekilde hal ve adaletten sapma eğilimidir³⁷¹. Kayırmacılık, toplum tarafından içselleştirilen ve eşitsizlik ile ayrımcılık üreten bir kültürel örüntüdür³⁷². Kayırmacılık, toplum tarafından hoş karşılanmayan etik dışı bir davranış olarak kabul edilmesine rağmen bir yandan toplumda yerleşmiş ve kanıksanmıştır³⁷³. Kayırmacı bir toplumda yetişen vatandaşlar, kayırmacılığa yeteri kadar tepki göstermez. Genellikle ideoloji ve siyasi mevzular üzerinden eleştiri yapılmakla yetinilir. Böylece kayırmacılığa dayalı düzen; zamanı, mekânı ve kişileri değişse bile sürekli yenilenen bir kısır döngü içerisinde sürüp gider³⁷⁴. Kayırmacılık türleri; akraba kayırmacılığı (nepotizm), eş-dost kayırmacılığı (kronizm), siyasi kayırmacılık (partizanlık) olarak görülür³⁷⁵. Kayırmacılık, çalışma ortamında güvensizliği artırır, rekabeti azaltır, iş verimini ve personel performansını düşürür³⁷⁶. Bu etik dışı davranışın yargıda görülmesi ise kabul edilemezdir.

2.2.3. Kamuoyuna, Çevreye ve Medyaya Karşı Bağımsızlık

Yargı, yalnızca kurumsal olarak devlet organlarından gelen müdahale sorunu ile karşı karşıya değildir; toplum ve özellikle medya kaynaklı müdahaleler ile de karşılaşmaktadır. Oysa hâkimler, bağımsız ve tarafsız bir şekilde her türlü baskı, cebir, tehdit, teşvik gibi etmenden etkilenmeksizin karar vermekle yükümlü tutulmuşlardır³⁷⁷. Mahkemeyi etkilemeye yönelik eylemler, taraflar ve avukatları tarafından yapılabileceği gibi basından, aileden veya başkaları tarafından da gerçekleştirilebilir. Hâkimleri ve savcılarını, etkilemeye yönelik her türlü girişim kesin bir dille eleştirilmelidir³⁷⁸.

Hâkimler, kurum ve örgütlerden, örneğin siyasi partilerden, sivil toplum örgütlerinden, medyadan, davanın taraflarından veya davayla ilgili herhangi bir menfaati olan kişilerden gelebilecek, hukuka ve vicdanlarına göre karar vermelerini

³⁷⁰ Murad Biber, Kamunun Etik Çıkmazı: Kayırmacılık, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, Mayıs 2016, s. 17.

³⁷¹ Biber, s. 3.

³⁷² Biber, s. 8.

³⁷³ Biber, s. 45, 77.

³⁷⁴ Biber, s. 68, 69.

³⁷⁵ Biber, s. 25, 27, 28.

³⁷⁶ Biber, s. 91.

³⁷⁷ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 42.

³⁷⁸ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 42.

engelleyebilecek olumsuz etkilere karşı da korunmalıdırlar³⁷⁹. Günümüzde özellikle tartışılan konulardan biri medya ve yargı ilişkileridir. Uygulamada medyanın yargı organlarının işlemleri hakkında görüşlerini yayınlamasının olumsuz etkileri bulunmaktadır³⁸⁰.

Bazı davalar, toplum nezdinde şiddetli tartışmaların hedefi olabilmektedir. Böylesi davalarda hâkimlerin verdikleri her türlü kararlar ve yaptıkları yargısal işlemler, toplum tarafından takip edilmekte ve eleştirilmektedir. Kendini eleştirilerin ve tartışmaların merkezinde bulan hâkimlerin, kendilerine yöneltilen bu yoğun eleştiriler, istekler ve talepler karşısında tarafsızlıklarını korumaları gerekmektedir. Özellikle sosyal medyanın hayatın her alanına hâkim olduğu günümüzün modern dünyasında, hâkimlerin kendilerini bu tarz etkilerden uzak tutabilmeleri büyük bir sorun oluşturmaktadır. Basın ve sosyal medya aracılığı ile yargıya konu sarsıcı olaylar, toplum tarafından kolaylıkla öğrenilmekte ve yargı süreci rahatlıkla takip edilebilmektedir. Basının ve medyanın gücü, linç aracı olarak kullanılabilmekte ve hakkında yargılama devam eden insanlar suçlu olarak damgalanabilmektedir. Böyle durumlarda, kişilerin suçluluğuna-suçsuzluğuna ya da haklılığına-haksızlığına mahkemeler değil de medya karar verir hale gelmektedir. Bu şekilde kişiler hakkında toplumda oluşturulan algının değiştirilmesi ise oldukça zordur. Böylece bu durum ile kişilerin masumiyet karinesi ile adil yargılanma hakkı ihlal edilmektedir³⁸¹.

Basın ve medya araçları ile yürütülen ve bir tür “yargısız infaz” olarak adlandırılabilir uygulamalara karşı günümüz hâkimleri daha dikkatli olmalıdır. Bu eylemlere karşı Türk Ceza Kanunu’nda çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre; Türk Ceza Kanun’un 277. maddesinde “yargı görevi yapanı etkileme”, 288. maddesinde “adil yargılanmayı etkilemeye teşebbüs”, 302. maddesinde “yargı organlarını aşağılama” suçları düzenlenmiştir³⁸².

³⁷⁹ Gönenç, s. 2.

³⁸⁰ Anıl Ergun, Hukuk Devleti İlkesi ve Yargı Bağımsızlığı-Tarafsızlığı, Sorunu Kapsamında Ethem Sarısülük Davasının Değerlendirilmesi, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2014/4, ss. 497- 522, s. 503, 504.

³⁸¹ Abdulkadir Pekel, İfade Özgürlüğünün Sınırlandırma Sebeplerinden Biri Olarak Yargı Organının Otorite ve Tarafsızlığının Sağlanması, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, S. 2, 2014, ss. 367-394, s. 387, 388.

³⁸² Selçuk, Bağımsız Yargı Özgür Düşünce, s. 47, 48.

Hâkimlerin kararlarını verirken medya kanalı ile halkta oluşacak tepkileri gözeterek kararlarını vermesinin bazı durumlarda olumlu sonuçları da olabilmektedir. Özellikle medya ile halk bilgilendirilerek kamuoyu bilgilendirilmekte ve bu durum hukuka aykırılıkları tartışılabilir hale getirmektedir. Duruşma sırasında uyuyan hâkim savcı ya da etek boyunu ölçen hâkim gibi somut durumlarda karşılaşılan sorunlar ortaya dökülerek HSK'nın gereken soruşturmayı yapması sağlanmaktadır³⁸³. Venedik Komisyonu da Hâkimlerin Bağımsızlığı Raporu'nda medyanın yargılama sürecinde denge unsuru olabileceğine dikkat çekmiştir.

Hâkimlerin bağımsızlığını korumak için, Anayasamızın 26.maddesinde basın hürriyetinin “*yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi*” amacıyla sınırlandırılabilmesine izin verilmiştir³⁸⁴. Ancak bu devam eden bir yargılama ile ilgili tartışmanın ve görüş bildirmenin tamamen yasak olduğunu anlamına gelmemektedir. Böylesi bir yasak, ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasında sınırın aşılması anlamına gelecektir. Burada, ifade özgürlüğü ile yargı organının otoritesi ve tarafsızlığı arasında menfaat dengesinin sağlanması gerekmektedir³⁸⁵.

AİHM kararlarında bu iki hukuksal değer arasındaki dengeye ilişkin temel ilkeleri belirlemiştir. Buna göre; devam eden yargılamalar ile ilgili olarak basında haber ya da yorum yapılabilir. Ancak haberlerde ve yapılan yorumlarda, hâkimlere karşı kamu güvenini sarsacak nitelikte yıkıcı ve temelsiz ifadeler ile soruşturmanın gizliliğini ihlal eden ifadeler sınırlandırılabilir. Benzer şekilde yargı görevi yapanların da ifade özgürlüğü sınırlandırılabilir³⁸⁶.

2.2.4. İlkenin Uygulanmasıyla İlgili Davranış Kuralları

Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde, bağımsızlık değerine ilişkin ilkenin uygulanmasına yönelik davranış kurallarına altı alt maddede yer verilmiştir. Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde ise bağımsızlık değerine ilişkin ilkenin uygulanmasına yönelik davranış

³⁸³ Ergun, s. 503, 504.

³⁸⁴ Ergun, s. 503, 504.

³⁸⁵ Pekel, s. 388.

³⁸⁶ Pekel, s. 388

kuralları yedi alt madde altında düzenlenmiştir. Aşağıda her iki Belge’de yer verilen davranış kuralları ortaya konulacaktır.

Hâkimler, hukuk devleti ve adil yargılanmanın güvencesini oluşturan yargı bağımsızlığının, kendilerine, yargılamanın baskıdan ve etkiden uzak olarak yerine getirilmesi için tanındığının bilinci ile hareket etmelidir. Hâkimler, bağımsız olmanın yanı sıra bağımsız görünmenin de önemli olduğunun bilincinde olmalıdır³⁸⁷.

Hâkimler, olayları yalnızca hukuka uygun olan kendi vicdani anlayışlarına dayanarak değerlendirmelidir. Bu değerlendirmelerinin, bağımsızlıklarını da etkileyebilecek olan her türlü rüşvet, baskı, tehdit ve müdahale gibi dış etkilere uzak olmasını sağlamalıdır³⁸⁸. Bu bağlamda hâkimler, kişilerin, kurumların, kamuoyunun tepkisini çekme ya da memnun etme endişesi taşımaksızın bağımsız şekilde kararlarını vermelidir³⁸⁹.

Hâkimler, bağımsızlıklarının doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmesine neden olabilecek her türlü baskıyı ve tesiri kesin olarak reddetmelidir³⁹⁰. Hâkimler, hem genel olarak tüm toplumdan hem de önlerine gelen uyuşmazlıklarla ilgili olarak taraflardan bağımsız olmalıdır³⁹¹.

Hâkimler, bağımsızlığın gereği olarak yasama ve yürütme organlarının etkisinde olmamalı ve yasama ve yürütme organları ile bağımsızlık görünümünü zedeleyebilecek her türlü uygunsuz bağlantıdan kaçınmalıdır. Hâkimler, yargısal görevlerinde bağımsız karar vermekle yükümlü oldukları durumlarda kendi meslektaşlarına karşı da bağımsız olmalıdır³⁹².

Hâkimler, bağımsız olmanın kendilerini sorumsuz ve ayrıcalıklı kılmadığını, aksine hesap verilebilirlik çerçevesinde adil bir yargılamanın temin edilmesini sağladığını, hesap verilebilirlik ilkesinin ise yargının toplumsal meşruiyetini sağlayan bir ilke olduğunun

³⁸⁷ Türk Yargı Etik Bildirgesi 2.1, 2.2, 2.4.

³⁸⁸ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 1.1.

³⁸⁹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 2.4.

³⁹⁰ Türk Yargı Etik Bildirgesi 2.3

³⁹¹ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 1.2.

³⁹² Bangalor Yargı Etik İlkeleri 13, 14.

bilincinde olmalıdır³⁹³. Hâkimler, yargının bağımsızlığını korumaya, devam ettirmeye ve artırmaya yönelik olan koruma tedbirlerinin uygulanmasını teşvik etmelidir³⁹⁴.

2.3. Tarafsızlık İlkesi

2.3.1. Kavramsal Çerçeve

Yargının tarafsızlığı, yargı bağımsızlığı gibi hukuk devletinde korunması gereken en önemli değerdir. Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı, Volcansek'in ifadesi ile betimlenecek olursa adeta madalyonun iki yüzünü oluşturmaktadır³⁹⁵. Öyle ki Türk Yargı Etik Bildirgesi ile Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde bağımsızlık ve tarafsızlık peşi sıra olacak şekilde düzenlenmiştir.

Tarafsızlık ile bağımsızlık arasındaki ilişki dar bir bakış açısı ile incelediğinde farklı iki kavram olarak görülmektedir. Oysa ikisinin arasındaki ilişkiye geniş bir perspektif ile bakıldığında tarafsızlık ile bağımsızlık ilkeleri arasında sıkı bir ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır. Adil bir yargılama olması için yargının hem bağımsız hem de tarafsız olması gerekmektedir. Bağımsız bir yargı ancak tarafsız olarak bireylerin hak ve özgürlüklerini koruyabilir. Bağımsız olmayan bir yargının da tarafsız olması oldukça zordur³⁹⁶. Bu itibarla yargının tarafsızlığı ve bağımsızlığı arasındaki ilişki şu şekilde açıklanmaktadır: “*Bağımsızlık, tarafsızlığı sağlamada ön şart oluşturmaktadır.*”³⁹⁷

Bağımsızlığın sağlanması başlı başına tarafsızlığın da sağlanması için yeterli gelmemektedir. Her ne kadar yasal düzenlemeler ile bağımsızlık sağlanabilirse de en güvenilir hâkimin ya da savcının bile kişisel nedenleri, çeşitli menfaatleri vs. gözeterek karar vermesinin önüne geçilememektedir³⁹⁸. Oysa hâkimlerin, önlerindeki somut olayı hukuk kuralları ve vicdanları doğrultusunda karara bağlamaları gerekmektedir. Hâkimler,

³⁹³ Türk Yargı Etik Bildirgesi 2.4, 2.5.

³⁹⁴ Bangalor 1.5.

³⁹⁵ Gönenç, s. 8.

³⁹⁶ Ömer Anayurt, Türk Anayasa Hukuku (Temel Kavramlar ve Türk Anayasa Hukuku), İbrahim Ermenek (Ed.) , 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2018, s. 239.

³⁹⁷ Fatih Özkul, Anayasalarımızda Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2016/3, ss. 201-263, s. 215

³⁹⁸ Özkul, s. 215

bu karar alma aşamasında zihinlerindeki her türlü önyargıdan, peşin hükümden, kalıplardan kendilerini sıyırmalıdır³⁹⁹.

Yargının bağımsızlığı, hâkimlerin, yargı içi ve dışı, bireysel ve kurumsal her türlü etkiden ve müdahaleden korunmalarını ifade etmektedir. Bağımsızlık ile hâkimlerin adil olarak karar vermelerini sağlayacak ortam sağlanmaktadır. Tarafsızlık ise bundan sonra hâkimin ve savcının her türlü etkiden sıyrıldığı bir ortamda dava dosyası ile baş başa kaldığı zamanda ortaya çıkmaktadır⁴⁰⁰. Buna göre bağımsızlık, kişilere ve kurumlara yönelik baskılardan; tarafsızlık ise hâkimin ve savcının kendi iç dünyasından kaynaklanan öznel etkilerden ve baskılardan arınarak karar verebilmesidir⁴⁰¹. Yargı tarafsızlığı, hâkimin ve savcının karar alma aşamasında yaptıkları iç muhakeme sırasında sahip olmaları gereken bir ilkedir⁴⁰².

Yargı tarafsızlığı ilkesi, ilk kez 21/1/2017 Tarihli ve 6771 Sayılı Kanun’la Anayasamızın Yargı Yetkisi başlıklı 9.maddesinde yapılan değişiklik ile Anayasal dayanağına kavuşmuştur. Söz konusu yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını belirten 9.maddeye “tarafsız” ibaresi eklenmiştir. Söz konusu değişikliğin amacı 9. maddenin gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır: “*Yargı bağımsızlığının tarafsızlığı da içerdiğini vurgulamak amacıyla 9 uncu maddeye yargının tarafsızlığı ilkesi eklenmektedir*”⁴⁰³.

Her ne kadar yukarıdaki düzenlemede mahkemelerin tarafsızlığı kavramı kullanılmış olsa da burada kastedilen hâkimlerin tarafsızlığıdır⁴⁰⁴. Tarafsızlık ilkesi, hâkimlerin dış çevrelerinin ve kendi kişisel çıkarlarının, siyasi görüşlerinin, felsefi düşüncelerinin ve kanaatlerinin etkisinde kalmadan karar vermelerini ifade etmektedir⁴⁰⁵. Yargıtay bir kararında tarafsız bir yargı önünde yargılanmanın bir insan hakkı olduğunu, hâkimin ön

³⁹⁹ Gönenç, s. 8, 9.

⁴⁰⁰ Gönenç, s. 8, 9.

⁴⁰¹ Anayurt, s. 239.

⁴⁰² Gönenç, s. 8, 9.

⁴⁰³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası(Gerekçeli), file:///C:/Users/R%C3%BCmeysa/Desktop/1/gerekceli_anayasa.pdf, (Erişim Tarihi: 20.12.2019).

⁴⁰⁴ Ozan Ergül, Anayasa Mahkemesi ve Hâkim Tarafsızlığı, TBB Dergisi, S. 54, 2004, ss. 245-257, s. 248.

⁴⁰⁵ Yavuz Atar, Türk Anayasa Hukuku, 12. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2018, s. 308

yargılı olamayacağını ve yargıladığı kişilere ve topluma karşı yansız görünüm vermekle yükümlü olduğunu vurgulayarak tarafsızlık ilkesinin içeriğini ortaya koymuştur⁴⁰⁶.

AİHM, kararlarında tarafsızlık ilkesini objektif ve sübjektif olmak üzere iki şekilde ele almaktadır. Objektif tarafsızlık, mahkemenin kurum olarak kişide bıraktığı izlenimi, başka bir deyişle mahkemenin ortaya koyduğu görünümünü ifade etmektedir. Objektif tarafsızlıkta mahkemenin hak arayanlar açısından tarafsız bir görünümde olup olmadığı, özellikle ceza davalarında sanığa güven hissi verip vermediği değerlendirilmektedir. Sübjektif tarafsızlık ise hâkimlerin ya da savcılarının birey olarak tarafsızlığını ifade etmektedir. Sübjektif tarafsızlığın varlığı, aksi sabit olmadıkça kabul edilmektedir. Ancak kimi nedenler sebebiyle hâkimin ya da savcının tarafsızlığına gölge düşebilir. Bu noktada ister objektif ister sübjektif açıdan olsun mahkemenin tarafsızlığını zedeleyecek her türlü kuşkuyu ortadan kaldıracak önlemlerin alınması gerekmektedir⁴⁰⁷.

Hâkimlerin, ideolojilerin ve önyargıların bulandırmadığı özgür ve bağımsız bir zihne sahip olmaları, insan haklarının, insan onurunun, adaletin ve hukukun üstünlüğünün bilincine en yüksek düzeyde sahip olmaları beklenmektedir. Hâkimler, kişilik olarak bağımsızlıklarını sağlamalıdır. Kişilik olarak bağımsızlıkları, yargılamada nesnelliklerini etkileyebilecek düşünsel, içsel ve dışsal etkenlerden kendilerini uzak tutmalarını ifade etmektedir. Kendisinin, çevresinin veya herhangi bir topluluğun isteklerini ve çıkarlarını gerçekleştirmeyi içselleştiren bir hâkimin ya da savcının, objektif ve tarafsız bir yargılama yapması mümkün değildir. Bu sebeple onların, yargılama yaparken kendi politik görüşlerinin, inançlarının, önyargılarının, etnik ayrım yapma düşüncelerinin, sübjektif psikolojik duygulanımlarının bağımlılığından kendilerini kurtarmaları önemlidir⁴⁰⁸.

Hâkimlerin, gerek devlete karşı gerek de başka güç odaklarına bağlılıkla düşünmemelidir. Bu düşüncenin neden olabileceği sorunlar, ülkemizde yakın zamanda FETÖ/PDY terör örgütünün neden olduğu sorunlar üzerinden net bir şekilde

⁴⁰⁶ Yargıtay HGK, 24/10/2001 E. 2001/4-1016; K. 2001/757 Sayılı Karar

⁴⁰⁷ İbrahim Şahbaz, AİHM kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, Anayasa Yargısı 25, 2008, ss. 229-289, s. 263, 264.

⁴⁰⁸ Ahmet Gürbüz, Yargılamada Nesnelliğin Psikolojik ve İnançsal Boyutu, Hayrettin Ökçesiz(hzl.), HFSA 15, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 125-128, s. 126, 127.

gözlemlenebilir. Bu terör örgütü, sözde dini referanslar üzerinden toplumda kendisine meşruiyet zemini oluşturmuş ve zamanla mülkiye, adliye, ordu, emniyet gibi devlet teşkilatının her bir kurumuna sızmıştır. Örgüt en son 15 Temmuz 2016 günü Türkiye Cumhuriyeti Anayasal düzenini ortadan kaldırmak için darbe girişiminde bulunmuştur. Darbe girişimi sonrası örgütün hukuk dışı müdahalelerine son vermek amacıyla örgüt mensupları hakkında soruşturma başlatılmış ve kamu görevlisi olanlar görevlerinden ihraç edilmiştir. Ülkemizi ve kurumlarını ele geçiren bu örgüt ile hala mücadele edilmektedir. Bu örgütün üyesi olan hâkimler, örgüt yapısına sadakatleri çerçevesinde kayırma, delil uydurma, iftirada bulunma, yalan söyleme gibi pek çok hukuk dışı eylemlerde bulunarak kişilerin temel hak ve özgürlüklerini pervasızca çiğnemişlerdir. Bu hâkimler, örgütün çıkarlarına hizmet etmeyen kimseleri kendilerine düşman olarak addetmiş ve örgüte boyun eğmeyip farklı düşünen kimseleri taraflı, delilsiz ve kasıtlı açtıkları davalar ve kararlar ile mağdur etmişlerdir⁴⁰⁹.

Yargıda devleti kayırma ve kollama konusunda geçmişten bugüne genel bir eğilimin bulunduğu söylenmektedir. Oysa yargı meşruluğunu, “devlet aklına” biat etmekten değil, adalet gözetmekten almaktadır. Hâkimi ve savcıyı devletin bir memuru statüsüne sokan her türlü düzenleme, yargının meşruiyetini sorgulanır hale getirmektedir. Bu itibarla hâkimlerin devletin bir hizmetkârı zihniyetiyle yargılama yapmalarının, hem hâkimlerin hem de genel olarak tüm yargının meşruiyetini ortadan kaldırdığı söylenebilir⁴¹⁰.

AYM, kararlarında mahkemelerin tarafsızlığını iki unsur şeklinde ele almaktadır. Buna göre tarafsızlığı ifade eden ilk unsur, görülen davalar karşısında mahkemelerin kurumsal yapısı ile ilişkilendirilmiştir. Burada mahkemelerin, kuruluşları ve yapılanmalarıyla ilgili yasal ve idari düzenlemelerin tarafsız izlenimi vermesi ifade edilmektedir. Bu ise esasında mahkemelerin kuramsal bağımsızlığı ile ilgili bir konudur. Burada AYM, tarafsızlık için bağımsızlığın ön koşul olduğu düşüncesinden hareketle kurumsal yönden de taraf görüntüsü verecek bir yapılanmanın olmaması gerekliliğini vurgulamıştır⁴¹¹. Mahkemelerin tarafsızlığını ifade eden ikinci unsur ise hâkimlerin görülecek davaya ilişkin öznel tutumları ile ilişkilendirilmiştir. Burada görülmekte olan

⁴⁰⁹ HSK 04/10/2016 Tarihli ve 2016/430 Sayılı Genel Kurul Kararı

⁴¹⁰ Sancar ve Atılgan, s. 111.

⁴¹¹ AYM, 14.01.2015 Tarihli ve E. 2014/164; K. 2015/12 Sayılı Karar

bir davada hâkimin, taraflara karşı eşit, yansız ve önyargısız olarak ve hiçbir telkin ve baskı altında kalmadan hukuk kuralları çerçevesinde vicdani kanaatine göre karar vermesi ifade edilmektedir⁴¹².

2.3.2. Taraflara Yönelik Tarafsızlık

Hâkimler, hukukun ne söylediğini belirtme yetkisini kullanırken kendilerine ve başkalarına yabancı kalarak hareket etmeli ve davanın taraflarını yargısal işlemleri ve kararları kişisel görüş, inanç ve ideoloji gibi öznel duygularının aracı olarak kullanmadığına inandırmalıdır⁴¹³. Hâkimler, ceza kovuşturması sırasında davanın sonucu veya verilecek hükmün niteliği hakkında iz ve eser yaratacak şekilde en ufak bir söz ya da davranışta bulunmamalıdır. Bunun aksi davranışlar, hâkimin tarafsızlığı ilkesini kuşkuya düşürecektir⁴¹⁴.

Hâkimler, yargılamanın tarafları ile etik bir ilişki içine girmektedir. Hâkimlerin, yargıladıkları insanlarla etik ilişkisinin bilgisine sahip olup insana saygı bilinci ile hareket etmeleri gerekir. Hâkimler, gerek yargılamanın taraflarına yönelik davranışlarında gerekse de avukatlara ve tanıklara yönelik davranışlarında da dikkatli ve özenli olmak zorundadır. Uygulamada ise hâkimler, yargıladıkları kişiler ile etik ilişkilerinin özünü bilmedikleri için insana saygının sınırlarını zorlayarak olumsuz örnekler sergilemektedir. Oysa insana saygı da adaletin gereği olan bir erdemdir⁴¹⁵.

Uygulamada hâkimlerin, meşru olmayan şekilde tarafları ya da avukatları azarladıkları, tanıklara ya da taraflara karşı önyargı izlenimi veren sözler, aşağılama içeren ifadeler kullandıkları, sabırsız ve sert davranışlar ile suç ve ulus veya ırk arasında bağ olduğunu ima etme şeklinde olumsuz davranışlar sergiledikleri gözlemlenmektedir⁴¹⁶.

Hâkimlerin kararlarının, taraflardan biri ile kişisel ilişki ya da davanın sonucuna ilişkin menfaat elde etmek gibi dış etmenlerden etkilendiği itibarı uyandırabilecek her

⁴¹² AYM, 14.01.2015 Tarihli ve E. 2014/164; K. 2015/12 Sayılı Karar

⁴¹³ Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, 03.11.2016 Tarihli ve E. 2016/7559; 2016/10099 Sayılı Karar

⁴¹⁴ AYM, 13/05/2010 Tarihli ve E. 2009/18; K. 2010/65 Sayılı Karar.

⁴¹⁵ Aşçıoğlu, Yargıç Etiğinin Önemi ve Eğitimi, s. 27.

⁴¹⁶ İnceoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 51.

türlü faaliyetten kaçınması gerekmektedir. Uygulamada ise hâkimlerin, en azından görüntüde olacak şekilde bu tarz davranışlardan imtina ettikleri söylenebilecekse de olumsuz örnekler de yaşanmaktadır. Hâkimlerin, özellikle idarenin taraf olduğu davalarda kamu avukatlarına daha özverili davranabildikleri görülmektedir. Hâkimlerin, yalnızca sözlü ifadelerinde değil fiziksel olarak dışarıya vurdukları davranışlarına da dikkat etmeleri gerekir. Hâkimlerin beden dillerine ya da mimikleri ile sergiledikleri fiziksel davranışları bir tarafa ya da tanığa karşı inançsızlığı gösterebilir. Onların böylesi davranışları ise yargılama sırasında taraflara veya avukatlara taraflılık izlenimi verebilir⁴¹⁷.

Hâkimlere mahkemenin düzenini ve duruşmaların sağlıklı işleyişini sağlamak için kanunlarla bir takım yetkiler verilmiştir. Uygulamada hâkimlerin bu yetkilerini, taraflara, avukatlara ya da tarafların yakınlarına karşı temelsiz ve keyfi olarak kullandıkları görülmektedir⁴¹⁸. Uygulamada hâkimler ile avukatlar arasında çoğunlukla duruşma disiplini ile ilgili olarak anlaşmazlıklar çıkmakta ve bu anlaşmazlıklar ara ara medyaya da yansımaktadır. Bu tartışmaların birçoğunda avukatlar, duruşmada söz hakkını oturduğu yerden kullanmakta ve bunu istemeyen hâkimler tarafından duruşma salonundan çıkarılmaktadır⁴¹⁹.

Hâkimlerin yargılama sırasında sorgulanan konu veya olay hakkında, taraflar hakkında, davanın sonucu ve seyri hakkında düşüncelerini ifade etmesi de uygulamada karşılaşılan sorunlar arasında yer almaktadır. Hâkimler, sadece önlerine gelen uyuşmazlıklarda değil; gelme ihtimali olan olaylar hakkında da gerek mahkeme sırasında gerek mahkeme dışında davanın sonucunu etkileyebilecek hiçbir yorumda bulunmamalıdır⁴²⁰.

AIHM verdiği bir kararda, duruşmaya ara verildiği sırada yargılamaya katılan savcının jüri üyeleri ile gayri resmi şekilde konuşmasının, jüri üyelerinin kanaatlerini

⁴¹⁷ İnceoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 51, 52.

⁴¹⁸ İnceoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 54.

⁴¹⁹ <https://www.ensonhaber.com/hâkim-ile-avukat-arasında-ayaga-kalkmadın-tartismasi.html>, (Erişim Tarihi: 19.09.2019); <https://www.cnnturk.com/turkiye/durusmada-avukatlar-ile-hâkim-arasında-usul-tartismasi> (Erişim Tarihi: 19.09.2019); <https://www.milliyet.com.tr/gundem/avukati-kaldiramadi-sandalzeyi-cikartti-6100524> (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2019)

⁴²⁰ İnceoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 60.

etkileyebileceğini; böyle bir durumda mahkeme başkanının jüri üyelerinin kanaatlerinin etkilenecek olup olmadığını araştırması gerektiğini; bu araştırmanın yapılmamasının ise tarafsızlığın ihlaline neden olacağını belirtmiştir⁴²¹. Bizim hukuk sistemimizde jüri uygulaması bulunmamaktadır. Ülkemiz ceza muhakemesi hukukuna göre hükmü verecek olan hâkimdir. Burada cumhuriyet savcısı ile hâkim, birbirleri ile olan ilişkilerinde dikkatli olmalı ve birbirlerinin tarafsızlıklarını etkilememelidir⁴²². Hâkimler arasındaki ilişkilere ilişkin Bordeaux Bildirisi'nde de hâkimlerin, savcılar tarafından önlerine getirilen davaları savcılığın ve herhangi bir diğer unsurun etkisi altında kalmadan uygun bir şekilde karara bağlamaları gerektiğine dikkat çekilmiştir⁴²³.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu vermiş olduğu bir kararda, cumhuriyet savcının düzenlediği iddianamenin eşi olan hâkim tarafından kabul edilerek kovuşturmaya devam edilmesinde, iddianameyi düzenleyen savcı ile hâkimin evli olmasının tek başına tarafsızlık ilkesinin zedelenmesine neden olmayacağını belirtmiştir. Çünkü burada iddianameyi düzenleyen cumhuriyet savcısı kovuşturmada görev almamakta ve görüşünü bildirmemektedir⁴²⁴. Buna göre; kovuşturmada yer alan cumhuriyet savcısı ile hâkimin evli bulunması, tarafsızlık ilkesinin zedelenmesine neden olabilecektir.

Tarafsızlığın sağlanıp sağlanmadığı en iyi karar açıklandıktan sonra anlaşılmaktadır. Hâkimin ya da savcının, adalete ve hakkaniyete aykırı olarak hukuk kurallarını tarafsız bir biçimde uygulamamasının ve haksız olarak davanın taraflarından birinin lehine karar vermesinin olumsuz etkileri yalnızca davanın taraflarını değil, tüm toplumun yargıya duyduğu güvenini etkilemektedir⁴²⁵. AİHM, bu nedenle çoğu kararlarında, “*adaletin yerine getirilmesi yetmez, aynı zamanda yerine getirildiğinin görülmesi de lazımdır*” hususunu vurgulamıştır⁴²⁶. AİHM, bir kararında, “*demokratik bir toplumun mahkemelerinin ceza davalarında sanıklardan başlayarak, davanın taraflarına güven*

⁴²¹ Dovydas Vitkauskas ve Grigoriy Dikov, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması, Serkan Cengiz(çev.), 1. Baskı, Avrupa Konseyi Yayını, Strazburg, Şubat 2012, s.46.

⁴²² Ergül, s. 55.

⁴²³ Bordeaux Bildirisi, “Demokratik Bir Toplumda Yargıç ve Savcılar”.

⁴²⁴ Yargıtay CGK, 05/06/2018 Tarihli ve E. 2017/8-880; K. 2018/270 Sayılı Karar

⁴²⁵ Özkul, s. 215

⁴²⁶ AİHM, *Campbell and Fell/U.K.*, § 81.

verme zorunluluğu vardır” şeklinde değerlendirmesi ile tarafsızlık ve güven ilişkisini ortaya koymuştur⁴²⁷.

2.3.3. Özel ve Sosyal ilişkilere Yönelik Tarafsızlık

Hâkimler, sosyal hayatlarında da insanların yargıya güvenini etkileyebilecek her türlü davranışlardan kaçınmalıdır. Hâkimlerin, sosyal ilişkilerinde dikkatli olmaları, onların sosyal hayattan kopuk bir şekilde yaşamalarını gerektirmemektedir. Onların toplumdan izole bir yaşam sürmesi kendi bireysel gelişimlerini de olumsuz etkilemektedir. Üstelik hâkimler, yargılama faaliyeti yaparken önlerine gelen uyuşmazlıklarla ilgili olayları tespitlerinde, delilleri değerlendirilmelerinde, hayatın olağan akışı ve makul şüphe gibi kanun maddelerinde yer alan belirsiz kavramları yorumlamalarında hayat tecrübelerinden ve deneyimlerinden yararlanmaktadır. Bu sebeple hâkimler, farkındalıklarını arttırmak ve olaylara geniş bir perspektif ile bakabilmek için sosyal hayata karışmalı ve toplumdaki çeşitli bireyler ve gruplar ile ilişki içerisinde bulunmalıdır⁴²⁸.

Nitekim Avrupa Konseyi Danışma Konseyi 3 No’lu Görüşünde, yargı sisteminin ancak hâkimler gerçekler ile temas halinde ise iyi işleyebileceği, bu nedenle hâkimlerin toplumdan soyutlanmaması gereği vurgulanmıştır⁴²⁹. Yargıtay da bir kararında, hâkimlerin uyuşmazlıklara tabiata ve olağana uygun olarak insan kokusu taşıyan bir çözüm getirmek zorunda olduklarını vurgulamış ve böylece hâkimlerin toplum ile ilişki içinde bulunmalarının gerekliliğini ortaya koymuştur⁴³⁰.

Oysa hâkimler, gerçekte hayatlarını dar bir çevre ile sınırlı olarak geçirmek durumunda kalmaktadır. Hâkimler, atama ve görevlendirme sisteminin bir gereği olarak küçük yerlerde göreve başlamaktadırlar. Küçük yerlerde ise bölge halkının gözü hâkimlerin üzerindedir. Buralarda sosyal ilişkiler çoğunlukla bölgenin kaymakamı, emniyet amiri, jandarma komutanı gibi üst düzey bürokratlarla sınırlı tutulmaktadır.

⁴²⁷ Şahbaz, s. 263, 264.

⁴²⁸ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 44.

⁴²⁹ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 44

⁴³⁰ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 31.12.1976 tarihli E. 1976/9370; K. 1976/13183

Hâkimler, mesleğin itibarına zarar gelmemesi için her zaman hareketlerine, giyimlerine dikkat etmekte; hâkimlik ve savcılık kimliklerinden bir türlü sıyrılamamaktadır. Bu durum ise küçük yerlerde göreve başlayan hâkimler üzerinde bir tür sosyal fobi oluşturmaktadır⁴³¹. Kabul edilmelidir ki hâkimlerin, toplumun her kesimi ile sürekli olarak ilişki içerisinde bulunmaları özellikle tarafsızlık anlamında etik sorunlara neden olabilir. Ancak onların kendilerini toplumdan tamamen soyutlamaksızın dengeli bir şekilde sosyal hayata karışmaları kişisel gelişimlerini, deneyimlerini ve psikolojilerini geliştirecektir⁴³².

2.3.4. Tarafsızlık İlkesine İlişkin Güvenceler

Tarafsızlık ilkesi, hâkimler için tarafsızlığın *olmazsa olmaz bir koşul* olduğunu göstererek hâkimlerin tarafsızlıklarını korumaya önemle dikkat etmelerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır⁴³³. Hâkimlerin tarafsızlığının garantiye alınması için yasal düzenlemeler ile çeşitli güvenceler getirilmiştir. Hâkimin tarafsızlığının temini için sayılabilecek temel güvenceler; hâkimin yasaklılığı, hâkimin reddi ve hâkimin hukuki sorumluluğu müessesleridir.

Hâkimin yasaklılığı ve reddi müesseslerine, Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer verilmiştir. Hâkimin tarafsızlığını mutlak olarak zedeleyen haller, “hâkimin yasaklılığı” olarak HMK 34.maddesi ile CMK 22.maddesinde tahdidi olarak sayılmıştır. Buna göre bu maddelerde belirtilen yasaklılık sebeplerine dayanarak her zaman hâkimin kendisi davadan çekinmek zorunda olduğu gibi davanın tarafları da hâkimin davadan elini çekmesini isteyebilir. Yasaklılık sebepleri genel olarak, hâkimin kendisine ait olan veya doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak kendi ile ilgili olan davalar ile taraflardan biri ile kan ve kayın hısımlılığı, eş veya nişanlılık halleri, vekil, vasi, kayyım ya da yasal danışman sıfatı şeklinde şahsi ilişkisi olan davalar olarak sayılmıştır.

Hâkimin tarafsızlığından kuşku duyulmasını gerektiren önemli sebeplerin bulunması halinde hâkimin reddi müessesesi uygulanır. HMK 36.maddesi ile CMK 25.maddesi

⁴³¹ Sancar ve Atılğan, s. 58

⁴³² Cerrah, s.46.

⁴³³ Erhan Günay, Hâkimin Yasaklılığı, Reddi ve Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Ağustos 2018, s. 19.

doğrultusunda davanın tarafları hâkimin reddi talebinde bulunabileceği gibi hâkimin kendisi de ret sebeplerini ileri sürerek davadan çekinebilir⁴³⁴. Hâkimin reddi sebepleri, hâkimin yasaklılığı sebepleri gibi tahdidi olarak sayılmamıştır. CMK’da hâkimin reddi sebepleri hâkimin tarafsızlığını tehlikeye düşürecek diğer sebepler olarak ortaya konulmuşken; HMK’da hâkimin reddi sebebinin varlığının kabul edildiği haller örnek olarak sayılmıştır. Buna göre ret sebepleri, davada iki taraftan birine öğüt verme, yol gösterme, kanunen gerekmediği halde görüş açıklama, aralarında bir düşmanlık olması, dördüncü derece yansoy hısımlığı ile davada tanık, bilirkişi, hâkim ya da hakem sıfatıyla hareket etmiş olma şeklindedir.

Hâkimlerin sorumluluğu, hukuki, cezai ve disiplin sorumluluğu olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Hâkimlerin cezai sorumluluğu, Hâkimler Kanunu 93.maddesinde; disiplin sorumluluğu ise 62 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Hâkimin hukuki sorumluluğu ise HMK’nın 43.maddesinde düzenlenmektedir ve hâkimin ağır ihmali ya da kastından kaynaklanan hukuka aykırı davranışlarından sorumluluğunu ifade etmektedir. Söz konusu maddede hangi hallerin hâkimin sorumluluğunu doğuracak hukuka aykırılık halleri olduğu tek tek sayılmıştır. Buna göre, hâkimin kayırma, taraf tutma, taraflardan biri ile arasında husumet bulunması gibi sebeplerle hukuka aykırı karar vermesi sağlanan ya da vaat edilen bir menfaat nedeniyle kanuna aykırı karar verilmesi; açık ve kesin bir kanun hükmüne aykırı karar verilmesi; hukukun yerine getirilmesinden kaçınılması; duruşma tutanağında olmayan bir sebebe dayanılması; duruşma tutanakları, hüküm ya da kararların değiştirilmiş olması ya da söylenmeyen bir sözün söylenilmiş gibi gösterilmesi ve buna dayanılarak karar verilmiş olması halleri sayılmıştır⁴³⁵.

Hâkimlerin, dava ile kişisel bir ilişkisinin olması, ihtilaflı konu ile ilgili öncesinde avukatlık yapmış olması, hâkimin dava sonucu ile ilgili olarak ekonomik bir menfaatinin ya da herhangi bir çıkarının olması gibi durumlar tarafsızlığı engelleyen haller arasında sayılmaktadır. Hâkimlerin, görevlerinden ayrıldıktan sonra herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın avukatlık mesleğini icra edebilmeleri de tarafsızlık ilkesi için bir tehdit oluşturabilir⁴³⁶. Anayasa Mahkemesi de bir kararında, daha önce görev yaptığı

⁴³⁴ Günay, s. 39, 40.

⁴³⁵ Murat Atalı ve İbrahim Ermenek, Medeni Usul Hukuku, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Mart 2019, s. 117, 118.

⁴³⁶ Ergül, s. 249.

mahkemede veya o mahkemenin bulunduğu yerdeki diğer mahkemelerde avukatlık yapmaya başlayan eski bir hâkimin, adalet hizmetinin tarafsız olarak yürütüldüğüne ilişkin kamuda şüphelere neden olabileceği belirtilmiştir⁴³⁷.

Hâkimlerin taraflar ile ilişkilerinde tarafsızlığı etkileyen bazı durumlarda başvurulabilecek hâkimin reddi ve çekinmesi kurumları usul kanunlarında öngörülmüştür. Gene hâkimlerin, muhatap oldukları kişilere kırıncı davranışları ve kötü muamele etmeleri, tarafsızlıklarını zedeleyecek davranışlarda bulunmaları gibi olumsuz eylemlerine karşılık 2806 Sayılı Hâkimler Kanunu'nda çeşitli disiplin cezaları öngörülmüştür.

2.3.5. İlkenin Uygulanmasıyla İlişkili Davranış Kuralları

Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde tarafsızlık değerine ilişkin davranış kuralları beş alt maddede gösterilmiştir. Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde ise tarafsızlık değerinin uygulanmasına ilişkin davranış kurallarına sekiz alt maddede yer verilmiştir. Aşağıda her iki Belge'de yer verilen davranış kuralları ortaya konulacaktır.

Hâkimler, tarafsızlığın adil yargılanmanın bir gereği olduğunun bilincinde olarak herhangi bir tarafa iltimas göstermekten kaçınmalı ve yargı görevlerini yerine getirirken tarafsız ve önyargısız olmalıdır⁴³⁸. Hâkimler, tarafsız olmanın yanı sıra tarafsız görünmenin de önemli olduğunun bilincinde olarak yalnızca tarafsız olmakla kalmamalı, aynı şekilde kendilerini objektif olarak tarafsız gösteren bir tavır içerisinde olmalıdır⁴³⁹.

Hâkimler, hem mesleki hem de sosyal hayatlarında tarafsızlıklarını zedeleyecek ayrımcı söylemden ve davranıştan kaçınmalı, konuşma ile beden dillerini tarafsızlıklarını ihlal etmeyecek şekilde kullanılmalıdır⁴⁴⁰. Hâkimler, yürüttükleri yargılamalarda davanın reddine neden olabilecek hallerin en az olmasını sağlayacak şekilde hareket etmelidir⁴⁴¹. Bu itibarla hâkimler, yargısal görevlerini yerine getirirken sürekli olarak çeşitli

⁴³⁷ AYM, 04/02/1964 Tarihli ve E. 1963/161; K. 1964/11 Sayılı Kararı.

⁴³⁸ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 2.1; Türk Yargı Etik Bildirgesi 3.1.

⁴³⁹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 3.2.

⁴⁴⁰ Türk Yargı Etik Bildirgesi 3.3.

⁴⁴¹ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 2.3.

önyargılardan veya tercihlerden etkilenmiş olup olmadıklarını ya da tarafsızlıklarına gölge düşürebilecek bir durumda olup olmadıklarını sorgulamalıdır⁴⁴².

Hâkimler, önlerindeki ya da önlerine gelme ihtimali bulunan bir dava ile ilgili olarak ya da herhangi bir kişi veya olay ile ilgili olarak adil yargılanmanın etkilenmesine neden olabilecek şekilde yorum yapmaktan kaçınmalıdır⁴⁴³. Hatta hâkimler, toplum tarafından olumlu ya da olumsuz olarak karşılanan durumlarda bile tarafsızlıklarını korumaya dikkat etmelidir. Hâkimler bilhassa sosyal medya ile kitle iletişim araçlarını kullanırken yaptıkları değerlendirmelerinde ve paylaşımlarında tarafsızlıklarını sorgulanır kılacak türde amacını aşan davranışta bulunmaktan kaçınmalı ve dikkatli olmalıdır⁴⁴⁴.

Hâkimler, tarafsız olamayacakları ya da tarafsız izlenimi veremeyecekleri durumlarda yargılamaya hangi aşamada olursa olsun katılmaktan kaçınmalıdır. Hâkimin; davanın taraflarından biri ile ilgili bir önyargı içinde olması, davaya ilişkin olaylar ile ilgili olarak kişisel bir bilgisinin bulunması, ihtilaflı olay ile ilgili olarak önceden avukatlık yapması veya asıl tanık olarak bulunması, dava sonucu ile ilgili olarak kendisinin ya da ailesinden birinin ekonomik bir çıkarının bulunması hallerinde davaya katılmaktan kaçınması gerekmektedir. Ayrıca el çeken hâkim yerine davaya devam edecek bir hâkimin bulunmaması ya da eylemde bulunmamanın işin acil olması nedeni ile ciddi bir adaletsizliğe neden olacak olması hallerinde hâkimin görevden el çekmesi gerekmemektedir⁴⁴⁵.

Hâkimler, yargısal görevlerini icra ederken kendilerini, yakınlarını veyahut sosyal çevrelerini gözetmek amacıyla yanlı davranmaktan kaçınmalıdır. Hâkimlerin ayrıca görevde olan ya da görevinden ayrılarak avukatlık, bilirkişilik gibi görevler sürdüren meslektaşlarına karşı da ayrıcalıkla davranmaktan ya da böyle bir izlenim uyandırmaktan kaçınmalıdır⁴⁴⁶.

⁴⁴² Türk Yargı Etik Bildirgesi 3.5.

⁴⁴³ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 2.4.

⁴⁴⁴ Türk Yargı Etik Bildirgesi 3.4, 3.6.

⁴⁴⁵ Bangalor Yargı Etik İlkeleri, 2.5.

⁴⁴⁶ Türk Yargı Etik Bildirgesi 3.7, 3.8.

2.4. Dürüstlük ve Tutarlılık İlkesi

2.4.1. Kavramsal Çerçeve

Doğruluk kelimesi kelime anlamı olarak, “*düşüncenin gerçeğe uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması, dürüstlük*” anlamlarına gelmektedir. Dürüstlük kelimesi de kelime anlamı ile doğruluk anlamını karşılamaktadır. Tutarlılık ise “*aralarında çelişki bulunmayan, her bakımdan uyumlu*” olma durumunu ifade etmektedir⁴⁴⁷.

Dürüst ve her bakımdan kendi içerisinde uyumlu olma, insan karakteri açısından sahip olunması gereken olumlu özellikler veya değerler olarak değerlendirilmektedir⁴⁴⁸. Bütün insanlar için birer erdem olarak değerlendirilen bu özelliklerin, hâkimlerde ve savcılarda da olması beklenmektedir. Erdemler, tam anlamıyla sahip olunduğunda bireylerin mutluluğa ulaşmasına sağlayan ve insan için en iyi şekilde yaşanarak tamamlanan bir hayatın parçasıdır⁴⁴⁹. Ancak dürüstlük ve tutarlılık, hâkimler açısından yalnızca birer erdem değil, meslekleri için sahip olmaları gereken özelliklerdir. Özellikle hâkimlerin, doğrudan yargıya olan güveni temsil ettikleri göz önünde bulundurulduğunda tutumları ve davranışları ile mesleklerinin vakarını ve onurunu korumaları ve uygunsuz olarak algılanabilecek eylemlerden kaçınmaları gerekmektedir⁴⁵⁰.

Dürüstlük ve tutarlılık değerine ilişkin ilkeler, hâkimlerin özel ve mesleki davranışlarının nasıl olması gerektiğini öngören ilkelerdir⁴⁵¹. Buna göre hâkimlerin hal ve davranış şekilleri, yargının doğruluğuna ve dürüstlüğüne olan inancın kuvvetlenmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır⁴⁵². Hâkimlerin kişisel vasıfları, yargılamaların sonuçlandırılmasında etkili olmaktadır⁴⁵³. Hâkimler, kendilerini yaşadıkları ve yetiştikleri toplumun değerlerinden ve doğrularından ayırabilen, kendilerine hazır

⁴⁴⁷ “Doğruluk”, “Dürüstlük”, “Tutarlılık”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 15.01.2020).

⁴⁴⁸ Muhammet Baki Minaz, Halil Taş ve Muhammet Şerif Keskinoğlu, Etik Liderlik, Mehmet Ali Akın(Ed.), 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi, Ekim 2019, s. 151

⁴⁴⁹ Alasdair Macintyre, Erdem Peşinde: Bir Ahlak Teorisi Çalışması, Muttalip Özcan(çev.), 1. Baskı, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, Şubat 2019, s. 307, 308.

⁴⁵⁰ Mahmut Şen, İslam Hukuk Geleneği Perspektifinden Yargı Etik İlkeleri, s. 521, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/155612>, (Erişim Tarihi: 15.01.2020)

⁴⁵¹ Aldemir, s.211.

⁴⁵² Aldemir, s.211.

⁴⁵³ Mustafa Kutlu, Hukuk Devletinde Yargıç Meşruiyetinin Görünüm Biçimleri, Hayrettin Ökçesiz(hzl.), HFSA 7, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2003, ss. 119-158, s.148.

sunulan doğrularla ve değerlerle yetinmeyen, bunları her daim sorgulayan, gayrimeşru hiçbir çıkar gözetmeksizin işlerini sürdüren, kendilerini hiç bıkmadan işlenilmesi ve geliştirilmesi gereken bir özne olarak gören kişiler olmalıdır⁴⁵⁴. Ancak hâkimler de nihayetinde kişidir. Onlar da kişiler olarak bütün özellikleri ile birlikte görevlerini yapmaktadır ve her insan gibi aile, yöre, dünya görüşü, kişilik, karakter, aidiyetler gibi birçok etmenle varlıklarını sürdürmektedir⁴⁵⁵. Dolayısıyla her birinin yaptığı eylemlerde bireysel değer farklarının olması kaçınılmazdır⁴⁵⁶. Ancak hâkimlerin kişiliklerini oluşturan bu etmenlerin bağınazlığında bulunmaları, uygulamada yargının nesnelliğinin sağlanmasında sorunlara yol açmaktadır.

Öte yandan hâkimler, vatandaşların nazarında tüm hukuk sisteminin temsilcisidir. Vatandaşlar onlara büyük bir önem atfetmektedirler. Öyle ki toplumun geleneksel anlayışında hâkimler, “peygamber postunda oturan kişi” olarak telakki edilmektedir⁴⁵⁷. Dolayısıyla bir yargı üyesinin yansıttığı kişisel özellikleri, davranışları ve sunduğu görünüş, hukuk devletine ve yargısal sisteme toplumun duyduğu güveni etkilemektedir⁴⁵⁸.

Hâkimler, güven duyulan; dürüstlükten ve doğruluktan şaşmayan; bilgili, cesur, ölçülü, temkinli, yansız ve saygın olan; korkuyla karışık bir saygıyla yaklaşılması gereken bir tür yücelik nesnesi olarak insan bilincinde yer etmiştir⁴⁵⁹. Hâkimlere ve savcılara atfedilen bu niteliklere ilişkin bir düzenleme yürürlükteki hukuk kurallarında bulunmamakla beraber Mecelle’de hâkimin sahip olması gereken vasıflar teker teker sayılmıştır. Buna göre Mecelle’nin 1792. Maddesinde belirtilen hâkimin vasıfları; hâkim, fehîm, müstakim, emin, mekin, metin şeklindedir⁴⁶⁰. Bu vasıfların bugünkü anlamıyla

⁴⁵⁴ Sami Selçuk, Bağımsız Yargı Özgür Düşünce, 1. Baskı, Ankara: İmge Kitapevi, Mart 2007, s. 18.

⁴⁵⁵ Kutlu, Hukuk Devletinde Yargıç Meşruiyetinin Görünüm Biçimleri, s. 148.

⁴⁵⁶ Kuçuradi, Etik, s.153.

⁴⁵⁷ Sancar ve Atılcan, s. 50.

⁴⁵⁸ Şibel İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, TUSİAD Devlette Etik Altyapı Dizisi, No:2, Yayın No: TUSİAD-T/2012-08/530, <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/6048-devlette-etikten-etik-devlete-yargida-etik>, (Erişim Tarihi: 27.08.2019), s. 67.

⁴⁵⁹ Kutlu, Hukuk Devletinde Yargıç Meşruiyetinin Görünüm Biçimleri, s. 128.

⁴⁶⁰ Recep Akcan, Hâkimin Vasıfları, S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı, 5 Ağustos 2016, ss. 271-300, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213526>, (Erişim tarihi: 12.08.2019), s. 279, 280.

ifadesi ise bilgin, hikmetli, zeki, anlayışlı, akıllı, doğru, namuslu, emniyetli, güvenilir, vakarlı, sakin, temkinli, iktidar sahibi, sağlam, dayanıklı kişi olarak tanımlanmaktadır⁴⁶¹.

Hâkimin davranışlarının, doğruluk ve dürüstlük değerine uygunluğunun değerlendirmesinde gözetilecek kesin ve net bir kıstas belirlemek oldukça zordur. Çünkü davranışların, toplum algısındaki etkileri yere ve zamana göre değişiklik gösterebilmektedir. Burada hâkimlerin davranışlarının, doğruluk ve dürüstlük değerine uygunluğuna ilişkin objektif bir değerlendirme yapılabilmesi için makul kişi testi yapılmaktadır. Bu teste göre hâkimlerin davranışları makul olarak düşünme yeteneği olan bir kimsede serzenişe neden olup olmayacağı gözetilerek değerlendirilmektedir⁴⁶².

Hâkimler, evrensel olarak kabul edilen davranış standartlarına aykırı davranışlarda bulunmamaya dikkat etmelidir. Onlar sürekli olarak davranışlarının topluluğun makul ve açık fikirli olan bireylerinin gözünde kabul edilebilir olup olmadığını sorgulayarak yargının onuruna uygun olan doğru dengeyi bulmalıdır⁴⁶³. Yargıtay da bir kararında hâkimlerin, doğruluktan ve dürüstlükten ayrılmalarının yargıya güven duyulmasını sağladığını vurgulayarak yakışık olmayan hal ve tavır içerisinde olmamaları ve “yargının onuru” ile uyumlu bir şekilde davranmaları gereğini belirtmiştir. Ayrıca Yargıtay söz konusu kararında hâkimin davranışlarını değerlendirilirken özellikle hâkimin birinci sınıfa ayrılmış olduğunu ve birinci sınıfa ayrılmış bir hâkimden etiğe aykırı davranışların beklenemeyeceğini ısrarla vurgulamıştır⁴⁶⁴. Her ne kadar hâkimler, daha adaylık süreçlerinden itibaren bu etik değerlerine ve ilkelerine uymakla yükümlü olsalar da meslekte yıllarını geçirmiş kıdemli bir hâkimin davranışlarının daha mesleğe yaraşır ve yüksek etik standartlar seviyesinde olması beklenmektedir.

2.4.2. Hukuka Saygı Duyulması

2.4.2.1. Yargılama Faaliyeti Sırasında Hukuka Saygı Duyulması

⁴⁶¹ Sadullah Ergin, Açılış Konuşmaları, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara, 15-16 Kasım 2012, s.8.

⁴⁶² Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, https://www.unodc.org/documents/nigeria/publications/Otherpublications/Commentry_on_the_Bangalore_principles_of_Judicial_Conduct.pdf, erişim tarihi 10.02.2020, s. 79.

⁴⁶³ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s.80.

⁴⁶⁴ Yargıtay CGK, 25/05/2010 Tarihli ve E. 2010/4-61; K. 2010/117 Sayılı Karar

Dürüstlük değeri, HSK'nın bir kararında da belirttiği gibi hukuka saygı duyulmasını ve kanunların doğru olarak uygulanmasını gerektirmektedir⁴⁶⁵. Bu itibarla hâkimler, yargısal görevlerinde hukuku doğru olarak uygulamalıdır. Zaten Anayasa'nın 138.maddesinde hâkimlerin Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak hüküm verebilecekleri açıkça düzenlenmiştir.

Hâkimlerin verdikleri her kararın hatasız olması beklenemez. Hâkimlerin hatalı kararları kanun yolları ile düzeltilebilir. Ancak hâkimlerin, başka bir anlam verilemeyecek kadar açık ve kesin olan kanun hükümlerini hiç uygulamaması veya hatalı uygulaması halleri sorumluluklarını doğuracaktır. Ayrıca yargısal görevlerini yerine getirirken taraflardan birini kayırma, kin ve düşmanlık besleme, yolsuzluk yapma, rüşvet alma gibi yetkilerini kötüye kullanmalarına ilişkin davranışları dürüstlük değerine aykırılık teşkil etmektedir⁴⁶⁶.

2.4.2.2.Yargılama Faaliyetleri Dışında Hukuka Saygı Duyulması

Hâkimler, yargı görevleri dışında 2802 Sayılı Kanun'un 69. maddesinde sayılı 6 aydan fazla hapis cezası gerektiren bir suç ile hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik gibi yüz kızzartıcı bir suçtan kesin hükümle mahkûm olmaları halinde meslekten çıkarılmaktadır. Hatta hâkimlerin disiplin soruşturması gerektiren fiilleri, suç teşkil etmese dahi mesleğin şerefini ve onurunu bozacak nitelikte ise meslekten çıkarma sebebi olarak değerlendirilebilecektir⁴⁶⁷.

Yargının karşılaştığı ve yargıyı gerçek değerinden uzaklaştıran en büyük sorunlardan biri de yolsuzluk sorunudur. Kelime anlamı ile “*yoldan çıkmışlık, sapmışlık, çürümüşlük*” anlamlarını ifade eden yolsuzluk, devlet ya da benzeri örgütlenmenin bulunduğu her tür düzende karşılaşılabilen ve devlet görevlilerinin yetkilerini kişisel çıkarları uğruna kötüye kullanmalarını ifade eden bir sorundur⁴⁶⁸. Yargıda yolsuzluk ise yargı görevi yapanların

⁴⁶⁵ HSYK kararı 2. Daire Kararı, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/267e192d-6f24-4a2f-9c3c-64a1c60a4b0b.pdf>, (Erişim Tarihi:18.02.2020).

⁴⁶⁶ Hukuk Muhakemeleri Kanunu 46. Madde, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6100.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.02.2020).

⁴⁶⁷ 2802 Sayılı Kanunu, 69. Madde, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2802.pdf>, Erişim Tarihi: 18.02.2020).

⁴⁶⁸ Sami Selçuk, Yolsuzluklar, Hayrettin Ökçesiz(hzl.), HFSA 7, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2003, ss. 170-190, s. 170

görevlerinin sağladığı imkânları kullanmak suretiyle hukuka aykırı olarak başka kimselerle çıkar ilişkisi içerisinde yer almaları şeklinde tanımlanmaktadır⁴⁶⁹.

Yolsuzluğun ekonomik, siyasal, hukuksal pek çok sebebi olduğu ileri sürülebilirse de temel sebebinin insanın manevi boyutu üzerinde olduğu söylenebilir. Yolsuzluğun temel nedenleri; insan denilen varlıkların aç gözlülüğü, insani maddi ve manevi değerlere karşı kültürsüzlüğü, bencillikleri, doğru ve dürüst olmamaları şeklinde sayılabilir⁴⁷⁰. Sayılan bu manevi değerlerden yoksunluk hali, hâkimlerden ve savcılardan beklenen doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik gibi özellikler ile tamamen zıttır. Şu halde yolsuzluk, hâkimlerin kimliklerinin en üst seviyede yozlaşmasının bir göstergesidir⁴⁷¹. Yolsuzluk, sistemin bozuk olduğu bahanesi ileri sürülerek insanın kişisel edimi ile olan etik bağından uzaklaştırılmamalıdır. Burada yargıda rol üstlenen kimselerin dürüst ve onurlu bir varlık olma bilinci ile eylemde bulunmaları önem taşımaktadır. Yargıda dürüstlüğün bozulmasının haklı olarak görülmesini mümkün kılacak sosyolojik, psikolojik ya da başka bir tür bilimsel açıklama kabul edilemez. Yargı toplumun kilit taşı olduğundan yargıda yapılacak yolsuzluğun azı bile esasında çoktur⁴⁷².

Devletin ve toplumun her katmanında yozlaşma kültürü egemen hale gelmiştir. Ancak yargıda olan yolsuzluklar, diğer alanlarda olan yolsuzluklar karşısında daha büyük bir soruna yol açmaktadır. Yargıda karşılaşılan yolsuzluklar, yargının saygınlığını ve güvenilirliğini ortadan kaldıran sonuçlara neden olarak yurttaşların yargısal korumadan ve güvenceden yoksun kalmalarına yol açmaktadır. Hâkimlerin derin mafya ilişkileri, çıkarların çevrelediği hukuk dışı uygulamaları, usulsüz işlemlerle elde edilen kazançları, kolay para kazanmak için her yolun denenmesinin mübah sayılması yargıda yolsuzluk biçimleri olarak sayılabilir⁴⁷³.

Adli yargıda yolsuzluğa ilişkin İstanbul Barosu çevresinde yapılan bir araştırmada, katılımcıların %94.9'unun adil yargıda yolsuzluk bulunduğunu belirttikleri

⁴⁶⁹ Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu Çevresi Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması, Genişletilmiş 2. Baskı, HFSA 5, İstanbul, Kasım 2001, s. 41

⁴⁷⁰ Hüseyin Batuhan, Yolsuzlukla Savaşmada Eğitimin Rolü, Hayrettin Ökçesiz(hzl.), HFSA 6, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2003, ss. 142-147, s. 142, 143.

⁴⁷¹ Selçuk, Yolsuzluklar, s. 170.

⁴⁷² Ökçesiz, Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması, s. 33.

⁴⁷³ Kutlu, Hukuk Devletinde Yargıç Meşruiyetinin Görünüm Biçimleri, s. 148, 149.

anlaşılmaktadır. Bu araştırmada, adli yargıdaki en yaygın yolsuzluk türünün rüşvet ve kayırma olduğu; yolsuzluğun sıklık derecesi olarak sırasıyla karakollarda, icra dairelerinde, savcılıklarda, mahkeme kalemlerinde, bilirkişilerde ve son olarak hâkim ve savcılarda rastlandığı tespit edilmiştir⁴⁷⁴. Her ne kadar hâkimlerde yolsuzluğun diğer yargılama birimlerine nazaran daha az görüldüğü tespit edilmişse de az da olsa yargının temsilcisi olan hâkimler arasında bu şekilde yolsuzluğa rastlanması yargının güvenilirliğine ciddi zarar vermektedir.

Yolsuzluk, yalnızca yurttaşların adalete ve yargıya güvenini sarsmakla kalmamakta ayrıca yurttaşlık bilincinin ve devlet düzenine bağlılığın azalması, toplumda ve bireylerde duyarsızlaşma, bireylerin kendi haklarını almaya çalışmaları, şiddetin teşvik edilmesi, iş ve ticaret ahlakının bozulması gibi daha başka problemlere de yol açmaktadır⁴⁷⁵.

2.4.3. Özel yaşamda Dürüstlük

Özel yaşamda dürüstlük işe adanmayı, yargı yetkilerinin kayırmacılık yapılmadan kullanılmasını, makamın ve yetkilerin kişisel kazançlar için kullanılmamasını, hem kamu hem özel yaşamda uygunsuz davranışlardan kaçınılmasını gerektirmektedir⁴⁷⁶. Bu itibarla hâkimlerin, yalnızca mesleki yaşamlarında değil özel yaşamlarında da mesleklerinin onuruna ve saygınlığına yakışacak şekilde dürüstlüğü uygun davranışlar sergilemeleri gerekmektedir. Onlar, yargı makamını kişisel bir kazanç veya misilleme gibi amaçlarla kötüye kullanmamalıdır⁴⁷⁷.

Dürüstlük değerinin bir gereği olarak onlar, davranışları ve karakterleri bakımından iyi ve erdemli olmalı ve sahtekârlık, aldatma ve yalancılıktan uzak olmalıdır⁴⁷⁸. Bunun aksi davranışları ise onların toplum nezdinde ikiyüzlü görünmelerine neden olarak halkın yargıya duyduğu güveni sarsacaktır⁴⁷⁹. HSK bir kararında, bir hâkimin konakladığı yerin restoranında alkolün dozunu arttırdıkça çalışan personele sinkaflı sözler sarf etmesi, personel tarafından kapalı alanda sigara içilemediği hatırlatıldığı halde bu davranışında

⁴⁷⁴ Ökçesiz, Adli Yargıda Yolsuzluk, s. 79.

⁴⁷⁵ Ökçesiz, Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması, s. 75.

⁴⁷⁶ Lord Patrick Hodge, Avrupa Yargı Kurulları Ağı'nın Yargı Etiği İle İlgili Çalışmalarının Değerlendirilmesi, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara, 15-16 Kasım 2012, s. 77.

⁴⁷⁷ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 99.

⁴⁷⁸ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 79.

⁴⁷⁹ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 80.

ısrarcı olması, personele fiili saldırıda bulunması, ertesi gün beş günlük rezervasyonu olmasına rağmen sessizce ayrılması şeklindeki davranışlarının meslek itibarına uygun davranışlar olmadığını değerlendirmiştir⁴⁸⁰.

Hâkimler, özel yaşamlarında yargı sorumluluklarını yerine getirme yeteneklerinin etkilendiği algısını oluşturabilecek uygunsuz temaslardan kaçınmalı ve mesleklerinin itibarlarından ne kendileri yararlanmalı ne de başka kimselerin yararlanmasına müsaade etmemelidir. Hâkimler bu kapsamda bilhassa hukuk mesleğinden kimseler ile olan ilişkilerine dikkat etmelidir. Onlar, “fildişi kulelerde” yaşamadıklarından hukuk mesleğinden olanlar da dâhil olmak üzere tüm toplumdan kendilerini soyutlamaları mümkün değildir. Ancak onlar hukuk mesleğinden olan kimseler ile olan ilişkilerini adaletin yerine getirileceği hususunda şüphe uyandırmayacak şekilde dengelemelidir. Bu itibarla bilhassa ilgilendikleri dosyalar ile ilgili olarak avukatlar ile özel olarak görüşmemeli, odalarında baş başa kalmamalı, dışarıda temas kurmaktan kaçınmalıdır⁴⁸¹. Hâkimlerin, avukatların dosya ile ilgili beyanlarını, duruşma dışındaysa yazılı olarak almaları dürüstlük ve tarafsızlık değerlerine daha uygun bir davranış olacaktır.

Hâkimler, avukatlar ile arkadaşlık ya da gönül ilişkisi içinde olabilir. Bu durumlarda gerek kendi odasında gerek avukatların hukuk bürosunda sık sık beraber görülmeleri uygun bulunmamaktadır. Onların eski çalıştıkları ya da arkadaşlarının hukuk bürolarını doğum günü vs. önemli günlerde ziyaret etmeleri uygun olarak kabul edilebilirse de sık sık buraları ziyaret etmeleri de uygun bulunmamaktadır⁴⁸². Yargı Etik Kurulu, bir hâkimin hâkimlikten emekli olup avukatlık ofisi açan meslek büyüğünün ofis açılışına gitmesini, çiçek göndermesini veya sosyal medyada kutlamasını etik ilkelere uygun bulmamıştır⁴⁸³.

Hâkimler, avukatların müvekkilleri ile olan görüşmelerini kendi ikametgâhlarında yapmalarına ya da aynı telefon hattı üzerinden yapmalarına izin vermemelidir⁴⁸⁴. Hâkimler, davanın taraflarından birine menfaat karşılığı olmasa bile danışmanlık

⁴⁸⁰ HSK 2. Dairesi Kararı, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/68d34478-6322-46ca-a638-cc088e2121cb.pdf>

⁴⁸¹ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 89, 90.

⁴⁸² Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 91.

⁴⁸³ Mustafa Saldırım(Ed.), Gözde Hülagü ve Nazlı Ersoy (Hızl.), Yargı Etiği Danışma Kurulu Kararları ve İlgili Mevzuat, Ankara, 2019, s. 45.

⁴⁸⁴ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 94.

yapamaz. Bu kapsamda Yargı Etik Kurulu, bir kararında bir hâkimin davanın taraflarından birine avukat tavsiye etmesinin etik ilkelere uygun bulmamıştır⁴⁸⁵.

Hâkimler, yargısal işlemlerinde sık sık ilişkide oldukları polis memurları, devlet bakanları, belediye yetkilileri, kaymakam gibi kimseler ile de ilişkilerine dikkat etmelidir⁴⁸⁶. Onlar bu kimselerin kendilerini araçları ile taşımalarından ve bu kimselerden hediye kabul etmekten kaçınmalıdır⁴⁸⁷.

Hâkimlerin, bar ile benzer mekânları, kumarhaneleri, bahis yerlerini, at yarışlarını ziyaret etmelerini yasaklayan bir kural bulunmamaktadır. Ancak onlar bu ziyaretlerinin makul bir kimsenin gözünden nasıl görüneceğini gözeterek dikkatli olmalıdır⁴⁸⁸.

2.4.3.1. İfade Özgürlüğü ile Örgütlenme Özgürlüğü

Hâkimler, AİHS ve diğer insan haklarına ilişkin uluslararası belgelerde yer verilen ifade özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüğüne sahiptir⁴⁸⁹. Hâkimler, devamlı olarak kamu incelemesine tabi olduklarının bilincinde olarak sıradan vatandaşlara göre daha külfetli olabilecek kişisel kısıtlamaları kabul etmeli ve örnek bir yaşam sürmelidir⁴⁹⁰. Hâkimler, vatandaş olarak sahip oldukları ifade özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüğü çerçevesinde yargı dışı faaliyetlere özgürce katılabilir⁴⁹¹.

Hâkimler, bu kapsamda kamuoyu tartışmalarına katılabilir. Ancak onlar siyasi meselelere ilişkin girdikleri kamuoyu tartışmalarında tarafsızlıklarına duyulan güvenin sarsılmamasına ve kendilerinin gereksiz yere siyasi saldırılara maruz bırakılmasına neden olmamaya dikkat etmelidir. Bu bakımdan siyasi konularda tartışmalı olan durumlara ilişkin görüş bildirmekten, kamuya açık olan kimseler ile tartışmaktan, hükümeti kamuoyu önünde eleştirmekten kaçınmalıdır. Ancak onlar, politik olmayacak şekilde

⁴⁸⁵ Mustafa Saldırım(Ed.), Gözde Hülagü ve Nazlı Ersoy (Hzl.), Yargı Etiği Danışma Kurulu Kararları ve İlgili Mevzuat, s. 55

⁴⁸⁶ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 91.

⁴⁸⁷ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 113.

⁴⁸⁸ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 87, 88.

⁴⁸⁹ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 107, 117.

⁴⁹⁰ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 87, 88.

⁴⁹¹ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 95, 96.

eğitim ya da kanunların zayıflıklarını göstermek amacı ile kanun tartışmalarına katılabilir⁴⁹².

Hâkimler, hukukla ilgili olan ya da olmayan kitap ve makaleler yazabilir. Ancak kitap ve makale yazarken ihtiyatı eden bırakmamalı ve makamlarının saygınlığını sömürmemelidir. Özellikle dergi ya da kitaplarda yer alan reklamlara dikkat etmelidir. Hâkimler, konferansa ya da seminere katılarak, ders vererek hukuk eğitimine katkıda bulunabilir⁴⁹³.

Hâkimlerin, çalışanların ayrım olmaksızın ve önceden izin almaksızın kendi seçtikleri bir örgütü kurma ve bu örgütlere katılma hakkı örgütlenme özgürlüğü çerçevesinde bulunmaktadır. Hâkimlerin de diğer çalışanlar gibi bu özgürlükten yararlanmaları gerekmektedir. Bu özgürlüğün kısıtlanması, ilgili Sözleşmelerde düzenlenen örgütlenme özgürlüğüne aykırılık oluşturmaktadır⁴⁹⁴.

BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri'nde hâkimlerin, menfaatlerini korumak, mesleki eğitimlerini geliştirmek, bağımsızlıklarını korumak maksadıyla örgüt kurma ve kurulmuş örgütlere katılma özgürlükleri olduğu belirtilmiştir⁴⁹⁵. Ülkemizde hâkimlerin dernek kurmasını ya da derneğe katılmalarını yasaklayan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Anayasa'nın 33. maddesinde "görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlama" getirilebileceğine yer verilmiştir. Bu itibarla hâkimler için sınırlama getirilmesi de mümkündür⁴⁹⁶.

2.4.3.2. Borçlarına Sadık Olma

Hâkimler, doğruluk ve dürüstlük ilkesinin bir gereği olarak hem kendilerinin hem de ailelerinin borçlarını yerine getirirken namuslu, ortalama ve makul bir insan olarak hareket etmelidir. Onlar ödeme güçlerinin üzerinde borçlanmamalı ve borçlarına sadık olmalıdır. Hatta 2802 Sayılı Hâkimler Kanunu 66/b maddesi gereği hâkimlerin,

⁴⁹² Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 95, 96.

⁴⁹³ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 108, 109.

⁴⁹⁴ Uluslararası Çalışma Örgütü, Örgütlenme Özgürlüğü, 6. Baskı, 2018, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_666543.pdf, (Erişim Tarihi: 18/08/2020), s. 67.

⁴⁹⁵ Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc-1446b51d1a5d.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2019)

⁴⁹⁶ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 120.

güçlerinin üstünde borçlanarak borçlarını ödeyemez hale düşmeleri ya da kesinleşmiş borçlarını ödememek suretiyle haklarında kanuni yolların işletilmesine neden olmak şeklindeki davranışları disiplin yaptırımını gerektiren bir hal olarak düzenlenmiştir⁴⁹⁷.

Bunun dışında hâkimler özel mali işleri ile ilgili olarak diğer vatandaşlar ile aynı haklara sahiptir. Hâkimler gayrimenkul de dâhil olmak üzere yatırımlarda bulunabilir ve yönetebilir ancak kazanç getirici işlerde bulunamaz. Hâkimler bir ticari işletmenin yönetim kurulunda veya ücretli olsun ya da olmasın özel şirketlerde görev alamaz⁴⁹⁸.

2.4.3.3. Hediye

Hediye kültürünün yaygın olduğu ülkemizde hâkimlerin hediye kabul etmesi hususu da üzerinde ayrıca durulması gereken önemli bir konudur. Toplumda önemli bir makama boş gidilmez anlayışının bulunması, hâkimleri zor durumda bırakmaktadır. Hediye konusu, basit medeni ilişkiler meselesi olmanın ötesinde rüşvete yol açarak yargıda yolsuzlukların önünü açabilmektedir⁴⁹⁹. Bu nedenlerle hâkimlerin hediye istemeleri ve görevleri sırasında olmasa bile çıkar sağlamak amacıyla hediye kabul etmeleri, 2802 Sayılı Hâkimler Kanunu'nun 68.maddesinin f bendinde disiplin cezasını gerektiren bir fiil olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda hâkimler, doğrudan doğruya veya aracı vasıtasıyla herhangi bir hediye ve menfaat kabul etmemeli ve ailelerinin ve adliye personelinin de hediye kabul etmemesine dikkat göstermelidir⁵⁰⁰.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkelerine İlişkin Davranış İlkeleri'nde kamu görevlilerinin hediye alıp vermemesi ve görevleri sebebiyle çıkar sağlamamaları temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Hediye kavramı, söz konusu Yönetmelik'in "hediye alma ve menfaat yasağı" başlıklı maddesinde; kamu görevlilerinin performanslarını, kararlarını ve görevlerini yerine getirmesini etkileyen ya da etkileme ihtimali bulunan, doğrudan veya

⁴⁹⁷ Aldemir, s. 462.

⁴⁹⁸ Aldemir, s. 112.

⁴⁹⁹ Çalışır, Yargı Etiği, s. 123, 125.

⁵⁰⁰ HSK Genel Kurulu(Yargı Etiği Tavsiye Kararı), 25.09.2019 Karar Tarihli ve 2019/1 Sayılı Başvuru

dolaylı olarak kabul edilen, ekonomik bir değeri olan ya da olmayan her türlü eşya ve menfaat olarak ortaya konulmuştur⁵⁰¹. Hâkimler, hediye beklentisi içinde olduklarına ilişkin bir izlenim sergilemekten kaçınmalıdır. Hediye yasağının bazı istisnaları olabileceği kabul edilmiştir. HSK hediye konusuna yaklaşımında, hâkimler açısından makul olarak değerlendirildiğinde yargısal görevi sırasında hâkimi etkileme izlenimi yaratmayan ve tarafsızlık görüntüsünü zedelemeyen, veriliş amacına uygun olarak sembolik nitelikte olan ödül, hediye ya da avantajın kabul edilebileceğini; savcılar açısından 3. Kişilerden teşvik, konukseverlik, herhangi bir hediye, ödül, menfaat kabul edilmemesi gerektiğini benimsemektedir⁵⁰².

HSK hediye takdimi ile karşılaşan hâkimlerin değerlendirme yapmaları için gereken ölçütleri ortaya koymuştur. Hediye açısından; hediyenin niteliği, mali değeri, veriliş yeri, zamanı ve yöntemi, karşılığında bir beklenti oluşturup oluşturmadığı, kabul edilmesinin objektif olarak başkalarınca nasıl algılanacağı, görülmekte olan ya da hâkimin önüne gelmesi ihtimali bulunan bir dava ile ilgili olup olmaması gözetilmelidir. Hediye veren açısından; hediye verenin talepkâr bir yapıda olup olmadığına ya da 3. Kişiler nezdinde hâkimle özel bir bağı olduğu izlenimi oluşturma çabası içinde olup olmadığı, hediye verenin yakınlık derecesi ve hediyenin bu yakınlık derecesiyle uyumu, hediyenin verilmesine neden olan ilişkinin doğuş biçimi dikkate alınmalıdır. Buna göre; hediye verenin hâkimin görev yaptığı mahkemede bir davasının olması, hediyenin duruşma sırasında takdim edilmesi, mali değerinin yüksek olması, hediyenin hâkimin tarafsızlığına gölge düşürecek nitelikte olması, hediye veren şahsın kişiliği ve toplumdaki şöhretinin hâkimin tarafsızlığına kuşku düşürebilecek nitelikte olması, hediye verilmesi ile herhangi bir menfaatin elde edilmeye çalışılması durumlarında hediye kabul edilmemelidir⁵⁰³.

Yargıtay Etik Kurulu, bir kamu iktisadi teşebbüsünde avukatlık yapan şahsın, Yargıtay'daki bazı hukuk dairelerine yılbaşı ve bayramlarda eşantıyon niteliğinde takvim,

⁵⁰¹ Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/04/20050413-6.htm>, (Erişim Tarihi: 14.05.2020). Söz konusu Yönetmelik'te kamu görevlilerinin; “resmi gün, tören ve bayramlar dışında, hiçbir gerçek veya tüzel kişiye çelenk veya çiçek” gönderemeyecekleri ve “görev ve hizmetle ilgisi olmayan kutlama, duyuru ve anma ilanları” veremeyecekleri ortaya konulmuştur. Onlar; iş, hizmet ya da çıkar ilişkisi içerisinde bulundukları gerçek ya da tüzel kişilerden kutlama hediyeleri, burs, seyahat ve ücretsiz konaklama ile hediye çekleri, eşya, giysi, takı, borç ve kredi kabul edemez. Mal veya hizmet alırken ya da kiralarken piyasa fiyatına göre makul olmayan bedeller üzerinden işlem yapamaz.

⁵⁰² HSK Genel Kurulu(Yargı Etiği Tavsiye Kararı), 25.09.2019 Karar Tarihli ve 2019/1 Sayılı Başvuru

⁵⁰³ HSK Genel Kurulu(Yargı Etiği Tavsiye Kararı), 25.09.2019 Karar Tarihli ve 2019/1 Sayılı Başvuru

ajanda, kravat ve fular gibi malzemeleri göndermesinin, avukatın yargılaması devam eden, sonuçlanmış ya da ileride gelmesi muhtemel dava dosyalarının olduğu dikkate alındığında etik olmadığına karar vermiştir⁵⁰⁴. Yargıtay Etik Kurulu başka bir kararında, televizyonda sunulan ve yarışmacıların doğru cevap verdikleri ölçüde para ödülü kazanabildikleri bir bilgi yarışmasına hâkimlerin katılmalarının, söz konusu bilgi yarışmasında "para ödülü" temasının olması ve yarışmada kazanılan para ödülünün, sembolik veya hatıra olarak değerlendirilemeyecek bir şey olduğu dikkate alındığında etik olmadığına karar vermiştir⁵⁰⁵.

2.4.3.4. Sosyal Medya Kullanımı

Sosyal medya kullanımının, günlük pratiğimizin vazgeçilmezleri arasına girdiği günümüzde hâkimler de kaçınılmaz olarak bu platformlardan yararlanmaktadır. Ancak hâkimler, yargısal süreçlere ve yargı sistemine ilişkin beyanlarının doğruluğuna inanma eğilimi gösteren kamuoyunu gözeterek yargıya güveni korumak için ifade hürriyetini kullanırken azami dikkati göstermek zorundadır⁵⁰⁶. Hatta bir görüş, hâkimlerin sosyal medya kullanmalarının yasaklanmasını ileri sürmektedir⁵⁰⁷.

Öte yandan hukuk sistemimiz hâkimlerin sosyal medya kullanımını kişisel tercihlere bırakmıştır. Ancak hâkimler gerek paylaşımları ve beğenileri gerek yorumları ile dünya görüşlerini, siyasi ve sosyal olaylara ilişkin bakış açılarını, hukuki yaklaşımlarını kamuoyun nezdinde açığa çıkarmaktadır. Bu durum ise hâkimlerin belirli davalarda tarafsız, dürüst ve doğru davranmayacakları şeklinde bir imajın oluşmasına neden olabilme riskini taşımaktadır⁵⁰⁸. Hâkimlerin, sosyal medyada ele aldıkları bir dava ile ilgili olarak tarafların ya da vekillerinin sordukları bir soruya cevap vermeleri ya da olaya ilişkin yorumda bulunmaları uygun bir davranış şekli olarak kabul edilmemektedir. Hatta

⁵⁰⁴Mustafa Saldırım(Ed.), Gözde Hülagü ve Nazlı Ersoy (Hzl.), Yargı Etiği Danışma Kurulu Kararları ve İlgili Mevzuat, s. 11.

⁵⁰⁵ Mustafa Saldırım(Ed.), Gözde Hülagü ve Nazlı Ersoy (Hzl.), Yargı Etiği Danışma Kurulu Kararları ve İlgili Mevzuat, s. 29, 30, 31.

⁵⁰⁶AIHM, Wille- Liechtenstein, başvuru no: 28396/95, 28 Ekim 1999; Mahmut Şen, Hâkimin Tarafsızlığının Sosyal Medya Ortamında Korunması, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, Y. 2014, Sa. 3-4, ss. 641-668, s.653.

⁵⁰⁷ Şen, Hâkimin Tarafsızlığının Sosyal Medya Ortamında Korunması, s. 653.

⁵⁰⁸ Şen, Hâkimin Tarafsızlığının Sosyal Medya Ortamında Korunması, s. 654.

somut bir olaya ilişkin olmasa da önlerine gelme ihtimali bulunan bir konu ile ilgili olarak hukuki görüşlerini belirtmeleri dahi ihsası rey olarak kabul edilebilmektedir⁵⁰⁹.

2.4.4. Kararlarda ve Uygulamada Uyum

Hâkimler, yargısal ve özel davranışlarında olduğu gibi verdikleri kararlarında da doğruluk ve tutarlılık değerlerine uymalıdır. Çünkü aynı olaylar ile hukuki sorunlar bağlamında makul bir sebep olmadan farklı farklı kararların verilmiş olması, hem toplumun adalete duyduğu güveni sarsacak hem de hukuki belirsizlik oluşturacak bir etki doğurmaktadır⁵¹⁰. Bu durum, hukuk devletinin önkoşullarından olan hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri ile bağdaşmamaktadır. Hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını; belirlilik ilkesi ise kanuni düzenlemelerinin kişiler ve idare açısından duraksamaya neden olmayacak şekilde açık ve net olmasını ifade etmektedir⁵¹¹.

Yargı organları ile özellikle yüksek yargı organlarının verdiği birbirini tutmayan, çelişkili ve önceki içtihatlardan farklı olan kararlar, tutarlılık ilkesine aykırılık oluşturmaktadır⁵¹². Ancak yargı organları, yerleşik içtihatlar ile benimsedikleri çözümlerin zamanla sorunlara yeterli gelmediklerini değerlendirdiklerinde içtihatlarında değişikliklere gidebilir. Oluşturulan yeni içtihadın yerleşiklik kazanacağı zamana kadar farklı kararların verilmesi ise olağan karşılanmaktadır⁵¹³.

Benzer şekilde hukuk kurallarının uygulanmasında hâkimler ile adliyeler arasında farklılıkların bulunması da tutarlılık ilkesi ile çelişmektedir. Özellikle uygulamada infaz hukukunun uygulanmasına yönelik adliyeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar ise benzer durumda olan hükümlülerin farklı uygulamalara tabi tutulmasına neden olarak hem tutarlılık hem de eşitlik ilkesinin ihlaline yol açmaktadır. Ancak yeni bir mevzuat yürürlüğe girdiğinde ilk zamanlarda yargı organlarında uygulamaya yönelik tutarsızlıkların olması da olağan karşılanmaktadır⁵¹⁴.

⁵⁰⁹ Şen, Hâkimin Tarafsızlığının Sosyal Medya Ortamında Korunması, s. 656, 657.

⁵¹⁰ Okan Taşdelen, Çelişkili Yargı Kararlarının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı:7, ss. 987-1024, 29 Haziran 2016, s. 998, 1001.

⁵¹¹ AYM, 22/05/2013 Tarihli ve E.2013/39; K.2013/65 Sayılı Karar

⁵¹² Yargıtay HGK, 16/05/2019 Tarihli ve E. 2016/22-1166; K. 2019/576 Sayılı Karar

⁵¹³ Taşdelen, s. 999, 1001.

⁵¹⁴ Taşdelen, s. 1001.

2.4.5. İlkenin Uygulanmasına İlişkin Davranış Kuralları

Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde doğruluk ve dürüstlük değerine ilişkin davranış kurallarına iki ayrı başlık altında yer verilmiştir. Bangalor İlkeleri'nde doğruluk değerine ilişkin ilkenin uygulanmasına yönelik davranış kuralları iki alt maddede, dürüstlük değerinin uygulanmasına yönelik olan davranış kuralları on altı alt maddede gösterilmiştir. Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde ise dürüstlük ve tutarlılık değerine ilişkin ilkenin uygulanmasına yönelik davranış kurallarına aynı başlık altında ve yedi alt maddede yer verilmiştir. Aşağıda her iki Belge'de yer verilen davranış kuralları ortaya konulacaktır.

Hâkimler, doğru ve dürüst olmanın yargı mesleği için vazgeçilmez bir yüksek karakter özelliği olduğunun bilincinde olarak hem sosyal yaşamlarında hem de mesleki yaşamlarında yaptıkları tüm faaliyetlerinde dürüst ve doğru şekilde bir duruş sergilemelidir⁵¹⁵.

Hâkimler, doğru ve dürüst bir karaktere sahip olmalıdır. Onların halleri ve davranışları, hem davanın taraflarının hem de toplumun yargının doğruluğu ile ilgili inançlarını kuvvetlendirecek tarzda olmalı ve makul bir kişinin gözünden de onaylanabilir şekilde görünmelidir⁵¹⁶.

Hâkimler, tüm faaliyetlerinde üstlendikleri yargı görevinin bir gereği olarak sıradan vatandaşlara nazaran daha ağır kişisel sınırlamaları kabul etmeleri gerektiğinin bilincinde olmalı ve dürüstlüklerinin ve dürüst kişilik görüntülerinin tehlikeye girebileceği durumlardan kendilerini korumaya özen göstermelidir⁵¹⁷.

Hâkimler, doğruluk ve dürüstlük kapsamında yargısal görevlerini icra ederken hukuk mesleğinden olan kimseler ile olan ilişkilerinde makul şekilde bakıldığında tarafgirlik ya da iltimas görüntüsü veya şüphesi oluşturacak her türlü durumdan uzak durmalıdır. Hâkimler, hukuk mesleği icra eden kimselerin ikametgâhlarını müvekkil ya da meslektaş

⁵¹⁵ Türk Yargı Etik Bildirgesi 4.1; Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.1.

⁵¹⁶ Türk Yargı Etik Bildirgesi 4.2; Bangalor Yargı Etik İlkeleri 3.1, 3.2.

⁵¹⁷ Türk Yargı Etik Bildirgesi 4.3; Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.2.

kabul yeri olarak kullanmalarına imkân tanımamalıdır. Ayrıca hâkimler, yargısal görevlerini yerine getirirken bir yandan da avukatlık mesleğini icra edemez⁵¹⁸.

Hâkimler, öyle dikkatli davranışlar sergilemelidir ki davayı kaybeden taraf dahi onların dürüstlüklerinden şüphe duymamalıdır⁵¹⁹. Bu kapsamda hâkimler, kendi ailesi ile ilgili olan ya da doğrudan ailesinin taraf olduğu davanın karar aşaması süreci ile herhangi bir ilgi kurmamalı; kişisel ve mesleki hayatlarında kurdukları her türlü ilişkinin mesleklerine ilişkin davranışlarını ya da kararlarını uygun olmayan şekilde etkilemesine imkân vermemeli; mesleklerinin itibarını hiçbir şekilde kendilerine, ailelerine ya da herhangi birine çıkar sağlayacak şekilde kullanmamalı ve mesleklerinin itibarının bu şekilde kullanılmasına da müsaade etmemelidir⁵²⁰.

Hâkimler, hem her türlü işlemlerinde hem de her türlü sözlerinde ve davranışlarında neticesinde olumsuz bir durumla karşılaşacaklarını öngörseler dahi doğruluktan ayrılmaksızın hareket etmelidir⁵²¹.

Hâkimler, normal vatandaşların sahip olduğu ifade, inanç, toplanma ve dernek kurma haklarına ve özgürlüklerine yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve onuru çerçevesinde kullanmak üzere sahiptir⁵²². Hâkimler, ifade özgürlüklerini yazılı, görsel ya da sosyal medya aracılığıyla kullanırken mesleklerinin gerektirdiği etik ilkeleri gözetir⁵²³. Hâkimler, meslekleri ile ilgili dernekler kurabilir, bu derneklere katılabilir ya da mesleklerinin çıkarlarını gözetken diğer tür bir örgüte katılabilir⁵²⁴.

Hâkimler, hem kendilerinin şahsi olarak ya da emaneten sahip oldukları hem de aile üyelerinin sahip olduğu mali menfaatlerin farkında olarak hareket etmeli ve bu konuda gereken makul çabayı göstermelidir⁵²⁵.

Hâkimler, öncelikleri yargı görevlerini doğru olarak yerine getirmek olmak kaydı ile hukuk, hukuk sistemi ya da bunlarla ilişkili konularda konferans verebilir, ders verebilir,

⁵¹⁸ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.3, 4.5, 4.12.

⁵¹⁹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 4.5.

⁵²⁰ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.4, 4.8, 4.9.

⁵²¹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 4.4.

⁵²² Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.6.

⁵²³ Türk Yargı Etik Bildirgesi 7.7.

⁵²⁴ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.13.

⁵²⁵ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4. 7.

resmi makamlar önünde olan kamuya açık duruşmalara ya da diğer türlü etkinliklere katılabilir; bağımsızlıklarına ya da siyasal tarafsızlıklarına gölge düşürmeyecek olan resmi bir organın ya da hükümet komitesinin, danışma kurulunun üyesi olabilir⁵²⁶.

Hâkimler ile aile üyeleri, yargı görevleri ile ilgili olarak hediye, bağış, borç veya iltimas isteğinde bulunmamalı ve bu tarz talepleri kabul etmemelidir⁵²⁷. Ancak hâkimlerin, makul olarak gözlemlendiğinde yargısal görevlerinin yerine getirilmesini etkileme amacı taşıdığı izlenimi vermeyen ya da tarafgirlik izlenimi oluşturmeyen ve sunulmuş amacına uygun olarak verilen sembolik nitelikteki hediye, ödül ya da avantajı kabul etmelerinde bir sakınca bulunmamaktadır. Hâkimler, mahkeme personeli ile kendi idaresi veya denetimi altında bulunan diğer kimselerin, yargısal görevlere ilişkin hediye, bağış, borç veya iltimas isteğinde bulunmalarına ya da bu tarz talepleri kabul etmelerine bilerek izin vermemelidir⁵²⁸.

Hâkimler, yargısal faaliyetlerini yerine getirirken hukuki güvenlik ilkesi çerçevesinde tutarlılığı gözetmelidir. Ayrıca hâkimler, tutarlı olmanın sabit fikirlilik anlamına gelmediğinin ve toplumsal değişimleri de dikkate almaları gerektiğinin bilincinde olmalıdır⁵²⁹.

2.5. Yargıya Güven İlkesi

2.5.1. Kavramsal Çerçeve

Güven kelimesi, “*korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat*” anlamlarına gelmektedir⁵³⁰. Yargıya güven, toplumun genelde tüm hukuk sistemine ve özelde kurumsal ve kişi bazında tüm yargı sistemine korku, çekinme ve şüphe duymadan inanmasını ifade eden bir değerdir.

Hukuk devletinin tüm yapıcı unsurları ve ilkeleri, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkeleri ve adil yargılanmanın koşulları sağlanmadan toplumun yargıya güven

⁵²⁶ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.11

⁵²⁷ Türk Yargı Etik Bildirgesi 7.9; Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.14.

⁵²⁸ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 4.16, 4.15.

⁵²⁹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 4.6, 4.7.

⁵³⁰ “Güven”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 25.01.2020)

duymasından söz edilemez. Bu ilkeleri pekiştirecek bir yargı denetiminin bulunması yargıya güveninin temin edilmesinin güvencesini oluşturmaktadır⁵³¹.

Hâkimler, yargıya olan güveninin temsilcileridir. Bu itibarla onların yaptıkları her işlemde yargıya olan güveni temsil ettiklerinin bilincinde olarak mesleklerinin vakarına uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Hâkimlerin tarafsız ve bağımsız olmaları, eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmeleri gibi davranışları halkın yargıya olan düşüncelerini doğrudan etkilemektedir. Bu konuda Sosyal Demokrasi Vakfı'nın “yargı bağımsızlığı ve yargıya güven” isimli araştırmasından elde edilen veriler oldukça aydınlatıcıdır. Söz konusu araştırmada, araştırmaya katılanların % 48,5'inin yargının bağımsız olmadığını ve % 42,6'sının yargının tarafı olduğunu belirttikleri, yargıya güvenenlerin oranının ise %38 olarak belirlendiği görülmektedir. Gene bu çalışma kapsamında yapılan en güvenilir kurum anketinde yargı, ordu, emniyet ve hükümetten sonra dördüncü sırada gelmektedir⁵³². Bu anket sonuçlarından, yargının, yargıya güven noktasında kendisinden bekleneni sağlayamadığı anlaşılmaktadır.

Hâkimler, işte ve iş dışında doğru ve düzgün davranarak makamlarına güven duyulmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle hâkimler, yargının itibarına saygı göstermek ve her türlü faaliyetlerinde uygunsuz tutum ve davranışlardan kaçınmak noktasında örnek oluşturmalıdır. Hâkimler, ailelerinin, toplumsal ve diğer türlü ilişkilerinin mesleklerinin itibarının etkileyecek şekilde kendilerini etkilemelerine izin vermemelidir. Hâkimler, kendileri kişisel olarak hukuk sistemine saygı duymalı ve görevlerini yerine getirirken temas ettikleri kimselerin de aynı şeyi yapmalarını talep etmelidir⁵³³.

Hâkimlerin, mesleklerinde ve sosyal yaşamlarında resmi sıfatlarının gerektirdiği saygınlığa uygun davranışlarda bulunması gerekmektedir. Yargıya güven değeri, bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, doğruluk, tutarlılık, eşitlik, insan onuru ve mahremiyet koruma, ehliyet ve liyakat sahibi olma şeklindeki diğer değerler ile bir bütün

⁵³¹ AYM, 30/03/2012 Tarihli ve E. 2011/29; K. 2012/49 Sayılı Karar.

⁵³² SODEV, Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Araştırma Raporu, 14 Haziran 2019, <http://sodev.org.tr/yargi-bagimsizligi.pdf>, (Erişim tarihi: 25.01.2020)

⁵³³ Marko Novak, Slovenya'da Yargı Etiği, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara, 15-16 Kasım 2012, s. 136.

oluşturmaktadır. Diğer her bir yargı etiği değeri, bir yandan halkın yargıya olan güvenini sağlamaya hizmet etmektedir.

2.5.2. Hesap Verebilirlik

Temsili demokrasilerde temsilciler; Anayasaya, hukuka, adalete, temek hak ve özgürlüklere, eşitliğe, dayanışmaya verdikleri önemle meşru sayılmaktadır⁵³⁴. Bu durum, temsilcilerin temsil ettiklerine hesap verebilir olmasını gerektirmektedir. İlk bakışta meşruiyetin yasama ve yürütme organları ile sınırlı bir kapsamı olduğu izlenimi uyanmaktadır. Ancak devletin egemenlik yetkilerinin 3. ayağını oluşturan yargının da hesap verebilir niteliğe kavuşturulması gerekir⁵³⁵. Yargının toplumsal meşruiyeti, hukuk sisteminin hizmet ettiği halkın hukuk sistemi hakkında ne düşündüğü olarak tanımlanabilir. Hâkimler, eylemlerinin ve aldıkları kararların Türk halkının yararına hizmet edip etmediğini gözeterek yargının toplumsal meşruiyetini sağlayabilir⁵³⁶.

Hâkimlerin, halkın güveni olmadan adaleti etkin olarak yönetmeleri mümkün değildir. Toplumun hâkimlere ve savcılara duyduğu güven, insanların hukuki güvenlik ve belirlilik içinde yaşamasına hizmet etmektedir. Toplumun yargı sistemine ile hâkimlerin ahlakına duyduğu güven, günümüz demokratik toplumlarının en önemli vasıflarındandır. Bu itibarla hâkimler, hesap verilebilirlik ve şeffaflık açısından denetime açık olmalıdır⁵³⁷.

Yargının hesap verebilirliği kavramı, yargı bağımsızlığı ile bir karşılıklı ilişkisi içerisinde gibi görünmektedir. Oysa yargının hesap verebilirliği, yargıya ilişkin değerlerin dikkate alınmasıyla bağımsızlığı engellemeksizin yargının performansının artırılmasını sağlayacak bir yöntemi ifade etmektedir. Bu yönü ile yargının hesap verebilirliğinin hâkimlerin bağımsızlığını ortadan kaldırmak yerine yargının işlevsel kalitesini arttırmayı amaçladığı belirtilmektedir⁵³⁸.

⁵³⁴ Rıza Aslan, Siyaset Bilimine Giriş Kavramlar, 1. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, Eylül 2016, s. 42.

⁵³⁵ Serdar Güleler, Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XV, S. 2, ss.215-252, 2011, s. 216.

⁵³⁶ Cerrah, s. 42.

⁵³⁷ Claudio Tomasi, Açılış Konuşmaları, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülagü (Hızl.) , Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, Ankara, 13-14 Nisan 2017, s. 18.

⁵³⁸ Güleler, s. 222, 223.

Yargı bağımsızlığı ile hesap verme arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Bu kapsamda hâkimlerin hem kendilerinin hem de personelinin hesap verme sorumluluğunu sağlamak için iç ve dış denetim mekanizmalarının oluşturulması gerekir⁵³⁹.

Yargının hesap verebilirliği; tarafların yargılama hakkında bilgilendirilmesinin ve davasını hazırlama ve yazılı veya sözlü olarak iddia ve delillerini sunmasının sağlanması, yargılamanın her aşamasında yeterli nitelikleri haiz bir kimse tarafından temsil edilebilme, duruşmada hazır bulunma, kararların gerekçeli olması, silahların eşitliğinin güvenceye alınması, kararların üst dereceli mahkeme tarafından incelenebilmesi, duruşmaların açık olarak yapılması, yüksek mahkeme kararlarının kamuoyunun erişimine sunulması şeklinde uygulamalar ile sağlanmaktadır⁵⁴⁰.

2.5.3. İlkenin Uygulanmasıyla İlgili Davranış Kuralları

Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde yargıya güven değerine ilişkin ilkenin uygulanmasına yönelik olan davranış kuralları altı alt maddede düzenlenmiştir. Yargıya güven değerine ve buna ilişkin ilkeye Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde yer verilmediği için bu ilkenin uygulanmasına yönelik davranış kuralları düzenlenmemiştir. Aşağıda yargıya güven değerine ilişkin ilkenin uygulamasına yönelik olan davranış kuralları ortaya konulacaktır.

Hâkimler, bireylerin kendilerine karşı duydukları güvenin genel olarak yargıya duyulan güven ile bağlantılı olduğunun bilincinde olarak tüm işlemlerinde, eylemlerinde ve kararlarında yargıya duyulan güveni temsil edecek ve güçlendirecek şekilde davranmalıdır. Hâkimler, vakur duruşları ile herkesin kendilerine güven duymasını temin etmelidir⁵⁴¹.

Hâkimler, yargısal grevlerini yerine getirirken kendilerine duyulan güveni sarsabilecek bir kuşku bulunduğunu fark ettiklerinde yargı görevlerinden çekilmeleri gerekip gerekmediğinin değerlendirilmesinde gereken dikkati ve özeni göstermelidir. Bu

⁵³⁹ Murray Kellam, Adaletin Herkes İçin Yerine Getirilmesinde Şeffaf ve Hesap Verebilir Bir Yargı, Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, Ankara, 13-14 Nisan 2017, s. 35, 36.

⁵⁴⁰ İncoğlu, Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, s. 45; Güllener, s. 223.

⁵⁴¹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 5.1, 5.2.

doğrultuda onlar, yargıya duyulan güveni zedeleyebilecek her türlü tutumlardan ve davranışlardan her durumda ve şartta kaçınmaya azami özeni göstermelidir⁵⁴².

Hâkimler, yalnızca mesleki faaliyetlerinde değil, özel ve sosyal hayatlarında da mesleki güvenilirliklerini zedeleyebilecek davranışlarda bulunmamaya gereken özeni göstermelidir. Hâkimler, Anayasa ile teminat altına alınmış olan ifade hakkına ve özgürlüğüne sahiptir. Ancak bu haklarını, siyasi tarafsızlık oluşturacak ve yargıya güveni sarsmayacak şekilde kullanmaları gerekir⁵⁴³.

2.6. Mahremiyet İlkesi

2.6.1. Kavramsal Çerçeve

Kelime anlamı gizlilik olan mahremiyet, rahatsız edici unsurlardan fiziksel olarak özgür olmayı ve kişisel bilgileri açıklamayı kontrol edebilme yetisini ifade eden ve bireyin kişiliğini, bağımsızlığını, onurunu ve bütünlüğünü koruyan temel bir değerdir⁵⁴⁴.

Mahremiyet, gizlilik, anonim olma ve yalnızlık olmak üzere üç temel unsurdan oluşmaktadır. Mahremiyetin, bireyin kendi isteğine bağlı olarak kaybolma hakkı olduğu da belirtilmektedir. Mahremiyetin mekânsal mahremiyet, kişi mahremiyeti ve bilgi mahremiyet olmak üzere üç çeşidi bulunmaktadır. Bu itibarla mekansal mahremiyet, kişinin yakın fiziksel alanını korumayı; kişi mahremiyeti, haksız müdahalelere karşı kişileri korumayı; bilgi mahremiyeti ise, kişisel verilerin toplanma, saklanma, işleme işlemlerini korumayı ifade etmektedir⁵⁴⁵.

Mahremiyet, temel insan hak ve özgürlüklerinden birisi olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu bu hak, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi pek çok uluslararası sözleşme ile ülkelerin anayasalarında koruma altına alınmıştır⁵⁴⁶. Bireyin mahremiyetinin korunması hakkı, özel yaşama saygı hakkı kapsamında korunan hukuksal çıkarlardan birini oluşturmaktadır. Mahremiyet hakkının, yalnız bırakılma hakkı ile kişilerin kendisi ile

⁵⁴² Türk Yargı Etik Bildirgesi 5.3, 5.4.

⁵⁴³ Türk Yargı Etik Bildirgesi 5.5, 5.6.

⁵⁴⁴ Doğan Kılınç, Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması, AÜHFD, 61 (3) 2012, ss. 1089-1169, s. 1105

⁵⁴⁵ Kılınç, s. 1105, 1106.

⁵⁴⁶ Kılınç, s. 1103, 1104.

ilgili bilgileri kontrol edebilmesini ifade eden kişisel verilerin korunması hakkı olmak üzere iki yönü bulunmaktadır.⁵⁴⁷ Bu itibarla mahremiyet hakkının, temelde özel yaşama saygı hakkı ile verilerin korunması kapsamında ele alındığı, özellikle kişisel verilerin işlenmesi, ifşa edilmesi, başka kurumlarla paylaşılması, kişisel verilerin düzeltilmemesi veya silinmemesi gibi eylemlerin mahremiyet sorunlarını ortaya çıkardığı söylenebilir⁵⁴⁸.

AİHS'nin özel hayata ve aile hayatına saygı başlıklı 8.maddesi ile Anayasamızın 20.maddesinde özel yaşama saygı kapsamında kişisel verilerin korunmasına yer verilmiştir. Mahremiyet hakkının kanuni dayanağı olarak da 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gösterilmektedir. Mahremiyet hakkı, yalnızca özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması ile değil, ifade özgürlüğü, haber alma hakkı, unutulma hakkı, bilgi edinme hakkı gibi pek çok temel insan hak ve özgürlükleri ile de ilgilidir⁵⁴⁹. Mahremiyet hakkı uygulanırken ifade özgürlüğü, haber alma hakkı, bireylerin bilgiye erişim hakkı gibi diğer temel insan hakları ile dengelenmesi gerekmektedir. Bunun aksi ise diğer bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi sonucunu doğurabilecektir⁵⁵⁰.

Kişisel verinin tanımına KVVK'nda yer verilmiştir. Buna göre kişisel veri, kimliği belirli veya belirlenebilir olan gerçek kişilere ilişkin her türlü bilgiyi ifade etmektedir. AİHM tarafından AİHS madde 8.madde kapsamına giren ve kişisel veri olarak kabul edilen durumlar şöyle sıralanabilir: *“Kişilerin ismi, posta adresleri ve e-mail adresleri, bilgisayar IP adresleri, GPS verileri, fotoğraflar ve ses örnekleri, parmak izleri ve DNA profilleri, bankacılık verileri, tıbbi veriler, kamera kayıtları, hobiler, tercihler”*⁵⁵¹

⁵⁴⁷ Gülay Arslan Öncü, Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi 8, Ankara 2019, s.78, https://www.anayasa.gov.tr/media/5604/ozel_yasam_hakki.pdf, (Erişim tarihi: 20.01.2020)

⁵⁴⁸ Metin Turan, Karşılaştırmalı Hukukta Kişisel Verilerin Korunması, Güncelleşmiş 2. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Nisan 2019, s. 37

⁵⁴⁹ Sinem Göçmen Uyarer, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Türk Ceza Kanunu Kapsamında Kişisel Verilerin Korunması, Birinci Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Ağustos 2019, s. 29.

⁵⁵⁰ Uyarer, s. 38-39; Anayasa Mahkemesi de twitter isimli internet sitesine tamamen erişimin engellenmesi ile ilgili bir bireysel başvuru kararında, Anayasanın 13. , 21. , 26. , 27. , 40. , 67. , 74. maddeleri kapsamında kanunen öngörülen sınırlı sebeplerle ve meşru amaçlarla sınırlama amacı ile aracı arasında ölçülü bir dengenin gözetilmesi ve hakkın özüne dokunulmaması suretiyle bir denge kurulması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Yaman Akdeniz ve Diğerleri Başvurusu (Başvuru Numarası: 2014/3986; Karar Tarihi: 2/4/2014)

⁵⁵¹ Öncü, s. 82, 83.

Hâkimler, yürüttükleri soruşturma, kovuşturma ve yargılama işlemleri sırasında hem tarafların kişisel verilerini öğrenmekte hem kurumlara ve hatta devlete ilişkin gizli bilgilere vakıf olma imkânına sahip olmaktadır. Hâkimlerin, yalnızca kişilere ait elde ettikleri bilgileri değil; yaptıkları yargısal işlemler sırasında devlete ve kurumlara ilişkin gizli kalması gereken bilgileri de korumaları gerekmektedir. Bu ilke, sadece kamuoyunun erişemeyeceği sırların ve veri gizliliğinin uygun şekilde korunmasını ifade etmemekte; dava ile ilgisi olmayan kişisel, ticari ve başka nitelikli verilerin gizliliğinin korunmasını da gerektirmektedir⁵⁵².

Bir suç ile ilişkili olan bilgiler, CMK 47/1. Maddesi uyarınca devlet sırrı oldukları gerekçesiyle mahkemeye karşı gizli tutulamazlar. Söz konusu bu düzenlemeye göre devlet sırrı niteliğindeki bilgilere, yalnızca hâkimler vakıf olabilir; savcılar vakıf olamaz⁵⁵³. Devlet sırrı ise gene aynı maddede devletin milli güvenliğine, savunmasına ve dış ilişkilerine ilişkin olan ve Anayasayla kurulu düzeni ya da dış ilişkileri tehlikeye düşürebilecek nitelikteki bilgilerin tamamı olarak belirtilmiştir.

Devlet sırları ile kişilere ilişkin gizli kalması gereken bilgiler dışında ticari sırlar, kurumların faaliyetlerine ilişkin gizli olan bilgiler ve belgeler, açıklanması ile ülkenin ekonomik çıkarlarını olumsuz etkileyebilecek bilgiler, sivil ve askeri istihbata ilişkin bilgiler, soruşturma evresinde fiziki takip kararı gibi gizli olması gereken kararlar, CMK 153.maddesi uyarınca hakkında gizlilik kararı verilen dosyaya ilişkin bilgiler, mahremiyet çerçevesinde gözetilmesi beklenen diğer gizli kalması gereken bilgiler olarak sayılabilir.

Mahremiyet kapsamında hâkimlerin, elde ettikleri bu gizli/özel/kişisel bilgilere ilişkin mahremiyeti gözeterek herhangi bir şekilde ifşa etmemeleri ve bu şekilde yargısal sürece dâhil olanların haklarını korumaları gerekmektedir. Hâkimler, bu kapsamda bireylere saygı göstermeli ve yargılama sebebiyle öğrendikleri sırları saklamak konusunda gereken dikkati ve itinaı göstermelidir⁵⁵⁴. Hâkimlerin yargısal işlemleri dışında bir amaçla bir

⁵⁵² Novak, s. 136.

⁵⁵³ Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, Türk Ceza Hukukunda Devlet Sırrına Genel Bir Bakış, Ankara Barosu Dergisi, Yıl:68, Sayı: 2010/1, ss. 21-30, s. 27.

⁵⁵⁴ Hâkimlerin Statüsüne Dair Avrupa Şartı, 1998, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/6b93439f-7312-4e49-a52d-7e0e2790845a.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.08.2020)

kimsenin adli sicil kaydını sorgulaması dahi mahremiyetin ihlali niteliğinde bir eylem teşkil etmektedir.

Hâkimlerin, bilhassa yargısal faaliyetleri ile ilgili bilgileri, belgeleri ve görüşleri sosyal medya hesaplarından paylaşma konusunda dikkatli olmaları gerekmektedir. Bu kapsamda, duruşma günlerinin, duruşma salonunda gizli olarak yapılan görüntülerin, tarafların, tanıkların, bilirkişilerin, hâkimlerin isimleri ve adresleri gibi bilgilerin sosyal medyada açığa vurulması yasal ve güvenlik bakımından mahremiyet sorunlarına neden olmaktadır. Bu bakımdan hâkimler, gizli bilgilere erişimi olan diğer adliye personelinin de mahremiyete uymalarını sağlamalıdır⁵⁵⁵.

2.6.2. İlkenin Uygulanmasına İlişkin Davranış Kuralları

Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde mahremiyet değerine ilişkin ilkenin uygulanmasına yönelik olan davranış kuralları altı alt madde halinde sıralanmıştır. Mahremiyet değerine ve buna ilişkin bir ilkeye Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde yer verilmediğinden dolayı ilkenin uygulanmasına yönelik davranış kurallarına yer verilmemiştir. Aşağıda söz konusu ilkeye ilişkin davranış kuralları ortaya konulacaktır.

Hâkimler, yargısal sürece dâhil olanların mahremiyetini gözetmelidir. Onlar bu mahremiyete dikkat etmeleri gereğinin, toplumdan bilgi saklamak amacıyla değil de yargısal sürece dâhil olan kimselerin haklarını koruma amacını taşıdığıının bilincinde olmalıdır. Bu kapsamda hâkimler, yargısal görevleri sebebiyle bilgi sahibi oldukları devlet sırlarına, ticari sırlara, kişilere ve kurumlara dair gizli kalması gereken bilgilere ilişkin mahremiyeti gözetmelidir. Hâkimler, yargılama faaliyeti çerçevesinde edindikleri bilgileri ve sırları koruduklarına ilişkin toplumda olan güveni korumalı ve görevleri sona erse bile bu bilgileri ve sırları gözetmelidir⁵⁵⁶.

Hâkimler, gizli kalması gereken bilgileri ve sırları hiçbir şekilde kendilerinin ya da başkalarının yararına veya zararına kullanmamalı ve bu gizli kalması gereken bilgilere ilişkin mahremiyeti sosyal medya veyahut herhangi başka bir yol ile ihlal etmemelidir.

⁵⁵⁵ Şen, Hâkimin Tarafsızlığının Sosyal Medya Ortamında Korunması Sorunu, s. 658.

⁵⁵⁶ Türk Yargı Etik Bildirgesi 6.1, 6.2.

Hâkimler, adliye personeli gibi görevleri gereği gizli bilgilere erişme imkânı olan kimselerin mahremiyete uymalarını sağlamalıdır⁵⁵⁷.

Hâkimler, açıklık ilkeleri ile lekelenmeme, bilgi edinme, savunma, basın, haber alma, ifade özgürlüklerinin ve haklarının mahremiyet ile çatıştığı durumlarda insanların itibarı ile kamusal yarar arasında dengeyi gözeterek değerlendirme yapmalıdır⁵⁵⁸.

2.7. Ehliyet ve Liyakat İlkesi

2.7.1. Kavramsal Çerçeve

Liyakat, kelime anlamı olarak bir kimsenin mesleğine yaraşırlığını ifade ederken ehliyet kelimesi ise bir kimsenin bir işteki ustalığını ya da işinin eri olmasını ifade eden bir kelimedir⁵⁵⁹. Bu itibarla ehliyet ve liyakat kelimelerinin temel olarak görevlilerin mesleklerinde yetkin ve mesleklerine yaraşır olmalarını ifade ettiği söylenebilir. Hâkimlerin mesleklerinin gerektirdiği bilgi birikimine ve şahsi özelliklerine sahip olmaları, bir yandan ehliyet ve liyakat sorunu ile ilgilidir. Liyakat, idare hukukunda kamu görevlilerinin kamu görevine girmesinde, sınıflar içerisinde ilerleyip yükselmesinde ve görevlerinin sona ermesinde bilgi ve yeteneklerinin gözetildiği yetenek esasına dayalı olan bir sistemi öngören bir ilkedir⁵⁶⁰. Göreve en uygun ve o görevi yapabilecek güce sahip kişilerin seçilmesi önem taşımaktadır⁵⁶¹.

Liyakat ilkesinin iki yönü bulunmaktadır. İlk olarak kamu görevlilerinin yetkinliklerinin, hem mesleklerine girişlerinde hem girdikten sonra mesleklerinde ilerlemelerinde ve yükselmelerinde eğitim durumu ve uzmanlık gibi objektif kıstaslar ile değerlendirilmesini sağlamaktadır⁵⁶². Böylece mesleğe girişte ve meslek içinde yükselmeye kayırcılık ve partizanlık gibi uygulamalar önlenerek kamu görevlilerinin tarafsızlığı garanti altına alınmış olur⁵⁶³. Bu ilke ikinci olarak kamu görevlerinin ehil ve

⁵⁵⁷ Türk Yargı Etik Bildirgesi 6.3, 6.4. 6.6.

⁵⁵⁸ Türk Yargı Etik Bildirgesi 6.5.

⁵⁵⁹ “Liyakat”, “Ehliyet”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 01.02.2020)

⁵⁶⁰ Metin Günday, İdare Hukuku, 11. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi, Kasım 2017, s. 592.

⁵⁶¹ Günay Yıldız, Türk Kamu Yönetiminde Liyakat İlkesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı Aralık 2016, ss. 140-180, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/287731>, (Erişim Tarihi: 16.09.2019), s. 144

⁵⁶² Çınar Can Evren ve İsmail Uçar, Kamu görevlileri Hukuku, İbrahim Ermenek (Ed.), 1.Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Şubat 2019, s. 38, 39

⁵⁶³ Günday, İdare Hukuku, s. 592.

yetkin kamu görevlileri tarafından yürütülmesini sağlayarak kamu görevlerinin sağlıklı bir süreç içerisinde işlenmesini sağlamaktadır⁵⁶⁴.

Kamu görevlisi olan hâkimlerin da mesleklerinde ehil ve uzman olmaları gerekmektedir. Onların ehliyet ve liyakat sahibi olmaları adaylığa atanmalarında dahi sahip olmaları gereken özelliklerdir. Zira 2802 Sayılı Kanun'un hâkim ve savcı adaylarının alınması için yapılan yazılı yarışmaya ve mülakata ilişkin 9/A maddesinde mülakatta ilgililerin değerlendirilmesinde gözetilen ölçülerden biri olarak "*davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu ve liyakati*" gösterilmektedir. Hâkimlerin meslek içerisinde ilerlemelerinde ve yükselmelerinde de ehliyetleri ve liyakatleri gözetilmektedir. Hâkimlerin ilerlemelerine ve yükselmelerine ilişkin esaslara 2802 Sayılı Kanun'un üçüncü bölümündeki 18. ve devamı maddelerinde yer verilmiştir. Buna göre; her yıl yapılan kademe ilerlemesi ile iki yılda bir yapılan derece yükselmesinde, mesleki bilgileri, ahlaki gidişleri, gayretleri ve çalışkanlıkları, göreve bağlılıkları ve devamları, katıldıkları meslek içi ve uzmanlık eğitimleri, mesleki eser ve yazıları dikkate alınmaktadır.

Adalet ancak bilgi, yetenek, deneyim ve birikim sahibi olan hâkimler tarafından dağıtılabilir. Hâkimler, meslek bilgisi ve genel kültüre sahip olan, sorumluluk bilinciyle hareket eden, geniş görüşlülük sahibi kişiler olmaları gerekir⁵⁶⁵. Bu nedenle hâkimlerin mesleklerine yaraşır şekilde hassas, kontrollü ve basiretli bir kişilik sergilemeleri gerekir. Bunun aksi davranışları ise adaletin işleyişine ve yargının onuruna zarar vermektedir⁵⁶⁶. Yargıtay da bir kararında hâkimlerin yakışıksız davranışlar içerisinde bulunmaktan kaçınmalarının ve mesleğe yaraşır davranmalarının yargının onurunu korumak bakımından önemli olduğunu vurgulayarak onların özellikle mesleğe yaraşır davranmaları gerektiğini belirtmiştir⁵⁶⁷.

Hâkimlerin mesleklerinde ehil olmaları ve mesleğe yaraşır davranmaları, yukarıda anlattığımız yargı etiğine ilişkin diğer değerlerin ve ilkelerin uygulanması için öncelikli olarak sahip olmaları gereken niteliklerdir. Öyle ki Bangalor İlkeleri'nde de ehliyet ve

⁵⁶⁴ Evren ve Uçar, s. 38, 39

⁵⁶⁵ Yasemin Işıktaç, Adalet Psikolojisi, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Sümer Kitapevi, Ocak 2020, s.306.

⁵⁶⁶ HSK 2. Daire Kararı, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/267e192d-6f24-4a2f-9c3c-64a1c60a4b0b.pdf>

⁵⁶⁷ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2010/4.MD-61; K. 2010/117 Sayılı Kararı

liyakat değerine ilişkin ilkede yargı görevlerinin gereğinin yerine getirilmesinde ehliyet ve liyakat sahibi olmanın ön koşul olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre bu değere ilişkin ilkenin, diğer ilkelere göre daha önemli ve olmazsa olmaz bir koşul olduğu belirtilmektedir⁵⁶⁸. Bu sayılanlar esasında yargının etik olmasına ilişkin değerlerdir. Hâkimlerin, bu etik değerlerin taşıyıcısı olmaları, kendilerini tüm eylemlerine etik ilişkinin ve değerlerinin bilgisinin eşlik ettiği etik bir özneye dönüştürmeleri gerekir⁵⁶⁹.

2.7.2. Resmi Sıfata Yaraşır Davranış

AIHS'nin 21/1.maddesinde de hâkimlerin, yargı görevlerinin ifası için gerekli nitelikleri ve uzmanlığı olan, yüksek ahlaki vasıflarla donatılmış kimseler olmasının gerekliliği belirtilmiştir⁵⁷⁰. Ehliyet ve liyakat ilkesi öncelikle hâkimlerin, tüm yargısal işlemlerinde davacılara, tanıklara, avukatlara ve resmi sıfatları ile muhatap oldukları diğer kimselere karşı sabırlı, ağırbaşlı ve saygılı olmalarını gerektirmektedir. Özellikle duruşmaların düzenini ve saygınlığını sağlamakla yükümlü olan hâkimler, davanın taraflarına ve avukatlara yönelik davranışlarında uygunsuz tavır, önyargı veya kayıtsızlık izlenimi verebilecek davranışlardan kaçınmalı, kışkırtıcı kaba davranışlar ile karşılaşmalar dahi öfkelerini uygun şekilde kontrol etmelidir⁵⁷¹.

Hâkimler duruşma aşamasında tarafları büyük bir dikkatle ve sabırla dinlemeli ve dikkatini önündeki davadan başka bir şeye vermemelidir⁵⁷². Hâkimler, taraflarla ilgilenmeli, adaletsizliğe neden olabilecek koşulları görebilmeli ve bu sırada taraflara önyargılardan arınmış olarak açık fikirli davranabilmelidir⁵⁷³. Hâkimler, duruşma zaptının yazılması sırasında da dikkatini korumalı ve taraflar ile vekillerinin beyanlarının doğru şekilde ve yanlış yorumlanmasına sebep olmayacak bir açıklıkla yazdırmalıdır⁵⁷⁴. Duruşma sırasında taraflara onların da onur ve gurur sahibi birer insan olduklarının bilinci ile nezaketle davranmalıdır. Bunlar dışında hâkimler, aceleci davranmamalı, ihtiyatlı

⁵⁶⁸ Turgut, s. 150.

⁵⁶⁹ Çotuksöken, s. 150.

⁵⁷⁰ Turgut, s. 156.

⁵⁷¹ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 140.

⁵⁷² Dinçkol, s. 219.

⁵⁷³ Nadire Özdemir, Aktif Bir Hâkimlik Pratiginin Kapsamı ve Sınırları: Hâkim Fiona Örneği, Hacettepe HFD, 7(1) 2017, ss. 521–532, s. 525.

⁵⁷⁴ Faruk Erem, Adalet Psikolojisi, 7. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: No 413, 1977, s. 273, 274.

olmalı, yorgunluk ve hastalık belirtileri göstermemelidir. Hâkimler duruşmaya çıkmadan önce duruşma dosyalarını inceleyerek duruşmalara hazırlıklı bir şekilde çıkmalıdır⁵⁷⁵.

Hâkimlerin kalem personeline ve denetimleri altında olan diğer kimselere mesleklerine yaraşır şekilde nezaketli ve saygılı olmaları gerekir. Hâkimler özellikle astı durumunda olan memurlar ile olan hem adliye içerisinde hem de özelde olan ilişkilerinde yargısal yetkilerini veya idari anlamda amirlik sıfatından kaynaklanan yetkilerini kötüye kullanacakları şeklinde anlaşılabilecek söylemler ile hareketlerden ve böylesi bir durumun oluşmasına neden olabilecek ortamlar içerisinde bulunmaktan kaçınmalıdır. HSK, ceza infaz kurumu memurları ile yaptıkları futbol müsabakası sırasında infaz kurumu taraftarlarına "Oturun yerinize, polis çağırırım, sizi aldırırım, bana hemen adınızı soyadınızı verin, alo oğlum terbiyesizler, ben Cumhuriyet savcısıyım, kimse bana dokunamaz" minvalinde sözler söyleyen cumhuriyet savcısına disiplin cezası tatbik etmiştir⁵⁷⁶. Hâkimler ayrıca kalem personeline kendi kişisel hizmetleri için aşırı olarak kullanmaktan da kaçınmalıdır⁵⁷⁷.

Hâkimlerin, kendi meslektaşları ile olan mesleki ilişkilerinde gerek hal ve tavır itibarıyla mesleki nezakete ve protokol kurallarına riayet etmeleri gerekse de aralarındaki resmi yazışmalarda ve verdikleri kararlarda mesleki nezakete ve resmi yazışma usullerine uymaları gerekmektedir. HSK, kendisine verilen orta nota itiraz ederken "... kararı iyi okumadığınız anlaşılmıştır... , ...amacım da vermiş olduğunuz nota itiraz değildir yapmış olduğunuzun kanuna aykırı olduğunu anlatmaktır." şeklinde ifadelerde bulunan bir hâkim hakkında resmi yazışma usullerine uygun davranmadığını ortaya koyarak disiplin cezası tatbik etmiştir⁵⁷⁸.

Hâkimlerin, diğer kamu görevlileri ile olan ilişkileri çalışma barışının sağlanması noktasında çeşitli sorunlara neden olabilmektedir. Hâkimlerin mesleklerinin üstünlüğünü kendi bireysel üstünlükleri olarak içselleştirmeleri, diğer kamu görevlileri ile olan ilişkilerinde ego ve üstünlük mücadelelerine yol açabilmektedir. Bu durum ise kurumlar arası işbirliğini ve verimliliği olumsuz etkilemektedir. Hâkimlerin, diğer adliye personeli

⁵⁷⁵ Dinçkol, s. 219, 220.

⁵⁷⁶ HSK 2. Daire Kararı, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/10807abf-1d6e-41c8-9834-c3c74249b20c.pdf>

⁵⁷⁷ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s.142.

⁵⁷⁸ HSK 2. Daire Kararı, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/1a8ebc30-e0e5-47fa-99f5-3e248c90d3cf.pdf>

ile polis ve jandarma gibi kolluk birimleri ile olan ilişkileri hiyerarşik bir ilişki iken başta mülki amir olmak üzere diğer kamu personelleri ile olan ilişkileri ise hiyerarşik değildir. Her bir erkin kendi içinde bir saygınlığı bulunmaktadır. Bu sebeple hâkimler ile diğer kamu kurum personeli arasındaki ilişkide, amirane bir tavır içerisinde bulunulmaktan kaçınılması ve karşılıklı saygı çerçevesinde hareket edilmesi önemlidir⁵⁷⁹.

Hâkimler, hem iş yaşamlarında hem özel yaşamlarında saygı duyulacak bir yaşantı içinde bulunmalıdır⁵⁸⁰. HSK'nın disiplin cezalarına ilişkin bazı kararları, hâkimlerin özel yaşamlarındaki davranışlarının nasıl olması gerektiğine dair somut örnekler yansıtmaktadır. HSK bir kararında, bir cumhuriyet savcısının elinde iki silah olduğu halde çekildiği bir fotoğrafını “yeni oyuncaklarım, bunlara mermi almam için zam şart” şeklinde not düşerek sosyal medya hesabında paylaşmasını mesleki güvenilirliği sarsan bir davranış olarak değerlendirmiştir⁵⁸¹. HSK bir kararında, cumhuriyet savcısının bir şahsın oturduğu adrese giderek ruhsatsız silahıyla havaya 3 el ateş etmesi, ateş etmesi olayı üzerine gelen polis memuruna hakaret ve tehditte bulunması, duygusal arkadaşlık kurduğu kadını adliyede tokat atmak suretiyle darp etmesi, bir telefon bayini arayarak adli soruşturma yürütmemesine rağmen gerçek dışı beyanda bulunarak çeşitli numaraların kimlere ait olduğunu tespit ettirmesi şeklindeki eylemlerini meslek itibarına uygun olmadığını değerlendirmiştir⁵⁸².

2.7.3. Eğitimleri

Hâkimlerin ehliyetli ve liyakatli olmaları, yargı görevlerinin layıkıyla yerine getirilmesi için gereken hukuki bilgiye ve beceriye sahip olmalarını da ifade etmektedir. Hâkimlerin bu mesleki yeterlilikleri, yargı görevlerini yerine getirirken açıkça görülebilir olmalıdır⁵⁸³. Hâkimler, görevlerini tatmin edici şekilde yerine getirebilmek için mesleki deneyimine uygun olarak ayrıntılı ve derinlemesine olarak maddi ve usul hukuku yönünden eğitim almalıdır. Ancak hâkimlerin aldıkları eğitim sadece teknik hukuk bilgisi ile sınırlı olmamalıdır. Onların, davaların çözüme kavuşturulması, duruşmaların

⁵⁷⁹ Cerrah, s. 46, 47.

⁵⁸⁰ Sarı, s. 94.

⁵⁸¹ HSK 2. Dairesi Kararı, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/8e47342a-64c1-48a5-82eb-3c07da4e9256.pdf>

⁵⁸² HSK 2. Dairesi Kararı, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/267e192d-6f24-4a2f-9c3c-64a1c60a4b0b.pdf>

⁵⁸³ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 129.

yönetilmesi ve ilgili kişiler ile uygun ve hassas bir ilişki kurmalarını sağlayacak becerilerini, anlayışlarını ve bakış açılarını geliştirecek gerçek yaşamın sorunları ile toplumda yer alan yerli kültürler, ırk ve dini çeşitlilik, engellilik gibi kişisel çeşitlilik bilgilerine de sahip olmaları gerekir⁵⁸⁴.

Hâkimler, ileri eğitim fırsatlarından yararlanmalı ve kendilerini geliştirmelidir. Ayrıca hâkimler, kendilerine emanet edilen yetkileri yalnızca iç hukuk kurallarına göre çözümlememelidir. Onlar, başta uluslararası insan hakları hukuku olmak üzere iç hukukun izin verdiği ölçüde uluslararası hukuk, uluslararası teamül hukuku, yürürlükteki uluslararası anlaşmaları da dikkate almalı ve uygulamalıdır⁵⁸⁵. Hâkimlerin meslekleri icra ederken karşılaştıkları değer sorunlarını doğru biçimde görüp değerlendirebilmeleri için insan değerinin bilgisinden ortaya çıkarılan insan hakları gibi hukukta yer alan etik ilke ve değerleri doğru kavrayacak şekilde kendilerini eğitmelidir⁵⁸⁶.

Yargının kendisinin de hâkimlerin yargısal eğitiminden sorumlu olması gerektiği ileri sürülmektedir. Ancak modern toplumun karmaşıklığı göz önünde alındığında hâkimlerin doğabilecek her türlü problemler ile en iyi biçimde başa çıkabilmeleri beklenilemez. Bu itibarla adli eğitimlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi faaliyetleri dünyanın birçok yerinde yargının kendisine, adalet bakanlığına, yasama organına vs. gibi bir organa değil de bağımsız bir organa verilmektedir⁵⁸⁷. Ülkemizde de 2802 Sayılı Kanun'un 119.maddesinde hâkimlerin hem hakkı hem de ödevi olan meslek içi eğitimlerinin, kamu tüzel kişiliğini haiz, bilimsel, idari ve mali özerkliği olan, özel bütçeli, bir kurum olan Türkiye Adalet Akademisi tarafından yerine getirilmesi düzenlenmiştir⁵⁸⁸. Bu kapsamda mesleklerinin başlangıcında edinmeleri gereken ek bilgiler, kanunlarda ve teknolojik alanlarda meydana gelen değişiklikler ile aldıkları yeni görevler çerçevesinde yargının tüm kademelerinde sürekli eğitim fırsatları sunulmaktadır⁵⁸⁹.

⁵⁸⁴ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 134.

⁵⁸⁵ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 137.

⁵⁸⁶ Yasemin Işıktaç, Hukuk Öğretim ve Eğitiminde Etiğin Yeri, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017ss. 275-301, s. 300.

⁵⁸⁷ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 136.

⁵⁸⁸ Türkiye Adalet Akademisi Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4954.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.05.2020).

⁵⁸⁹ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 135.

Hâkimlerin ayrıntılı muhakeme yapabilme yetisi, kişi olarak sağlam bir hukuk ve hukuk felsefesi bilgisine ve düşünme yeteneklerine sahip olmalarına bağlıdır⁵⁹⁰. Çünkü hukuk felsefesi dersinin, *hukuka ilişkin akademik bir tarzda mantıklı düşünme yetisini kazandıracak en uygun ders olduğu tasavvur* edilmektedir⁵⁹¹. Bu itibarla hâkimlerin, mesleklerinin gerektirdiği yeterli eğitimi almaları, kendilerini yetiştirmeleri ve yargılama faaliyeti için gereken tüm bilgi birikimine ve deneyime sahip olmaları gerekir⁵⁹². Ancak ülkemiz hukuk eğitiminin, geçmişten bugüne pek çok açıdan eleştirildiği görülmektedir. Sorunlardan biri, ülkemiz eğitim sisteminde ve hukuk uygulama sürecinde felsefe ve sosyoloji alanlarının ihmal edilmesidir. Bu durum ise hâkimlerin, hukukun etik boyutunu, adalet kavramını, insan haklarını ve evrensel değerleri özümsemelerini engelleyerek, insan doğasını ve toplumsal yaşamın sosyal ve ekonomik verilerini dikkate almaksızın yalnızca vazedileni uygulayan basit bir hukuk teknisyeni olmalarına neden olmaktadır⁵⁹³.

Türkiye’de hukuk eğitime ilişkin getirilen eleştirilerden bir diğeri de hukuk fakültelerinin sayısının artması ve buna bağlı olarak üniversitelerde öğretim kadrolarının ve öğrencilerinin niteliklerinin düşmesi olarak gösterilmektedir. Türkiye’nin çoğu yerinde üniversitelerde hukuk fakültesi açılmıştır ve hala daha açılmaya devam etmektedir. Ülkemizdeki hukuk fakültelerinin sayısı, 2019 yılı verilerine göre 83’e ulaşmıştır⁵⁹⁴. Hukuk fakültelerinin sayısının artması, ne yazık ki eğitimin sorunlarını ortadan kaldırmamış; aksine eğitim problemlerinden kaynaklanan sorunların katlanarak artmasına neden olmuştur. Hukuk fakültelerindeki bu artış, hukuk fakültelerine giren öğrencilerin başarısını düşürmektedir. Ayrıca yeni açılan bu hukuk fakültelerinde öğretim üyesi kadrolarını dolduracak yeterli sayıda profesör, doçent gibi öğretim görevlileri bulunmamaktadır. YÖK’ün hukuk fakültelerinde bulunan öğretim üyelerinin sayısına ilişkin istatistikleri incelendiğinde profesör, doçent ve doktora öğretim üyesi kadrolarından biri ya da birden fazlası boş olan pek çok üniversitenin bulunduğu

⁵⁹⁰ Kutlu, Hukuk Devletinde Yargıç Meşruiyetinin Görünüm Biçimleri, s. 134.

⁵⁹¹ Csaba Varga, Macaristan’da Hukuk Fakültesi Öğretiminin Felsefesi, Kasım Akbaş(çev.), Hayrettin Ökçesi ve Gülriz Uygur(hzl.), HFSA 18, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2008, ss. 11-27, s. 11.

⁵⁹² Tepe, ‘Yargı Etiği’ ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, s. 90.

⁵⁹³ Niyazi Öktem, Ontolojik Açıdan etik Kavramı ve Hukuk Felsefesi, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara, 15-16 Kasım 2012, s. 21, 23.

⁵⁹⁴ YÖK, Birim İstatistikleri fakülteler hakkında genel bilgiler sekmesinden yapılan sorgulama sonucu, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 02.09.2019)

görülebilmektedir⁵⁹⁵. Tüm bunlar, üniversitelerde hukuk öğreniminin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Üniversitelerden beklenen, genç insanların tartışmaları cesurca yürütmelerini, eleştirel bir yolla düşünmelerini, yargı gücünü kullanmalarını, demokrasi üretmek temelindeki iktidar düzenlemelerinin yeniden düşünülmesini, sivil bağlılıklara göre hareket edebilen toplumsal failer olmalarını destekleyecek bir eğitim sunmasıdır⁵⁹⁶. Oysa bu şartlar altında hukuk fakültelerinde yoruma, anlamaya, tartışmaya yönelik bir hukuk eğitiminin sürdürülmesi oldukça zordur.

Özellikle hukukun ve yargının felsefî temellerinin öğrenildiği hukuk felsefesi ve hukuk sosyoloji gibi derslere de hukuk fakültelerinde yeterli ağırlığın verilmediği görülmektedir. Ancak hâkimlerin, mesleklerini meslek ilkelerine uygun olarak yürütebilmeleri için hukuk felsefesi ve sosyoloji eğitimi önem teşkil etmektedir. Oysa ülkemizde ne hâkimlik ve savcılık mesleğine kabul sınavında ne de Türkiye Adalet Akademisinde hâkim ve savcı adaylarına verilen eğitimlerde bu derslere yer verilmektedir. Türkiye Adalet Akademisi'nin ders programında “yargı etiği” adı altında bir derse yer verilmektedir. Ancak bu yargı etiği dersinde, protokol kuralları ile çoğunlukla meslek büyüklerinin meslek hayatlarında karşılaştıkları olaylar anlatılmaktadır. Her ne kadar bu dersler, hâkim ve savcı adaylarının mesleki davranış kurallarına ilişkin bir fikir edinmelerini sağlamakta ise de yargı etiğinin öğrenilmesi bakımından yetersiz kalmaktadır.

2.7.4. Makul Sürede Yargılama

Hâkimlerin bağımsızlıkları ve tarafsızlıkları, onlara hak tanıdığı kadar mesleklerini özenle ve profesyonel olarak yerine getirmekle de yükümlü kılmıştır. Bu itibarla hâkimler, çok yönlü düşünmek, tarafsız karar vermek, süratle ve eşit bir şekilde kanunları uygulamak, yargısal süreçlerin kötüye kullanılmasını önlemek vb. şekillerde yargı görevlerinin özenle yerine getirilmesi için sürekli çaba göstermelidir⁵⁹⁷. Elbette ki hâkimlerin yargısal işlemlerini makul sürede yapmaları yalnızca onların çalışkanlıklarına

⁵⁹⁵ YÖK, Öğretim Elemanı İstatistikleri birim grubu bazında öğretim elemanı sayıları sekmesinden hukuk fakültesi birimi seçilerek yapılan sorgulama sonucu, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 02.09.2019)

⁵⁹⁶ Henry A. Giroux, Toplumsallığın Alacakaranlığı, Kullanılıp Atılabilirlik Çağında Yeniden Dirilen Topluluklar, Ümit Hüsrev Yolsal(Çev.), 1. Baskı, Ankara: Dost Kitabevi, Ocak 2018, s. 120, 124, 125.

⁵⁹⁷ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 129.

bağlı bir durum değildir. Onların iş yükleri, kaynaklarının yeterliliği, davaların karmaşıklığı ve uzunluğu, kalem personeli ile diğer teknik personel gibi adli görevlilerin yeterliliği gibi etmenler de işlemlerin süratli yapılmasını etkilemektedir⁵⁹⁸.

Hâkimler, sınırlarını aşan bu iş yükünün altında yargılama etkinliğinin gerektirdiği kılı kırk yaran titiz bir araştırmayı ve çalışmayı yapamamaktadır. Hâkimler, ağır iş yükü altında adeta bir karar otomatına dönüşmektedir. Bilhassa yargılamaların hızla sonuçlandırılması zorunluluğu, hâkimlerin işlerini acele ile sonuçlandırmalarına neden olmaktadır. Söz konusu bu iş yoğunluğunun yol açtığı diğer bir tehlike ise bireylerin hak arama özgürlüğünün ve adil yargılanma haklarının ihlal edilmesidir. Uygulamada hâkimlerin, iş yükünün altından gelebilmek pahasına yargılama güvencesi olan usul ilkelerini ihlal ederek yargılamalarını yürüttükleri görülmektedir⁵⁹⁹. Hâkimlerin iş yüklerinin fazla olması, hâkimlerin, tarafları yeterince dinleyememelerine, gereken araştırmaları yapamamalarına ve dosyalarını saksaklamalarına neden olarak bireylerin adil yargılanma haklarının, hukuki dinlenilme haklarının ve makul sürede yargılanma haklarının zedelenmesine yol açmaktadır⁶⁰⁰.

Hâkimler, gereksiz maliyet ve gecikmelere yol açmaksızın hızlı, verimli ve adil bir şekilde uyuşmazlıklara çözüm bulmalıdır. Bu kapsamda arabulucuk, uzlaşma gibi alternatif çözüm uyuşmazlık yöntemlerinin etkin bir şekilde uygulanması da önemlidir⁶⁰¹. Yargının üzerindeki bu iş yükünü azaltmak ve yargı faaliyetlerinin gerektiği gibi sürdürülmesini sağlamak amacıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin geliştirilmesi⁶⁰², arabuluculuk faaliyetinin iş ve ticari uyuşmazlıklar için dava şartı haline getirilmesi⁶⁰³, şikâyeteye bağlı, uzlaşma ve ön ödeme kapsamındaki suçların genişletilmesi⁶⁰⁴, seri yargılama ve basit yargılama usullerinin getirilmesi⁶⁰⁵, yargıda

⁵⁹⁸ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s. 130.

⁵⁹⁹ Kutlu, Hukuk Devletinde Yargıç Meşruiyetinin Görünüm Biçimleri, s. 145, 146.

⁶⁰⁰ Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2019 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, 30 Mayıs 2019, http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuatlar/yrs_tr.pdf, (Erişim Tarihi: 06.08.2019), s. 8.

⁶⁰¹ Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, s.138.

⁶⁰² 2019 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, s. 10.

⁶⁰³ 2019 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, s. 14.

⁶⁰⁴ 2019 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, s. 10.

⁶⁰⁵ 7188 Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile CMK 251. Ve 252. Maddeleri yeniden düzenlenmiştir. Buna göre 251. Maddesinde seri yargılama usulüne, 252. Maddesinde basit yargılama usulüne yer verilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191024-25.htm>, (Erişim Tarihi: 31.03.2020.)

hedef süre uygulamaları⁶⁰⁶, elektronik tebligat yapılacak kimselerin kapsamının geliştirilmesi, UYAP ve SEGBİS şeklindeki elektronik ve bilişim sistemlerinin etkin kullanımının sağlanması⁶⁰⁷ şeklinde pratik çözüm içeren uygulamalar geliştirilmektedir.

Yargıda iş yükü sorunun yansıması olarak da ifade edilebilecek diğer bir konu da bilirkişi sorunudur. İş yoğunluğu sebebiyle dosyalarına gereken ilgiyi gösteremeyen hâkimlerin, sadece çözümü özel ve teknik bilgiye dayanan durumlarda başvurulması gereken bilirkişi yoluna lüzumu olmadığı halde başvurma eğilimde oldukları görülmektedir. Bu durum sebebiyle bilirkişilik kurumu, bilirkişi hâkim problemine, yani bilirkişilerin hâkim gibi olmalarına neden olduğu ileri sürülerek sürekli olarak eleştirilmektedir⁶⁰⁸.

2.7.5. İlkenin Uygulanmasıyla İlişkili Davranış Kuralları

Bangalor Yargı Etik İlkeleri'nde, ehliyet ve liyakat değerine ilişkin ilkenin uygulanmasına yönelik davranış kurallarına yedi alt madde altında yer verilmiştir. Türk Yargı Etik Bildirgesi'nde ise mesleğe yaraşırılık değerine ilişkin davranış kurallarına on üç alt maddede ve yetkinlik değerine ilişkin davranış kurallarına dokuz alt maddede yer verilmiştir. Aşağıda her iki Belge'de yer verilen davranış kuralları ortaya konulacaktır.

Hâkimler, toplumun kendilerinden erdemli olmalarını ve kaliteli bir yargı hizmeti sunmasını beklediğinin bilinci ile mesleklerinin yüklediği bu sorumluluğa uygun şekilde hassasiyetle görevlerini yerine getirmelidir. Bu itibarla onlar, yargısal görevlerini ahlaki olgunluklarına, ehliyetlerine ve liyakatlerine uygun olarak yerine getirmeli ve onları, diğer tüm faaliyetlerine öncelikli tutmalıdır⁶⁰⁹. Onlar, kendilerini mesleki faaliyetlerine adanmalıdır. Hâkimlerin bu mesleki faaliyetleri, hem yargısal işlevleri ve sorumlulukları ile karar vermelerini hem de yargı makamı ile mahkemelerin işleyişine ilişkin görevlerini kapsamaktadır⁶¹⁰.

⁶⁰⁶ 2019 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, s. 13.

⁶⁰⁷ 2019 Yargı Reformu Stratejisi Belgesi, s. 49.

⁶⁰⁸ M1urat Yüksel, Yargıda Reform, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1997, s. 57.

⁶⁰⁹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 7.1, 7.3, 8.1.

⁶¹⁰ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 6.1, 6.2.

Hâkimler, kararlarının ve işlemlerinin yargısal sürece dâhil olanların ve toplumun üzerindeki etkisinin farkında olarak yargısal görevlerini düzgün bir biçimde yerine getirebilmek için mesleki bilgiye, beceriye, dikkate, özene ve bireysel niteliklere sahip olmalı ve bunları korumak ve artırmak için meslek içi eğitimler gibi fırsatlardan yararlanmalıdır⁶¹¹.

Hâkimler, hakkaniyetle ve yeterli gerekçelerle karar verebilmek için mesleki bilgilerini geliştirmelidir⁶¹². Hâkimler, mesleki bilgilerini geliştirebilmek ve güncel tutabilmek için alanları ile ilgili bilimsel çalışmaları, ulusal ve uluslararası hukuktaki gelişmeleri ve yargı içtihatlarını takip etmelidir⁶¹³.

Hâkimler, yargısal görevlerini adaletin tecellisini geciktirmeden makul sürede yerine getirmeli ve yargısal sürecin her aşamasında etkin ve adil olmalıdır⁶¹⁴. Hâkimler, zamanın herkes için değerli olduğunun bilincinde olarak çalışma saatlerini verimli kullanmalı ve kamu hizmetlerini aksatmamaya özen göstermelidir. Hâkimler, kamu mallarını ve hizmetlerini amacına uygun, en etkili ve doğru şekilde kullanmalıdır⁶¹⁵.

Hâkimler, hem mesleki ilişkilerinde davanın tarafları, tanıklar, avukatlar ile resmi sıfatları ile muhatap aldıkları diğer kimselere karşı hem de sosyal ilişkilerinde bulunan kimselere ve mesleki ve sosyal ilişkilerinde karşılaştıkları olaylara ve durumlara karşı yargısal görevlerine layık olan nezaketli, sabırlı, sağduyulu temkinli davranışları sergilemelidir⁶¹⁶. Hâkimler, benzer şekilde davanın taraflarının, mahkeme personelinin, avukatların ve denetimi altında olan kimselerin de aynı davranış tarzını sergilemelerini temin etmelidir⁶¹⁷.

Hâkimler, mesleki olarak yeterli olmalarının onları dış etkilerden de bağımsız şekilde karar vermelerini sağladığının bilincinde olmalıdır. Hâkimler, davranışları, gayretleri ve çalışkanlıkları ile meslek etiği yönünden örnek olmalıdır. Bu durum onların, atanmaları,

⁶¹¹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 8.2; Bangalor Yargı Etik İlkeleri 6.3.

⁶¹² Türk Yargı Etik Bildirgesi 8.3; Bangalor Yargı Etik İlkeleri 6.4.

⁶¹³ Türk Yargı Etik Bildirgesi 8.4.

⁶¹⁴ Türk Yargı Etik Bildirgesi 8.6; Bangalor Yargı Etik İlkeleri 6.5.

⁶¹⁵ Türk Yargı Etik Bildirgesi 8.2, 7.10.

⁶¹⁶ Türk Yargı Etik Bildirgesi 7.2, 7.4; Bangalor Yargı Etik İlkeleri 6.6.

⁶¹⁷ Bangalor Yargı Etik İlkeleri 6.7.

yer değiştirmeleri ve özlük haklarına ilişkin hususlarda hakka uygun olmayan taleplerde bulunmamalarını gerektirmektedir⁶¹⁸.

Hâkimler, görevlerini yerine getirirken diğer meslektaşları ile bilgi ve deneyimlerini paylaşmalı ve onlarla uyum, işbirliği ve saygılı bir şekilde çalışarak çalışma barışını korumaya özen göstermelidir. Hâkimler, mesleki işleyişe, yargı kararlarına ilişkin yorum ve değerlendirmelerinde yapıcı ve ölçülü olarak meslektaşlarının yetkinlikleri ile genel olarak yargının saygınlığına ve güvenine zarar verebilecek tartışmalarda bulunmamalıdır⁶¹⁹.

Hâkimler, mesleki saygınlıklarını korumak için özel ve sosyal hayatlarında bulundukları ortamları titiz bir şekilde seçmelidir. Hâkimler, özel hayatlarında ilişki halinde oldukları kimselerin yargısal işlemlerini ve kararlarını etkilenmesine ya da etkiledikleri izlenimi uyandırabilmesine neden olabilecek tavır ve davranışlardan hem kendileri kaçınmalı hem de bu tarz davranışları herhangi birinin yapmasına imkân tanımamalıdır⁶²⁰.

⁶¹⁸ Türk Yargı Etik Bildirgesi 7.5, 7.7, 7.9.

⁶¹⁹ Türk Yargı Etik Bildirgesi 7.5, 7.6, 7.8.

⁶²⁰ Türk Yargı Etik Bildirgesi 7.11, 7.13, 7.12.

SONUÇ

Günümüzün modern dünyasında modernleşmeyle birlikte insan yaşamına yol gösteren geleneksel ahlak anlayışı ve değerleri etkisini yitirmiştir. İnsan ve toplum yaşamına yol gösteren bu değerlerin yitimi karşısında ise etiğin etkisi güçlenmiştir. Etik, doğru ve yanlış gibi değerler üzerinde düşünerek doğru davranış biçimlerini bulmayı ve bu davranış biçimlerinin toplum için uygulanmasını sağlayacak kuramsal ve toplumsal araçları geliştirmeyi sağlamaktadır⁶²¹. İnsanlar, etiğin amaç ve ilkelerini içselleştirerek onları kendisinin amaçları ve kuralları haline getirmektedir. İnsanlar, etik ile rasyonel ve eleştirel bir tavır geliştirip ilke amaçlarını ve kurallarını nesnel bir şekilde değerlendirmesini öğrenmektedir⁶²². Böylece insanlar, kendini dış koşullar tarafından değil de kendi seçim ve özgür iradesiyle yaşamını belirleyen, bilinçli ve sorumlu bir ahlaklı özneye dönüştürmektedir⁶²³.

Günlük yaşamda karşılaşılan problemlere karşı doğru davranışa ilişkin etik ilkelerin nasıl uygulanacağını gösteren etik türü pratik etikdir. Pratik etiğin bir yönünü, belirli meslek gruplarının mensuplarının meslek itibarına yaraşır davranışlarını ortaya koyan meslek etiği oluşturmaktadır. Meslek etiği, meslek mensuplarının davranış standartlarını belirleyerek mesleklere karşı toplumun duyduğu güveni korumaktadır.

Yargı ve yargılama etiği de meslek etiğidir. Yargılama etiği, yargılamanın üç ana unsurunu oluşturan hâkim, savcı ve avukatların etik davranış standartlarını belirleyerek yargılamanın etik olmasını sağlamaktadır. Yargı etiği ise yargılamanın yargı unsurunu oluşturan hâkimlerin mesleki davranış standartlarını ortaya koymaktadır. Yargı etiği

⁶²¹ Türkiye Bilimler Akademisi Bilim Etiği Kurulu Çalışma Esasları, 1.Gerekçe, <http://eski.tuba.gov.tr/tr/etik/890.html>, (Erişim Tarihi: 27.07.2019)

⁶²² Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 19.

⁶²³ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 25.

ilkeleri, hâkimlerin hem mesleki yaşamlarında hem de özel yaşamlarında sergiledikleri davranışların nasıl olması gerektiği hususunda hâkimlere yol göstermektedir.

Hâkimler, kuralları olduğu gibi uygulayan bir yapay zekâ uygulaması ya da makine değildir. Onlar; duygularıyla, düşünceleriyle, önyargılarıyla, psikolojiyle, her şeyleriyle birer insandır ve diğer öznelere olan ilişkilerinde karşılaştıkları değer sorunları etik bir bağlamı gerektirmektedir⁶²⁴. Hâkimler, mesleklerini icra ederken karşılaştıkları her türlü sorun karşısında etik olarak düşünüp değerlendirmede bulunan ve kararlarının farkında olan etik bir özne olarak kendilerini oluşturmalıdır. Hâkimler, önce kendileri etik olarak yargının da etik olmasını sağlamaktadır⁶²⁵.

Yargı etiği ancak hâkimlerin etik bilinci taşımaları ile sağlam bir zemin oluşturabilir. Yargı etiği ilkeleri ve bu ilkelere ilişkin davranış kuralları, hâkimler için yargı etiği değerlerini somutlaştırarak onlara rehberlik etmektedir. Yargının etik olması için yargı erkini kullanan hâkimlerin; bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, eşitlik, adillik olarak sayılabilecek etik değerlerin taşıyıcısı olmaları gerekmektedir. Bunun için her şeyden önce hâkimlerin etik olmak için kendilerini etik bir özne olarak oluşturmaları gerekmektedir. Çünkü kişi, etik değerleri ancak kendisini etik bir özne olarak oluşturduğunda içselleştirebilir. Etik değerleri içselleştiren bir birey, bu çerçevede kendisi için sınırlarını belirler, kendisini denetler, kendisini sınar ve kendisini geliştirir⁶²⁶. Dolayısıyla hâkimlerden beklenen de kendilerini etik bir özne olarak oluşturmalarıdır. Hâkimler, yargı faaliyetini amacına uygun olarak ancak kişi olarak etik özgürlüğüne, bilgisel donanımına ve yeteneklerine sahip olarak yerine getirebilir⁶²⁷.

Yargı etiğine ilişkin düzenlemeler, hem uluslararası hem ulusal alanda bulunmaktadır. Uluslararası alandaki yargı etiği ilkelerine ilişkin temel belge, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'dir. Ulusal alandaki yargı etiği ilkelerine ilişkin temel belge ise Türk Yargı Etik Bildirgesi'dir. Bu Belgeler kapsamında ele alınan yargı etiğine ilişkin temel

⁶²⁴ Aydın, s. 46

⁶²⁵ Tepe, 'Yargı Etiği' ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, s. 111.

⁶²⁶ İbrahim Akın ve Tansu Akın, Yargı Etiği, s. 89, 90.

⁶²⁷ Kuçuradi, Etik, s. 152.

ilkeler; insan onuruna saygılı olma, eşitlik, bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, tutarlılık, yargıya güven, mahremiyet, ehliyet ve liyakat ilkeleri şeklinde ifade edilebilir.

Yargı etiğine ilişkin bu ilkelerin her biri birbirini tamamlamaktadır. Bu ilkeler, birbirlerini tamamlamanın yanı sıra birbirleriyle örtüşmekte ve kesişmektedir. İlkeler incelendiğinde “mesleğe yaraşırılık”, “dürüstlük”, “eşitlik”, “bağımsızlık” ve “tarafsızlık” gibi pek çok ilkenin birbirleriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Misal, dürüstlük ilkesine aykırı olan bir davranış, mesleğe yaraşırılık ilkesini de ihlal edebilmektedir⁶²⁸.

Yargı etiği ile ilgili olarak bu ilkeler dışında başka ilkeler de geliştirilebilir⁶²⁹. Ancak yalnızca yargı etiği ilkelerinin düzenlemesiyle yetinilmesi, başlı başına yargının etik olması için yeterli değildir. Son zamanlarda yapılan bir araştırma, etik karar verebilmek için yalnızca meslek etik ilkelerinin varlığının yeterli gelmediğini göstermektedir. Bu ilkeleri meslek hayatına geçirebilmek için meslek içi eğitim programları geliştirilmeli, etik dışı davranışlara karşı etkili bir disiplin sistemin kurulmalı, politika ve kuralları oluşturacak etik kurullar oluşturulmalıdır⁶³⁰.

Yargının etik olarak yürütülebilmesi için yalnızca ilkeler belirlemenin ötesine geçilerek etik eğitimi ile hâkimlere yargı etiği değerlerinin ve ilkelerinin bilgisinin verilmesi gerekmektedir⁶³¹. Çünkü etik davranışların, erdem olarak benimsenip bir yaşam ve davranış biçimi haline kazanması ancak eğitim ile sağlanabilir⁶³². Eğitim, öğretimden farklı olarak bir bilgi aktarımının yanı sıra insanı akıl, davranış ve duygu boyutları ile kavrayarak insanda tutum değişikliğine yol açmayı amaçlayan bir faaliyettir⁶³³. Hâkimlerin etiği ve değerlerini öğrenerek erdemli öznel olarak kişiliklerini geliştirmelerinde ahlak teorilerinden çok ahlaki davranış standartları daha etkilidir⁶³⁴. Bu

⁶²⁸ Şahbaz ve Saldırım, s. 17.

⁶²⁹ Şahbaz ve Saldırım, s. 17.

⁶³⁰ Başpınar ve Çakıroğlu, s. 153, 154.

⁶³¹ Tepe, ‘Yargı Etiği’ ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, s. 108

⁶³² Celil Demircioğlu, Zeki Kaner ve Rüveyda Kan, Hâkimlik/ Savcılık Meslek Etiği, İstanbul: Şahsi Yayınlar, 2001, s. 40.

⁶³³ Selma Çetiner, Hukuk Eğitimi ve Etik, ?, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, 2017, ss. 267-274, s. 267.

⁶³⁴ Işıktaç, Hukuk Öğretim ve Eğitiminde Etiğin Yeri, s. 284

bakımdan hâkimlerin davranış standartlarını belirleme ve yargının etik olmasını sağlama hususunda çalışmamız kapsamında ele alınan yargı etiği ilkeleri yeterlidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Adorno, T. W. (2015), *Ahlak Felsefesinin Sorunları*, Tuncay Birkan(çev.), Thomas Schröder(hzl.), 2. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Ağırbaşı, Ş. (2019), *Sınırlı Ayrımcılık Yasağından Genel Eşitlik İlkesine*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.
- Akarsu, B. (1975), *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akbaş, K, Aydın, M. B, Metin, S. ve Uzun, E. (2017), *Çağdaş Hukuk Düşüncesine Giriş*, 2. Basım, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Akbaş, K. (2015), *Hukukun Büyübozumu*, 2. Baskı, Ankara: NotaBene Yayınları, 2015.
- Akın, İ. ve Akın, T. (2014), *Yargı Etiği*, İkinci Baskı, Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Aldemir, H. (2019), *Hâkimlik ve Savcılık Mesleğinin Temel Esasları*, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Alpkaya, G. Aybay, R. Balkır, Z. G. Berktay, F. Çavuşoğlu, N. Gülmez, M. Kabakoğlu, İ. Ö. Keskin, S. Oder, B. M. Özek, Ç. Sağlam, F. Sayita, S. U. Tanör B. Tarhanlı, T. Tuncay, A. C. Uygun, O. Yüzbaşıoğlu, N. (2000), *İnsan Hakları*, 1. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Anayurt, Ö. (2018), *Türk Anayasa Hukuku (Temel Kavramlar ve Türk Anayasa Hukuku)*, İbrahim Ermenek (Ed.), 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aral, V. (2010), *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Aral, V. (2010), *Tek ve Bağımsız Hukuk*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Arıkan, M. İ. (2009), *Avrupa Birliği Yargı Düzeninde Savcılık Kurumu*, 1. Bası, Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Aslan, N. (2018), *İslam Hukukunda Yargılama Etiği ve İlkeleri*, 3. Baskı, Adana: Karahan Kitapevi.
- Aslan, R. (2016), *Siyaset Bilimine Giriş Kavramlar*, 1. Baskı, Bursa: Dora Yayınları.
- Atalı, M. ve Ermenek, İ. (2019), *Medeni Usul Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.
- Atar, Y. (2018), *Türk Anayasa Hukuku*, 12. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aydın, İ ve Saldırım, M. (2019), *Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı*, Ankara: Yargıtay Başkanlığı.
- Aydın, İ. (2016), *Yönetmelik, Mesleki ve Örgütsel Etik*, 7. Baskı, Ankara: PEGEM Akademi.
- Aydın, İ. (2016), *Akademik Etik*, 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Badiou, A. (2019), *Etik, Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme*, Tuncay Birkan (Çev.), 5. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Bal, İ. ve Beren, F. (2011), *Polis ve İstihbarat Etiği*, 3. Baskı, Ankara: Karınca Yayınları.
- Başpınar Ö. N. ve Çakıroğlu D. (2017), *Meslek Etiği*, Genişletilmiş 4. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bezirci, M. ve Bayraktar, M. K. (2017), *Etik İlkeler ve Etik Eğitimi (Dört Kutsal Kitap Çerçevesinde)*, Ankara: Çizgi Kitapevi.
- Bıçak, A (2018), *Felsefenin Yapısı ve Sorunları*, 1. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları, Mayıs.
- Biber, M. (2016), *Kamunun Etik Çıkmazı: Kayırmacılık*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Bozdağ, B. (2017), Sunuş, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu*, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56.
- Centel, N. (1996), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Tarafsızlığı*, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları:150.
- Centel, N. B. (1984), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafii*, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları:29.
- Cerrah İ. (2012), *Etik ve Hukuk İlişkisi: Profesyonellik Vurgusu Açısından Hukuk ve Yargı Etiği*, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara.
- Cevizci, A. (1999), *Felsefe Sözlüğü*, Geliştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Basım, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2007), *Felsefeye Giriş*, 2. Basım, Bursa: Sentez Yayıncılık, Ekim 2007.
- Cevizci, A. (2015), *Etik ve Ahlak Felsefesi*, 2. Bası, İstanbul: Say Yayınları.

- Cevizci, A. (2016), *Uygulamalı Etik*, 2. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.
- Ceylan, Ş. Ş. (2017), H.L.A. Hart'a göre Hukuk Ahlak İlişkisi, Sercan Gürler (Ed.), H.L.A Hart ve Hart ve Hukuk- Ahlak Ayırımı, 2. Baskı, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Cirit, İ. R. (2017), Açılış Konuşması, Mustafa Saldırım ve Gözde Hülagü (Ed.), *Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Etik İlkeler Çalıştayı*, Antalya.
- Çalışır, K. T. (2013), *Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Çalışır, K. T. (2015), *Yargı Etiği*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, Hukuk Yayınları Dizisi.
- Çetiner, S. (2016), *Yargı Etiği*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çetiner, S. (2017), Hukuk Eğitimi ve Etik, ?, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu*, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56.
- Çınar, C. E. ve Uçar, İ. (2019), *Kamu görevlileri Hukuku*, İbrahim Ermenek (Ed.), 1.Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.
- Demircioğlu, C. Kaner Z. ve Kan, R. (2001), *Hâkimlik/ Savcılık Meslek Etiği*, İstanbul: Şahsi Yayınlar.
- Dinçkol, A. (2019), *Hukuka Giriş Hukukun Temel Kavramları*, Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, İstanbul: DER Yayınları:318.
- Douzinan, C. (2015), *Hukuk, Adalet ve İnsan Hakları, Eleştirel bir Yaklaşım*, Rabia Sağlam ve Kasım Akbaş(Çev. ve sunuş), 1. Baskı, Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Durkheim, E. (2019), *Ahlak ve Toplum*, Duygu Çenesiz(Çev.), 2. Baskı, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Erem, F. (1977), *Adalet Psikolojisi*, 7. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: No 413.
- Ergin S. (2012), *Açılış Konuşmaları*, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara.
- Ertas, T. (2018), *Kuvvetler Ayrılığı İlkesi Bağlamında Yasama, Yürütme ve Yargı Organı Arasındaki Modern İlişkiler*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.
- Fabreguettes, M. P. (2019), *Adalet Mantiğı ve Hüküm Verme Sanatı*, (1945 Baskısının Tıpkı Basımı), Ankara: Adalet Bakanlığı.
- Frankena, W. (2007), *Etik*, 1. Baskı, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Giroux, H. A. (2018), *Toplumsallığın Alacakaranlığı, Kullanılıp Atılabilirlik Çağında Yeniden Dirilen Topluluklar*, Ümit Hüsrev Yolsal(Çev.), 1. Baskı, Ankara: Dost Kitapevi.
- Gözler, K. (2016), *Hukuka Giriş*, On Üçüncü Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Gül, F. (2010), *Özgürlük Sorununa Etik-Politik Bir Yaklaşım*, İsmail Serin(Ed.), 1. Uluslararası Felsefe Kongresi, Bursa: ASA Kitapevi, ss. 98-110.
- Günay, E. (2018), *Hâkimin Yasaklılığı, Reddi ve Sorumluluğu*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.
- Günday, M. (2017), *İdare Hukuku*, 11. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Günenç, M. (2020), *Ahlakın Felsefî Dönüşümü*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güriz, A. (2011), *Sosyal Demokrasi İdeolojisi*, 2. Baskı, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Güriz, A. (2014), *Hukuk Felsefesi*, 10. Baskı, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Hançerlioğlu, O. (2016), *Düşünce Tarihi*, 22. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Heidegger, M. (1995), *Nedir Bu Felsefe*, Ali İrgar (çev.), Alfa Yayınları.
- Hodge, L. P. (2012), *Avrupa Yargı Kurulları Ağı'nın Yargı Etiği İle İlgili Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara.
- Işıktaç, Y. (2017), Hukuk Öğretim ve Eğitiminde Etiğin Yeri, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu*, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:56, ss. 275-301,
- Işıktaç, Y. (2020), *Adalet Psikolojisi*, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Sümer Kitapevi.
- İnceoğlu, S. (2012), *Yargı Etiği Bakımından Uluslararası Belgeler Işığında Türkiye Uygulaması*, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara.
- İnceoğlu, S. (2018), *Adil Yargılanma Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi 4, Ankara
- Jayawickrama, N. (2017), Yargı Bağımsızlığından Yargının Hesap Verilebilirliğine, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülagü (Hızl.), *Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu*, Antalya.
- Kalabalık, H. (2019), *İnsan Hakları Hukukuna Giriş*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk, Ağustos
- Kalemi, S.(Der.) (1999), *Adalet Gözet, Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme*, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kellam, M. (2017), *Adaletin Herkes İçin Yerine Getirilmesinde Şeffaf ve Hesap Verebilir Bir Yargı*, Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, Ankara.
- Keskin, D. A. (2018), *Mesleki Etik, Kavramlar, İlkeler ve Vakalar*, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Keyman, S. (1970), *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Mahkemesinde) Savcılık*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 266.

- Kılıç, T. (2017), *Etik ve Sosyal Sorumluluk İlgili Kavramlar ve Aralarındaki İlişkiler*, Ankara: Gazi Kitabevi
- Kuçuradi, İ. (2018), *Etik*, 7. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kuçuradi, İ. (2018), *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, 4. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2019), *Ahlak, Etik ve Etikler*, 1. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kuçuradi, İ. (2019), *Uludağ Konuşmaları, Özgürlük, Ahlak, Kültür Kavramları*, 7. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kunter, N. ve Yenisey, F. (2005), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: Arıkan Yayınları, 2005 Eki.
- Kutlu, H. A. (2017), *Meslek Etiği*, 5. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Macintyre, A. (2019), *Erdem Peşinde: Bir Ahlak Teorisi Çalışması*, Muttalip Özcan(çev.), 1. Baskı, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (2013), *Felsefeye Giriş*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Mercier, A. (2016), *İnsan Haklarının Temeli*, İoanna Kuçuradi(hzl), İnsan Haklarının Felsefi Temelleri, 4. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Metin, S. ve Heper, A. (2015), *Ceza Hukuk Felsefesine KATKI: Radbruch Formülü*, 2. Basım, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Minaz, M. B, Taş, H. ve Keskinoglu, M. Ş. (2019), *Etik Liderlik*, Mehmet Ali Akın(Ed.), 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Müftügil, Ş. (2016), *İnsan Haklarını Koruma Ne Demektir?*, İoanna Kuçuradi(hzl.), İnsan Haklarının Felsefi Temelleri, 4. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Novak, M. (2012), *Slovenya’da Yargı Etiği*, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara.
- Nuttall, J. (2001), *Ahlak Üzerine Tartışmalar Etiğe Giriş*, Abdullah Yılmaz(Çev.), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ökçesiz H. (2001), *İstanbul Barosu Çevresi Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması*, Genişletilmiş 2. Baskı, HFSA 5, İstanbul
- Öktem N. (2012), *Ontolojik Açından etik Kavramı ve Hukuk Felsefesi*, Yargı Etiği Sempozyumu, Ankara.
- Önder, M. (1967-1968), *Savcıların Teşkilat İçerisindeki Yerleri ve Görevleri*, Ankara: Ankara Yarı Açık Cezaevi Basımevi.

- Özkan, G. (2017), *Yargı Etiği, Yargıya Güven ve Şeffaflık*, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülagü (Hızl.) , *Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu*, Ankara.
- Özlem, D. (2015), *Etik Ahlak Felsefesi*, 2. Basım, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Özturan, H. (2019), *Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri*, 2. Basım, İstanbul: İlem Yayınları.
- Pekcanıtez, H, Atalay, O. ve Özekes, M. (2017), *Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler*, 11. Basım, İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- Peters, F. E. (2004), *Antik Yunan Felsefesi Terimler Sözlüğü*, Çeviren ve Yayınlayan Hakkı Ünler, 1. Baskı, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Pieper, A. (2012), *Etiğe Giriş*, Veysel Atayman ve Gönül Sezer (Çev.), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Politzer, G. (1998), *Felsefesinin Temel İlkeleri*, 14. Baskı, Ankara: Sol Yayınları.
- Saldırım, M. (Ed.), Hülagü G. ve Ersoy N. (Hızl.), (2019), *Yargı Etiği Danışma Kurulu Kararları ve İlgili Mevzuat*, Ankara.
- Sancar, M. (2016), *Devlet Akli Kıskaçında Hukuk Devleti*, 8. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarı, C. (2014), *Yargı Etiği ve Türkiye’de Yargının Etik Yapılanması*, 1. Baskı, Ankara: Bilge Yayınevi.
- Saruhan, Ş. C, Yavuz, M, Zeybek Yılmaz, E, Elbaşı, İ. H, Sayğan Yağız, F. N. Ve İşbilen Duru, E. (2018), *Ahlak Felsefesi*, Esra İşbilen Duru (Ed.), 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Selçuk, S. (2007), *Bağımsız Yargı Özgür Düşünce*, 1. Baskı, Ankara: İmge Kitapevi.
- Singer, P. (2015), *Pratik Etik*, Nedim Çatlı(çev.), 1. Baskı, İstanbul: İthaki Yayınevi.
- Stroll, A.A, Long, A. A, Bourke, V.J. ve Campbell, R, (2019), *Etik Kuramları*, Mehmet Türkeri(Çev. ve Der.), 5. Baskı, İstanbul: Lotus Yayınevi.
- Şahbaz, İ, ve Saldırım, M. (2017), *Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Taslağına İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Birleşmiş Milletler Yargı Etiği Standartları ile Karşılaştırılması*, Ankara: Yargıtay Başkanlığı.
- Tepe, H. (2011), *Etik ve Metaetik*, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Tepe, H. (2016), *Pratik Etik Etiğin Pratik Sorunları*, 1. Baskı, Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Tepe, H. (2016), *Teorik Etik Etiğin Bilgisel Sorunları*, 1. Baskı, Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Tepe, H. (2017), *Yargı Etiği ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?*, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu*, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 56.

- Tepe, H. (hzl), (2015), *Etik ve Meslek Etikleri*, 3. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Tezcan, D, Erdem, M. R, Sancakdar, O. ve Önok, R. M. (2011) *İnsan Hakları El Kitabı*, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tomasi, C. (2017), *Açılış Konuşmaları*, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülâgü (Hzl.) , Ankara: *Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu*
- Toprakkaya, A. (2017), *Hukuk ve Adalet*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Tunalı, İ. (2019), *Felsefeye Giriş*, 1. Baskı, Ankara: Fol Kitap Yayınları.
- Tuncay A. C. (2019), *Hukuksal Etik Dersleri*, Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık,
- Turan, M. (2019), *Karşılaştırmalı Hukukta Kişisel Verilerin Korunması*, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.
- Turgut, H. (2019), *Osmanlı'dan Günümüze Türk Hukukunda Yargı Etiği ve Hâkimin Vasıfları*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Tutumlu, M. A. (2018), *Yargı Felsefesi Üzerine*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ulutaş, A. ve Atabey, S. (2011), *Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Yargı Etiği*, 1. Baskı, İstanbul: 12 Levha Yayıncılık.
- Uyarer, S. G. (2019), *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Türk Ceza Kanunu Kapsamında Kişisel Verilerin Korunması*, Birinci Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.
- Uygur G. (2016), *Hukukta Adaletsizliği Görmek*, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Uygur, G. (2017), *Yargı Kararlarında Etik İlkeler*, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülâgü (Hzl.) , *Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu*, Ankara.
- Uzun, E. (2010), *Akıllı Tutkunu Hukuk*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Uzun, E. (2016), *Hukuk Metodolojisinin Sorunları*, 1. Baskı, İstanbul: Nora Yayınları, Ekim 2016.
- Vitkauskas, D. ve Dikov, G. (2012), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması*, Serkan Cengiz(çev.), 1. Baskı, Avrupa Konseyi Yayını, Strazburg.
- Yaran, C. S. (2016), *Ahlak ve Etik*, 2. Baskı, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Yılmaz, E. (2012), *Hukuk Sözlüğü*, Yenilenmiş 4. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yolcu, S. (2018), *Anayasa Yargısında Sosyal Hakların Korunması*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.
- Yurtcan, E. (2018), *Ceza Yargılaması Hukuku*, 15. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Sürekli Yayınlar

- Aşçıoğlu, Ç. (2003), Özel (Medeni) Hukuk Yargılamasında Hâkim ve Avukatın Etkinliği, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA 6*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 96-107.
- Aşçıoğlu, Ç. (2007), Hâkim Etiğinin Önem ve Eğitimi, Hayrettin Ökçesiz (hızl.), *HFSA 16*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 18-28.
- Batuhan, H. (2003), Yolsuzlukla Savaşmada Eğitimin Rolü, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA 6*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 142-147.
- Bayoğlu, F. (2013), Meta-etik ve William David Ross'un Deontolojik Sezgici Ahlak Kuramı, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi SBE.
- Çotuksöken, B. (2003), Yolsuzluk sorununa felsefî bir bakış, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA 6*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayını, ss. 148-154.
- Demirdöven, İ. H. (2007), Meslek Olarak Hukuk ve Etik, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA 16*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 303-307.
- Ergun, A. (2014), Hukuk Devleti İlkesi ve Yargı Bağımsızlığı- Tarafsızlığı, Sorunu Kapsamında Ethem Sarısülük Davasının Değerlendirilmesi, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 2014/4, ss. 497- 522.
- Erten, M. (2003), Hukuk, Adalet ve Hukuk Uygulaması Üzerine, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA 6*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayını, ss. 78-88.
- Gönenç, L. (2011), Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, *Anayasa Metinleri Çalışmaları 3*, TEPAV.
- Gülener, S. (2011), Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XV, S. 2*, ss.215-252..
- Gürbüz, A. (2006), Yargılamada Nesnelliğin Psikolojik ve İnançsal Boyutu, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA 15*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 125-128.
- Hafizoğulları, Z. ve Özen, M. (2010), Türk Ceza Hukukunda Devlet Sırrına Genel Bir Bakış, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:68, Sayı: 2010/1, ss. 21-30.
- Kılavuz, R. (2002), Yönetmelik Etik ve Halkın Yönetmelik Etik Oluşumuna Etkileri, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 26, No 2, ss. 255-266.
- Kılınç, D. (2012), Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması, *AÜHFD*, 61 (3), ss. 1089-1169.
- Kutlu, M. (2003), Hukuk Devletinde Hâkim Meşruiyetinin Görünüm Biçimleri, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA 7*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 119-158.

- Metin, Y. (2010), Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Anayasa Yargısı* 27, ss. 217-272.
- Özdemir, N. (2017), Aktif Bir Hâkimlik Pratiğinin Kapsamı ve Sınırları: Hâkim Fiona Örneği, *Hacettepe HFD*, 7(1), ss. 521–532.
- Özen, M. (2010), Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl: 68, Sayı: 2010/1, ss. 31-65.
- Özkul, F. (2016), Anayasalarımızda Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 2016/3, ss. 201-263.
- Pekel, A. (2014), İfade Özgürlüğünün Sınırlandırma Sebeplerinden Biri Olarak Yargı Organının Otorite ve Tarafsızlığının Sağlanması, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, S. 2, ss. 367-394.
- Selçuk, S. (2003), Yolsuzluklar, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA* 7, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 170-190.
- Şahbaz, İ. (2008), AİHM kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, *Anayasa Yargısı* 25, ss. 229-289.
- Şahin, Ö. (2007), Kuvvetler Ayrılığı İlkesi ve Türkiye’de Yargı Bağımsızlığı: Tartışmalar ve Sorunlar, H. Ökçesiz (hızl.), *HFSA* 16, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, ss. 230-237.
- Şen, M. (2014), Hâkimin Tarafsızlığının Sosyal Medya Ortamında Korunması, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, Sa. 3-4, ss. 641-668.
- Taşdelen, O. (2016), Çelişkili Yargı Kararlarının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı:7, ss. 987-1024.
- Tepe, H. (2017), Yargı Etiği ya da Yargıda Etik: Yargı Nasıl Etik Olur?, *Hacettepe HFD*, 7(1), ss. 85–96.
- Usta, A. (2012), Kamu Örgütlerinde Meslek Etiği ve Çalışma Ahlakı Üzerine, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 17, S.1, ss. 403-421.
- Ülkü, N. G. (2010), Medeni Yargılama Hukukunda Avukatla Temsil Zorunluluğu, *MÜHF – HAD*, C. 16, S. 3-4, ss. 309-325.
- Varga, C. (2008), Macaristan’da Hukuk Fakültesi Öğretiminin Felsefesi, Kasım Akbaş(çev.), Hayrettin Ökçesi ve Gülriz Uygur(hızl.), *HFSA* 18, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2008, ss. 11-27.
- Yüksel, M. (1997), Yargıda Reform, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi SBE.

Yüksel, M. (2002), Modernleşme Bağlamında Hukuk ve Etik İlişkinde Sosyolojik Bir Bakış, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 57, S. 1, ss. 177-195.

Yüksel, M. (2015), Etik Kodlar, Ahlak ve Hukuk, *Hacettepe HFD*, 5(1), ss. 9–26.

İnternet Kaynakları

7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2019), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191024-25.htm>, (31 Mart 2020)

Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2009), *Yargı Reformu Stratejisi Belgesi*, <http://www.sgb.adalet.gov.tr/Yargi-Reformu-Stratejisi.pdf>, (9 Mart 2019).

Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2015), *Yargı Reformu Stratejisi Belgesi*, http://www.sgb.adalet.gov.tr/yargi_reformu_stratejisi.pdf, (15 Ekim 2019).

Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2019), *Yargı Reformu Stratejisi Belgesi*, http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuatlar/yrs_tr.pdf, (6 Ağustos 2019).

Akcan, R. (2016), Hâkimin Vasıfları, *S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, MİHBİR Özel Sayısı, 300-271, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213526>, (12 Ağustos 2019).

Anayasa Mahkemesi, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası(Gerekçeli)*, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/yayinlar/gerekceli-anayasa>, (20 Aralık 2019)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (2010), *Avrupa Antlaşmaları Serisi*, No:5, <https://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>, (21 Ocak 2020).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Bakanlar Komitesinin Cezai Adalet Sisteminde Savcılığın Rolü İle İlgili Üye Devletlere Sunduğu Tavsiye Kararı Rec (2000) 19 Sayılı Tavsiye Kararı, <https://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/hsykanunteklifi/COE%20Bak.%20Kons.%20Rec%202000-19.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.05.2020).

Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler (Havana Kuralları) (1990), <http://www.ankarabarusu.org.tr/merkezler/pdf/1.%20Havana%20Kurallar%C4%B1.pdf>, (18.08.2020)

Bangalor Yargı Etiği İlkeleri (2002), www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/4a92e0cc-e94b-4912-aaf9-5dfc5b885e98.pdf, (15 Aralık 2019).

Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri (1985), <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc-1446b51d1a5d.pdf>, (15 Ekim 2019).

Bodur, H. (2017), Etiğin Alet Çantasına Bakmak: Ahlâk, Etik ve İlintili Temel Kavramlar Üzerine Notlar, *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 2017, ss. 155–190, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/327001>.

- Bordeaux Bildirisi, “Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar”, 20 Eylül 2009, <https://rm.coe.int/1680747712>, (15 Nisan 2020).
- Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, (2007), https://www.unodc.org/documents/nigeria/publications/Otherpublications/Commentry_on_the_Bangalore_principles_of_Judicial_Conduct.pdf, (10 Şubat 2020).
- HSK, Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri "Budapeşte İlkeleri", <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/d28e036f-72e3-4db7-a602-b86c198eb73c.pdf>, (15 Kasım 2019).
- <http://www.osmanlicaturkce.com>, (1 Mart 2019).
- <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/TIntCovCivPolRights.pdf>, (21 Ocak 2020).
- <https://www.cnnturk.com/turkiye/durumada-avukatlar-ile-hakim-arasinda-usul-tartismasi> (19 Eylül 2019)
- <https://www.ensonhaber.com/hakim-ile-avukat-arasinda-ayaga-kalkmadin-tartismasi.html>, (19 Eylül 2019),
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/avukati-kaldiramadi-sandalyeyi-cikartti-6100524> (19 Eylül 2019)
- Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2011Yili/kanmetni/6100ss.pdf>, (10 Ocak 2020).
- İnceoğlu, S. (2012), Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik, TUSİAD Devlette Etik Altyapı Dizisi, No:2, Yayın No: TUSİAD-T/2012-08/530, <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/6048-devlette-etikten-etik-devlete-yargida-etik>, (27 Ağustos 2019).
- İstanbul Bilgi Üniversitesi, (2003), Medeni ve Siyasal Hakları İlişkin Uluslararası Sözleşme, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklailiskinSozlesme.pdf>, (21 Ocak 2020).
- Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/04/20050413-6.htm>, (14 Mayıs 2020).
- Kılıç, M. (2019), Türk Yargı Etiği Bildirgesi, Seta Perspektif, S. 234, <https://setav.org/assets/uploads/2019/03/P234-TYEB.pdf>, (09 Mart 2019).
- MEB, Meslek Etiği, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Ankara 2006 https://www.academia.edu/6375303/T.C._MİLLÎ_EĞİTİM_BAKANLIĞI_MEGEP_MESLEKÎ_EĞİTİM_VE_ÖĞRETİM_SİSTEMİNİN_GÜÇLENDİRİLMESİ_PROJESİ_TÜM_ALANLAR_MESLEK_ETİĞİ, (19 Nisan 2020)

- Öncü, G. A. (2019), Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi, *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi* 8, Ankara, https://www.anayasa.gov.tr/media/5604/ozel_yasam_hakki.pdf, (20 Ocak 2020).
- Saltık, A. (2017), Hukuk Etiği, Ankara, <https://docplayer.biz.tr/53063906-Hukuk-etigi-yargic-olmakla-erdemli-olmak-arasindaki-iliski-yargiclar-erdemli-kilmak-icin-ne-yapmali-adalet-acisindan-nasil-bir-yargic-modeli.html>, (1 Mayıs 2020)
- Sancar, M. ve Atılgan, E. Ü. (2009), “Adalet Biraz Es Geçiliyor...” *Demokratikleşme Sürecinde Hakimler ve Savcılar*, İstanbul: TESEV Yayınları, https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Adalet_Biraz_Es_Geciliyor_Demokratikleşme_Surecinde_Hakimler_Ve_Savcilar.pdf, (14 Ağustos 2019).
- SODEV (2019), *Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Araştırma Raporu*, <http://sodev.org.tr/yargi-bagimsizligi.pdf>, (25 Ocak 2020).
- TBB, (1971), *Avukatlık Meslek Kuralları*, http://d.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/tbb_meslek_kurallari.pdf, (04 Eylül 2019)
- Türkiye Adalet Akademisi Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4954.pdf>, (15 Mayıs 2020).
- Türkiye Bilimler Akademisi Bilim Etiği Kurulu Çalışma Esasları, 1.Gerekçe, <http://eski.tuba.gov.tr/tr/etik/890.html>, (27 Temmuz 2019).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Merkezi, *Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu), Türkiye’ye İlişkin Görüşleri, Seçimler Yargı ve Referanduma İlişkin Karar ve Uygulama Kodları*, https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/venedik_komisyonu.pdf, (17 Ekim 2019).
- Uluslararası Çalışma Örgütü, *Örgütlenme Özgürlüğü*, (2018), 6. Baskı, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_666543.pdf, (18 Ağustos 2020)
- www.etimolojiturkce.com, (04 Eylül 2019).
- www.sozluk.gov.tr. (25 Mayıs 2019).
- www.tdk.gov.tr, (25 Mayıs 2019)
- Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Standartlar*, Türkiye’de Yargı Etiğinin Değiştirilmesi AB-AK Projesi, <https://rm.coe.int/16806b7793>, (9 Mart 2019).
- Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi*, <https://www.yargitay.gov.tr/documents/0616uymzirvesiturkce.pdf>, (17 Ekim 2019).

- Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi* (t.y.), https://www.yargitay.gov.tr/documents/BilgiNotu_Information.pdf, (17 Kasım 2019).
- Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri*, <https://www.yargitay.gov.tr/documents/YargiEtigiIlkeleri.pdf>, (17 Ağustos 2020)
- Yıldız, G. (2016), Türk Kamu Yönetiminde Liyakat İlkesi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı*, 140-180, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/287731>, (16 Eylül 2019).
- Yılmaz, H. (2009), Türkiye'nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Sorunları, 1. Baskı, *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*: 166, Ankara, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/Turkiyenin_Yargi_Bagimsizligina_iliskin_sorunlari.pdf, (25 Ocak 2020).
- YÖK, (2019), *Birim İstatistikleri fakülteler hakkında genel bilgiler sekmesinden yapılan sorgulama sonucu*, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (02 Eylül 2019)
- YÖK, (2019), *Öğretim Elemanı İstatistikleri birim grubu bazında öğretim elemanı sayıları sekmesinden hukuk fakültesi birimi seçilerek yapılan sorgulama sonucu*, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (02 Eylül 2019)